

Dokumenty
Druhej synody Spišskej diecézy

Tvár, život a spásne služby Spišskej partikulárnej cirkvi I.

Posväcovanie života II.

Katechéza a formácia povolání III.

Identita, spiritualita a spoločenstvo kňazov IV.

Cirkev v rodine, rodina v Cirkvi V.

Školstvo, veda, kultúra VI.

Jednota v mnohosti VII.

Vzťah k iným náboženstvám, kultúram a fenoménom doby VIII.

Komunikácia v tvorbe communia IX.

Správa hmotných dobier X.

Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy

Vydal: Biskupský úrad Spišská Kapitula, 2011

Jazyková úprava: Mgr. Anna Špesová

Grafická úprava: Jozef Svitek

Tlač: Tlačiareň Kubík, Námestovo 2011

(<http://www.tlaciarenkubik.sk>)

ISBN: 978-80-970797-5-8

EAN 9788097079758

DEKRÉT O ZVOLANÍ DRUHEJ SYNODY SPIŠSKEJ DIECÉZY

Po dôkladnom a zodpovednom osobnom uvážení prameňmi z vnútorného spojenia v modlitbe s Trojjediným Bohom, vypočujúc si mienku presbyterskej rady (kán. 461 § 1) a povzbudený priaznivým stanoviskom mojich najbližších spolupracovníkov a množstva kňazov i laikov našej diecézy som dospel k rozhodnutiu zvolať Druhú diecéznu synodu Spišskej diecézy.

Slovo „synoda“, ktoré znamená „spoločná cesta“, je výzvou spoločne kráčať jedným a jednotným smerom ku Kristovi, ktorý nás sám povzbudzuje výzvou a pozvaním: „Ja som cesta, pravda a život“ (Jn 14, 1-6). Úlohou našej spoločnej cesty počas synody je hľadať pravdu o potrebách a problémoch Božieho ľudu našej diecézy a nachádzať odpovede a východiská, ktoré v nás i v diecéze naplno prehĺbia a zveľadia Boží život.

Preto v súlade s normami Kódexu kanonického práva a Inštrukcie k diecéznym synodám a zrelej úvahe vypočujúc si mienku presbyterskej rady

zvolávam týmto dekrétom Druhú diecéznu synodu Spišskej diecézy

a zároveň otváram prípravnú fázu synody. Naliehavo vyzývam celý Boží ľud diecézy k modlitbe, premýšľaniu, návrhom a spolupráci na spoločných témach pod oficiálne stanoveným logom synody

Accipere Lumen gentium, tradere gaudium et spes.

Prijmeme Svetlo národov, prinášajme radosť a nádej.

Nariadujem prečítať dekrét o zvolaní diecéznej synody vo všetkých farnostiach diecézy v nedeľu 21. 5. 2006 počas všetkých sv. omší pred záverečným požehnaním, aby sa každý člen Božieho ľudu mohol spolupodieľať modlitbou a spoluprácou na požehnanom a úspešnom priebehu synody.

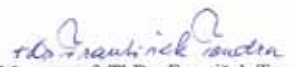
Nech Najsvätejšia Božia Matka, Mária Levočská a sv. Martin, patrón našej diecézy orodujú za nás u Všemohúceho Boha a vyprosia nám hojnosť požehnaní pre naše spoločné dielo!

Spišské Podhradie - Spišská Kapitula

29. 4. 2006, v deň spomienky 230. výročia založenia Spišskej diecézy

Lubomír Štefaňák
kancelár

Mons. prof. ThDr. František Tondra
spišský diecézny biskup

CURIA DIOECESANA

Mons. prof. ThDr. František Tondra, Dr.h.c.

spišský diecézny biskup

Spišská Kapitula 9

053 04 Spišské Podhradie

Prot. č. 1626/11

Dekrét o ukončení Druhej synody Spišskej diecézy a vyhlásení platnosti dokumentov diecéznej synody

Drahý Boží ľud Spišskej diecézy: pomocní biskupi, kňazi a diakoni, členovia mužských a ženských rehoľných spoločenstiev a všetci, ktorí sa hlásite do spoločenstva Spišskej diecézy - milovaní bratia a sestry!

„Radosti a nádeje, žalosti a úzkosti ľudí dnešných čias, najmä chudobných a všetkých, ktorí trpia, sú zároveň radosťami a nádejami, žalosťami a úzkosťami Kristových učeníkov a niet nič naozaj ľudské, čo by nenašlo ozvenu v ich srdciach. Veď ich spoločenstvo utvárajú ľudia zjednotení v Kristovi, ktorých vedie Duch Svätý na ich púti do Otcovho kráľovstva a ktorí prijali posolstvo spásy, aby ho zvestovali všetkým. Preto sa toto spoločenstvo cíti úzko späté s ľudstvom a jeho dejinami” (GS 1).

Aj nám treba počuť ozvenu súčasného sveta, jeho radosti a nádeje, žalosti a úzkosti, a zvestovať posolstvo spásy v prostredí, v ktorom žijeme, a to je v konkrétnosti naša Spišská diecéza.

Za tým účelom som dekrétom zo dňa 29. apríla 2006 zvolal Druhú synodu Spišskej diecézy.

Ako logo synody sme si analogicky zvolili myšlienku dvoch konštitúcií Druhého vatikánskeho koncilu: „**Accipere Lumen gentium, tradere Gaudium et Spes - Prijmite Svetlo národov, prinášajte Radosť a nádej.**” Myšlienka tohto loga nás viedla počas celej práce Synody.

Mojim zámerom bolo najprv poznať náboženský a s ním súvisiaci názorový a kultúrny stav diecézy. Preto sa uskutočnili farské a dekanátne rozpravy. Do farských rozpráv sa mohol zapojiť každý farník, či už ako člen farskej synodálnej bunky, alebo prostredníctvom jej členov. Poznatky z farských synodálnych buniek sa výberom dostali do dekanátnych rozpráv a na ich základe sa spracovali jednotlivé témy Synody. Tie potom boli predmetom plenárnych zasadnutí Synody.

Na podklade takého širokého skúmania mohli členovia Synody čo najvernejšie, podľa ľudských možností, poznať a vyjadriť sa k jednotlivým témam.

Ďakujem všetkým členom Synody a aj tým, ktorí akýmkoľvek spôsobom prispeli k pozitívnym výsledkom Synody. Osobitne treba vyzdvihnúť prácu tematických komisií, ktoré vypracovali teoretické časti dokumentov a spracovali materiály z plenárnych zasadnutí.

Z plenárnych zasadnutí vzišlo desať synodálnych dokumentov podľa vopred vybraných tém. Dokumenty boli predložené mne ako diecéznemu biskupovi, aby sa stali prorockou príručkou pre ďalší rozvoj náboženského a kresťansko-kultúrneho života v diecéze. Tie som po pozornej úprave prijal za svoje a v dnešný deň ich

promulgujem,

Čiže **vyhlasujem za platné a ich záväznosť určujem od 1. augusta 2011, kedy liturgicky slávime spomienku sv. Alfonza Márie de Liguori, veľkého biskupa a učiteľa Cirkvi.**

Ide o nasledujúce dokumenty:

- Tvár, život a spásne služby Spišskej partikulárnej cirkvi
- Posväcovanie života
- Katechéza a formácia povolání
- Identita, spiritualita a spoločenstvo kňazov
- Cirkev v rodine, rodina v Cirkvi
- Školstvo, veda, kultúra
- Jednota v mnohosti
- Vzťah k iným náboženstvám, kultúram a fenoménom doby
- Komunikácia v tvorbe communia
- Správa hmotných dohier

Mojim želaním je, aby sa nariadenia i odporúčania Synody s pastoračnou múdrosťou uvádzali do života farností a diecézy na osoh všetkých nesmrteľných duší. To, čo sa dá zachovať hneď, treba zachovať už od 1. augusta 2011. To, čo je programové, nech sa zrealizuje podľa možností čím skôr.

Uvádzanie záverov Synody do života Cirkvi v našej diecéze nie je len otázkou ľudskej činnosti, hoci by bola neviem ako potrebná. Na prvom mieste je to **prítomnosť Ducha Svätého**, bez ktorého nedokážeme nič, ani sa len náležite modliť (porov. Rim 8, 26). Preto sa vytrvalo modlime a konajme dobré skutky s tým úmyslom, aby sa závery Synody čo najskôr dostali do života Cirkvi v našej diecéze, a aby prinášali svoje duchovné ovocie.

S týmto zámerom **nariaďujem**, aby sa každý deň do modlitby veriacich pri svätej omši vkladala jedna prosba:

„Aby Všemohúci požehnal všetky pastoračné podujatia, ktoré v duchu Synody uvádzame do života, prosme Pána.” Pane vyslyš nás.

Alebo v druhej verzii:

„Pane, zošli svojho Ducha, aby nás viedol vo všetkých pastoračných podujatiach, ktoré v duchu Synody uvádzame do života.” Prosíme Ťa, vyslyš nás.

Levočská Panna Mária, v blízkosti tvojej Hory sme sa päť rokov stretávali na plenárnych zasadaniach Druhej synody Spišskej diecézy. Hľadali sme a skúmali vôľu tvojho Syna ako

evanjelióvu výzvu pre súčasnú dobu. Kráľovstvo tvojho Syna, ktoré ohlásil na začiatku svojej verejnej činnosti je pre nás prioritou v tomto hriechom hlboko poznačenom svete. Prosíme Ťa, buď k nám tak pozorná, ako si bola pozorná na svadbe v Káne k tým, ktorí sa ocitli v núdzi. Sprevádzaj nás svojou materskou starostlivosťou a láskou, aby sme ovocie Synody pocítili v našom každodennom živote.

Sprevádzaj naše deti na ceste poznávania tvojho Syna a jeho prikázaní, ktoré budú pre nich smernicami života.

Sprevádzaj našu mládež, aby poznala a prijala tie hodnoty, ktoré jej ukážu cestu pravého šťastia, najmä hodnotu čistého a zodpovedného dozrievania pre manželský a rodinný život alebo pre zasvätenie sa v kňazskom a rehoľnom povolaní.

Sprevádzaj naše rodiny, aby boli podľa blahoslaveného pápeža Jána Pavla tým, čím majú byť, domácou cirkvou, verným obrazom celej Cirkvi, kde poznanie a láska k Bohu stoja na prvom mieste.

Sprevádzaj našich chorých a starcov, aby modlitbou a trpezlivosťou v ich krížoch zvolávali požehnanie na boží ľud Spišskej diecézy.

Nakoniec sprevádzaj každého jedného z nás na ceste spásy.

„Pros za nás hriešnych teraz i v hodinu smrti našej!”

V Spišskom Podhradí - Spišskej Kapitule dňa 23. júla 2011, na sviatok sv. Brigity, rehoľníčky, patrónky Európy.

Peter Majda, kancelár

Mons. prof. ThDr. František Tondra,
spišský diecézny biskup

Accipere Lumen gentium, tradere Gaudium et Spes

Rekapitulácia priebehu a prác Druhej synody Spišskej diecézy

Od apríla 2006 do apríla 2011 sa v spišskej diecéze konala druhá diecézna synoda. K jej základným charakteristikám patrí to, že prebiehala pomerne dlho a bola organizovaná precíznym spôsobom. Synodálne diskusie sa odohrávali na troch úrovniach a synodálne dokumenty majú doktrínalno-historicko-legislatívnu povahu.

1. Idea diecéznej synody na Spiši

Katolícka cirkev najmä po Druhom vatikánskom koncile nadobúda výrazný synodálny charakter.¹ Synodálnosť sa aj v živote diecéz stáva prejavom komunitného rázu Cirkvi ako jej stálej vlastnosti od počiatku. Taktiež je to odpoveď na moderné tendencie kolektívneho ducha či kolektívneho riadenia rozličných ľudských zoskupení. Aj v Cirkvi sa tento kolektívny duch prejavuje. Vidíme v ňom zároveň aj významný teologický rozmer, najmä v tom, že spoločné uvažovanie a spoločné rozhodovanie sa uskutočňuje pri zachovaní princípu Ježiša Krista ako našej Hlavy. Tento princíp zostáva dôsledne zachovaný aj na úrovni jeho zástupcov, teda pápežov a biskupov.

V druhej polovici 20. storočia prakticky v každej partikulárnej cirkvi boli organizované diecézne synody. Rehole na tomto princípe (*generálne a provinciálne kapituly*) pracujú oddávna. V našich krajoch s výnimkou prvej diecéznej synody na Spiši v roku 1925 neboli na to vhodné podmienky, pretože tu vládla totalitná moc, ktorá nedovoľovala organizovať tieto podujatia.

Po páde totalitnej moci na Slovensku v roku 1989 sa začala fáza obsadzovania diecéznych sídel novými biskupmi. S tým súviseli aj úlohy vytvoriť nové inštitúcie a rozvinúť ich činnosť. Na organizovanie diecéznych synod nezostal vtedy ani čas, ani nebolo ešte síl. Ako prvá na Slovensku zorganizovala diecéznu synodu Banská Bystrica (2003-2005) a potom ju nasledovala Košická arcidiecéza (2004-2006).

S organizáciou a priebehom Druhej diecéznej synody v Spišskej diecéze (*už sa zaužívala skratka 2DS*) zostane v dejinách zviazané meno jej diecézneho biskupa Mons. Františka Tondru. On hneď po svojom ustanovení za diecézneho biskupa na Spiši už na prvých kňazských rekolekciách v jeseni 1989 hovoril o zámere zvolať diecéznu synodu, ktorá by sa stala nástrojom zjednotenia a systematickej organizácie duchovného života tejto partikulárnej cirkvi. V rokoch, ktoré nasledovali, sa však ťažisko pastoračnej práce tak v diecéze ako aj v ostatných diecézach Slovenska sústredilo na zriaďovanie patričných štruktúr, úradov a inštitúcií. Súčasne sa na Slovensku prakticky v celých

¹ Na otázku novinára Petra Seewalda o ďalšom vatikánskom koncile Benedikt XVI. odpovedal, že na to nevidí predpoklady a že biskupské synody sú momentálnym správnym nástrojom, ktorý spája Cirkev a vedie ju dopredu. (Porov. SEEWALD, P. - BENEDIKT XVI.: Svetlo sveta. Pápež, Cirkev a znamenia čias, Don Bosco Bratislava 2011, s. 76).

90-tych rokoch hovorilo o tom, že bude najskôr usporiadaný celoslovenský cirkevný snem a od jeho výsledkov sa budú odvíjať diecézne aktivity podľa úvah jednotlivých biskupov v tomto smere. V prvých rokoch nového storočia sa zas pomerne dlho hovorilo o novom teritoriálnom usporiadaní jednotlivých diecéz, čo sa napokon realizovalo až v roku 2008 po návšteve biskupov ad limina apostolorum v Ríme na jeseň roku 2007. Keď už však bolo jasné, že sa územie Spišského biskupstva meniť nebude, vtedy v novembri 2005 prvý raz predložil diecézny biskup Mons. František Tondra členom Kňazskej rady svoj zámer zvolať diecéznu synodu. Členovia Kňazskej rady mali vyjadriť svoj úsudok. Tak sa začala prvá etapa, ktorú možno nazvať predprípravná fáza 2DS. Týmto termínom sa označujú prvé kroky na zvolanie diecéznej synody, ako je príprava rozličných dokumentov, dekrétov, návrhov tém, loga a motta, personálne otázky a iné.

2. Predprípravná fáza 2DS

Príprava 2DS prebiehala v znamení širších diskusií a neformálnych porád najmä členov Kňazskej rady, dekanov, pracovníkov biskupského úradu ako aj učiteľov a predstavených kňazského seminára ako aj ďalších nadšencov za synodálnu obnovu diecézy. Časovo možno túto fázu vymedziť na obdobie od novembra 2005 až po apríl 2006. O tejto predprípravnej fáze bol zostavený pracovný manuál², v ktorom sú uvedené všetky informácie o prípravných krokoch a potrebné údaje: terminológia a charakteristika jednotlivých pojmov, dôvody a ciele synody, všetky grémiá a ich kompetencie ako aj ich stanovy, zoznamy členov jednotlivých grémií, všetky prípravné kroky, systém práce a obsah jednotlivých formálnych aj neformálnych stretnutí, rozličné návrhy na podobu loga, motta, tém atď. a pripojené sú aj kópie zápisníc a množstvo náčrtov so schémami, harmonogramami a plánovanými postupmi.

Základným dokumentom, z ktorého sa odvíjali jednotlivé prípravné kroky, bola Inštrukcia vatikánskych kongregácií pre biskupov a pre evanjelizáciu národov o diecéznych synodách.³ Jej jednotlivé časti veľmi dobre objasňujú a zdôvodňujú určité princípy, povahu a ciele synod v súčasnej dobe, zloženie členstva v synodálnych prácach, zvolanie synody a prípravné práce, rozličné konzultácie a samotný priebeh ako aj záverečné kroky, ktorými sú zverejnenia rozličných dekrétov a záverečných ustanovení.

Ďalším používaným dokumentom boli synodálne ustanovenia z prvej diecéznej synody na Spiši v roku 1925 publikované a záväzné autoritou Božieho sluhu biskupa Jána Vojtaššáka.⁴ Tieto ustanovenia boli brané do úvahy hlavne počas diskusií o charaktere vtedy ešte len budúcich synodálnych ustanovení z pripravovanej 2DS. Najmä však boli brané do úvahy po obsahovej stránke, pretože tieto ustanovenia, hoci časovo vzdialené vyše 80 rokov, predstavovali východisko v snahe zachovať kontinuitu s doterajším štýlom duchovného života a diecéznej správy.

2 Kolektív autorov: *Diecézna synoda. Manuál*, Liptovské Matiašovce 2006 v celkovom rozsahu 190 strán A4.

3 Congregazione per i vescovi, Congregazione per l'evangelizzazione dei popoli: *Istruzione sui sinodi Diocesani*. Dostupné na: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20041118_diocesan-synods-1997_it.html. 17.5.2011.

4 SYNODÁLNE USTANOVENIA DIECÉZY SPIŠSKEJ. (*Decreta Almae Dioecesis Scepusiensis Anno 1925, diebus 21-22. Julii in Synodo Dioecesana publicata et approbata*). Lev Ružomberok.

Ďalšími dokumentmi, ktoré boli v synodálnych prácach používané, sú: Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu, Kódex kánonického práva, Katechizmus Katolíckej cirkvi a rozličné dokumenty pápežov a kongregácií podľa obsahov v jednotlivých tematických okruhoch, resp. synodálnych témach.

Pomerne veľa priestoru dostali otázky voľby motta, loga a tém. V tomto smere dostal diecézny otec biskup František viac návrhov, z ktorých vybral motto zostavené z kombinácie dvoch koncilových konštitúcií: *Accipere Lumen gentium, tradere Gaudium et Spes*. Logo 2DS predstavuje tri farebne rozlíšené polia: v ľavej časti červené pole znamená Radosť, v strede dominantné žlté pole predstavuje Svetlo a vpravo zelené pole znamená Nádej. Takto si logo a motto navzájom korešpondujú. Uvedené tri farebné polia sú prepojené farebnými líniami naznačujúcimi jednotu.

Synodálne témy boli navrhnuté vo viacerých variantoch. Ihneď na začiatku bolo konštatované, že sú to len tematické okruhy, ktoré sa v priebehu synodálnych diskusií môžu zmeniť pridaním ďalších okruhov alebo ich redukciou či inou úpravou.

3. Systém práce v prípravnej fáze 2DS

Pod výrazom „prípravná fáza“ rozumieme všetky oficiálne prípravné kroky, ktoré predchádzali riadnemu plenárnemu zhromaždeniu synody, ktoré sa zaoberalo konkrétnymi predloženými textami. Prvou oficiálnou inštitúciou bola prípravná komisia (PK), ktorá pozostávala z kňazov a ďalších veriacich, ktorých si vybral diecézny biskup. Medzi členmi PK boli odborníci z rôznych oblastí života diecézy. PK mala svojho výkonného predsedu, ktorým bol pomocný biskup. Ďalej tu boli vytvorené subkomisie pre jednotlivé oblasti v organizácii synody (*pre agendu, dokumenty, formáciu a informácie, liturgiu*). Na čele subkomisií boli ich výkonní predsedovia, pričom platí, že predsedom všetkých synodálnych grémií je diecézny biskup. 2DS mala svojho sekretára, ktorému pomáhali jeden alebo dvaja pomocníci. Prípravná fáza nebola limitovaná časom do niektorého dňa, ale sa prelínala s riadnou fázou, totiž potom, čo prebiehali prvé diskusie na plenárnom zhromaždení synody, ešte prebiehali diskusie k ďalším okruhom na farskej, resp. dekanátnej úrovni.

Celkove bolo stanovených a prebratých desať tematických okruhov, ktoré po spracovaní a prediskutovaní vo farnostiach a na dekanátoch rozhodnutím diecézneho biskupa zmenili svoju kvalifikáciu a plenárnemu zhromaždeniu boli predložené ako témy. Ich názvy sú nasledovné: 1) Tvár, život a spásne služby spišskej partikulárnej cirkvi, 2) Posväcovanie života, 3) Katechéza a formácia povolání, 4) Spoločenstvo, spiritualita a identita kňazov, 5) Cirkev v rodine, rodina v Cirkvi, 6) Školstvo, veda, kultúra, 7) Jednota v mnohosti, 8) Vzťah k iným náboženstvám, kultúram a fenoménom doby, 9) Komunikácia v tvorbe communia, 10) Správa hmotných dobiev.

Prípravné diskusie o jednotlivých tematických okruhoch sa začínali slovom biskupa, ktoré bolo čítané vo všetkých kostoloch diecézy pri bohoslužbách. Subkomisia pre informácie pripravovala lineamentá, ktoré mali teoretickú časť a spravidla aj dotazník. Z farností boli tieto odpovede zhromažďované v subkomisii pre dokumenty. Táto subkomisia pripravovala syntézu odpovedí a ďalších poznámok a tieto syntézy tematických okruhov následne spracovávala tematická komisia pre každý okruh. Jej predseda sa potom stal relátorom plenárneho zhromaždenia pre danú tému. V každej tematickej komisii pracovalo približne desať členov. Výsledkom práce tematickej komisie bola 1. verzia

Instrumenta laboris (IL-I-1...10) pre každý tematický okruh, ktorý bol predkladaný na dekanátne rozpravy. Z dekanátnych rozpráv boli príspevky a poznámky posielané opäť do tematických komisií, ktoré ich zapracovali a pripravili 2. verziu Instrumenta laboris (IL-II-1...10), ktorá už bola predkladaná plenárnemu zhromaždeniu ako téma v pevne stanovenej štruktúre. K niektorým okruhom boli usporiadané aj mimosynodálne konferencie o niektorých aspektoch tematických okruhov, napr. o výchove seminaristov v rámci rozpráv o spoločensťve, spiritualite a identite kňazov.⁵

Synodálne diskusie teda prebiehali v trojstupňovom systéme. Boli to farské diskusie, dekanátne a plenárne rozpravy. Farské diskusie prebiehali v synodálnych bunkách farností (SBF), ktoré spracovávali lineamentá, odpovedali na dotazníky a k nim mohli pridať akékoľvek ďalšie návrhy. Dekanátne rozpravy boli celkove štyri a na nich boli prerokované postupne jednotlivé tematické okruhy (1-3; 4-6; 7-9; 10). Na tieto rozpravy boli vyslaní zástupcovia SBF. Diskusné príspevky ako aj ústne vystúpenia boli zachytené písomne zápisničnou formou a slúžili ako ďalšie príspevky k upresneniu Instrumenta laboris II. pre plenárne rozpravy. Tretím stupňom synodálnych rozpráv boli plenárne rozpravy.

4. Synodálna fáza 2DS

Každý dokument pre plenárne rozpravy bol vypracovaný v troch kapitolách, ktoré niesli štandardné názvy: I. doktrínálna časť, II. opis stavu v diecéze a III. súhrn nariadení a odporúčaní. Dôvodom takéhoto členenia synodálnych dokumentov bolo to, že synodu sme chápali nielen ako zameranú na právne úpravy o tom, čo je nutné alebo odporúčané realizovať, ale aj ako aplikáciu koncilových dokumentov, ich teológie a antropológie, do našej súčasnosti. Prvá kapitola je teda doktrínálna (*vieroučná alebo mravoučná*) a jej cieľom je to, aby sa tam sformulovaná doktrína dostala do myslenia našich veriacich. Tak budeme lepšie rozumieť legislatívnej časti, ktorú predstavuje tretia kapitola. Druhá časť prináša opis stavu v diecéze v danej oblasti. Treba ju rozumieť ako historickú časť. Jej význam spočíva hlavne v tom, že zachytáva daný stav diecézy v čase, keď sa konala diecézna synoda. Svoj úžitok prinesie najmä po určitom čase, keď sa o niekoľko rokov bude pripravovať ďalšia diecézna synoda, že tak bude možné porovnávať stav, ktorý nastane, s tou situáciou, v ktorej vznikali aktuálne synodálne ustanovenia a podobne. Tretia časť je legislatívna, ktorá konkretizuje záverečné rozhodnutia do záväznej alebo odporúčanej podoby.

Synodálne práce prebiehali vo veľkej aule kňazského seminára v Spišskej Kapitule. Výrazne pritom pomáhali seminaristi, ktorí pracovali ako skrutátori, ďalej pri obsluhu techniky a pri ďalších prácach. Pracovalo sa formou písomných a ústnych diskusných príspevkov, formou procedurálnych návrhov a hlasovaním podľa noriem synodálneho direktória. Na všetkých zasadnutiach prípravnej komisie a na každom plenárnom zhromaždení synody bol prítomný aj diecézny biskup Mons. František Tondra.

5. Niekoľko číselných údajov a celková charakteristika 2DS

Číselné údaje o synodálnych prácach poskytujú nasledovné informácie:

Prvá konzultácia s Kňazskou radou: 28. 11. 2005.

Dekrét o zvolaní synody: zvolaná bola na 230. výročie založenia Spišského biskupstva - 29. 4. 2006.

Prvé plenárne zasadanie: 26. 4. 2008.

Posledné Plenárne zasadanie: 9. 4. 2011.

Druhá diecézna synoda trvala: 29. 4. 2006 – 9. 4. 2011.

Počet synodálnych buniek farností: 319.

Počet všetkých členov synodálnych buniek: 2973.

Počet delegátov na dekanátnych rozpravách: 454.

Počet členov 2DS: 165; 17 náhradníkov.

Uvedené štatistiky hovoria o množstve tých ľudí, ktorí sa aktívne zapájali do synodálnych prác. Okrem nich však treba vziať do úvahy fakt, že za synodu sa modlili veriaci z celej diecézy pri spoločných modlitbách veriacich alebo špeciálnu modlitbu za synodu či iné modlitby. Taktiež možno potvrdiť, že do synodálnych rozpráv boli zapojení nielen členovia synodálnych buniek, ale mnohí ďalší, ktorí o jednotlivých problémoch uvažovali a diskutovali. Druhá diecézna synoda na Spiši bola teda celodieceznou udalosťou. Jej ozdobou a výraznou charakteristikou bola veľká otvorenosť a úplná sloboda vo vyjadrení akéhokoľvek názoru. S každým podnetom sa jej členovia vážne zaoberali, či už na úrovni farských alebo dekanátnych či plenárnych rozpráv. Diskusie prebiehali nie vždy ľahko a konštruktívne. Viackrát sa zdalo, že sa práce dostanú do slepej uličky, ale vždy sa našlo riešenie. Je to daň za slobodu a otvorenosť. Odmenou či ziskom je však to, že nad jednotlivými otázkami sa zamýšľali mnohí ľudia. Ak berieme do úvahy aj prípravné diskusie, tak na prácach boli zainteresované tisíce osôb a už ten samotný fakt je obrovskou výhodou oproti tej možnosti, žeby záverečný dokument sformulovali niekoľkí jednotlivci. Záverečné dokumenty tak ako boli prezentované diecéznemu biskupovi, sú originálne a úplne zodpovedajúce zápisom zo všetkých troch synodálnych úrovní, takže je v nich vyjadrený hlas Božieho ľudu spišskej partikulárnej cirkvi.

Druhá diecézna synoda Spišskej diecézy ostane natrvalo spojená s nástupcom apoštolov, jej diecéznym biskupom Mons. Františkom Tondrom, ktorý svoju diecézu v závere svojej služby diecézneho biskupa vypravdal do budúcnosti s darom synodálnych ustanovení. Veríme, že účinná pomoc Ducha Svätého pri tvorbe týchto ustanovení bude zárukou jeho pomoci aj pri ich uplatňovaní.

Mons. Štefan Sečka
spišský pomocný biskup
výkonný predseda Prípravnej komisie 2DS

5 Porov. TYROL, A.: *Problematika seminárskej výchovy v instrumentum laboris Druhej diecéznej synody*. In: Rok Božieho sluhu biskupa Jána Vojtaššáka a osobnosti z jeho obdobia: druhá diecézna synoda a jej vplyv na kňazskú výchovu: zborník prednášok z 24. a 25. interdisciplinárneho seminára „Znaky časov“; zost. Dušan Škrabek. Spišská Kapitula - Spišské Podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2009, s. 77-80.

1. SYNODÁLNA TÉMA

Tvár, život a spásne služby Spišskej partikulárnej cirkvi

I. Doktrínálna časť

1. Spišská partikulárna „cirkev v úvahe o svojej identite, živote a spásnych službách vychádza z Božieho zjavenia a Magistéria, berie do úvahy nové akcenty Druhého vatikánskeho koncilu, ako aj svedectvo z čias protináboženského útlaku v 20. storočí. Chce tiež reagovať na výzvy dnešnej doby, aby splnila poslanie, ktoré sa od nej očakáva.

Božie zjavenie o Cirkvi

2. Starozákonné texty hovoria o stáde a ovčinci (*porov. Ez 34,11nn; Iz 40,11*) a o Božej vinici (*porov. Iz 5,1nn; LG 6*); izraelský národ sa nazýval Božia cirkev (*Neh 13,1; Nm 20,4; Dt 23,1nn; LG 9*), sväté mesto Jeruzalem, Boží chrám. V týchto predobrazoch možno nájsť obsahy naplnené v Katolíckej cirkvi.
3. Starozákonné dejiny spásy chápeme ako prípravu na založenie Božieho kráľovstva na zemi, ktoré z Otcovej vôle uskutočnil Ježiš Kristus. On založil Cirkev ako znamenie tajomnej prítomnosti Kristovho kráľovstva na zemi (*porov. KKC 762-763*). Ježišovu verejnú činnosť a ohlasovanie Božieho kráľovstva chápeme ako kladenie základov Cirkvi (*KKC 763*), momentom jej vzniku je Kristovo „sebadarovanie sa za našu spásu“ (*KKC 766*).
4. V otázke zrodu Cirkvi rozlišujeme niekoľko prvkov: vtelenie Božieho Syna (*porov. Mt 1,18-25; Lk 1,26-38*) je fyzicko-nadprirodzený základ Cirkvi; ustanovenie Eucharistie pri Poslednej večeri je anticipácia vzniku Cirkvi (*KKC 766; LG 3*), otvorenie Kristovho boku na kríži (*Jn 19,34*) považujeme za zrod Cirkvi (*LG 3*), čiže morálno-milostivý základ Cirkvi a Turíce (*Sk 2,1nn*) sú zjavením jej tajomstva a jej vystrojenia hierarchickými a charizmatickými darmi (*porov. KKC 767-768*), teda osobno-mystický základ Cirkvi.
5. O Cirkvi sa v Novom zákone často hovorí ako o stavbe. Výrazy „*spoluobčania svätých*“ a „*Božia rodina*“ (*Ef 2,19-22*) odrážajú bytostnú príslušnosť kameňov v stavbe k uholnému kameňu, ktorým je Ježiš Kristus alebo príslušnosť údov k hlave, ktorou je opäť Ježiš Kristus (*Rim 12,5; 1Kor 12*). Apoštol Pavol chápe Cirkev ako Božsko-ludský, materiálno-duchovný organizmus.

Náuka o Cirkvi

6. Božie zjavenie a náuka Magistéria, ako aj cit pre vieru (*sensus fidei*) dávajú dostatočnú istotu, že Cirkev je Božie dielo, cez ktoré chce Boh dať všetkým účasť na svojom božskom živote. Cirkev je aj ľudská ustanovizeň, preto má svoju viditeľnú hlavu, ktorou je rímsky biskup, nástupca apoštola Petra. Ježiš Kristus Petrovi prisľúbil (Mt 16,18-19) a odovzdal úlohu starať sa o celú Cirkev a spravovať ju (Jn 21,15-19). Peter a jeho nástupcovia, pápeži, majú preto najvyššiu autoritu v Cirkvi a veriaci im preukazujú náležitú úctu a poslušnosť.
7. K autorite pápeža sa pridružujú apoštoli a ich nástupcovia, biskupi. Kolégium biskupov v jednote s pápežom - alebo sám pápež - predstavujú Magistérium, Učiteľský úrad Cirkvi, ktorý má charizmu a moc neomylnne definovať pravdy viery a vysvetľovať ich. Jednotliví biskupi, stojaci na čele diecéz, sú v nich najvyššími autoritami v ohlasovaní Slova, vysluhovaní Božích tajomstiev a v správe Božieho ľudu.
8. V poslaní učiť, posväcovať a spravovať sú biskupom k dispozícii vysvätení služobníci Cirkvi na nižšom stupni - kňazi. So svojím biskupom tvoria jediné presbytérium. Diakoni asistujú biskupom a kňazom pri slávení Božích tajomstiev, hlásajú evanjelium a venujú sa charitatívnym službám. Vysvätených služobníkov Cirkvi majú veriaci v úcte (Mt 10, 40). Diecézne inštitúcie (úrady, rady, komisie, charita... a iné diela a aktivity celodiecezneho charakteru) sú nástrojmi pomoci biskupovi.
9. Súčasťou Cirkvi sú aj laici ako nositelia najrôznejších chariziem, ktoré im udeľuje Duch Svätý pre budovanie tajomného Kristovho tela a pre posvätenie sveta. Cirkev je nielen ustanovizeň hlavy a podriadených členov, ale je to Boží ľud zhromaždený v jednote Otca i Syna i Ducha Svätého (Komp. KKC, 153).
10. Výrazom „partikulárne cirkvi“ treba rozumieť obyčajne diecézy (porov. kán. 368 KKP), ktoré odvodzujú svoj pôvod od univerzálnej Cirkvi. Diecézou sa rozumie „podiel Božieho ľudu, ktorý sa zveruje biskupovi..., na základe evanjelia a Eucharistie v Duchu Svätom zhromaždený, utvára partikulárnu cirkev, v ktorej je skutočne prítomná a účinkuje jedna, svätá, katolícka a apoštolská Cirkev Kristova“ (kán. 369 KKP). Diecézny biskup má vo svojej diecéze všetku riadnu, vlastnú a bezprostrednú moc na vykonávanie svojich úloh s výnimkou prípadov rezervovaných najvyššej cirkevnej autorite (porov. kán. 381 KKP). Pomocní biskupi pomáhajú diecéznemu biskupovi a zastupujú ho, ak je to potrebné (porov. kán. 405 KKP). V partikulárnej cirkvi sa natrvalo zriadujú farnosti ako určité spoločenstvá veriacich, ktorých pastoračná starostlivosť sa pod autoritou diecézneho biskupa zveruje farárovi (porov. kán. 515 KKP). Farár je vlastným pastierom farnosti a pod autoritou diecézneho biskupa vykonáva v spolupráci s inými kňazmi učiacu, posväcovacu a riadiacu úlohu (porov. kán. 519 KKP).
11. Cirkev ako sviatosť spoločenstva používa klasické kategórie svojej charakteristiky: jedna, svätá, katolícka a apoštolská. Jedinosť Cirkvi spočíva v tom, že má pôvod v jednote Trojjediného Boha, má jedného Božského zakladateľa - Ježiša Krista a jej „dušou“ je Duch Svätý. Hlavnými zväzkami jednoty Cirkvi sú: jediná viera, spoločný Boží kult a apoštolské nástupníctvo. Jednotu Cirkvi vytvára láska, „ktorá je zväzkom dokonalosti.“ (Kol 3,14). Svätosť Cirkvi spočíva v tom, že ju Kristus ako svoju Nevestu očistil a posvätil a naplňuje ju Duch Svätý. Cirkev je zjednotená s Kristom, skrze Neho a v Ňom sa aj Cirkev stáva posväcujúcou. Celá činnosť Cirkvi smeruje k posväcovaniu ľudí a oslave Boha (porov. SC 10). V Cirkvi s pomocou Božej milosti nadobúdame svätosť.

Pritom všetci členovia Cirkvi uznávajú vlastnú hriešnosť a pokáním a Kristovou milosťou sa posväcujú. Cirkev je katolícka, lebo je v nej prítomný Kristus a on ju posielal k celému ľudskému pokoleniu (Mt 28,19). Cirkev je otvorená všetkým ľuďom všetkých čias a má všetko, čo potrebuje človek k spáse. Cirkev je apoštolská, lebo je postavená na apoštoloch, jej učenie je apoštolské a stále ju vedú a spravujú apoštoli a ich nástupcovia. Božské poslanie Cirkvi bude trvať až do skončenia vekov (porov. KKC 859-860).

12. Katolicita Cirkvi sa uskutočňuje o.i. aj pravdou o „spoločenstve svätých“. Putujúca Cirkev tvorí živé spoločenstvo so zosnulými, za ktorých sa modlí a prináša obety, ale aj živé spoločenstvo so svätými v nebi, ktorých si uctieva pre ich príklad a vzyva ich ako orodovníkov a tiež preto, aby sa pestovaním bratskej lásky upevňovala jednota celej Cirkvi v Duchu Svätom.
13. Cirkev si uctieva Pannu Máriu, Matku Cirkvi, v poriadku milosti, pretože porodila Ježiša Krista. Prijala apoštola Jána a nasledovníkov apoštolov za svojich synov a dcéry (porov. Jn 19,26). Aj dnes účinne pomáha Cirkvi a sprevádza ju, ako od počiatku sprevádzala prvé kroky Cirkvi (porov. Sk 1,14). Cirkev si ju uctieva ako svoju orodovnicu, ochrankyňu, pomocnicu a prostredníčku a preukazuje jej osobitný kult, ktorý však nie je poklonou. Cirkev na Pannu Máriu „kontempluje to, čím ona sama je povolaná byť na tejto zemi a čím bude v nebeskej vlasti“ (Komp. KKC 199).
14. Vzájomná a čínorodá láska je presvedčivým a hodnoverným znamením pravosti Kristových učeníkov (porov. Jn 13,35) a jeho Cirkvi. V tomto spočíva poslanie kresťanov katolíkov vo svete.
15. Do spoločenstva Božieho ľudu okrem pokrstených patria rozličným spôsobom aj inoverci a tí, čo nepoznajú Boha, ale žijú podľa svedomia a snažia sa nájsť pravdu (porov. LG 16).

Dejinné dôrazy v náuke o Cirkvi

16. Náuka o Cirkvi sa počas stáročí neustále spresňuje a aktualizuje. Cirkevní Otcovia rozvíjali predobrazy a symboly Cirkvi, ako aj konštitutívne pojmy, neskoršie definované v systematickej náuke. V stredoveku vzrástlo povedomie duchovného rozmeru v Cirkvi a objavili sa prvé traktáty o Cirkvi ako Kristovom tajomnom tele (Tomáš Akvinský). Reformačné postoje neuznávali hierarchické kňazstvo. Úvahy o Cirkvi preto zdôrazňovali hierarchický prvok. Prvý vatikánsky koncil definoval pápežskú neomylnosť a pracoval s obrazom Cirkvi ako Kristovho tajomného tela. V 20. storočí nastal rozmach ekleziológie; niekedy je nazývané „storočím Cirkvi“ (M. Schmaus).
17. Druhý vatikánsky koncil predstavil Cirkev ako tajomstvo spoločenstva (*Mysterium communionis*). Táto predstava je vhodná na vyjadrenie tajomstva Cirkvi a môže poslúžiť ako kľúč k objasneniu obnovenej náuky o Cirkvi. Ide o vertikálne aj horizontálne communion, je to predovšetkým Boží dar a ovocie veľkonočného tajomstva. Pojem Cirkvi ako communion zahrnuje v sebe identitu Cirkvi, tiež vzťah univerzálnej a partikulárnych cirkví, jednotu a rôznosť služieb, chariziem a foriem života, liturgických a kultúrnych tradícií, ktoré neprekážajú jednote. Predstava Cirkvi ako communion je účinným motívom aj pre ekumenické snahy. Popri pojme Cirkvi ako communion ostávajú stále aktuálne koncepty Cirkvi ako Božieho ľudu, ako Kristovho tajomného tela a ako sviatosti.
18. Obnovená náuka o Cirkvi neznamenaá zlom, ale súlad a primeranejšie chápanie jej jednoty a jedinečnosti. Jediná Kristova Cirkev - napriek rozdeleniam - existuje v Katolíckej

cirkvi. Nie je správne myslieť si, že Kristova Cirkev dnes neexistuje na žiadnom mieste, alebo že existuje iba ako ideál, či budúce zjednotenie rozličných sesterských cirkví, čo sa očakáva a sľubuje od dialógu. Kristova Cirkev je jedna, a nie je v mnohých podobách. Stotožňovanie Kristovej Cirkvi s Katolíckou cirkvou neznamena, že mimo Katolíckej cirkvi je „cirkvné prázdno“; aj v oddelených cirkvách a cirkevných spoločenstvách sú prítomné dôležité cirkevné prvky, ktoré sa môžu stať základom v budovaní plného spoločenstva.

Svedectvo Spišskej partikulárnej cirkvi po 1. DS

19. Osem desaťročí uplynulo od Prvej diecéznej synody v roku 1925. Jej ustanovenia výrazne pomohli zvládnuť protináboženský útlak, ktorému bola naša diecéza vystavená. Najväčšou ranou pre Spišskú diecézu bolo internovanie a dlhoročné väzenie diecézneho biskupa Jána Vojtaššáka, ktorý v tejto skúške utrpenia obstál a stal sa vzorom a symbolom, v ktorom sa stretávajú svedectvá viery a čnosti mnohých väznených mužov a žien, kňazov a reholníkov. Súčasťou života Cirkvi boli tajné formačné a modlitbové stretnutia kňazov, reholníkov, mladých ľudí a rodín, ako aj zásluhy zasvätených osôb, ktoré nesmeli verejne slúžiť veriacim; pracovali v závodoch, nemocniciach, lesoch a na poliach, ticho sa obetovali a prosili Boha za obrátenie hriešnikov a slobodu pre všetkých. Vytvorili tak duchovný poklad, ktorý si vážime a pripomínáme.
20. Členovia Druhej diecéznej synody na svojom prvom zasadnutí vyjadrili svojim starším veriacim bratom a sestrám poďakovanie za hrdinské svedectvo a zachovanie dedičstva viery v čase protináboženského útlatu.
21. Na tele miestnej cirkvi sa objavili aj škvrny, spôsobené spoluprácou niektorých členov so zlom v rôznych formách, najmä s totalitnou mocou. Tieto hriechy a pomýlenia ľutujeme a sme odhodlaní v budúcnosti sa im vyhybať.
22. Dúfame, že Pán Boh, ktorý dopustil tieto skúšky, dá našej diecéze dostatok kňazských a reholných povolání, horlivých duchovných pastierov, zodpovedných rodičov a všetky potrebné milosti. Za všetko vzdávame Božej prozreteľnosti vďaka a chválu.

Výzvy našich čias

23. Druhý vatikánsky koncil vyzdvihol spoluzodpovednosť každého jednotlivca za veci vo svete (porov. GS 3, 4) a snahu o posvätenie všetkého (porov. LG 41). Vo svojich dokumentoch používa vnútornú záväznosť samotnou pravdou. Tak objektívne vzrástol význam jednotlivca. V dôsledku spoločenských zmien sa však ukázali aj prejavy slabšieho pocitu spolupatričnosti k Cirkvi. Ide o nedostatky v bratských vzťahoch (*formálnosť až nezúčujem o blížnych*), ochabnutie horlivosti kresťanov, pasivitu pri liturgii, v rodine, v spoločnosti, o formálne prežívanie niektorých udalostí v spoločenstve Cirkvi.
24. Občas zaznievajú tézy, ako: „Kristus áno, Cirkev nie!“, „Verím v Krista, v Cirkev nie!“. Tieto tvrdenia, aj keď niekedy založené, žiaľ, na zlej skúsenosti jednotlivca s veriacimi, osobitne s kňazmi, odrážajú len vonkajšiu stránku. Vnútorná pravda a dôsledky sú iné, než jednotlivá skúsenosť. Dôvodom identifikácie s Cirkvou je sám Kristus. On sa

stotožnil s Cirkvou a s jej členmi (porov. Jn 6, 56; 15, 4-5). Kristus a Cirkev sú teda „úplný Kristus“ (*Christus totus*). Ďalšími dôvodmi sú: jeden krst, jedna viera, sviatosti a spoločenstvo lásky (porov. KKC 953).

25. Často počuť otázku: „Ktorá Cirkev je pravá a čo z Božieho zjavenia možno nájsť v iných náboženstvách?“ Postoj Cirkvi je vyjadrený vo viacerých dokumentoch (porov. NA 2, 3; KKC 839-842; *Dominus Iesus* z r. 2000). Treba sa vyhýbať dvom krajnostiam: 1. že všetky kresťanské cirkvi alebo aj všetky náboženstvá budeme považovať za akúsi federáciu cirkví a náboženstiev, teda, že nezáleží na cirkvi, ale na človekovi; 2. že všetko v ostatných náboženstvách a cirkvách - okrem vlastnej Cirkvi - budeme považovať za bludné.
26. Katolícka cirkev nezavrhuje nič z toho, čo je v iných náboženstvách pravdivé a sväté (porov. KKC 843). No dokonalá plnosť prostriedkov spásy sa dá dosiahnuť jedine pomocou Katolíckej cirkvi Kristovej, ktorá je všeobecným nástrojom spásy (porov. UR 3).
27. K budovaniu ideálneho obrazu Cirkvi možno prispieť poznávaním starozákonných predobrazov Cirkvi, ktoré predstavujú Božiu prípravu jej založenia, vnútorným stotožnením sa s Cirkvou (*sentire cum Ecclesia*), živým záujmom o dianie v Cirkvi, chápaním Cirkvi, diecézy a farnosti ako vlastného duchovného domova, svojou službou cirkevnému spoločenstvu, láskou a poslušnosťou voči Učiteľskému úradu Cirkvi, pestovaním spoločenstva svätých a pestovaním osobnej mariánskej úcty.

II. Opis stavu v diecéze

Kritérium hodnotenia

28. Hlavným kritériom v opise duchovného života v diecéze v oblasti vlastnej identity a spásnych služieb je znalosť podstatných obsahov a koncilových dôrazov v náuke o Cirkvi a ich vedomé prežívanie.

Predstavy o Cirkvi

29. Veriaci ľudia takmer vo všeobecnosti rozumejú, že Cirkev je spoločenstvo veriacich, ich duchovná rodina, ktorej dôverujú a v ktorej získavajú a prehľbujú si Boží život. Nezriedka sa však objavuje postoj istého odstupu, akoby išlo o akúsi záujmovú organizáciu s charitatívnymi, etickými a kultúrnymi cieľmi. Pomerne mnoho ľudí vidí v Cirkvi inštitúciu, ktorá poskytuje duchovný servis a jednotlivec sa môže ľubovoľne rozhodnúť, či ho použije alebo nie. Niektorí neveriaci vidia v Cirkvi inštitúciu s cieľom uplatňovať vplyv na spôsob ideológie.

Charakteristika človeka

30. Obyvateľstvo územia Spišskej diecézy je z veľkej väčšiny slovenskej národnosti, z menšín je to početne rýchlo rastúce rómske obyvateľstvo. Iné národnosti sú tu prítomné vo

veľmi malých počtoch, výrazná imigrácia obyvateľstva z Ázie alebo iných krajín v blízkej budúcnosti sa nepredpokladá. Veľký počet mladých ľudí a ľudí stredného veku pracuje v zahraničí, najmä v západnej Európe. Pobyt v západoeurópskych krajinách prináša svoje dôsledky na život rodín, životný štýl a morálku, ale aj väčšie sebedovedomie, autonómiu v názoroch a zmysel pre spoluriadenie farností. Najdlhšie tu pretrval systém kurátorov.

31. V sociálnej oblasti sa väčšina ľudí stotožnila s novými možnosťami a snaží sa ich zúžitkovať; istej malej časti - v značnej miere rómskemu obyvateľstvu - viac vyhovuje starostlivosť štátu o životné potreby.

Vzťahy kléru a laikov

32. Od kňazov sa vyžaduje pastoračná starostlivosť o jednotlivé stavy, vekové a záujmové skupiny; jednotlivé životné oblasti si vyžadujú adekvátne a pružné formulovanie náuky Cirkvi, ktorá bude aktívne predkladaná a približovaná. Kňaz je tak v plnení svojho poslania stavaný do úlohy prispôbovať ohlasovanie evanjelia rôznym stavom a tiež zvládať náročné koordinačné úlohy. Všestrannosť v činnosti nezvládne kňaz sám, nutne a veľmi rýchlo potrebuje spolupracovníkov zo strany laikov. Vyžaduje sa tímová práca.
33. Kapacita laikov je v mnohých prípadoch veľká, mnohí sú schopní a ochotní aktívne sa zapájať do plnenia úloh Cirkvi. Potrebná je neustála formácia povedomia o ich mieste a dôležitosti v Cirkvi a poskytovanie priestoru pre službu, ale aj konkrétne usmernenie pre ich realizáciu. Dôležitou pomocou pre farnosť, hoci neviditeľnou, je pomoc tých, ktorí trpia a obetujú svoje bolesti za duchovné dobro farnosti. Väčším problémom je neprítomnosť schopných laikov v živote farnosti kvôli práci alebo ich neochota a u ochotných nedostatok času. Mnohí schopní ľudia sú časovo veľmi vyťažení a tu sa ukazujú ťažkosti s ich možnosťou angažovať sa vo farských a iných podujatiach.

Situácia vo farnostiach

34. Celkový počet farností v diecéze t.č. je 177. Nie je definitívne vyriešená otázka členenia farností vo väčších mestách. Život vo farnostiach je vo veľkej miere postavený na princípe farára¹ ako hlavy farnosti, pričom veriaci môžu mať dojem, že mu majú byť pasívne podriadení. Úroveň spolupráce s laikmi závisí od miery poznania optimálneho fungovania farnosti a jednak od individuálnych komunikačných schopností kňaza aj veriacich.
35. Mestské farnosti pracujú vo väčšej anonymite, ale je tam vyšší potenciál angažovaných a schopných laikov z radov inteligencie a študentov. Ich schopnosti je možné využiť pre službu farnosti na poli kultúry, hudby, vedy a umenia, médií, farských listov, charity a pod. Vidiecke farnosti sú viac charakteristické vierou s tradičnými prejavmi. Je na kňazovi, ako tento potenciál využije pre dobro farnosti. Žiada sa od neho stála formácia, motivácia a láska k veriacim a od všetkých láska k Cirkvi.
36. Farnosti na Orave sú počtom veriacich veľké a nábožensky sú v porovnaní s Liptovom homogénne. Veriaci prejavujú pomerne dobre svoju spolupatričnosť k Cirkvi, urgentná

je úloha interiorizácie náboženských hodnôt. Liptovské farnosti sú rázovité, v dolnom Liptove badať výraznejšie vlastenectvo, mentalita je poznačená racionálnym prístupom. Spiš je najväčší región diecézy. Mentalita veriacich tu preukazuje vyššie sebedovedomie, autonómiu v názoroch a zmysel pre spoluriadenie farností. Najdlhšie tu pretrval systém kurátorov.

Diecézne inštitúcie

37. Celé desaťročia žila Spišská diecéza v drasticky redukovaných podmienkach svojej správy a činnosti. Diecézny biskup bol 15 rokov hatený vo svojej službe, po jeho smrti diecéza ostala 25 rokov bez biskupa. Za celý ten čas diecézu spravovali kňazi-kapitulní vikári. Po roku 1989 boli obsadené alebo vytvorené všetky inštitúcie cirkevnej správy a pastoračnej starostlivosti. Efekt činnosti najmä nových inštitúcií a komisií je pomerne malý. Závisí to od ich vlastnej prezentácie, ale aj od otvorenosti veriacich a pastoračných kňazov, ktorí si majú žiadať ich služby.

Trendy náboženského života a ich kvalifikácia

38. K pozitívnym trendom patrí vzostup počtu veriacich katolíkov, rast povedomia dôležitosti laikov v Cirkvi, vznik nových inštitúcií zameraných na formáciu veriacich, vznik cirkevného školstva všetkých stupňov, kvalitatívny rast formácie kňazov, katechetov a veriacich, otvoril sa prístup laikov k teologickému vzdelaniu, vzniklo katolícke rádio a televízia s celoslovenskou pôsobnosťou, organizované sú vzdelávacie a formačné kurzy; rozvíja sa práca hnutí a spoločenstiev; rastie informovanosť...
39. K negatívnym javom patrí oslabenie spolupatričnosti k farskému spoločenstvu, rast anonymity veriacich najmä v mestách, pokles horlivosti veriacich, angažovanosti mladých a horlivosti v kňazskom živote, oslabenie tradičných hodnôt v rodine, individuálnej morálke (*predčasná sexualita, konzumná sexualita, užívanie antikoncepcie*). Veriaci poľavujú v modlitbe, rastie prax prijímať sviatosti len zvykovo, oslabuje sa povedomie hriechu a schopnosť správne rozlišovať dobro a zlo, šíri sa nedeľná práca a nakupovanie, oslabuje sa kompaktnosť rodín, pribúdajú voľné vzťahy, rastie rozvodovosť, rastie počet nulitných manželstiev, prejavuje sa kríza autority, stráca sa zmysel pre obeť, šíri sa indiferentizmus, konzumizmus, alkoholizmus mladistvých a drogy...
40. Riziká negatívnych trendov môžu pokračovať a zachytiť široké vrstvy ľudí. Rastom vnútornej prázdnoty jednotlivcov a neschopnosti komunít prežívať spoločenstvo, a čiastočne aj vplyvom imigrantov z východu, rastie pravdepodobnosť vzniku sekt. Nedostatočnou hĺbkou duchovného života rastie účinnosť vplyvu nekatolíckych alebo neveriacich manželských stránok. Úpadkom rodín a poklesom natality, ako aj oslabením duchovných hodnôt klesá počet kňazských a rehoľných povolání, vzťah veriacich ku kňazom sa profanizuje aktívnym presadzovaním liberalizmu a jeho názorov, rastom konzumizmu a subjektivismu klesá úcta k ľudskému životu...

Hlavné nedostatky v otázke chápania Cirkvi

41. Hlavným nedostatkom optimálneho účinkovania partikulárnej cirkvi je slabé poznanie ekleziológie a jej koncilového dôrazu, ktorým je *communio*. Túto pravdu je potrebné

¹ Všetko, čo sa v synodálnych ustanoveniach uvádza o farárovi, sa vzťahuje aj na farského administrátora (*porov. kán. 540 § 1 KKP*).

dostať celkom do povedomia veriacich a ukázať jej praktické dôsledky v zmyslení a praxi každého veriaceho človeka. Odstránenie tohto nedostatku si vyžaduje postup cez kňazov a ich príhovory, cez katechézu, cez náplň práce v jednotlivých inštitúciách cirkevnej správy a cez pastoračné programy a aktivity. Konkrétne si to vyžaduje zlepšenie prezentácie činnosti inštitúcií, u veriacich snahu poznať tieto inštitúcie a využívať ich služby, preskúmanie náplne práce a jej plnenie u jednotlivých pracovníkov a výrazné zlepšenie komunikácie kňazov a veriacich. Koncilový akcent communia sa vo vzťahu k svetu má prejavovať postojom záujmu o všetko dobré vo svete, hlbokým sociálnym cítením a snahou o vydávanie svedectva.

42. Dôležitým nástrojom chápania Cirkvi ako communia je praktická snaha každého člena farnosti budovať spoločenstvo. Farnosť musí byť prežívaná ako rodina, čo má byť viditeľné aj navonok v kvalite medziludských vzťahov a vzájomnom živom záujme o bratov a sestry. Nedostatok tohto rozmeru často zaviní odchod niektorých členov do siekt. Prežívanie farnosti ako rodiny zvýši vedomie spolupatričnosti a identifikáciu veriacich s Cirkvou.

Nástroje a formy realizácie náuky o Cirkvi

43. Veľmi potrebný je praktický komentár ku konštitúcii Lumen gentium. Pravá tvár Cirkvi sa ukazuje vo fungovaní všetkých inštitúcií počnúc diecéznou kúriou, až po všetky inštitúcie, komisie a farnosti. Je potrebné prejavovať zdravé nároky a vidieť v nich prejav záujmu a dôvery. Komunikačné nástroje - rádio, miestna televízia, webové stránky, tlač, farské časopisy a kvalitné publikácie - sú veľmi dôležitými nástrojmi šírenia pravej náuky o Cirkvi aj špeciálnych koncilových dôrazov v chápaní Cirkvi v dnešných časoch.

Potenciál realizácie náuky o Cirkvi

44. Výraznou organizačnou rezervou je detailná náplň práce dekanov a vymedzenie ich kompetencií. Profesori teológie a katechéti by mali viac publikovať vo vedeckých alebo odborných časopisoch. Ak sa to podarí započat' a prípadne ich usmerniť, bude to predstavovať významný stimul vo formovaní správneho vzťahu k Cirkvi. Veľkým potenciálom sú farské prednášky, resp. konferencie s témami týkajúcimi sa Cirkvi a identifikácie veriacich s ňou, ale aj intenzívna a cieľavedomá práca na osobnej úrovni v rámci rôznych typov farských spoločenstiev a skupín veriacich. Veľké vákuum sa pociťuje aj v koordinácii možností finančne si pomáhať medzi farnosťami. Finančnú pomoc medzi farnosťami je potrebné koordinovať formou konkrétneho ustanovenia.

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

45. Tvár, život a spásne služby na úrovni diecézy

Nariadenia

- § 1 Zrevidovať, prípadne vypracovať, ak chýbajú, štatúty nasledovných subjektov: diecézna kúria, úrady diecéznej kúrie, právnické osoby podliehajúce diecéznemu biskupovi, združenia veriacich, kňazská rada, zbor konzultorov, diecézna ekonomická rada, pastoračná rada, iné stabilné komisie, diecézny katechetický úrad, školský úrad, diecézna charita, združenie Unitas, kňazský seminár, dekanát a farnosť.
- § 2 Každoročne zverejňovať výročné správy o činnosti a správy o hospodárení všetkých diecéznych inštitúcií. Spôsob zverejnenia nech je stanovený v štatútoch jednotlivých inštitúcií, ktoré schváli diecézny biskup.

Odporúčania

- § 3 Propagovať zásluhy Cirkvi a jednotlivých veriacich o duchovné, kultúrne a vedecké hodnoty pre život.
- § 4 Zdokumentovať zoznam prenasledovaných svedkov viery počas totality, kňazov, rehoľníkov i laikov. Zaznamenať fakty ich hrdinského svedectva na uchovanie ich pamiatky a príkladu ich života pre ďalšie generácie (*akadémie, spomienky, publikácie, pamätné tabule, pripomínať si pamätný deň prenasledovaných...*).
- § 5 Biskup Ján Vojtaššák zaujíma v našej diecéze medzi trpiteľmi osobitné miesto. Diecéza má v osobitnej úcte hrob Božieho sluhy biskupa Jána v Zákamennom a miesto uloženia jeho telesných pozostatkov v Spišskej Kapitule. Máme pevné presvedčenie o jeho svätosti a neustávame v modlitbách za jeho blahorečenie.
- § 6 Zvýšiť informovanosť o jednotlivých diecéznych inštitúciách a ich činnosti.
- § 7 Obnoviť vydávanie diecézneho časopisu.

46. Tvár, život a spásne služby na úrovni dekanátov

Nariadenia

- § 1 V štatúte dekanátu zrevidovať a aktualizovať poriadok dekanských vizitácií z 1. 2. 1997, jasne v ňom definovať kompetencie dekanov a normatívne určiť rozsah a konkrétne formy spolupráce farností na úrovni dekanátu.

47. Tvár, život a spásne služby na úrovni farností

Nariadenia

- § 1 V každej farnosti zriadiť pastoračnú radu, ktorá sa riadi štatútom schváleným diecéznym biskupom. Každá farnosť má mať svoj pastoračný plán vypracovaný farárom v spolupráci s pastoračnou radou. Tento má byť zladený s diecéznym pastoračným plánom a schválený miestnym ordinárom.
- § 2 V mestských farnostiach (*príp. pre viaceré farnosti*) zriadiť pastoračné centrá alebo aspoň vyhradené priestory pre stretávanie sa veriacich.

Odporúčania

- § 3 Veľké mestské farnosti diecézy perspektívne rozdeliť na menšie farnosti pre účinnejšiu pastoračnú službu.
- § 4 Život v jednotlivých farnostiach má byť postavený na misijnom princípe hľadania veriacich, a nielen na čakaní, že veriaci sami prídu do kostola, resp. do farskej kancelárie.
- § 5 Kňazi a farské rady nech si žiadajú do svojich farností služby diecéznych alebo medzifarských inštitúcií, ktoré môžu byť nápomocné v prehľbovaní duchovného života.
- § 6 V turisticky živých oblastiach zdôrazňovať kresťanskú autenticitu, vydávanie svedectva, povedomie reprezentácie Cirkvi. Podobné postupy sa odporúčajú v prípadoch vycestovania za prácou. Taktiež sa vo farnostiach odporúčajú modlitby za tých, čo vycestovali za prácou.
- § 7 V každej farnosti rozvíjať charitné diela.
- § 8 Špeciálne farské alebo diecézne úmysly konať za ľahostajných vo viere, za neveriacich a hľadajúcich.
- § 9 Nech kňazi a laici vo vzájomnej komunikácii vytvárajú bratské spoločenstvo, ku ktorému sú povolaní krstom a spoločnými silami nech rozvíjajú apoštolát.
- § 10 Nech sa veriaci zaujímajú o život univerzálnej Cirkvi, o celocirkevné iniciatívy a o nové dokumenty Magistéria.
- § 11 Nech veriaci využívajú ponuky prednášok venovaných ekleziologickým témam, aby sa tak prehĺbilo chápanie communia.
- § 12 Nech veriaci používajú aj moderné možnosti ohlasovania evanjelia.
- § 13 Veriaci nech vytvárajú živé spoločenstvá zamerané na modlitbu, štúdium Svätého písma, liturgický spev, charitatívnu činnosť a pod. Nech kňazi usmerňujú tieto spoločenstvá, aby ich pôsobenie bolo na prospech Cirkvi.

2. SYNODÁLNA TÉMA

Posväcovanie života

I. Doktrínálna časť

Úvod

1. Úloha kresťanov posväcovať život priamo vyplýva z identity Cirkvi. Ak chápeme Cirkev ako Boží zámer – a je isté, že Boh mal tento zámer – potom je isté aj jej poslanie: sprostredkovať svetu spásu a posväcovať všetko v Kristovi. K hlavným prostriedkom posvätenia človeka a sveta patria sviatosti, ku ktorým vedie Božie slovo v Písme a Tradícii; ďalej sú to sväteniny a všetky úkony zamerané na oslavu Boha a na rozmnoženie Božieho života v človekovi. Nemenej dôležitá je vonkajšia stránka posväcovania života, totiž vzťah veriacich ľudí voči okolitému svetu. Druhá diecézna synoda si chce všimnúť aj formy doterajšieho prínosu veriacich Spišskej diecézy k posväteniu sveta od Prvej diecéznej synody až po naše dni.

Biblický pojem svätosti

2. Na vyjadrenie svätosti používa Sväté písmo v Starom zákone hebrejský výraz kadoš. Význam tohto slova v pôvodnom zmysle je oddeliť, odlišiť. Svätosť patrí v prvom rade Bohu. Boh je svätý, lebo je odlišný od všetkého stvoreného. Stvorenstvo nie je sväté samo osebe, ale svätým sa stáva tak, že sa vyčlení z profánneho používania a zasväť sa Bohu. Svätosť však nesie v sebe aj etický rozmer. Človek bol stvorený na Boží obraz a má sa Bohu pripodobniť osobným úsilím o svätosť.
3. Nový zákon vyjadruje svätosť gréckymi slovami hieros a hagios a tieto slová prízvukujú predovšetkým duchovný a etický rozmer svätosti. Kristus kladie dôraz na čistotu mysle a srdca (Mt 5, 8 a 15, 17-20). V Pavlových spisoch sa kresťania označujú „svätí“, čím sa zdôrazňuje obsahová náplň svätosti, vyjadrená morálnymi kvalitami a spôsobom života. Svätosť teda znamená osvojiť si Božie hodnotenie života a časné veci usporiadať podľa Boha. Charakter oddelenia a etický prvok je výstižne vyjadrený v 1Pt 1, 14-16: „Ako poslušné deti neprispôbujte sa takým žiadostiam, ako keď ste boli v nevedomosti, ale ako svätý je ten, ktorý vás povolal, buďte aj vy svätí vo všetkom svojom počínaní; veď je napísané: „Buďte svätí, lebo ja som svätý.“ Kresťan má byť svätý vo všetkom počínaní, teda vo svetských aj duchovných oblastiach života.

Je potrebné, aby si všetci veriaci osvojili chápanie Božieho zjavenia ako sebadarovania Boha ľuďom v Písme aj Tradícii.

Povolanie k svätosti

4. Povolanie k svätosti sa týka Cirkvi ako celku aj každej partikulárnej cirkvi, ako aj každého jednotlivca, ktorý prijal krst a začlenil sa do Cirkvi. Cirkev je svätá pre Božiu prítomnosť v nej. Kristus jej navždy prisľúbil a zveril sväté dary: pravdu viery, sviatosti života, sviatostnú službu a On aj cez nedostatočné nástroje uskutočňuje svoje dielo spásy a posväcovania sveta.
 5. Svätosť zo strany pokrsteného človeka je vlastne usporadúvaním vecí podľa pôvodného Božieho plánu. Všetci pokrstení sú povolaní k svätosti (porov. 1Sol 4, 3; porov. Ef 1, 4), či už patria k hierarchii, alebo sú pod jej vedením (porov. LG 39). „Vy teda buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec.“ (Mt 5, 48), čo je ľahko pozmenený starozákonný citát: „Buďte svätí, lebo ja, Pán, váš Boh, som svätý!“ (Lv 19, 2).
 6. Pretože krst je reálne pripojenie sa k Božej svätosti prostredníctvom začlenenia sa do Krista a prijatia Ducha Svätého, bolo by nezmyselné uspokojiť sa s nejakým priemerným životom, prežívaným v znamení minimalistickej etiky a povrchovej religiozity (porov. TMA 31). Prijat' dar lásky znamená aj úlohu opätovať ju. Prijat' dar svätosti znamená stať sa svätým.
 7. Na počiatku nášho posväcovania stojí Boží spásny čin. Naše dobré skutky sú dôležité a nutné ako dôsledok toho, čo sme od Boha prijali. Mravná svätosť sa rozvinie a prinesie ovocie tým viac, čím viac a hlbšie sa necháme v Kristovi uchvátiť Božou láskou. Keďže sa však všetci v mnohom prehršujeme (porov. Jak 3, 2), neprestajne potrebujeme Božie milosrdenstvo a musíme sa každodenne modliť: ...a odpusť nám naše viny (porov. Mt 6, 12; LG 40).
 8. Zmyslom a cieľom povolania k svätosti je budovanie Božieho kráľovstva vo svete a najplnšia realizácia človeka v jeho integrálnom poslaní. Život človeka je tajomstvo, ktoré sa objasňuje v tajomstve Krista ako vteleného Slova. Ježiš Kristus, nový Adam, práve tým, že zjavuje tajomstvo Otca a jeho lásky, v plnej miere odhaľuje človeka človeku a dáva mu najavo vznešenosť jeho povolania (GS 22).
 9. Úsilie kresťanov zamerať celý svoj život na Boha neznamena nepriateľskú, či povýšeneckú opozíciu voči svetu. Posväcovaním seba kresťan neuteká zo sveta, ale ho posväcuje. Akokoľvek osobný je proces posväcovania, jednako nejde iba o spásu jednotlivca, ale o uskutočňovanie svätosti Cirkvi a jej prostredníctvom o posväcovanie sveta. Miestom posväcovania je predovšetkým vlastný stav, povinnosti povolania, konkrétne pomery a udalosti, do ktorých je každý človek postavený v zápase o hodnoty súčasného sveta.
- Je potrebné, aby si kresťania-katolíci uvedomili, že svätosť je najľudskejšou realizáciou osoby človeka a zároveň aj najvlastnejšou ambíciou ľudskej slobody. Je aj najvznešenejšou perspektívou, ku ktorej nás povoláva Pán Boh. Nech ju všetci uskutočňujú s vedomím, že tým preukazujú najlepšie služby ľudstvu.

Vnútna stránka svätosti

10. Každý prejav svätosti u ľudí má svoju vnútornú aj vonkajšiu stránku. Pod vnútornou stránkou sa rozumie proces posväcovania človeka cez Božie zjavenie ako sebadarovanie Boha ľuďom, ktoré sa v priebehu storočí rozvinulo do rozličných foriem, počnúc od Tradície a Písma, cez sviatosti a systém svätenín až po rozličné individuálne úkony, zamerané na rozmnoženie Božieho života v nás. Vonkajšiu stránku povolania k svätosti zas možno chápať ako každý navonok vnímateľný prejav svätosti veriacich podľa jednotlivých stavov, chariziem a talentov, ako aj celkový vzťah veriaceho človeka voči okolitému svetu.
11. Božie zjavenie je najvlastnejším základom náboženstva, preto zjavené náboženstvo existuje iba vďaka Božej iniciatíve, ktorá predchádza človeka. Konštitúcia Dei Verbum hovorí: „Páčilo sa Bohu vo svojej добрôte a múdrosti zjaviť seba samého a dať poznať tajomstvo svojej vôle“ (DV 2). Koncil zdôrazňuje osobný, personálny aspekt Božieho zjavenia.
12. Sväté písmo a Tradícia sú dve formy odovzdávania Božieho zjavenia, ktoré spolu vytvárajú jeden poklad (depozit) viery. Preto základným prostriedkom rastu človeka v svätosti má byť čítanie Písma a meditácia o ňom, ved' „Cirkev vždy mala v úcte Písmo sväté priam ako samo Telo Pánovo“ (DV 21). V tej istej konštitúcii vyjadrili otcovia koncilu želanie, aby Sväté písmo bolo veriacim čo najprístupnejšie (porov. DV 22). Preto je potrebné uplatňovať všetky dobré formy šírenia Písma a jeho používania a porozumenia. Pri bohoslužbách by preto nemala chýbať homília, ktorá vysvetľuje Božie slovo a usiluje sa aktualizovať ho do praktického života.
13. Sviatosti sú dôsledkami Slova a viery človeka (porov. KKC 1122, 1133). Delia sa na sviatosti uvádzania do kresťanského života (krst, birmovanie, Eucharistia), sviatosti uzdravenia (pokánie, pomazanie chorých) a sviatosti služby spoločenstvu a poslaniu (posvätný stav, manželstvo) (Komp. KKC 250). V ostatných desaťročiach rastie počet tých veriacich, ktorí často a pravidelne prijímajú Eucharistiu. Eucharistia je najhlavnejší nástroj posväcovania veriacich. Je potrebné urobiť všetko preto, aby sa každý veriaci bez ťažkostí mohol kedykoľvek sviatosťou zmierenia disponovať na prijímanie Eucharistie. (porov. NMI 37)
14. Sväteniny sú posvätné znaky ustanovené Cirkvou, ktorými sa posväcujú niektoré okolnosti života. Obsahujú modlitbu, ktorú sprevádza znak kríža a iné znaky. Medzi sväteninami majú dôležité miesto požehnania, ktoré sú oslavou Boha a prosbou o jeho dary, ako aj zasvätenia osôb a posvätenie vecí na kult Boha (Komp. KKC 351).
15. Modlitba patrí k najviac praktizovaným úkonom posväcovania človeka. Spoločná modlitba je pritom hlavnou charakteristikou komunitárneho života veriacich v rodinách, farnostiach a iných spoločenstvách. Individuálna modlitba je zas základným prejavom viery aj nástrojom jej prehľbovania. Veľmi sa odporúča praktizovanie Liturgie hodín, ľudové pobožnosti a rozmanité formy zbožnosti, uctievanie relikvií, návštevy svätých, púte, procesie, krížová cesta, ruženec. Neodmysliteľnou súčasťou kresťanského života je askéza, odriekanie a pôst. Tieto kategórie znejú dnešnému človeku cudzo, a pritom patria k osvedčeným prostriedkom duchovného života.
16. Veľmi vážnou otázkou posväcovania života je rozlišovanie dobra a zla a pestovanie čností. Dnešný človek má tieto schopnosti oslabené, a preto je aj jeho schopnosť

prežívať radosť z nadprirodzeného života, čiže horlivosť v dobrom, oslabená. Zdravý duchovný život si žiada jasne rozlišovať dobro a zlo, zo všetkých síl odporovať hriechu a pestovať čnosti.

17. Všetky spomenuté prostriedky komunikácie Boha a človeka – Božie zjavenie, Písmo, Tradícia, sviatosti, sväteniny, modlitba, čnosti – veriaceho človeka vnútorne posväcujú, dávajú mu radosť z viery a uschopňujú ho k tomu, aby bol živým nástrojom v šírení Božieho kráľovstva vo svete a prispel k posväcovaniu života.

Je potrebné, aby si všetci veriaci zamilovali predstavu ustavičného vnútorného posväcovania a rastu v kresťanskej dokonalosti. Nech majú radosť z každého duchovného pokroku, ktorý sa im podarilo pomocou Božej milosti dosiahnuť.

Vonkajšia stránka svätosti

18. Povolanie k svätosti sa má uskutočňovať podľa stavov, v ktorých veriaci žijú. Osobitnú náplň povolania k svätosti majú biskupi, ktorí ako arcipastieri Kristovho stáda vykonávajú svoju službu sväto, horlivo, ponížene a s odvahou podľa vzoru najvyššieho a večného Veľkňaza, Pastiera a Biskupa našich duší (*porov. LG 41*). Tieto ich vlastnosti sú zároveň cestou k svätosti aj pre druhých. Nástroje posväcovania sú: modlitba, bohoslužby, kázne, všestranná starostlivosť o duše, osobná komunikácia a z nej vyplývajúca osobná obeta, služba riadenia a vlastný príklad.
19. Kňazi majú účasť na službe svojich biskupov a svoje poslanie vykonávajú skrze Krista, ktorý ich povolal. Majú rásť v láske k blížnemu, pestovať bratské spoločenstvo a oplývať duchovnými dobrami. Aj od ich posväcovania závisí kvalita duchovného života vo farnosti. Nech si berú za príklad tých kňazov, čo zanechali v priebehu storočí – často veľmi skromne, ticho a nenápadne – skvelý vzor svätosti. Nech sa nedajú odradiť prekážkami a sami nech nie sú prekážkou na ceste posväcovania pre veriacich. Vzájomná jednota s biskupom nech je nástrojom ich vlastného posväcovania.
20. Diakoni a seminaristi majú celkom zvláštny podiel na Kristovom poslaní. Ich nástrojom posväcovania je tiež vytrvalá modlitba, rast v poznaní posvätnéj teológie, horlivosť v láske, ktorá má na mysli všetko, čo je pravdivé, spravodlivé a počestné v zmysle slov: všetko na väčšiu česť a slávu Božiu.
21. Rehoľníci predstavujú formu hlbšieho zasvätenia Kristovi. Tento životný štýl vychádza z krstu a spočíva v úplnom zasvätení sa Bohu podľa rozličných chariziem, na základe ktorých vznikli jednotlivé rehoľné spoločenstvá, rády, kongregácie, sekulárne inštitúty a spoločnosti apoštolského života. Zasvätený život je vynikajúcim prostriedkom vlastného posvätenia, nástrojom posväcovania sveta a znamením eschatologických hodnôt.
22. Rozličné cirkevné združenia a hnutia schválené Cirkvou sa môžu stať významným prvkom rastu v svätosti a posväcovaní sveta (*porov. NMI 30*). Žiada sa však, aby sa tieto hnutia usilovali svojím spôsobom napomáhať duchovnému rastu farnosti a diecézy a od zodpovedných kňazov sa zas očakáva, že budú napomáhať ich činnosti.
23. Manželia a rodičia idú vlastnou cestou posväcovania vo vernej láske, podávaní života deťom, ktoré vďačne prijali od Boha, v ich posväcovaní a výchove. Takto slúžia všetkým za príklad neúnavnej a šľachetnej lásky, budujú spoločenstvo v láske a sú svedkami a spolupracovníkmi plodnosti Matky Cirkvi (*porov. LG 41*).

24. Podobný príklad horlivosti v posväcovaní života pre Božie kráľovstvo majú preukazovať aj tí, čo žijú vo vdovskom stave alebo ako slobodní. Veľmi dobrou formou ich posväcovania života môže byť katechéza, charitatívna služba druhým, rozličné služby vo farnosti, modlitba a iné formy služby spoločenstvu.
25. Ťažko pracujúci a trpiaci ľudia nech sa usilujú posväcovať seba i svoje prostredie trpezlivosťou a s vedomím, že takto nasledujú Krista, ktorý tiež tvrdo pracoval, veľa trpel, zomrel za nás a ustavične pracuje v spojení s nami na spásu všetkých ľudí.
26. Napokon nech sa kresťania s osobitnou horlivosťou snažia pomáhať všetkým, čo trpia duševne, alebo sa nachádzajú v hmotnej núdzi, či v inej tiesni. „A tak všetci v Krista veriaci budú deň čo deň vzrastať vo svätosti vo svojich životných podmienkach, povinnostiach a okolnostiach pomocou všetkých týchto vecí, ak len všetko prijímajú s vierou z rúk nebeského Otca a spolupracujú s Božou vôľou, prejavujúc všetkým v samej časnej službe lásku, ktorou Boh miluje svet“ (*LG 41*).
27. Celkom špecifickou formou uskutočňovania povolania k svätosti je liturgia. Je to najvznešenejšia činnosť Cirkvi, pretože prostredníctvom liturgie sám Ježiš Kristus vstupuje do liturgického zhromaždenia a rozdáva svoje dary vykúpenia. Každý liturgický úkon je spoločným úkonom Krista a Cirkvi, a preto má byť vykonávaný s maximálnym vedomím tejto vznešenej spolupráce Boha a človeka. Liturgia má svoju vonkajšiu podobu v gestách, symboloch a postojoch a tie svojou estetickou stránkou majú byť nápomocné vnútornej dispozícii človeka a naopak. Veľmi významným znakom zmyslu kresťanov pre posvätenie života sa dnes stáva svätenie nedele a primerané slávenie liturgických období (*advent, vianočné, pôstne a veľkonočné obdobie*).
28. Výrazom „svätosť“ sa rozumejú nielen špeciálne náboženské činnosti, ale aj celá činnosť každého kresťana vrátane angažovanosti v politickej, kultúrnej, sociálnej a každej inej oblasti. Ide teda o každú činnosť, ktorú vykonáva ktorýkoľvek kresťan na ktoromkoľvek mieste: všetko má byť usporiadané podľa evanjelia a nasmerované na posledný cieľ. Vtedy ide o účinné posväcovanie sveta. Z tohto postoja pramení radikálny kresťanský optimizmus vo vzťahu k svetu a kresťania tak uskutočňujú svoje povolanie k svätosti.

Je potrebné si uvedomiť, že povolanie k svätosti má byť hlavnou charakteristikou vzťahov, na ktorých je budovaná farnosť, má byť aj hlavným cieľom celej pastoračnej činnosti a života vo farnosti. Každý nech sa usiluje hľadiť na svet ako na veľké misijné pole, v ktorom je potrebné všetko usporiadať v duchu evanjelia.

Svätosť a posväcovanie života v diecéze po 1. DS

29. Synodálne ustanovenia 1. DS (*z r. 1925*) sa skutočne stali nástrojom koordinovaného rastu úrovne duchovného života. Okrem toho prispeli k obnove aj ďalšie aktivity. V roku 1926 sa v Levoči konal diecézny eucharistický kongres, na ktorom sa ustanovila večná poklona v Spišskej diecéze, teda aby každý deň bola v niektorej farnosti vystavená Sviatosť Oltárna k celodennej poklone.
30. Božie slovo a homiletická služba v Spišskej diecéze úzko súviseli s osobnosťami teológov pôsobiacich v kňazskom seminári v Spišskej Kapitule.
31. V synodálnych ustanoveniach 1. DS bol zdôrazňovaný význam liturgie, eucharistických poklôn, modlitby sv. ruženca, májových a októbrových mariánskych pobožností,

pobožností krížovej cesty, kántrových dní, prosebných dní a vešpier v reči ľudu. Tieto formy ľudovej zbožnosti a posväcovania sa zachovali aj v najťažších časoch komunistického režimu.

32. Hrdinské svedectvo jednoty kňazov a veriacich so svojim biskupom sa v Spišskej diecéze prejavilo najmä v rokoch nespravodlivého väznenia biskupa Jána Vojtaššáka, ktorý po vykonštruovanom procese musel zvyšok života stráviť vo väzniciach a vyhnanstve. Podobný osud stihol aj jeho pomocného biskupa Štefana Barnáša a ďalších.
33. Duchovná správa a duchovný život v diecéze prešiel veľmi ťažkými skúškami v 50-tych rokoch po zatknutí biskupa Jána Vojtaššáka. Spišská diecéza ostala na dlhých 40 rokov bez svojho biskupa (*15 rokov bol biskup väznený a ďalších 25 rokov bol biskupský stolec neobsadený*). Mimoriadne svedectvo viery bolo vydané v kláštore redemptoristov v Podolínci, kde bolo internovaných a väznených vyše 600 kňazov, rehoľníkov a rehoľníč z celého Slovenska.
34. Po roku 1968 sa kapitulný vikár Jozef Ligoš usiloval zaviesť do náboženského života a praxe miestnej cirkvi uznesenia Druhého vatikánskeho koncilu. Zaslúžil sa o obnovenie liturgie na koncilových základoch, prehĺbenie duchovného života, misií, reholí. Poobsadzoval väčšinu farností kňazmi vracajúcimi sa z väzenia a nútených prác. Pokúšal sa tiež obnoviť komunistami zrušený kňazský seminár, staral sa o bohoslovcov študujúcich v Bratislave, s ktorými sa stretával na prázdninových duchovných cvičeniach. Obnovil diecézny cirkevný súd, charitu a iné cirkevné inštitúcie. Po jeho náhlej smrti roku 1973 nastúpil za administrátora diecézy Štefan Garaj, ktorý sa tiež snažil o obnovu duchovného života v diecéze. Počas jeho služby sa slávalo 200. výročie vzniku Spišskej diecézy. Za jeho účinkovania bol v roku 1984 pútnický kostol na Mariánskej hore povýšený na baziliku minor. Do obdobia pôsobenia Štefana Garaja spadajú významné jubilejné roky: 1983-1984 bol Rokom vykúpenia; 1985 Európskym rokom sv. Metoda na 1100. výročie úmrtia sv. Metoda; 1986 Diecéznym eucharistickým jubilejným rokom (*60 rokov od diecézneho eucharistického kongresu konaného v Levoči*); 1987-1988 Svetovým mariánskym rokom.
35. Tieto jubilejné roky sa slávil vo farnostiach, v dekanátoch za účasti spišského ordinára a napokon končili celodiecezným dňom v katedrále. Keď po pokoncilovej liturgickej reforme mohli svätiť oleje aj ordinári, ktorí nie sú biskupmi, obnovila sa tradícia slávenia obradov Zeleného štvrtka. Toto slávenie je vždy výrazom jednoty diecézneho kňazstva so svojim ordinárom. Boli to výnimočné dni posily vo viere kňazov i veriacich v ťažkej totalitnej dobe.
36. Zvláštnu pozornosť si zaslúžia púte na Mariánsku horu v Levoči, ktoré nezankli ani v rokoch komunistického útlaku, ba naopak, boli miestom sily, jednoty a hlbokého náboženského presvedčenia veriacich nielen zo Spišskej diecézy, ale aj z celého Slovenska. Pápež Ján Pavol II. temer každoročne počas slávenia púte pozdravoval pútnikov zhromaždených na Mariánskej hore cez vatikánsky rozhlas. Po páde komunizmu sa tento veľký pápež v Levoči osobne prihovril zhromaždeným veriacim 3. júla 1995 na pontifikálnej sv. omši, ktorej predsedal, slovami: „*Úprimne sa radujem, že spolu s vami môžem sláviť svätú omšu na tomto pútnickom mieste, ktoré bolo po stáročia miestom nádeje. Roky som bol v duchu s vami. Pri svojich cestách do Večného mesta Ríma ste mi veľakrát pripomínali: „Svätý Otče, do Levoče!” Teraz som tu a chcem spolu s vami ďakovať*

Bohu za dar našej nebeskej Matky. Ona nás učí, že uplatňovanie pravej slobody je v poslušnosti Bohu. Len poslušnosť Bohu je naplnením ľudskej slobody. To platí aj pre nás.”

Kresťan v dnešnom svete

37. Dnešná doba je charakteristická „prenikavými a náhlými premenami, ktoré ovplyvňujú človeka, jeho myslenie a konanie aj jeho úsudky a usmerňujú hodnotové priority. Zintenzívňuje sa výmena informácií, rastie rozdielnosť názorov, zdôrazňuje sa relativizmus. Dôsledkom takýchto trendov sú ťažkosti správneho rozpoznávania trvalých hodnôt; mnohí ľudia si so zmiešanými pocitmi nádeje a úzkosti kladú otázku, kam smeruje dnešný svet.
38. Veriaci sa snažia vydávať svedectvo o Kristovi, uvedomujúc si spoluzodpovednosť za svet a jeho posväcovanie. Snažia sa citlivo vnímať drámy súčasného človeka a usilujú sa prispieť k ich riešeniu. Pre veriacich k najväčším výzvam prekonávania negatívnych prejavov súčasnej doby patria: liberalizmus, konzumizmus, subjektivismus, individualizmus, indiferentizmus, problematika interrupcií, antikoncepcie, eutanázie, či homosexuálnych zväzkov. Tieto smery myslenia a hodnotovej orientácie sú podľa najúprimnejšieho presvedčenia kresťanov mylné, zavádzajúce a v konečnom dôsledku pre človeka škodlivé a hriechne.
39. Liberalizmus propaguje individuálny prístup človeka k šťastiu prostriedkami, ktoré si sám zvolí bez ohľadu na objektívne hodnoty a dobro iných. Zdôrazňuje individuálnu slobodu, potláča zmysel pre spoluzodpovednosť. Skutočným problémom je najmä ľavicový liberalizmus, ktorý sklzol do relativizácie hodnôt, lebo neuznáva absolútnu pravdu a prirodzený zákon a presadzuje svojvoľné chápanie slobody.
40. Konzumizmus vidí osobné šťastie v „mat“ (*mat' viac; mat' viac, ako ten druhý*), a nie v „byt“, teda vidí ho v zisku, vlastníctve, moci, v hromadení materiálnych dobier, a nie v integrálnom osobnom rozvoji. Práve preto podľa kresťanov konzumizmus nemôže uspokojiť človeka v jeho najhlbších túžbach.
41. Subjektivismus má tendenciu popierať alebo nebrať do úvahy objektívne pravdy a fakty a v nadprirodzených otázkach presadzuje subjektívnu interpretáciu zjavených pravd. Subjektivismus vo všeobecnosti podporuje rast krízy občianskej aj duchovnej autority.
42. Individualizmus je životný postoj, ktorý sa nezaujíma o dobro blížnych, ale o vlastný úspech a prospech. Takéto zmýšľanie a prax, ktoré nepoznajú solidaritu, sú prejavmi „kultúry smrti“.
43. Nezdravý a pomerne rozšírený fenomén v našich podmienkach je indiferentizmus, ktorý je charakteristický nedostatkom osobných názorov a vôle angažovať sa v sociálnych otázkach a v obrane objektívnych hodnôt.
44. V otázkach interrupcie, antikoncepcie, eutanázie, či homosexuálnych zväzkov majú kresťania vyhranený názor a odmietajú ich, pretože život sám o sebe, ako i manželstvo medzi mužom a ženou sú výrazom ľudskej prirodzenosti a jej požiadaviek, majú teda pôvod v prirodzenom práve; sú pre človeka Božími darmi a človek nemá právo s nimi manipulovať.

II. Opis stavu v diecéze

Zorný uhol hodnotenia

45. Druhá téma synody svojou povahou vyplýva z prvej témy, cieľom ktorej je skúmanie Cirkvi ako takej a následne skúmanie diecézy, resp. farnosti. Z poznania identity ako prvý krok vyplýva požiadavka, či pozvanie k svätosti vlastného života a druhým krokom je posväcovanie sveta, usporiadanie všetkých hodnôt v duchu evanjelia a zameranie všetkého na posledný cieľ.

Hlavný cieľ: povolanie k svätosti laikov, klerikov a spoločnstiev

46. V dávnejších desaťročiach prevládala v mysliach ľudí azda predstava svätosti ako čohosi vzdialeného od života bežného človeka. V ostatných dvoch desaťročiach nastal v týchto predstavách posun, a to vplyvom blahorečení našich súčasníkov z nášho prostredia. Taktiež väčšou všeobecnou informovanosťou a najmä liturgickým slávením sviatku povolania k svätosti - 1. november - nastala korekcia a spresnenie týchto predstáv v pozitívnom smere. Neveriaci alebo viere odcudzení ľudia vnímajú povolanie kresťanov k svätosti ako cudzí prvok. V médiách sa dnes presadzuje predstava pružného človeka, ktorý vie robiť kompromisy, s každým sa dokáže dohodnúť a niekedy azda aj „prižmúriť oči“ pri nejakých menších ústupkoch svedomia.
47. Jestvujú mnohé príklady z prostredia chorých alebo z oblasti vydávania svedectva v situácii náboženského prenasledovania, keď mnohí veriaci vydali a vydávajú obdivuhodné svedectvo viery.
48. Mnohí kňazi diecézy sa úprimne usilujú o svätosť života. Posväcujú sa každodenným plnením kňazských povinností a službou Božiemu ľudu. Sú však aj takí, ktorí svoje kňazstvo nežijú celkom integrálnym spôsobom: neosobnou službou, bez radosti, bez horlivej lásky k ľuďom a k Bohu. Tento stav prechádza do vnútornej krízy kňazskej identity.
49. Farnosti ako organizačné celky diecézy sú budované na báze optimálnej organizačnej jednotky. Jestvujú pozitívne príklady farností, v ktorých sa povolanie k svätosti výslovne spomína a starostlivo pestuje. Závisí to vždy od kňaza, ktorý cieľavedome k tomu vedie veriacich. Veriaci očakávajú od kňazov homílie postavené na biblickej báze, ale smerujúce ku konkrétnym pravdám viery alebo k mravným zásadám a čnostiam. Očakávajú tiež účasť kňazov na pobožnostiach, systematickú prácu so skupinami, modlitbové spoločenstvá...
50. Na úrovni regiónov nejestvujú nijaké vonkajšie výrazné projekty, napomáhajúce svätosti veriacich a posväcovaniu života. Z tradičných foriem posväcovania možno uviesť štatistický údaj o pravidelnej účasti mládeže na nedeľných bohoslužbách: Orava a Liptov po 40-45%, Spiš 20%.
51. Chýbajú odvážnejšie aj netradičné akcie: väčšie nasadenie kňazov v organizovaní a motivovaní veriacich na stretnutia mládeže s biskupmi na Kvetnú nedeľu, prípadne netradičné nové stretnutia mládeže, púť otcov, púť detí po 1. sv. prijímaní, birmovancov na Mariánsku horu, príp. do katedrály...

Trendy v otázke posväcovania života

52. Pozitívne je postupné prenikanie uvedomenia si povolania, dokumenty pápežov a biskupské listy, liturgické slávenie sviatku všetkých svätých; vtedy si veriaci „liturgicky“ uvedomujú svoje povolanie a úlohu posväcovať prostredie. Je potrebné pokračovať v týchto pozitívnych trendoch.
53. K negatívnym trendom patrí najmä to, že niektorí kňazi prejavujú tendenciu uzatvárať sa do súkromia, venujú sa len vybranému okruhu ľudí, rezignujú na systematickú formálnu prácu s jednotlivými záujmovými a vekovými skupinami. Niektorí starší kňazi pôsobia dojmom straty nadšenia a ideálov. Prejavuje sa neosobný prístup, prvé piatky majú čo do počtu účastníkov klesajúcu tendenciu, upadá zmysel pre pôst, ľudia nerozumejú kántrovým dňom a mnohým iným úkonom, sväteninám. Chýba tiež ich solídne teologické zdôvodnenie.
54. Nedostatok aktivít zo strany vedúcich osobností vo farnostiach (kňazov, katechétoch, vedúcich mládežníckych skupín...) môže spôsobiť celkový úpadok účinnej prítomnosti viery. Nedostatkem odborného zdôvodnenia pôstu, piatkového pokánia, duchovného rozmeru svätenín, odpustkov a iných vecí riskujeme ich úplnú stratu. Nedostatok jednotného a tímového postupu vo farnostiach môže spôsobiť nenapraviteľnú apatiu.

Hlavné nedostatky

55. Z inštitucionálnych nedostatkov je to najmä nefunkčnosť niektorých komisií, niektoré farnosti ako inštitúcie sú uzavreté. Potrebná je razantná akcelerácia činnosti inštitúcií a podstatne väčšia otvorenosť farností voči celodiecéznym inštitúciám.
56. Z personálnych nedostatkov je to najmä uzavretosť a pocit sebestačnosti u kňazov, nedostatok nadšenia za Božie veci, ľahostajnosť a skepticizmus, nadradený prístup kňazov k veriacim, nedostatok teoretickej pripravenosti zdôvodniť podstatu posväcovania sveta.
57. Hlavným komunikačným nedostatkom je neochota zodpovedných ľudí stotožniť sa s iniciatívami, ktoré prichádzajú od iných, nízka miera zmyslu pre tímovú prácu. Z ďalších nedostatkov je to skutočnosť, že v diecéze je pomerne nízka úroveň teologickej diskusie, preto sa povolanie k svätosti na teoretickej rovine nerozvíja dostatočne. Napríklad, pokiaľ ide o Katolícke noviny, každé číslo prečíta 0,6% mladých ľudí a vôbec ich nečíta 72,2% mládeže.

Nástroje na dosiahnutie cieľa: posväcovať život

58. K organizačným nástrojom patria: rôzne komisie, centrálné iniciatívy z BÚ, systém farských služieb, charita, medzidiecézne akcie, samotná diecézna synoda. Komunikačné nástroje sú: publikácie (knihy, časopisy, pastierske listy, pápežské posolstvá), médiá, kurzy... Významnú úlohu tu majú inštitúcie: univerzita s fakultami a inštitútmi, diecézne komisie, inštitúcie (KBD, DKÚ, KPKC, eRko, DAŠ), diecézna charita a iné. Vedúci pracovníci týchto inštitúcií očakávajú viac pozornosti voči ich ponukám. Dôležitým nástrojom je legislatíva: každá inštitúcia má svoj schválený štatút, podľa ktorého vykonáva svoje poslanie, vhodné bude časom vydať zbierku partikulárneho práva.

Efektivita a využitie zdrojov

59. Duchovné zdroje sú využívané málo efektívne. Nejestvuje centrálna evidencia jednotlivých akcií, preto sa triešťa sily. Akcie sa niekedy prelínajú, alebo sú málo propagované. Jestvuje dostatok schopných ľudí, ktorí svoje myšlienky realizujú iba s veľkou námahou, a preto rýchlo ochabnú.
60. Niektoré subjekty sa snažia účinne fungovať. Dobré je všimnúť si, ktoré sú to a dať im priestor. Niektoré komisie a rady existujú len formálne, žiada sa rýchla kontrola a personálna pružnosť.
61. Systém využívania hmotných zdrojov je veľmi zúžený: disponibilné zdroje majú iba farári vo farnostiach, začína sa budovať systém projektov, ktoré podporuje KBS, systém využívania štátnych financií alebo financií z tretieho sektora nie je rozvinutý. Priamy sponzorský systém na Slovensku nemá ešte tradíciu, doznieva pomoc zo západoeurópskych krajín.

Potreby v oblasti posväcovania života

62. Z organizačnej oblasti sa ukazuje nutnosť vytvoriť štruktúru, ktorá sa bude zaoberať väčšími opravami a stavbami kostolov. Potrebné je však investovať viac prostriedkov do ľudí, než do objektov.
63. Urgentnými pastoračnými potrebami sú najmä: hlbšie povedomie povolania k svätosti a k posväcovaniu života, pravidelné a seriózne spytovanie svedomia, ochotnejší, otvorenejší a sebakritickí kňazi, kvalitnejší prednes biblických textov a spevov. K otázke posväcovania života je potrebná solídna formácia k evanjelióvemu vzťahu veriacich voči profánnemu svetu. Všetci veriaci, ktorí kdekoľvek pracujú, môžu svojou prácou obetovanou na Božiu slávu rásť vo svätosti a ňou posväcovať svet.

III. Súhrn nariadení a odporúčaní**64. Božie slovo - Sväté písmo***Nariadenia*

- § 1 Nech každá veriacia rodina má katolícke vydanie Svätého písma, aspoň Nového zákona, z ktorého si pravidelne čítajú.
- § 2 Nech farár v spolupráci s dekanom zabezpečí pravidelnú biblickú formáciu tých laikov, ktorí majú o ňu záujem. Nech sa k tomu využijú služby Katolíckeho biblického diela.

Odporúčania

- § 3 Každá Tretia veľkonočná nedeľa sa vo farnostiach slávi ako biblická. Materiály pripravuje Katolícke biblické dielo.

- § 4 Odporúča sa vo farnostiach vytvárať biblické krúžky, v ktorých sa praktizuje čítanie Svätého písma formou „lectio divina”.

65. Liturgia*Nariadenia*

- § 1 Pri každom kostole zabezpečiť na viditeľnom mieste zabezpečený oznam o čase slávenia svätých omší a pobožností.
- § 2 Vo farnosti sa majú realizovať aj tematické kázne, ktorých obsahom je náuka predkladaná Magistériom Cirkvi, aby základné pravdy vierouky, sviatostí, prikázaní a modlitby boli vysvetlené počas 5 rokov (porov. KKP, kán. 768, 770). Vždy však treba vychádzať z myšlienky Božieho slova liturgického dňa.
- § 3 Vo farnosti pravidelne jeden deň v týždni sláviť svätú omšu za účasti detí pri zachovaní liturgických predpisov a vyhnúť sa akejkoľvek profanizácii.
- § 4 Farár nech venuje osobitnú pozornosť laikom, ktorí spolu s ním vykonávajú vo farnosti liturgické služby. Ide predovšetkým o akolytu, lektora, organistu, kantora, žalmistu, kostolníka, miništranta, príp. ďalších. Nech liturgická komisia Spišskej diecézy vypracuje štatút pre liturgické služby laikov vo farnostiach diecézy a nech sa liturgické služby laikov vykonávajú podľa tohto štatútu.
- § 5 Do liturgických služieb im vlastných zapojiť laikov v čo najväčšej miere.
- § 6 V nedele a prikázané sviatky nezverejňovať úmysel svätých omší, iba ak je za všeobecné dobro.

Odporúčania

- § 7 Keď to liturgické predpisy dovoľujú, slávenie svätej omše za jubilujúcich manželov nech je s priliehavým formulárom a nech je spojené s obnovou manželských sľubov (25. 50. výročie).
- § 8 Okrem oprávnených dôvodov nech veriaci nežiadajú od kňaza vybavenie kancelárskych záležitostí v nedele a prikázané sviatky.
- § 9 Je veľmi vhodné v každodennom slávení bohoslužieb primerane brať formulár aj z nepovinných spomienok, formuláre za rozličné potreby, najmä vo fériách v celoročnom období, ako aj predkladať veriacim príklady svätých ako nasledovaniahodné vzory.
- § 10 Pre zvýraznenie všeobecného povolania k svätosti sa odporúča 30. júla sláviť ľubovoľnú spomienku bl. sestry Zdenky Schellingovej.
- § 11 Odporúča sa, aby úmysel sv. omše bol vložený do spoločných modlitieb veriacich.
- § 12 Odporúča sa sláviť sv. omše pre jednotlivé stavy (mládež, rodiny, seniori...).
- § 13 Nech veriaci poznajú aspoň hlavné časti sv. omše v latinčine.

§ 14 Venovať náležitú pozornosť liturgickej a duchovnej formácii mimoriadnych vysluhovateľov sv. prijímania. Ich služby používať podľa smerníc Kongregácie pre Boží kult a disciplínu sviatostí a diecézneho biskupa.

66. Modlitba

Odporúčania

§ 1 Veriaci nech venujú dostatočný čas každodennej osobnej, rodinnej i spoločnej modlitbe. Všetky podujatia nech začínajú a končia modlitbou.

§ 2 Veriaci nech si osvoja a praktizujú rôzne formy modlitby.

§ 3 Duchovní pastieri nech vedú veriacich k spoločnému sláveniu Liturgie hodín a podnecujú vznik modlitbových skupín.

67. Sviatosti

Nariadenia

§ 1 Nech pastoračná rada diecézy vypracuje, ak ešte nie sú, odborné a zrozumiteľné príručky prípravy na prijatie sviatostí vhodné pre kňaza, ako aj veriacich.

§ 2 Farár nech sa postará, aby pred prijatím sviatostí boli veriaci povzbudení vo viere, riadne disponovaní a poučení o účinkoch jednotlivých sviatostí.

§ 3 Dokumenty potrebné k prijatiu sviatostí nech si vyžadujú a posielajú farské úrady medzi sebou.

68. Sviatosť krstu

Nariadenia

§ 1 Kňaz nech nekrstí ľudí z iných farností bez licencie ich vlastného farára, alebo bez vedomia miestneho ordinára. Vydanie licencie sa bez vážnej príčiny nemá odmietnuť.

§ 2 Krstní rodičia majú mať 16 rokov, prijaté iniciačné sviatosti, nesmú byť postihnutí cirkevným trestom, a ak vedú spoločný život, majú žiť v sviatostnom manželstve.

§ 3 Nech je jedna náuka pred krstom dieťaťa pre rodičov a krstných rodičov.

§ 4 Pre zápis na krst sa vyžaduje nahliadnutie do rodného listu dieťaťa a preskúmanie záruk katolíckej výchovy dieťaťa, medzi ktoré patrí aj platné manželstvo, ak jeho uzavretiu nestojí v ceste manželská prekážka.

Odporúčania

§ 5 Krstná náuka nech je podľa možnosti už pred narodením dieťaťa.

§ 6 Odporúča sa udeľovať krst počas svätej omše, aby sa zvýraznilo rodinné spoločenstvo farnosti.

69. Sviatosť birmovania

Nariadenia

§ 1 Birmovanie vysluhovať vo farnostiach minimálne každých 5 rokov, častejšie po dohode s miestnym ordinárom.

§ 2 Príprava na prijatie sviatosti birmovania nech trvá 1 rok, s prestávkou cez letné prázdniny.

§ 3 Okrem vážnej príčiny je birmovanec povinný navštevovať aj školskú katechézu.

Odporúčania

§ 4 Pri príprave na sviatosť birmovania sa odporúča uplatňovať systém malých skupín, ktoré vedú katechéti a animátori. Birmovanci, ich rodičia a birmovní rodičia sa majú aktívne zapájať do liturgie a diania vo farnosti.

§ 5 Príprava na birmovanie je záležitosťou celej farnosti, preto birmovancom majú venovať pozornosť rodičia, krstní a birmovní rodičia.

§ 6 Vo svojej pastoračnej starostlivosti nech farár ponúkne birmovancom možnosť ďalšej formácie aj po prijatí sviatosti vo forme stretnutí v spoločenstvách alebo služby pri liturgii.

70. Sviatosť Eucharistie

Nariadenia

§ 1 Starostlivo dodržiavať celodenné poklony Sviatosti Oltárnej, tak ako sú rozdelené pre jednotlivé farnosti Spišskej diecézy. Dátumy týchto poklôn vyvesiť v kostole na viditeľnom mieste a zároveň povzbudiť veriacich k aktívnej účasti na nich.

§ 2 Nech sa farár aktívne podieľa na príprave detí na prvé sväté prijímanie osobne alebo prostredníctvom ním povereného kňaza.

§ 3 Mimoriadni vysluhovatelia svätého prijímania nech sú poverení dekrétom diecézneho biskupa a pri nedeľnej svätej omši požehnaní podľa predpísaného obradu. Dekrét nech sa prečíta pri nedeľnej svätej omši.

§ 4 V prvopiatkovom týždni postarať sa o návštevu chorých, ktorí o to žiadajú, s možnosťou vyslúženia sviatostí. K splneniu podmienok platného prvopiatkového deviatnika sa vyžaduje sväté prijímanie v samotný prvý piatok.

Odporúčania

§ 5 Nech sa slávnosť prvého svätého prijímania vníma aj ako príležitosť pre prehĺbenie náboženského života rodičov prvoprijímajúcich detí.

§ 6 Je veľmi vhodné na Vianoce, Veľkú noc a v nedele priniesť sväté prijímanie chorým, ktorí o to žiadajú.

§ 7 Nakoľko to je možné, treba vytvoriť v kostole také podmienky, aby bola možná súkromná adorácia aj počas dňa, napr. vchodové mreže.

§ 8 Tých, ktorí nemôžu prijať Eucharistiu kvôli chorobe, alebo sú kánonicky hatení, povzbudzovať k duchovnému svätému prijímaniu.

§ 9 Pripomínať veriacim prislúbenia deviatich prvých piatkov.

71. Sviatosť pokánia

Nariadenia

§ 1 Sviatosť zmierenia vysluhovať aspoň pol hodiny pred svätou omšou. Kňazi nech ochotne vyslúžia sviatosť zmierenia vždy, keď o to veriaci žiadajú rozumne (kán. 986 § 1 KKP).

§ 2 Spoločné slávenie zmierenia koordinuje dekan a každý kňaz dekanátu je povinný sa ho zúčastniť podľa stanoveného harmonogramu. Jednotlivé farnosti majú byť oboznámené s programom vysluhovania sviatosti zmierenia. V každej farnosti musia byť v adventnom a predveľkonočnom čase prítomní viacerí spovedníci.

§ 3 V týždni pred prvým piatkom v mesiaci vytvoriť dostatočný priestor veriacim, ktorí pravidelne pristupujú k sviatosti zmierenia. Zároveň je povinnosťou každého kňaza povzbudzovať veriacich k pravidelnej svätej spovedi.

§ 4 Spovedník pri vysluhovaní sviatosti pokánia nesmie mať pri sebe mobil ani iné elektronické zariadenie. Budí to nedôveru a podozrenie z odpočúvania.

Odporúčania

§ 5 V pôstnom a adventnom období je veľmi užitočné, aby sa pred spoločným slávením zmierenia konala kajúca pobožnosť.

§ 6 Veriacim treba zdôrazňovať, aby už v rámci prípravy na sviatosť zmierenia napravili hmotné i duševné škody.

§ 7 Veriaci nech si vykonajú generálnu svätú spoveď pri významných životných udalostiach (*sobáš, výročie sobáša, životné jubileum a pod.*). O generálnej spovedi nech kňazi častejšie poučujú.

72. Sviatosť pomazania chorých

Nariadenia

§ 1 Duchovní pastieri a veriaci nech starostlivo dbajú, aby každý veriaci, ktorý sa pre chorobu alebo starobu nachádza v nebezpečenstve, bol vo vhodnom čase posilnený sviatosťou pomazania chorých (kán. 1001 KKP). Veriaci nech sú si vedomí povinnosti kresťanskej lásky včas zavolať kňaza k chorému alebo umierajúcemu.

§ 2 Vo farnosti podľa potreby raz v roku vyslúžiť túto sviatosť súčasne pre viacerých chorých v kostole. Je úlohou duchovných pastierov, aby jej prijímatelia boli vhodne

pripravení a riadne disponovaní. Samotná staroba nie je dôvodom pre opakované prijatie sviatosti pomazania chorých, iba keď sa zdravotný stav viditeľne zhoršil (kán. 1002 a 1004 KKP).

Odporúčania

§ 3 Kvôli osožnejšej pastoračii treba vyčleniť v diecéze kňazov, ktorí majú patričné vzdelanie pre stálu službu starým a chorým v nemocniciach, v iných zariadeniach, a majú k tomu aj vzťah. Pokiaľ máme nedostatok kňazov, vo veľkých farnostiach to môže byť jeden z kaplánov.

§ 4 Nech duchovným pastierom v službe starým a chorým ochotne pomáhajú aj laici.

§ 5 Pri vysluhovaní sviatosti chorým a starým ľuďom povzbudzovať ich príbuzných k aktívnej účasti.

§ 6 Ako vhodný prostriedok pastoračnej starostlivosti sa odporúča v deň spomienky Panny Márie Lurdskej, 11. februára, sláviť svätú omšu za starých a chorých.

73. Sviatosť posvätného stavu

Odporúčania

§ 1 Štvrtok prvopiatkového týždňa sláviť ako deň ustanovenia Eucharistie a kňazstva krátkou eucharistickou adoráciou pred alebo po svätej omši.

§ 2 Medzi kňazským seminárom a farnosťami rozvíjať „duchovný most“, o ktorého termíne sú veriaci vopred informovaní. Duchovné aktivity tohto dňa sú vo farnosti obetované za seminaristov a predstavených seminára.

§ 3 Nech veriaci modlitbou a príkladom aj duchovným sprevádzaním vzbudzujú a napomáhajú zrod kňazských povolaní.

§ 4 Modlitbou a obetami pamätať na tých, ktorí opustili kňazskú službu.

74. Sviatosť manželstva

Nariadenia

§ 1 Z dôvodu dostatočnej prípravy nech snúbenci aspoň pol roka pred uzatvorením manželstva informujú o svojom úmysle vlastného farára.

§ 2 Ak snúbenci z vážnych dôvodov nemôžu absolvovať prípravu u vlastného farára, je možné ju absolvovať u iného kňaza, ktorý o tom vydá písomné potvrdenie. Duchovní pastieri nech ochotne vyjdú v ústrety komplikovaným podmienkam života snúbencov a snúbenci zas nech s pochopením prijímajú tento jednotný postup.

§ 3 Predmanželskú prípravu tvorí päť stretnutí so snúbencami venovaných vierouke, mravouke, manželskej etike, komunikácii medzi manželmi a liturgickému obradu.

§ 4 Nech otázky manželskej etiky a prirodzeného plánovania rodičovstva snúbencom vysvetľuje odborník poverený miestnym ordinárom a manželskú komunikáciu nech

vysvetľuje psychológ. Je úlohou dekanov v spolupráci s miestnym ordinárom postarať sa o to, aby v dekanátoch bol k dispozícii aspoň jeden takýto odborník a psychológ.

- § 5 Pri miešanom manželstve sa sobášna omša môže sláviť iba s dovolením miestneho ordinára. Pri manželstve rozdielneho náboženstva sa sobášny obrad koná bez svätej omše (*Ordo matrimonii*, bod 15 a 16).
- § 6 Riadnym miestom uzatvárania manželstva je kostol. Manželstvo medzi katolíckou a nepokrstenou stránkou môže byť v kostole alebo na inom vhodnom mieste.
- § 7 Je potrebné chrániť sobášne obrady pred profanizáciou nevhodnými piesňami a inými prvkami, ktoré neuvádzajú liturgické predpisy.

Odporúčania

- § 8 Nech kňazi okrem stanovených piatich stretnutí ponúknu snúbencom ako možnosť ďalšie stretnutia, venované otázkam modlitby a duchovného života.
- § 9 Dekan v spolupráci s diecéznym biskupom nech zriadi centrum, kde by bola zabezpečená komplexná a permanentná príprava na manželstvo. Centrum vedie mladých ľudí k chápaniu katolíckej náuky o manželstve a je otvorené aj pre tých, ktorí ešte nezamýšľajú v krátkej dobe uzavrieť manželstvo. Po skončení prípravy mladý človek získa certifikát, ktorý je platným ekvivalentom predmanželskej prípravy vo vlastnej farnosti.

75. Sväteniny

Nariadenia

- § 1 V rodinách, ktoré prejavia záujem o požehnanie príbytku, nech farár vykoná pastoračnú návštevu v období vianočných sviatkov alebo v inom vhodnom čase.
- § 2 Požehnania, ktoré sú pastoračne zaužívané, kňaz nesmie odmietnuť. Sú to najmä: adventné vence, trojkráľová voda, svätoblažské požehnanie, požehnanie pútnikov, požehnanie áut, devocionálií atď.

Odporúčania

- § 3 Pri vysluhovaní svätenín je potrebné vysvetliť ich význam a účinok pre veriaceho.
- § 4 Odporúča sa využívať jednotlivé obdobia liturgického roka, sviatky, ako príležitosť na žehnanie osôb a vecí. Odporúča sa konať požehnanie matiek pred pôrodom, aby sa poukázalo na dôstojnosť materstva, ochranu života.
- § 5 Je potrebné povzbudzovať veriacich k tomu, aby v ich rodinách nechýbal kríž, umiestnený na čestnom mieste. Nosenie požehnaných predmetov nech je prejavom osobného svedectva viery.
- § 6 Nech aj laici využívajú možnosť vysluhovania tých svätenín, ktoré im umožňujú predpisy Benedikcionála.

76. Pohreb

Nariadenia

- § 1 Pohrebné obrady je treba sláviť tak, aby s úctou, ale zároveň pravdivo odrážali kresťanský život zosnulého.
- § 2 Kňaz nech prichádza na pohreb, ak cestuje bez reverendy, oblečený spoločensky na túto udalosť.

Odporúčania

- § 3 Pohrebné obrady nech slúžia ako príležitosť osloviť aj tých, ktorí sú vzdialení od praktizovania katolíckej viery.

77. Posvätné miesta a doby

Nariadenia

- § 1 Slávenie nedele a prikázaných sviatkov je vzácny dar a vážna povinnosť vydať svedectvo o kresťanskom štýle života. Toto slávenie nech je vyjadrené účasťou na sv. omši, zdržiavaním sa takých činností, ktoré odporujú posvätnosti dňa. Veriaci nech konajú tak, aby, okrem vážnej príčiny, nenútili iných pracovať v nedeľu a prikázaný sviatok.
- § 2 V predsieni kostolov aj kaplniek a v ich areáloch možno predávať iba náboženské predmety a literatúru, ktorá je schválená kompetentnou autoritou (*porov. kán. 827 § 4 KKP*).

Odporúčania

- § 3 Podľa miestnych pomerov sa odporúča v nedele a sviatky obnoviť večery.
- § 4 Využiť osobitný charakter adventného a pôstneho obdobia na prehĺbenie duchovného života vo farnosti oživením tradície pôstnych kazateľov a duchovných obnov.
- § 5 Využiť nedeľný čas na aktivity zamerané na náboženské vzdelávanie, posväcovanie a upevňovanie farského spoločenstva. Do týchto aktivít zapojiť jednotlivé spoločenstvá a hnutia vo farnosti.
- § 6 Veriaci nech si uvedomujú, že k zachováaniu posvätnosti kostola patrí aj vhodné oblečenie, zvlášť u tých, ktorí vykonávajú liturgickú službu. Hlavné rodičia nech na to dbajú pri výchove.
- § 7 Starosť o posvätné miesta nech je záležitosťou celej farnosti.

78. Odpustky, pôstna disciplína a slávenie odpustov

Nariadenia

- § 1 Na začiatku pôstneho obdobia veriacim jasne vysvetliť spôsob jeho zachovávaní, ozrejmiť vážnosť pôstu na Popolcovú stredu a Veľký piatok, ako aj odporučiť v tomto období osobné sebazaprenia.
- § 2 Nech sa o slávení odpustov vždy informujú aj susedné farnosti. Kňazi nech povzbudia veriacich k získavaniu odpustkov, pričom treba mať na pamäti, že úplné odpustky možno získať len v katedrálnom a farskom kostole na sviatok titulu kostola. Farár je povinný zabezpečiť príležitosť ku sviatosti zmierenia.
- § 3 Nech kňazi pravidelne teologicky a spirituálne objasňujú odpustky, kántrové dni, piatkovú a pôstnu disciplínu.

Odporúčania

- § 4 Odporúča sa rozvíjať vo farnostiach aktivity, ktoré sa zameriavajú na oslobodenie človeka od alkoholizmu, drogovej a inej závislosti a podporovať modlitebnú pomoc ohrozeným.

79. Ľudové pobožnosti

Nariadenia

- § 1 V každej farnosti udržiavať a zveľaďovať tradičné formy zbožnosti, ako sú prvé piatky, májové a októbrové pobožnosti a nedeľné pobožnosti podľa textov nového modlitebníka. Týmto pobožnostiam spravidla predsedá kňaz alebo diakon.
- § 2 V pôstnom období konať vo farnostiach v piatok a v nedeľu pobožnosti krížovej cesty, ktorým spravidla predsedá kňaz alebo diakon.
- § 3 Farár je povinný dbať o to, aby sa pri verejných pobožnostiach modlili len tie modlitby, ktoré majú cirkevné schválenie.

Odporúčania

- § 4 Duchovní pastieri nech svojou účasťou podporujú aj iné formy ľudových pobožností: novéna k Duchu Svätému, júnové pobožnosti k Božskému Srdcu, k Božiemu milosrdenstvu, fatimské soboty,...
- § 5 Formy ľudovej zbožnosti vhodne spájať s možnosťou vzdelávania a formovania veriacich v oblasti Svätého písma, liturgie, sviatostí a duchovného života.
- § 6 K praktizovaniu foriem ľudovej zbožnosti je treba privádzať vhodným spôsobom deti a mládež.

80. Iné formy posväcovania

Nariadenia

- § 1 V jednotlivých farnostiach diecézy organizovať farské misie, a to aspoň každých 10 rokov, s minimálne jednou duchovnou obnovou medzi jednotlivými misiami.

Odporúčania

- § 2 Zdôrazňovať Mariánsku horu ako diecézne pútnické centrum a vytvoriť preň pastoračný plán celoročných aktivít.
- § 3 V rámci využívania moderných foriem komunikácie sa vo väčších farnostiach odporúča vydávať farský časopis alebo farský list, ako aj vytvorenie internetovej stránky farnosti.
- § 4 Vytvoriť spoločnú databázu náboženských akcií na diecéznej internetovej stránke.
- § 5 Organizovanie farských zájazdov, táborov pre deti a mládež nech má náboženský obsah.
- § 6 Podporovať vznik malých spoločenstiev podľa stavov a zamerania, ktoré napomáhajú k posväcovaniu života.
- § 7 Využívať farské knižnice a audiovizuálne prostriedky na posväcovanie veriacich.

3. SYNODÁLNA TÉMA

Katechéza a formácia povolani

I. Doktrínálna časť

Evanjelizácia a katechéza ako služba Božiemu slovu

1. Boh zjavil seba samého človeku vo Svätom písme, ktoré je napísaným Božím slovom a v ústnom podaní. Už v Starom zákone prostredníctvom osôb a udalostí sa postupne slovami a činmi zjavil ako jediný pravý a živý Boh (porov. DV 14) a formoval vyvolený národ na prijatie Mesiáša. Boží plán spásy dosiahol plnosť v Ježišovi Kristovi. Cirkev ako zvestovateľka evanjelia začína svoje dielo ohlasovaním evanjelia sebe samej. Evanjelizačný proces sa podľa pápeža Pavla VI. (porov. EN 21-24) uskutočňuje v piatich etapách: 1. svedectvom života bez slov, 2. jasným ohlasovaním, 3. životným príľnutím k pravde v spoločenstve Cirkvi, 4. prijatím sviatostí, 5. vlastným ohlasovaním.
2. Evanjelizácia a katechizácia sú vo vzájomne úzko prepojenom vzťahu, lebo katechizácia predstavuje časť celkovej evanjelizácie a začína sa uskutočňovať tam, kde človek už prijal vieru. Medzi týmito dvoma formami služby slova: evanjelizáciou a katechizáciou je vzťah odlišnosti vo vzájomnom dopĺňaní sa (porov. VDK 61).
3. Uvádzanie do kresťanského života - krstom, birmovaním a Eucharistiou - si nevyhnutne vyžaduje katechézu. Ide v nej o organickú a systematickú formáciu vo viere. Katechéza je tu dokonca „podstatným momentom“ tohto evanjelizačného procesu. Uvádzanie do kresťanského života si celkom prirodzene vyžaduje a predpokladá ďalšiu fázu, ktorou je permanentná výchova vo viere. Prehľbuje sa čítaním a počúvaním Božieho slova, prijímaním sviatostí, zdokonaľuje sa v chápaní liturgie a jednotlivých slávených tajomstiev, učí sa hodnotiť udalosti z kresťanského zorného uhla a prijíma aktívnu účasť na rôznych iniciatívach v rámci celkového katechetického plánu (porov. VDK 69-72).

Adresáti katechézy

4. Katechéza zameraná na jednotlivé stavy a vekové skupiny veriacich je v súčasnosti podstatnou požiadavkou, ako sa čím viac priblížiť existenciálnej situácii človeka, ktorá je v rozličných obdobiach veku alebo povolania odlišná. Tým sa má dosiahnuť predovšetkým vyššia účinnosť katechizácie. Katechizácia týchto skupín spočíva v uvádzaní do čítania Písma, v uvádzaní do života modlitby, v ohlasovaní právd viery

v ich úplnosti, v praktizovaní zásad podľa evanjelia, vo sviatostnom živote, v pestovaní čnosti, najmä sociálneho cítenia, v schopnosti správne hodnotiť kultúrne zmeny v spoločnosti a vo výchove k zodpovednosti a svedectvu (porov. VDK 174-175).

Rodina - rodinná katechéza je prioritnou oblasťou katechizácie

5. Rodinnú katechézu je potrebné podporovať všetkými spôsobmi. Rodina je najvlastnejším miestom odovzdávania a rozvíjania viery, a to najmä silným vplyvom príkladu dospelých, vľúdnosťou rodinného prostredia, príbuzenskými vzťahmi postavenými na náboženskom základe a pod.

Farnosť - farská katechéza nadväzuje na rodinnú katechézu

6. Farnosť poskytuje priestor pre život viery celého spoločenstva veriacich. Vnímanie rozdielnych situácií, v ktorých sa členovia farského spoločenstva nachádzajú, musí viesť k diferencovanému prístupu k rodinám, aby sa každá z nich cítila ako súčasť farnosti. Farská katechéza má viesť nielen k prehĺbeniu poznatkov vo viere, ale má byť podporou a pomocou rodinám, ktoré sú v kríze, neúplným rodinám i všetkým, ktorí žijú v neregulárnych situáciách vzhľadom k ideálu kresťanskej rodiny.

Deti predškolského a školského veku

7. Sú privilegovanými členmi Božieho kráľovstva, preto si ich katechizácia vyžaduje jemnosť a najmä výchovné dôrazy. Dôležitú úlohu tu zohráva farské spoločenstvo, ktoré svedectvom skutočného kresťanského života, konkrétnou pomocou a inými vhodnými formami má prispieť ku katechizácii detí (porov. VDK 180).

Mladí ľudia, mládež - veľká nádej, ale aj výzva pre Cirkev

8. V ich katechizovaní sa má vždy vychádzať z ich náboženskej situácie (či sú zo svojich rodín formovaní vo viere, alebo sa viere vzdialili) a z psychologického rozpoloženia (či prežívajú radosť, krízu, rozhodnutie pre vieru a potrebujú pomoc...). Pritom sa má využívať aj hodnotový a vonkajší svet mladých: reč, slovník, mentalita, vkus, štýl a pod. (porov. VDK 181-185).

Starí ľudia v rodine a v Cirkvi

9. Starí ľudia majú v rodinách špeciálne postavenie, charakteristické svojou náboženskou aj životnou skúsenosťou, čo ich robí schopnými účinne evanjelizovať a katechizovať svoje rodiny aj širšie prostredie príbuzných, farnosti a pod. Aj oni potrebujú pomoc, keď sa ocitnú odsunutí na okraj, alebo ich život poznačilo nešťastie, či rozličné zranenia.

Osoby s telesným a mentálnym postihnutím.

10. Majú byť zo strany spoločenstva veriacich považované za osobitne obľúbené u Boha. Rozvojom katechetizačných postupov a metód, ako aj špeciálnej pedagogiky sa má týmto osobám poskytnúť hlbšia a účinnejšia katechéza a je potrebné sa o ňu intenzívnejšie usilovať.

Ľudia nachádzajúci sa v špeciálnych situáciách a prostrediach.

11. Ľudia na okraji spoločnosti, najmä bezdomovci, väzni, utečenci a migranti, drogový a inak závislí, diferencované skupiny, ako sú robotníci, umelci, vedci, univerzitná mládež, ba aj mestské prostredie a vidiek si vyžadujú špeciálnu katechézu zameranú na vek, hodnotové zameranie a celkový životný kontext. Katechéza týchto ľudí vyžaduje dobré poznanie týchto sektorov a bezvýhradnú vernosť pravde evanjelia a Cirkvi, primerané znalosti z psychológie, pedagogiky a teológie, ako aj kresťanskú lásku k blížnemu (porov. DVK 189-190). Vznikajú nové náboženské hnutia, ktoré nemajú ešte prakticky žiadnu tradíciu a svojimi praktikami často znepokojujú veriacich. Ohrozeným veriacim je potrebné poskytnúť systematickú evanjelizáciu a katechézu, ktorá zahŕňa stretnutie s Písmom, skúsenosť modlitby a úprimné spoločenstvo viery.

Kultúra, umenie, masovokomunikačné prostriedky a ľudová zbožnosť.

12. V oblasti kultúry a umenia má katechéza konkrétne úlohy: poznať kultúru a umenie, poznať a presadzovať kultúrny rozmer evanjelia a neizolovať ho od kultúry; ohlasovať kultúrnu zmenu v príchode evanjelia; ohlasovať transcendenciu evanjelia a zárodky evanjelia v kultúre, umení a napomáhať novému vyjadreniu evanjelia na základe evanjelizovanej kultúry; Katechéza sa musí usilovať zachovať vernosť evanjeliu a Cirkvi a brať do úvahy kultúrnu a historickú situáciu (porov. DVK 202-203). Ľudová zbožnosť má svoje charakteristické vlastnosti, ktoré je potrebné na jednej strane obdivovať, ale aj také tendencie, ktorým je potrebné sa vyhnúť. Správnou katechézou usmernená ľudová zbožnosť sa môže stať nástrojom skutočného stretnutia ľudí s Bohom. Novú výzvu pre katechizáciu prinášajú spoločenské komunikačné prostriedky. Táto oblasť sa musí stať adresátom katechizácie, ale aj predmetom evanjelizačného záujmu veriacich a má byť čím viac využívaná pre dielo evanjelizácie a katechizácie. Katechéza si vždy a všade má zachovať ekumenický rozmer. Katechéza vedie k jednote, láskou k Svätému písmu a formáciou detí aj dospelých posilňuje v nich katolícku identitu a pripravuje ich tak na život v stálom kontakte s veriacimi iných vyznaní a náboženstiev (porov. VDK 197-200). Súčasný sekularizmus a liberalizmus je veľkou výzvou pre katechetickú činnosť Cirkvi. Kresťan v dnešnej dobe už nie je chránený prostredím s homogénnym náboženským profilom veriacich, ale stretáva sa s rozličnými formami kultúrneho a náboženského pluralizmu, ktorý v mnohých veriacich spôsobuje zmätok a pocit straty viery, ba nezriedka aj životný štýl, akoby Boha nebolo. V takomto prostredí sa stáva nevyhnutnou evanjelizačná katechéza zameraná na najzákladnejšie prvky viery, ako je existencia Boha a základné pravdy, otázka zmyslu života, napomáhanie procesu obrátenia, zdôvodnenie nádeje z viery, ako aj riešenie ťažkostí vo viere.

Nositelia katechizácie

13. Cieľom katechizácie je umožniť katechizovaným dostať sa do osobného a dôverného kontaktu s Ježišom Kristom. Prvým Hýbateľom katechizácie je Duch Svätý; bez neho je každá katechizácia neúčinná (porov. VDK 288).
14. Prvý zodpovedný za katechizáciu je diecézny biskup. Jeho úloha spočíva predovšetkým v priamom ohlasovaní evanjelia a v organizácii katechizácie. Potrebuje k tomu vhodných spolupracovníkov a účinný systém. Odporúča sa vypracovať diecézny katechetický projekt (porov. VDK 223).
15. Kresťanskí rodičia sú prvými vychovávateľmi detí k viere. Je to ich právo a povinnosť. Táto katechéza sa tu odohráva v prostredí, ktoré je nenahraditeľné iným prostredím. Rodina je hlavným prostredím pre výchovu aj pre katechézu.
16. V procese katechizácie má svoje významné miesto kresťanská komunita, ktorá voči jednotlivým katechizovaným členom zaujíma dvojité pozície: 1) vytvára podmienky pre katechizáciu a poskytuje formáciu katechizovaným a 2) prijíma katechizovaných do svojho prostredia.
17. Kňazi, rehoľníci a laici majú špecifické pozície v katechizácii v najrôznejších prostrediach (farnosť, liturgia, škola, centrá mládeže, univerzity...).
18. Laickí katechéti predstavujú významnú silu, pretože sa veľkou mierou podieľajú na diele katechizácie. Katechéti majú od partikulárnej cirkvi dostávať primeranú a stálu formáciu a rozvíjať v sebe tri rozmary katechizácie: byť (kresťanská identita), vedieť (ovládať ohlasované posolstvo) a konať (výchova aj vlastným príkladom) (porov. VDK 238).
19. Popri rodine sú ďalším prostredím katechizácie katolícke školy. Katolícka škola má vo svojich výchovných plánoch mať jasne definované miesto vyučovania náboženstva a katechézy (porov. VDK 73-76) a má si starostlivo strážiť svoj charakter katolíckej školy. Školské vyučovanie náboženstva má celkom špecifický súvis s katechézou. Je potrebné chápať aj organizovať ho s tými istými požiadavkami náročnosti a systematickosti, ako ktorýkoľvek iný predmet. Jeho obsahom majú byť pravdy viery, mravné zásady a etické hodnoty, rozvíjanie kritického myslenia, na primeranom stupni otázky zmyslu života a sveta a je potrebné tiež zabezpečiť primeranú interdisciplinaritu voči iným predmetom.
20. Hnutia, združenia, spolky a spoločenské komunikačné prostriedky sú tiež dôležitými nositeľmi katechizácie a musia si byť vedomé tejto svojej úlohy pri šírení evanjelia.

Organizácia katechizácie v diecéze

21. Diecézny katechetický úrad (DKÚ) je organizačným a metodicko-vzdelávacím orgánom diecézneho biskupa a jeho úlohou je riadenie a usmerňovanie celej katechetickej činnosti Spišskej diecézy.
22. Diecézna animátorská škola (DAŠ) pôsobí s cieľom formovať mládež ku kresťanskému životu a k apoštolátu. Nejde o teologické štúdium, ale o praktickú formáciu mladých, ktorí sú po absolvovaní DAŠ schopní organizovať a viesť náboženské a spoločensko-kultúrne aktivity na úrovni farností, dekanátov, či celej diecézy.

23. Centrá voľného času sú inštitúcie, ktoré pomáhajú organizovať voľnočasové (*mimoškolské*) aktivity pre deti a mládež. Koordinujú a organizujú diecézne stretnutia a iné mládežnícke aktivity; Ich úloha je výchova ľudsky a duchovne zreých osobností - animátorov; zabezpečovanie vzdialenej prípravy mládeže na manželstvo a rodičovstvo.
24. Katolícke biblické dielo vo Svite. Jeho poslaním je rozvíjať a napomáhať biblický apoštolát a biblickú pastoračiu na Slovensku. Svoju činnosť realizuje prostredníctvom projektov, ktoré si každoročne vyhodnocuje a aktualizuje.
25. Univerzitné pastoračné centrá (UPaC). Usilujú o duchovný rast poslucháčov, pedagógov a zamestnancov univerzity, či vysokej školy. Ciele UPaC sú: vnášanie duchovnej kultúry do univerzitného prostredia pedagógov a študentov; prehľbovanie vedomia zodpovednosti študentov za život spoločnosti; formovanie vlastnej osobnosti poznávaním seba samého vo vzťahu k sebe, k ľuďom, k Bohu. Formy práce UPaC sú: príprava na prijatie sviatostí; vedenie k pravidelnému, intenzívnemu sviatostnému životu a osobnej modlitbe, spojenej s rozjímaním Božieho slova; malé spoločenstvá; formácia budúcich animátorov; dlhodobé duchovné cvičenia v každodennom živote.
26. Iné inštitúcie na území diecézy v službe katechizácie. Na území Spišskej diecézy vykonávajú svoju činnosť Katolícke pedagogicko-katechetické centrum v Spišskej Novej Vsi a teologické pracoviská fakúlt KU v Ružomberku. Svojou činnosťou, odborným poradenstvom a koordináciou na celoštátnej úrovni môžu výrazne prispieť ku katechizácii v diecéze.

Katechéza po Prvej diecéznej synode

27. Synodálne ustanovenia 1. DS priniesli podrobné usmernenia pre katechézu. V jednotlivých bodoch boli definované všetky podstatné prvky katechetického činnosti, najmä v oblasti farskej a školskej katechézy, takže túto oblasť možno označiť za prioritnú oblasť v účinkovaní Božieho sluhu biskupa Jána Vojtaššáka.
28. Totalitné obdobie niekoľkých desaťročí v Československu bolo časom skutočnej skúšky pre partikulárne cirkvi nášho národa. Katolícke školy boli úplne zlikvidované, zostala len rodinná a postupne stále viac obmedzovaná farská katechéza, ktorá sa sústredovala iba na základné poučenie pred vysluhovaním sviatostí. Aj to sa uskutočňovalo za podmienok prenasledovania zo strany štátu, bez akýchkoľvek katechetických pomôcok a bez akejkoľvek náboženskej literatúry. Významnú pomoc preukázal Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme najmä produkciou náboženskej literatúry, ktorá sa častokrát veľmi komplikovaným spôsobom dostávala do rodín. Napriek potláčaniu sa objavovali rozličné aktivity, ktoré slúžili katechizácii a evanjelizácii: slovenský dabing náboženských filmov, koncerty sakrálnej hudby a ich šírenie na magnetofónových páskach, ilegálne rozmnožovanie náboženskej literatúry, katechetických diapozitívov a iných materiálov slúžiacich pre katechézu, hoci len v obmedzenom množstve a prostredí. V 70-tych a 80-tych rokoch začali spontánne vznikať malé skupinky mládeže a rodín, ktoré sa tajne stretávali na formačných a modlitebných stretnutiach, ktoré častokrát viedli kňazi mimo pastoračie alebo ich spolupracovníci v diele apoštolátu. V 80-tych rokoch bol pripravený a najprv v samizdatovej forme vyšiel Spišský katechizmus, ktorý sa stal významnou katechetickou pomôckou pre vyučovanie náboženstva hneď po páde totalitného komunistického systému.

29. Po roku 1989 sa pre Cirkev na Slovensku otvorili nové možnosti náboženského života. Do všetkých škôl sa zaviedlo vyučovanie náboženstva ako povinne voliteľného predmetu na štátnych školách alebo ako povinného predmetu na katolíckych školách. Do procesu katechizácie vstúpili mnohí laici, ktorí získali potrebnú kvalifikáciu a pedagogickú spôsobilosť.

Formácia povolani

30. Ide tu nielen o formovanie povolani k zasvätenému životu, ale o povedomie povolani vôbec: povolanie k milosti, k viere a ku kresťanskému životu. Povedomie tohto základného povolani vedie potom veriacich k voľbe povolani pre službu v Cirkvi (*ako manžel a rodičia, kňazi, rehoľníci alebo slobodní*), pre Božie kráľovstvo. Každý z týchto stavov dnes prežíva krízu vo väčšej alebo menšej miere. Prítom sa odporúča vziať do úvahy niekoľko priorít: prvenstvo modlitby pred činmi; osôb pred štruktúrami; osôb pred programami; obsahu pred metódami; formácie vychovávateľov pred formáciou chovancov; všeobecnej pastoračie pred špeciálnou pastoračiou.

II. Opis stavu v diecéze

31. Spišská partikulárna cirkev si uvedomuje svoje poslanie, ktoré vyplýva z jej identity a zo všeobecného poslani posväcovať svet a všetko v ňom usporiadať podľa evanjelia. Potrebná je neustála evanjelizácia a katechizácia všetkých ľudí podľa stavov, profesných a záujmových kategórií, špeciálnych situácií. Generácia dnešných rodičov je na veľkom náboženskom úpadku, pretože je z minulosti zanedbaná a v súčasnosti ovplyvňovaná iba médiami. Tie - s výnimkou kresťanských médií - vo veciach viery nepreukazujú pozitívnu službu verejnosti.
32. Situácia vo farskej katechéze je zložitá. Nejestvuje jednotný systém farskej ani rodinnej katechizácie, škola a farnosť v rámci prípravy na prijatie sviatostí sú jediným prostredím, kde sa katechizuje. V mestách je viac kňazov, ktorí si delia oblasti katechetického činnosti, vidiecke farnosti dostávajú zas katechézu spojenú viac s osobným prístupom kňaza. Farnosti na Orave sú pomerne živé, silným prvkom je tradícia, ktorá sa však musí prehľbovať a stále aktualizovať. Liptovské farnosti pôsobia racionálnejším dojmom, tamajšie SBF si v katechéze žiadajú viac vierouky a mravouky. Spišské farnosti sú poznačené prítomnosťou rómskeho etnika. Začala sa ich systematická katechizácia. Zo všetkých regiónov odchádza mnoho ľudí za prácou do iných oblastí Slovenska a do zahraničia. Potrebné je posilňovať ich katolícku identitu.

Pozitíva v oblasti katechézy

33. Po roku 1989 sa začína rozvíjať stavovská katechéza podľa vekových a záujmových kategórií. Na území Spišskej diecézy boli zriadené inštitúcie, ktoré sa zaoberajú katechizáciou. DKÚ v Spišskej Novej Vsi, Komisia pre katechizáciu, Animátorská škola,

centrá voľného času a KPKC s celoslovenskou pôsobnosťou. Pozitívnu úlohu zohráva rozvinutie školského vyučovania náboženskej výchovy v štátnych školách a školská katechéza v katolíckych cirkevných školách.

Hlavné nedostatky v oblasti katechézy

34. V diecéze sú ustanovené všetky inštitúcie pre katechizáciu, popri mnohých prednostiach majú najväčšiu rezervu v intenzite svojej činnosti. Veľkou ťažkosťou je prakticky minimálna možnosť katechizácie tých, čo sú permanentne v zahraničí pracovne alebo za iným účelom. Výrazným novým fenoménom je práca v nedeľu najmä u tých, čo sú vzdialení od rodín a pracujú na stavbách v iných krajoch a v zahraničí. K negatívnym javom patrí najmä menšia horlivosť niektorých kňazov, veľký nezaujem o katechizáciu zo strany veriacich, dospelých aj detí, v rodinách sa takmer prestalo katechizovať a takmer sa stratila spoločná modlitba, deti v školách sú prirodzene dobré, ale nábožensky veľmi slabé.

Nástroje a efektivita katechézy

35. Katechéza sa stáva oblasťou, ktorá je charakterizovaná novými požiadavkami, hľadaním vhodných odpovedí a foriem na nové výzvy, prítomné v súčasnej spoločnosti. Musí viesť k rozpoznávaniu znamení časov a spytovaniu svedomia vo svetle Ducha Svätého, aby sa katechizácia stala účinnejšou. Preto je potrebné usilovať sa o charakteristické znaky súčasnej katechézy. A to:
- chápanie katechézy ako súčasť evanjelizácie;
 - znovuobjavenie a docenenie významu Svätého písma;
 - prednostné zameranie katechézy na človeka v období dospelosti;
 - viac orientovať katechézu na sociálnu a spoločenskú sféru každodenného života;
 - prostredníctvom evanjelizácie a katechézy poukazovať na dôležitý význam spoločnosti;
 - správne hodnotiť a zamerať katechézu na jej antropologickú dimenziu;
 - usilovať sa v katechéze o nové hodnotenie médií a neverbálnych výrazových prostriedkov
36. Nástroje na zvýšenie katechetickej a evanjelizačnej činnosti je potrebné hľadať najprv v ľudských i materiálnych zdrojoch, ktoré je potrebné tvoriť a tiež náležite a s vierou v Božiu pomoc využívať.

Ľudské zdroje

- potreba radikálnejšej premeny nás kresťanov, aby sme boli schopní niesť bremená jeden druhého a odolávať sebeckému pokušeniu, že katechéza je založená len na ľudskom úsilí, formách a metódach. Chrániť sa pokušeniu sebeckého súperenia, karierizmu, nedôvery a žiarlivosti,
- vedomie nutnosti ukončiť neúčinné a zbabelé sťahovanie sa do ulity a hľadať odvážne odpovede na problémy súčasného sveta,
- vedomie nutnosti spolupracovať so všetkými ľuďmi dobrej vôle na poli ochrany prírody, výchovy detí a mládeže, rozvoja kultúry a vzdelávania, integrácie menšín, hendikepovaných a spoločensky podceňovaných ľudí,
- snaha posilňovať odvahu ľudí ku slobode a vlastnej zodpovednosti.

37. Na dosiahnutie väčšej efektivity evanjelizácie a katechézy v diecéze je potrebné:
- širšie zapojenie laikov do cirkevných štruktúr a zlepšenie komunikácie a kooperácie medzi kňazmi a laikmi v oblasti všetkých foriem katechézy,
 - prechod od často chaotickej a nekoordinovanej práce k práci systematickej a cieľavedomej evanjelizácie a katechézy,
 - prekonávanie sklonu k pragmatizmu, rutine, strate duchovného naplnenia činnosti, rezignácie, prostrednosti, k neplodnej kritike, prehnaným obavám a pesimizmu,
 - zmena chápania duchovného života, vzdelávanie a permanentná formácia všetkých nositeľov katechizácie - nie ako luxusu, na ktorý človek nemá čas, ale ako základu, od ktorého sa odvíja kvalita nášho života, vzájomných vzťahov, kvalita práce a apoštolátu,
 - predchádzať enormnému zaťaženiu, syndrómu trvalého vyhorenia a frustrácie vzhľadom k cieľom, ktoré sa hneď nedarí dosiahnuť.
38. Materiálne zdroje
- využívať najnovšie katechetické a evanjelizačné materiály, ktoré sú k dispozícii,
 - pripraviť metodické materiály pre stretnutia rodičov prvoprijímajúcich detí, pre prvoprijímajúce deti, birmovancov, snúbencov, chorých, pre mládež a rodinu,
 - pre potreby katechézy poskytovať primeranú výšku finančných prostriedkov z farských zdrojov,
 - dbať, aby pri DKÚ bol zriadený efektívny informačný a distribučný servis evanjelizačných a katechetických materiálov,
 - z komunikačných nástrojov propagovať farské časopisy s cieľovým obsahom do rodín, internetové stránky farností a inštitúcií, na ktorých má byť priestor pre katechézu,
 - podporovať a šíriť náboženské časopisy s cirkevným schválením a odporúčaním biskupa, Rádio Lumen, Rádio Vatikán a TV-Lux.
39. Hlavným predpokladom účinnej katechézy je formácia, vzdelanie a horlivé posväcovanie katechizujúcich. Zo subjektov katechézy je nutné presadiť pastoračné rady farností a vyvinúť všetko možné úsilie v snahe osloviť a posilniť rodinu, ktorá je teraz najslabším článkom katechizácie. Súčasná náboženská situácia si vyžaduje „novú evanjelizáciu“. Pre tieto ciele sa v diecéze odporúča zostavenie jednotného evanjelizačno-katechetického projektu, ktorý bude znamenať koordináciu všetkých katechizačných iniciatív, inštitúcií a spoločenstiev (porov. VDK 278).

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

40. Katechetická činnosť na úrovni diecézy

Nariadenia

- § 1 Komisia pre katechizáciu v spolupráci so všetkými diecéznymi inštitúciami zodpovednými za katechizáciu nech vypracuje Diecézny katechetický projekt, ktorý sa bude obnovovať každých päť rokov (porov. VDK 223).
- § 2 Diecézny katechetický projekt schválený diecéznym biskupom nech stanoví pre celú diecézu:

- charakteristické znaky a priority súčasnej katechézy,
 - obdobie, formy a metódy predkrstnej katechézy,
 - obdobie, formy a metódy farskej a rodinnej katechézy prvoprijímajúcich detí,
 - obdobie, formy a metódy farskej a rodinnej katechézy birmovancov,
 - obdobie, formy a metódy predmanželskej prípravy snúbencov,
 - obdobie, formy a metódy individuálnej a farskej katechézy katechumenov,
 - formy a metódy rodinnej, farskej, liturgickej katechézy, katechézy voľného času a špeciálnych skupín,
 - formy a metódy katechézy dospelých a starých ľudí,
 - nástroje na zvýšenie katechetickej činnosti, ktoré je potrebné hľadať v ľudských, ale i materiálnych zdrojoch, ktoré je potrebné tvoriť s vierou v Božiu pomoc a využívať,
 - na dosiahnutie väčšej efektivity katechézy v diecéze predloží konkrétne možnosti širšieho zapojenia laikov do cirkevných štruktúr a zlepšenia komunikácie a kooperácie medzi kňazmi a laikmi v oblasti všetkých foriem katechézy,
 - navrhne možnosti prechodu od nekoordinovanej práce k práci systematickej a cieľavedomej v oblasti evanjelizácie a katechézy.
- § 3 Kňazská rada Spišskej diecézy na svojich zasadaniach nech venuje mimoriadnu pozornosť katechizácii v diecéze. Od Komisie pre katechizáciu nech vyžaduje výročnú správu, kontroluje a konkrétne pripomienkuje plnenie Diecézneho katechetického projektu.
- § 4 DKÚ nech raz ročne predloží diecéznemu biskupovi a Kňazskej rade Spišskej diecézy výročnú správu o stave katechézy v diecéze na pripomienkovanie a schválenie.
- § 5 DKÚ nech v zhode so svojimi štatútmi vykonáva všestrannú permanentnú formáciu učiteľov náboženstva – náboženskej výchovy v škole a katechétoch – animátorov pastoračnej katechézy, realizuje pravidelné hospitácie na hodinách náboženstva v školách a farské vizitácie zamerané na farskú a rodinnú katechézu. DKÚ nech sa usiluje o získavanie a spracovanie štatistických údajov o katechéze v diecéze, registráciu kánonických misií vrátane prípravy podkladov pre ich udelenie.
- § 6 DKÚ nech sa stará aj o tvorbu a distribúciu katechetických a metodických pomôcok pre rodiny, farnosti a školy, o katechetickú literatúru, o ďalšie vzdelávacie materiály, organizuje vedomostné a iné súťaže a zabezpečuje pružné zverejňovanie informácií z oblasti katechizácie. Nech zriadi diecézny internetový archív katechetických akcií a pomôcok na pomoc rodinnej, farskej aj školskej katechéze.
- § 7 Katechetické ozveny - informátor pre katechétoch Spišskej diecézy - pretransformovať na diecézny katechetický štvrťročník s redakčnou radou ustanovenou biskupom. Odbornými článkami a metodickými usmerneniami pre katechétoch nech do neho prispievajú všetky inštitúcie v diecéze, ktoré sa venujú katechizácii.
- § 8 Zriadiť Univerzitné pastoračné centrá (UPaC) v tých farnostiach, v ktorých sa nachádzajú pracoviská vysokých škôl a univerzít. UPaC sa usilujú o duchovný rast poslucháčov, pedagógov a zamestnancov univerzity, či vysokej školy. Ciele UPaC sú: vnášanie duchovnej kultúry do univerzitného prostredia pedagógov a študentov; prehlbovanie vedomia zodpovednosti študentov za život spoločnosti; formovanie vlastnej osobnosti poznávaním seba samého vo vzťahu k sebe, k ľuďom, k Bohu.

- § 9 Pri formácii povolani je potrebné úzko spolupracovať so Subkomisiou pre kňazské semináre a pastoračiu povolani pri komisii pre klérus pri KBS a aplikovať jej usmernenia v diecéze prostredníctvom koordinátora pre formáciu povolani.

Odporúčania

- § 10 Kňazi a katechéti nech majú dostatok odvahy a apoštolskej vynaliezavosti v katechizácii ľudí v špeciálnych situáciách, mentalitách a prostrediach, aby sa všade dostala evanjeliová radostná zvesť. Osobitnú pozornosť nech venujú hľadaniu možností katechizácie tých, čo sú dlhý čas vzdialení od rodín a farnosti.
- § 11 Pre jednotlivé katolícke školy na základnom aj strednom stupni je osožné ustanoviť kňazov, ktorí sa popri katechéze žiakov budú snažiť aj o pôsobenie medzi pedagógmi. V menších farnostiach to má robiť farár alebo kaplán.
- § 12 Kňazi a katechéti nech poznajú podstatu sekularizmu a liberalizmu a nech sa usilujú účinne vyhybať všetkým nebezpečenstvám, ktoré ohrozujú integritu katolíckej viery.

41. Katechetická činnosť na úrovni dekanátov

Nariadenia

- § 1 V každom dekanáte Spišskej diecézy podľa možností zriadiť fungujúce centrum pre rodinu.
- § 2 Centrum pre rodinu nech má profesionálne vedenie a nech využíva pomoc zaniatených dobrovoľníkov.

Odporúčania

- § 3 Farári v dekanáte nech oboznamujú veriacich s činnosťou a poradenskými službami centra pre rodinu. Snúbencom, manželom i ľuďom v zložitých životných situáciách nech odporúčajú rozhovory a pomoc odborníkov.
- § 4 V každom dekanáte nech je zodpovedný koordinátor katechetických a evanjelizačných podujatí.
- § 5 Kňazi, katechéti, pracovníci centra pre rodinu, laickí spolupracovníci, ktorí pracujú v oblasti katechézy v dekanáte, nech sa aspoň dvakrát ročne stretnú na pracovno-spoločenskom stretnutí, aby sa navzájom poznali a mohli si odovzdávať skúsenosti.

42. Katechetická činnosť na úrovni farností

Nariadenia

- § 1 V každej farnosti Spišskej diecézy prvoradú pozornosť v katechéze venovať farskej, rodinnej a školskej katechéze a nech všetci zodpovední na nej spolupracujú pod vedením farárov.

- § 2 Pastoračné rady farností spolu so svojimi farármi vypracujú program systematickej farskej, rodinnej a školskej katechézy a katechézy špeciálnych skupín a nech sa všetci spoločne snažia o horlivú evanjelizáciu a katechizáciu.
- § 3 Program katechizácie v každej farnosti musí vychádzať zo schváleného Diecézneho katechetického projektu.
- § 4 Farnosti, ktoré majú okrem bytových a kancelárskych priestorov aj ďalšie priestory, nech dbajú o to, aby boli slobodne využívané pre katechizáciu.
- § 5 Aby bola katechizácia účinná, nech farnosť dbá, aby farské katechetické miestnosti boli náležite vybavené potrebným zariadením a pomôckami.
- § 6 Všetky farské priestory je potrebné využiť na budovanie spoločenstva, voľnočasové aktivity pre deti a mládež a iné. Má sa v nich rozvíjať farský mimoliturgický život: stretnutia, šport, tanec, kultúra, pestovanie vkusu, hudba a pod.
- § 7 Za katechizáciu vo farnosti je zodpovedný v prvom rade farár a je jeho povinnosťou urobiť všetko pre to, aby prebiehala vo všetkých sektoroch, ako ju predstavuje synodálny dokument o katechizácii. Od každého kňaza sa žiada angažovanosť pre katechézu.
- § 8 Zvláštnu pozornosť je potrebné venovať katechéze mužov a otcov ako jednej z kľúčových a súčasne aj najohrozenejších súčastí rodiny.
- § 9 Farnosť nech sa stane privilegovaným prostredím formácie povolání a individuálneho sprevádzania povolání prostredníctvom evanjelizácie a katechézy, slávením sviatostí, predovšetkým pokánia a Eucharistie, podporovaním rôznych povolání a služieb vo farskom spoločenstve. Dôraz klásť na sprevádzanie povolání a podporu osobných darov a chariziem predovšetkým u mladých ľudí.
- § 10 Pri každej svätej omši aj vo všedný deň má byť homília vychádzajúca z textov Písma. Výklad má byť završený objasnením niektorej vieroučnej alebo mravoučnej otázky. Homília má mať katechetické vyústenie, jej dĺžka je v pracovný deň 5-10 minút, v nedele a sviatky 10-15 minút (porov. ACES 1/2009). S najväčšou starostlivosťou je potrebné pripraviť si homíliu na také udalosti, pri ktorých sú aj neveriaci alebo nepraktizujúci kresťania (pohreby, sobášy...).

Odporúčania

- § 11 Celkom špeciálne miesto v katechéze má mať katechéza o liturgických úkonoch, gestách a ich obsahoch.
- § 12 Vydať osobitný Katechizmus pre kresťanské rodiny a rozdať ho každému páru pri predmanželskej príprave.
- § 13 Súčasťou katechetickej prípravy detí na prvé sv. prijímanie nech je aj formácia ich rodičov.

- § 14 Usporiadať dni otvorených dverí v katolíckych cirkevných školách, spojené s prezentáciou výsledkov školy a jej významu pre náboženskú výchovu detí a mládeže.
- § 15 Mimoškolské aktivity organizovať kresťanskými spoločenstvami (športové hry, výlety); vytvoriť klub kresťanskej mládeže.
- § 16 Mimo vyučovania náboženstva organizovať stretnutie s deťmi aspoň raz za mesiac formou hier a súťaží.
- § 17 Odporúčajú sa návštevy kňaza v rodinách.
- § 18 Organizovať besedy, diskusie s projekciou a pod.
- § 19 Vzdialená príprava na manželstvo by sa mala diať v menších skupinách, formou neformálnej katechézy s možnosťou diskutovať, klásť otvorené otázky, prípadne aj mladými rodičmi, ktorí by boli ochotní podeliť sa so svedectvom; vytvárať podmienky na stretanie sa rodín s duchovným zameraním;
- § 20 V kostoloch sa snažiť vhodne vyriešiť priestor pre rodičov s deťmi, aby nerušili ostatných a od mala sa zúčastňovali na živote farnosti.
- § 21 Sprostredkovať predaj vhodnej literatúry priamo v sakristii kostola.
- § 22 Medzi veriacimi je potrebné popularizovať predovšetkým kresťanské elektronické a printové médiá (rádio LUMEN, TV LUX, Katolícke noviny, časopisy, farské listy, kresťanské internetové portály) a podporovať projekty, ktoré sú z hľadiska katechézy efektívne a účinné (porov. CT 46).
- § 23 Vhodnými doplnkami katechézy sú prednášky, besedy, diskusie, propagácia, najmä však modlitba za dielo katechézy vo farnosti, dekanáte, diecéze.
- § 24 Projekčné plátna na žalmy alebo piesne pri bohoslužbách možno využiť na premietanie (striedavo) Desiatich Božích prikázaní, Piatich cirkevných prikázaní, Šiestich hlavných pravd, sviatostí alebo hlavnej myšlienky z homílie a pod. (podobne na internetových stránkach farností alebo obcí rubrika „zopakujme si“).
- § 25 Veľmi sa odporúča rodičom, aby svoje deti zapisovali podľa možnosti do katolíckych škôl a aby sa všemožne usilovali podporovať autoritu a úctu pedagógov. Nech sa škola usiluje o čo najlepšiu úroveň tak vo vzdelávaní, ako aj vo formácii.
- § 26 Nech všetci veriaci prejavujú úprimný záujem o katechetické aktivity vo farnosti aj v diecéze.

4. SYNODÁLNA TÉMA

Identita, spiritualita a spoločenstvo kňazov

I. Doktrínálna časť

Dar kňazského povolania

1. V biblických textoch o povolani prorokov a apoštolov sa nachádza veľké teologické a spirituálne bohatstvo (porov. Iz 6, 1-8; 1Sam 3; Jer 1, 4-10; Lk 5, 1-11 a iné). Budúci prorok či apoštol je priťahovaný videním, ale súčasne si uvedomuje svoju hriechnosť a nehodnosť (porov. Iz 6, 5; Lk 5, 8). Proces povolania pokračuje očistením a nakoniec veľkodušnou odpoveďou človeka, ktorý prijíma Božie pozvanie (porov. Iz 6, 6. 8; Lk 5, 11). Každý z povolaných prorokov či apoštolov si bol vedomý tohto povolania a toto povedomie dávalo jeho životu hlboký zmysel. Tieto prvky môžeme aplikovať aj na povolanie ku kňazskému životu. Toto povolanie sa dnes uskutočňuje cez Krista a predstavuje jeden z konštitutívnych prvkov novozákonného kňazstva.
2. Služobné kňazstvo a všeobecné čiže „kráľovské“ kňazstvo veriacich sú vo vzájomnej zhode, lebo vychádzajú z jediného Kristovho kňazstva, no odlišujú sa od seba podstatou aj stupňom: kňazi totiž dostávajú od Krista v Duchu Svätom mimoriadny dar, aby Božiemu ľudu pomáhali verne a v plnosti uskutočňovať jeho všeobecné kňazstvo (porov. PDV 17).
3. Kánonická misia ako vonkajšia stránka poslanca kňaza má aj svoju vnútornú stránku. V nej kňaz poznáva, že poslanie od biskupa je vnútorne spojené s poslaním, ktoré dostáva od Krista a to mu dáva aj garanciu Božej pomoci a požehnaní v jeho plnení.
4. Povedomie povolania dáva kňazovi istotu, že Boh kedysi pozrel naň s láskou, a že môže byť užitočný v jeho tajomných plánoch, preto by sa mal k momentu svojho povolania a začlenenia do presbytéria kedykoľvek vrátiť, najmä v ťažkých chvíľach, keď si znovu potrebuje v mysli ujasniť vedomie zmysluplnosti svojho života.

Pastorácia povolani

5. Povolanie ku kňazstvu je vložené do hlbšieho pochopenia kresťanského povolania, ktoré je zakorenené vo sviatosti krstu. Toto povolanie vnuknuté Duchom Svätým je určené na budovanie Cirkvi. Všetky povolania sa majú v Cirkvi vysoko cenit; preto sa im treba venovať so všetkou starostlivosťou, aby dozrievali a rástli. Medzi mnohými povolaniami

má svoj osobitný význam povolanie na kňazstvo. Toto povolanie sa prejavuje rozličným spôsobom v rozličnom veku, u dospelých, u mužov pokročilého veku, ale tiež u chlapcov, u ktorých býva spojené s osobitnou zbožnosťou, láskou k Bohu a blížnemu a apoštolským zanietením.

6. Aby sa dielo povolani vzmáhalo, je potrebné pod vedením biskupa zladit' navzájom spoločné snahy kňazov, rehoľníkov, a predovšetkým rodičov a učiteľov a vzájomne ich koordinovať. Veľkodušným spôsobom sa majú podporovať duchovné povolania nielen pre vlastnú diecézu a národ, ale aj pre ostatné diecézy a národy s prihliadnutím pre potreby univerzálnej Cirkvi.
7. K tomuto zámeru bol konštituovaný Diecézny tím pre pastoračiu povolani (DTPP), ktorý sa riadi vlastným štatútom schváleným diecéznym biskupom (5.9.2007). Hlavným cieľom DTPP je inšpirovať pastoračné aktivity pre vzbudzovanie, rozpoznanie a sprevádzanie povolani ku kňazstvu a k zasvätenému životu.

Kňazský seminár

8. Cirkev zriaduje kňazský seminár, aby jasnejšie a plnšie rozvíjal povolanie kandidátov, aby sa podľa vzoru Dobrého Pastiera stali ozajstnými duchovnými pastiermi, pripravenými učiť, posväcovať a spravovať Boží ľud. Výchova kňazov je jedným z najdôležitejších záujmov biskupa. Vyžaduje si veľa modlitby, oddanosti a úsilia. Seminár patrí medzi najvzácnejšie poklady diecézy (porov. PG 48). Vzdelanie a výchova v seminári je nasmerovaná na dosiahnutie účasti na jedinom služobnom kňazstve Krista, aby kandidáti vytvorili hierarchické spoločenstvo so svojím biskupom a s ostatnými bratmi v kňazskej službe, a tak vytvorili jediné presbytérium diecézy. Je veľmi potrebné, aby sa vytvorili pevné putá medzi seminaristami a ich biskupom a tiež s diecéznymi kňazmi už počas štúdia a formácie v seminári, spočívajúce vo vzájomnej láske, vzájomnom myšlienkovom obohacovaní a v každom druhu spolupráce.
9. Táto kňazská jednota má byť svedectvom pre Boží ľud diecézy ako poznávacie znamenie pravosti jedinej Kristovej Cirkvi, ktorou chce Boh spasit' všetkých ľudí. Spišský kňazský seminár však potrebuje pre nadviazanie na časy svojho rozkvetu pomoc všetkých: diecézneho biskupa, predstavených seminára, profesorov a učiteľov teológie, vysvätených služobníkov Cirkvi, ale aj pomoc Božieho ľudu diecézy, aby každý podľa svojho poslania a služby napomáhal udržiavať a zveľaďovať toto dielo diecézy nielen po stránke vonkajšieho zabezpečenia, ale najmä modlitbou a obetami vyprosovať od Pána žatvy dobrých a verných služobníkov.

Permanentná formácia

10. Kňazstvo je Božím darom, ktorý je potrebné neustále oživovať, aby kňaz vedel primerane odpovedať na svoje povolanie. Je potrebné, aby sa kňaz ako človek zdokonaľoval vo všetkých aspektoch svojho ľudského a duchovného života, a tak sa pripodobnil Kristovi.
11. Dôvodom permanentnej formácie sú rýchle a rozšírené zmeny a často sekularizované spoločenské prostredie, ktoré môžu negatívne vplývať na identitu kňaza.
12. Preto je na prvom mieste zodpovedný samotný kňaz, ktorý svojou pastoračnou službou a duchovným životom pracuje na sebe, aby sa vhodne prehlbovala jeho duchovná,

ľudská, intelektuálna a pastoračná formácia. Okrem kňaza majú túto prácu podporovať biskupi vytvorením podmienok pre aktivity na pomoc všetkým kňazom, aby mohli veľkodušne odpovedať na úlohy, ktoré vyplývajú zo sviatostného kňazstva.

Individuálna duchovná a odborná formácia kňaza

13. Základným východiskom a prameňom kňazskej formácie je spoločenstvo kňaza s Ježišom. On si vyvolil apoštolov, „aby boli s ním“ (Mk 3, 14). Ježiš chcel mať pri sebe apoštolov, dať im hlbšiu katechézu a uviesť ich hlbšie do tajomstva svojej jednoty s Otcou a Duchom Svätým.
14. Koncilový dekrét *Optatam totius* naznačuje trojakú cestu kňazskej formácie: vytrvalé rozjímanie o Božom slove, aktívna účasť na posvätných tajomstvách Cirkvi, služba lásky „malíčnym“.
15. Podstatnými prvkami kňazskej formácie sú: čítanie Božieho slova spojené s rozjímaním a modlitbou (*lectio divina*), liturgia a v nej hlavne Eucharistia ako „sviatosť nábožnosti, znak jednoty a puto lásky“ (sv. Augustín), sviatosť zmierenia ako prameň sebaznania, pokory a jemnosti svedomia. Súčasťou kňazskej formácie je aj odborné teologické štúdium. Má smerovať k prehĺbeniu osobného spoločenstva s Bohom a k službe blížnym a v konečnom dôsledku viesť k dôvernejšiemu pripodobneniu sa Ježišovi Kristovi.

Kňazské čnosti

16. Poslušnosť je kňazská hodnota prvoradého významu, pretože má svoj vzor v Kristovej poslušnosti Otcovej vôli (porov. DSŽK 61). Kňaz sa touto čnosťou stáva hodnoverným pred ľuďmi a jeho služba získava plnšiu nadprirodzenú účinnosť.
17. Čistota v celibáte je drahocenný dar Božej milosti (porov. Mt 19, 11; 1Kor 7, 7), ktorý umožňuje jeho nositeľom s nerozdeleným srdcom venovať sa Božej službe (porov. 1Kor 7, 32-34). Realizuje sa tak „snúbenecký význam“ tela skrze jednotu a osobné odovzdanie sa Ježišovi Kristovi a jeho Cirkvi. Ide o anticipáciu dokonalého spoločenstva v nebi (porov. PDV 29).
18. Čnosťou chudoby a obety sa kňazi stávajú schopní „prijat' chudobných a najslabších“ a „byť ochotní dosvedčovať chudobu svojím jednoduchým a prísny životom“ (OT 9; porov. kán. 282 KKP). „Aj keď na rozdiel od rehoľníkov sa nemusia vzdať majetku úplne, predsa nech sa snažia, aby dosiahli opravdivú a ochotnú slobodu Božích detí“ (RFIS 50).

Osobnostný, duchovný, odborný a pastoračný profil kňaza

19. Ľudská zrelosť kňaza je základným predpokladom skutočného úžitku jeho služby. Kňaz nesmie byť prekážkou tým, čo sa chcú stretnúť s Ježišom Kristom, Vykupiteľom človeka (porov. PDV 43). Treba pod tým rozumieť lásku k pravde, čestnosť, úctu voči každej osobe, zmysel pre spravodlivosť, vernosť danému slovu, pravý súcit, dôslednosť, ale najmä vyrovnanosť pri posudzovaní a v styku s ľuďmi. Kňaz musí byť aj „človekom spoločenstva“, teda ovládať schopnosť úctivo a privetivo vychádzať s ľuďmi, byť diskretný, rozumný a veľkodušný, pripravený pochopiť a odpustiť (porov. 1Tim 3, 1-5; Tit 1, 7-9; porov. PDV 43).

20. Duchovný profil kňaza má byť postavený na pozvaní Krista „*bud'te dokonalí...*“ (Mt 5,48), čo sa dá dosiahnuť horlivou kňazskou činnosťou detailne uvedenou v nariadeniach a odporúčaniach k tejto téme.
21. Odborný (*profesionálny*) profil kňaza je v dnešnej dobe mimoriadne významný. Veriaci ako aj neveriaci ľudia od neho očakávajú pripravenosť pohotovo odpovedať na otázky o zmysle života a formulovať dôvody pre nádej (porov. 1Pt 3,15). Intelektuálna stránka nemôže byť nahradená „širokým srdcom“ ani zastieraná frázami či uzavretosťou. Dobrý kňaz si ustavične prehľbuje poznatky z filozofie, teológie a kultivuje všeobecný kultúrny rozhľad. Integrálnou súčasťou jeho profesionality je schopnosť komunikovať.
22. Pastoračný profil kňaza sa zakladá na láske k Bohu, k veriacim a horlivosti za Božie veci. Spočíva v schopnosti zdravého úsudku a v ovládaní pastoračných postupov, ako aj zmyslu pre duchovné dobro.

Bratské spoločenstvo a kolegalita kňazov

23. Kresťanská spiritualita je spiritualitou spoločenstva. Je to jeden z pilierov, na ktorom stojí oprávnená potreba, aby si kňazi boli navzájom oporou a vytvárali živé kňazské spoločenstvo i kňazské priateľstvá. Kňaz spolu s inými kňazmi v jednote s biskupom vytvárajú jediné diecézne presbytérium. Je to duchovná a nadprirodzená realita, ktorá má svoj prameň, pôvod i miesto svojho zrodenia a rastu vo sviatosti kňazstva (porov. PDV 74; PO 8).
24. Pre duchovný rast aj miestnej cirkvi je potrebné, aby kňazi v jednote s Kristom spoločne uvažovali nad zjavenou Božou pravdou, spoločne sa aj modlili a spoločne pracovali. Ich jednota má byť svedectvom, z ktorého má svet možnosť objavovať, že Otec poslal Syna (porov. Jn 17, 23; PO 8).
25. Spoločné uvažovanie predpokladá časté spoločné diskusie, priateľskú a úctivú výmenu názorov s cieľom osvojiť si ducha koncilu a nové teologické a spirituálne trendy, a tak sa vzájomne obohacovať. Ide v nich o svetlo pre riešenie problémov života a obnovy Cirkvi.
26. Spoločná modlitba prehľbuje spoločenstvo a bratstvo kňazov a zároveň ich posväcuje. Kňazi sú takto obrazom apoštolov s Kristom. Optimálnou spoločnou modlitbou je modlitba na posvätenie času, liturgia hodín.
27. Spoločná práca má v živote kňazov dôležité miesto. Medzifarská spolupráca, ktorá sa sľubne začína rozvíjať, vyžaduje od kňazov schopnosť tímovej práce v rámci farnosti a vynaliezavosť v spolupráci s inými farnosťami a rozličnými inštitúciami, ktoré ponúkajú svoje služby farnostiam. Spolupráca kňazov vyrovnáva aj prípadné nerovnosti v rozsahu povinností vo veľkých či malých farnostiach. Vzájomnou spoluprácou a pestovaním kňazského spoločenstva možno účinne prejavovať pomoc kňazom, ktorí sa ocitli v nejakých ťažkostiach (porov. PO 8). Treba sa vyvarovať takého združovania, ktoré by podnecovalo ducha protirečenia alebo odporu k učeniu, autorite, či inej skutočnosti v rámci Cirkvi. Nie je tiež vylúčené, aby spolupráca kňazov dostala aj nejakú inštitucionalizovanú podobu (*združenia, bratstvá, „vita communis“ sv. Augustína a pod.*).
28. Súčasťou snáh o budovanie bratského spoločenstva majú byť aj emeritní kňazi a všetko dobré, čo vytvorili predchádzajúce kňazské generácie.

Kňazský celibát

29. Celibát je zvláštny Boží dar a charizma, ktorá znamená zachovanie dokonalej a stálej zdržanlivosti pre Božie kráľovstvo, aby posvätení vysluhovatelia mohli s nerozdeleným srdcom priľnúť ku Kristovi a slobodnejšie sa zasvätiť službe Bohu a ľuďom. Kňaz svojím záväzkom celibátu dostáva zvláštnu účasť na Kristovej láske k Cirkvi a jeho pastoračná činnosť nadobúda osobitnú účinnosť (porov. DSŽK 58). Dokonalým príkladom prežívania charizmy celibátu je Pán Ježiš, ktorý ukázal životný štýl radikálne odlišný od zaužívaných formy jeho doby. Učeníci ho nasledovali zanechajúc všetko, aby plnili zverené poslanie (porov. Lk 18, 28-30).
30. V niektorých súčasných spoločenstvách je v kríze nielen manželstvo a rodina, ale aj povolanie ku kňazstvu a rehoľnému životu. Tieto dve skutočnosti sa nedajú oddeliť: „Ak chýba úcta k manželstvu, nemôže jestvovať ani panenstvo zasvätené Bohu. A ak sa ľudská sexualita nepokladá za veľkú, Stvoriteľom darovanú hodnotu, stráca všetku silu aj jej zrieknutie sa pre Božie kráľovstvo” (FC 16).
31. Charizmu celibátu ako vlastné sebadarovanie Bohu a Cirkvi si treba v živote neustále prehlbovať a obnovovať toto zasvätenie, ktoré je v latinskej Cirkvi chápané ako integrálna súčasť sviatosti kňazstva. Nezanedbateľným dôsledkom bytostného sebadarovania kňaza Kristovi a Cirkvi je aj hlbšie stotožnenie sa s doktrínou kristológie a ekleziológie a jej kompetentnejší a angažovanejší výklad.

Postavenie kňaza v spoločnosti

32. Vlastná identita kňaza, jeho spiritualita a služba je podmienená aj postavením kňaza v spoločnosti. Jeho pozícia v minulých desaťročiach vyplývala z pevne stanoveného poriadku v hodnotách, z úcty k autorite a vzdelaniu, z určitých tradícií, jasnejšieho rozlišovania dobra a zla a pod. Dnes v pohľade na kňaza prevláda odlišný zorný uhol. Viac ho ovplyvňujú typické negatívne javy: individualizmus, liberalizmus, utilitarizmus, praktický materializmus, konzumné správanie, kultúrny i náboženský relativizmus a niektoré sprievodné javy globalizácie. V našom prostredí netreba prehliadnuť dedičstvo ideologického ateizmu, ktorý sa snažil vytlačiť náboženstvo na perifériu spoločnosti a do súkromného života ľudí.
33. Najdôležitejším kritériom, podľa ktorého treba definovať postavenie kňaza v spoločnosti, je kňaz sám, jeho vlastná identita. Zmysluplnosť jeho existencii dáva jeho viera a jeho prístup k svetu, na ktorý kňaz hľadá v zornom uhle eschatologickej dynamiky. Kňaz má byť v spoločnosti Božím mužom, teda má mať kňazského ducha, udalosti vo svete vidieť vo svetle evanjelia, rozpoznať v nich „znaky čias” a byť schopný formulovať znaky nádeje.
34. Vo vzťahu k verejným veciam má byť kňaz múdry a prezieravý, neviazať sa na žiadnu spoločenskú ani politickú silu, ale byť otvorený voči všetkým a osobitne byť naklonený chudobným a trpiacim. Výrazným prínosom k spoločnému dobru je jeho formácia veriacich ľudí, aby boli angažovaní vo verejných veciach a preukazovali náležité čnosti vyplývajúce z katolíckej doktríny vo veciach viery a morálky.
35. Kňaz sa vo svojej spoločenskej orientácii riadi zásadou, že Cirkev nesplýva s politickým spoločenstvom, ale je symbolom a záštitou transcendentného charakteru ľudskej osoby

(porov. GS 76) a v otázkach týkajúcich sa spoločnosti či štátu sa riadi o.i. zásadami „Dávajte teda, čo je cisárovo, cisárovi, a čo je Božie, Bohu” (Mt 22, 21) a „Boha treba viac poslúchať, ako ľudí” (Sk 5, 29; porov. kán. 287 § 1-2; 289 § 2 KKP).

Ťažkosti kňazského života

36. Najvýraznejšie ťažkosti v živote kňazov súvisia so súčasnými trendmi vo svete: sekularizmom, individualizmom a konzumizmom.
37. Sekularizmus nesie rysy vytlačania náboženstva a náboženského života na perifériu života spoločnosti. V dôsledku toho prichádza kríza duchovného života, ochabnutie viery, nádeje, lásky; vyčerpanie z prílišného aktivizmu a z oslabeného napojenia sa na Krista, prameň života.
38. Individualizmus ničí spoločenstvo presbyteria i Božieho ľudu a prináša neistotu a negatívne vnímanie seba. Následkom je izolácia od spolubratov i od veriacich, pesimizmus, strata angažovanosti, „apoštolát v sebaobrane”, šetrenie sa na ochranu svojho slabého ja, ktoré nechce podstupovať riziká. Nastupuje pokles horlivosti ako prechodná fáza a napokon rezignácia. Najčastejšie príčiny môžu byť: kríza stredného veku, stereotyp, stagnácia, psychosomatická štruktúra osobnosti (slabšia tolerancia na záťaž, choroba). Ak sa k individualizmu pripojí pýcha, tak sa prejavuje negatívnym vnímaním druhých ľudí. Ako východisko sa ukazuje potreba väčšej vzájomnej spolupráce, spoločné aktivity v presbyterii.
39. Konzumizmus hodnotí všetky vzťahy kritériom pragmatizmu. Dôsledkom je nezáujem aj mnohých veriacich (čo u kňaza vyvoláva pocit nepotrebnosti). U konzumisticky zmýšľajúceho kňaza sa rýchlo stráca zmysel pre Božie veci a prejavuje sa túžba po pohodlí, materiálnom nadbytku a iné.
40. Všetky uvedené ťažkosti sú pre kňaza nebezpečné, pretože ho môžu priviesť do určitých extrémnych situácií, z ktorých môže byť sťažený návrat. Riešením sú klasické prostriedky, ako sú duchovné cvičenia, každodenné spytovanie svedomia, bratské spoločenstvo, hlbšie duchovné rozhovory so spovedníkom alebo so starším spolubratom a iné. Praktickým návodom je aktívna a odriekavá služba lásky pre blížnych a ustavičné posväcovanie v každodennom slávení Eucharistie a radostnom plnení vlastného poslania. Kňaz je povolaný k tomu, aby neustále kontemploval krásu a hĺbku tajomstva Kristovej lásky, a tak sa permanentne stával zrelším v Kristovi a cez Krista. Náležitou duchovnou hĺbkou a životom zo Slova a sviatostí sa Cirkev stane Cirkvou svätých kňazov, čo milujú z hĺbky svojej duše, celým svojím bytím povolanie, ktoré prijali od Majstra.

1. DS o kňazskom účinkovaní a následná tradícia

41. Perspektíva kňazskej identity, spirituality a spoločenstva kňazov sa dá dobre formulovať iba v kontinuite s minulými kňazskými generáciami, ako aj s doterajšou praxou v tejto otázke, pričom východiskové ostávajú najnovšie dokumenty Magistéria o kňazskom živote a účinkovaní.
42. Duchovný život kňaza podľa 1. DS má byť postavený na úcte Božského Srdca Ježišovho a na vnútornom priľnutí k Cirkvi ako k Matke a k spoločenstvu kňazov. Na naplnenie

tohto ideálu sa odporúča každodenne čítať Sväté písmo, dielo Nasledovanie Krista, viesť striedmy život a osvojiť si ducha obetavosti. Synodálne ustanovenia prinášajú aj detailný náčrt denného programu kňaza.

43. Medzi úlohy kňazov patrilo odporúčanie častejšie kázať o kráse a vznešenosti kňazského povolania. Kňazi mali vynaložiť všetky sily na to, aby bola zachovávaná nedeľa a prikázané sviatky, ktoré 1. DS chápala ako „pevnú kostru“ náboženského života. Detailne bol stanovený rozsah a forma katechézy, povinnosti a práva kaplánov, farárov a dekanov.
44. Synodálne ustanovenia 1. DS priniesli veľký efekt, pretože boli jasné a konkrétne a kňazi ich prijali s vnútorným súhlasom, pritom ich aj dôsledne dodržiavali. Zjednocujúcou a všetko zastrešujúcou osobnosťou bol Boží sluha biskup Ján Vojtaššák. Ustanovenia diecéznej synody vydal ako záväzné od roku 1925 a podľa nich sa dôsledne riadil a primerane vyžadoval ich dodržiavanie. Významnú úlohu tu zohral kňazský seminár a Vysoká škola bohoslovecká spolu s učiteľskou akadémiou, ktoré boli na vysokej intelektuálnej a duchovnej úrovni.
45. Vďaka takejto silnej identite a duchovnej výške života kňazov sa podarilo veľmi dobre zvládnuť desaťročia protináboženského útlaku, ktorý spôsobil, že boli násilne zrušené alebo podstatne oslabené prakticky všetky cirkevné inštitúcie. Diecézny biskup a množstvo kňazov a veriacich putovali do väzenia, kde mnohí z nich zomreli, alebo keď sa aj vrátili, dlhé roky potom nemohli vstúpiť do pastorácie. Pracovali vo výrobe, pretože pre pastoráciu nedostali štátny súhlas. Diecézny biskup Ján zomrel vo vyhnanstve v Čechách v roku 1965. Náboženský život však pokračoval popri redukovanej vonkajšej forme aj tajne, kde sa angažovali práve kňazi bez štátneho súhlasu a mnohí laickí veriaci.
46. Prejavenú jednotu kňazov Spišskej diecézy a všetky obety, za cenu ktorých bola táto jednota budovaná a prehlbovaná, si treba vysoko ceniť. Dnešné kňazstvo má teda v synodálnych ustanoveniach 1. DS a následnej tradícii kňazského života vzor a inšpiráciu, ba aj skúsenosť, ktorú si treba osvojiť a nadviazať na všetko dobré, čo terajším kňazom pripravili predchádzajúce generácie kňazov.
47. K prehĺbeniu identity, spirituality a spoločenstva kňazov sa im odporúča: častejšie uvedomovanie si Božieho daru a tajomstva kňazstva, presvedčenie o zmysluplnosti kňazského života, prehĺbovanie teologického a spirituálneho obsahu sviatosti kňazstva, štúdium dokumentov Magistéria o kňazskom živote a účinkovaní, úprimné zachovávanie záväzku celibátu, snaha o teologickú interpretáciu udalostí a hodnôt vo svete.

II. Opis stavu v diecéze

48. Hlavným cieľom tak všeobecnej ako aj partikulárnej Cirkvi je mať zrelých kňazov na ľudskej, duchovnej, profesionálnej aj pastoračnej rovine. Veriaci ľudia v diecéze si predstavujú a očakávajú kňaza podľa vzoru Ježiša Krista (*perfectissimum exemplar omnium virtutum sacerdotium*). Očakávajú tiež, že kňazi aj ako spoločenstvo - teda

diecézne presbytérium v jednote s biskupom - budú poskytovať pravý obraz Ježiša Krista a jeho jednoty s apoštolmi, ako aj jednoty prvých kresťanov (*Cor unum et anima una* - porov. Sk 4, 32).

Súčasný stav kňazského života

49. Všeobecné kňazstvo veriacim nie je teoreticky jasné. Na základe výchovy od rodičov si však uvedomujú svoju zodpovednosť v pozícii rodičov či kresťanov na pracovisku a inde.
50. Pozícia biskupa v diecéze je náležitá: veriaci prijímajú biskupa ako nástupcu apoštolov a najvyššiu autoritu. Prekladanie kňazov zo strany biskupa veriaci prijímajú ako samozrejmosť. Kňazov teda vnímajú ako vyslancov biskupa; neprijemne ich zaráža, ak to ich kňaz chápe ináč.
51. Trvalý diakonát v diecéze nie je ustanovený. Veriaci si ho nežiadajú, pretože majú dostatočne postarané o všetky služby zo strany kňazov. Náplň práce, poslanie, kompetencie a stav trvalého diakona nie sú ľuďom bližšie známe. Vyskytlo sa však niekoľko názorov na zavedenie trvalého diakonátu ako integrálnej súčasti života diecézy (porov. KKC 1571).
52. Kňazská identita: Kňazská identita je v súčasnosti vystavená výrazným vplyvom; je to najmä spoločenská klíma, ktorá kňazov a Cirkev začína považovať za príťaž a za skupinu, ktorá by mala byť financovaná z vlastných zdrojov Cirkvi. Hodnotová situácia v spoločnosti neprijíma kňaza za svojho, ani ho nestavia do opozície; kňaz je voči nej v alternatíve.
53. Vo všeobecnosti veriaci hodnotia kňaza podľa jeho osobných kvalít: morálne a ľudské vlastnosti, vzťah k deťom a mládeži; pozorne si všimajú, či je kňaz vo svojom povolaní šťastný, či sa plne venuje ľuďom, či má čas na veriacich, či má rád svojich veriacich atď. Veriaci oceňujú obetavosť, pokoru a miernosť kňaza. Hyperaktivita a pasivita kňazov sú zo strany veriacich kritizované.
54. Veriaci akceptujú kňazský celibát ako pozitívny dar a dobrodenie pre kňazské účinkovanie. Časť veriacich, najmä mladšie generácie (*zrejme pod vplyvom médií a liberalizmu*), spochybňujú všeobecnú záväznosť celibátu. Sú to však veľmi nekomplexné názory. Kňazi v kríze povolania sú niekedy odsudzovaní, zo strany veriacich sa im nedostane pomoci, pretože veriaci nevedia, ako im pomôcť. Odchod kňaza z pastorácie znášajú s bolesťou, lebo to posudzujú ako zradu Krista. Väčšina kríz pochádza z nevládnutej samoty.
55. Kňazské spoločenstvo: Veriaci pozitívne hodnotia vzájomnú pomoc okolitých kňazov pri spovedaní alebo zastupovaní v neprítomnosti domáceho kňaza. Sú radi, keď sa rekolekcie konajú v ich farnosti. Citlivo vnímajú nedostatky v komunikácii kňazov, nejednotu medzi kňazmi v rámci farnosti. Spolupráca rozdielnych kňazských generácií má rezervy, kritizovaná je tiež nejednota kňazov vo veci podmienok vysluhovania sviatostí.
56. Rozličné generácie kňazov sú prínosom, veriaci si nájdu viac prístup ku kňazovi v rovnakej generácii. Rozhodujúca je však viac duchovná zrelosť, ako vek. V diecéze nebadat' pohrdanie kňazmi kvôli ich veku. Isté uprednostňovanie mladých je prirodzené, ale nemožno to kvalifikovať ako pohrdanie staršími.

57. Modlitby za kňazov sú vo farnostiach pravidelné. Veriaci sa pomerne málo zastanú kňazov, keď je na ich adresu vznášaná kritika. Inou oblasťou je otázka spoločného účinkovania viacerých kňazov v jednej farnosti: prejavuje sa pomerne slabá úroveň tímovej spolupráce, žiaduca je spoločná domácnosť vo fare aspoň v minimálnej miere.
58. Reči o kňazoch sú medzi veriacimi aj neveriacimi časté. Kňazský život je stredobodom pozornosti ľudí aj médií. Citliví sú najmä na otázky peňazí a nakladania s nimi. Veriaci dokážu chyby kňazov tolerovať či odpustiť, ak si ich kňaz prizná.
59. Kňazi v regiónoch: Oravský región vníma kňaza pomerne ideálne, jeho prestíž v spoločnosti je výrazná. Veriaci sú ochotní spolupracovať s kňazom, veľmi ich však raní, ak kňaz nezodpovedá ich úprimnej predstave. V Liptove vnímajú kňaza skôr v jeho kňazských funkciách a výkonoch: ako duchovného otca, ako predsedajúceho na liturgii... Veriaci sú menej aktívni, skôr očakávajú od kňaza stimul k aktivite. Spolupráca veriacich sa sústreďuje najmä na liturgické slávenia. Na Spiši sa najdlhšie udržal systém kurátorov, teda určitý systém spoluriadenia farností. V našej verejnosti sa pomerne často hovorí o chybách kňazov. Vzťah ku kňazovi sa odvíja na základe jeho ľudských vlastností. Vo všetkých regiónoch veriaci navrhujú modlitby za kňazov a chcú sa s nimi stretávať aj pri neformálnych príležitostiach (*rozhovory, prednášky, „deň otvorených dverí“, aktivity mimo sakrálnych priestorov a činnosti...*).
60. Emeritní a chorí kňazi: Veriaci si uvedomujú, že po odchode kňaza do dôchodku sa treba oňho postarať, najmä ak kňaz zostáva vo farnosti. Ľudia sa snažia udržiavať kontakty s emeritnými kňazmi.
61. Zosnulí kňazi: Hroby zosnulých kňazov sú udržiavané. Ich život a služba sú však málo popularizované (*články o ich živote v časopisoch a na nástenkách, výročia...*), sväte omše za zosnulých kňazov sú len v niektorých farnostiach.

Trendy v živote a účinkovaní kňazov

62. Vo všeobecnosti či väčšine prípadov vnímajú ľudia kňaza a biskupa ako dobrého pastiera duší. Takáto predstava prevláda u starších veriacich a na dedinách. U mladších veriacich a v mestách je tento postoj slabší. K pozitívnym trendom možno zaradiť väčšiu schopnosť komunikácie mladých kňazov s veriacimi a ich odvahu používať nové pastoračné metódy.
63. Negatívnych trendov je pomerne veľa. Nastala príliš veľká izolácia kňazov od veriacich a príliš veľká vzdialenosť služobného a súkromného života kňazov. Veľkým problémom sa stal pokles horlivosti v duchovnom živote kňazov, čo sa prenáša aj na ich pastoračné pôsobenie. Negatívne postoje vyvolávajú luxusné prvky v kňazskom živote, ako je luxusné auto, najmodernejšie zariadenie vo fare a pod.
64. S negatívnymi trendmi sú spojené mnohé riziká. Individualizmus kňazov prináša ich izoláciu, pritom trpí duchovné dobro veriacich. Kňazi sa menej navštevujú; je to všeobecný trend doby a je nebezpečný, lebo to môže viesť k hľadaniu náhradných riešení.

Hlavné nedostatky:

65. Objavili sa sťažnosti na nedostatočné alebo žiadne fungovanie HRF. Nejasné sú kompetencie dekanov, je málo iniciatív, v diecéze sa nekonajú takmer žiadne neformálne podujatia na budovanie jednoty kňazov, ako sú púte, výlety...
66. Z personálnych nedostatkov je veľmi kritizovaná neochota či neschopnosť kňazov kultivovať a s úctou komunikovať s veriacimi. Miera uzatvárania sa kňazov do súkromia je príliš vysoká. Ustanovenie o celibáte je niekedy spochybňované aj zo strany kňazov, zrejme pod vplyvom médií a častejších odchodov kňazov z pastoračie. Žiarlivosť a konkurencia kňazov navzájom je zo strany veriacich vnímaná negatívne. V otázke celibátu chýba niektorým kňazom zrelosť. Sporadicky sa vyskytuje posudzovanie starších kňazov zo strany mladších. Problematické je používanie moci u kňaza. Ak ju nezvláda, alebo používa nevhodne, tam spôsobuje zatrpknutie. Pomerne častý je jav pasivity kňaza vo farnosti.
67. Veriaci vo väčšine vnímajú kňaza ako druhého Krista pri vysluhovaní sviatostí; ak však kladie morálne normy, tam prestáva toto vnímanie. Veriaci poväčšine čakajú na prvú iniciatívu k aktivite od kňaza. Schopnosť alebo odvaha veriacich zastat' sa kňaza je nízka, toho sú schopní iba hlboko veriaci ľudia. Veriaci obyčajne nevedia, alebo nemajú odvahu pomôcť kňazom v kríze.

Hlavné štrukturálne a personálne potreby kňazov

68. Potrebná je katechéza, ktorá objasní pojem „*spoločné krstné kňazstvo*“ veriacich (*pastiersky list, nauky, publikácie...*). Kňazi vo farnostiach majú preukázať zmysel pre tímovú prácu. Zahŕňa to úzku spoluprácu s kaplánmi, formáciu miništrantov, koordináciu všetkých hnutí a rozličných typov spiritualít. Potrebné je zaviesť jednotný postup v prijímaní intencií: prijímať intencie iba pre vlastnú farnosť, ako sa to poväčšine robí, je nedostatočné. Potrebné je prijímať všetky intencie a odovzdávať ich na BÚ, ten intencie presunie kňazom, ktorí ich nemajú. Veriaci navrhujú rozdelenie väčších farností na menšie, príp. spojiť malé farnosti, aby neboli niektorí kňazi príliš zaťažení a iní nevyužití.
69. Veľmi potrebný je osobný a neformálny kontakt biskupov s kňazmi. Kňazi by sa mali viac stretávať a cielavedome prekonávať izoláciu. Od kňazov sa vyžaduje väčšia pokora, otvorenosť a úcta k ľuďom. Ak kňaz preukáže pozornosť a úctu k práci a službe predchodcu, veriaci to ihneď ocenia rešpektom jeho samého. Nutne je potrebný väčší záujem o teológiu a väčšia horlivosť kňazov v duchovnom živote, ako aj ich nasadenie v službe veriacim.

Nástroje zlepšenia identity, spirituality a spoločenstva kňazov

70. Hlavným nástrojom je vracať sa k reflexii o Ježišovi Kristovi ako Dobrom Pastierovi a premietat' tento model do vlastného prežívania sviatostného kňazstva a do aktuálnej hodnotovej klímy v spoločnosti. Teda: stále sa snažiť o pravého kňazského ducha.
71. Dobrú úroveň majú regionálne rekolekcie, potrebné je udržať si ju. Dekanátne rekolekcie môžu mať neformálne časti. Dekani by mali mať presnejšie definované kompetencie, očakáva sa od nich intenzívnejší kontakt s kňazmi.

72. Najúčinnjším komunikačným nástrojom zostáva osobný kontakt. Treba ho pestovať celkom cielavedome o to viac, že v spoločnosti prevláda individualizmus a šíri sa izolovanosť človeka. Pre kňazov žijúcich v samote môže tento trend priniesť obrovské duchovné škody.
73. V diecéze nie sú známe nijaké inštitúcie na pestovanie duchovného života kňazov. V niektorých prípadoch sa objavuje príslušnosť kňazov v hnutiach (*charizmatické, fokolare, svetlo-život...*), príp. bratstvo Božského Srdca Ježišovho a iné. Ak je hnutie či inštitúcia v zhode s cirkevnou doktrínou a disciplínou a ak členstvo kňazov v nich nie je na úkor jeho pastoračných povinností, potom ho možno len chváliť a podporovať.

Rezervy a ich efektívne využitie

74. Po páde totality malo nastať podstatné zintenzívnenie práce vzhľadom na výrazný nárast počtu kňazov v diecéze. Zásadným obratom v pastoračnej práci mala byť zmena pastoračného princípu: nie čakať na veriacich, že prídu do kostola, ale ich vyhľadávať. Každá farnosť by tu mala mať presne formulované postupy.
75. Náročnosť kňazskej služby si vyžaduje robiť starostlivo premyslené rozhodnutia o umiestnení kňazov vzhľadom na ich možnosti a schopnosti a súčasne na konkrétne potreby vo farnostiach, v školách, seminári a na iných postoch. To si vyžaduje dobre poznať situáciu. Pozitívnu úlohu tu môžu zohrať dekaní, ktorí majú detailné poznatky o svojich farnostiach, o pastoračných metódach, ako aj o osobných vlastnostiach kňazov. Rezervou je pestovanie neformálnych kontaktov organizovaním spoločných akcií.
76. Ekonomická situácia na Orave v porovnaní s Liptovom a Spišom je rozdielna. Preto sa prejavuje snaha kňazov dostať sa na Oravu. Potrebné je nájsť vhodný a účinný spôsob ekonomickej pomoci oravských farností najmä liptovským farnostiam. Všetky hmotné zdroje, ktoré má kňaz k dispozícii, musí používať zodpovedne. Životný štýl a úroveň má zodpovedať štandardu, ale nemal by výrazne prevyšovať priemer. Z prebytku by mal kňaz vedieť darovať spolubratom alebo chudobným a núdznym (porov. kán. 282 § 2 KKP).

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

77. Kňazská identita, duchovný život a formácia

Nariadenia

- § 1 Nech si každý kňaz zodpovedne a starostlivo pestuje svoj duchovný život a usiluje sa o osobnú svätosť a bezvýhradnú vernosť kňazskému poslaniu. Aby túto dokonalosť mohol dosiahnuť, má svoj duchovný život denne sýtiť pokrmom zo stola Svätého písma a zo stola Eucharistie; je povinný modliť sa každý deň liturgiu hodín a venovať sa meditatívnej modlitbe; často pristupovať k sviatosti zmierenia; osobitne si uctievať Pannu Máriu a používať iné spoločné a osobitné prostriedky posväcovania, medzi ktoré patrí úcta k Božskému Srdcu Ježišovmu a vrúcny vzťah k Duchu Svätému.

- § 2 Každý kňaz je povinný vykonať si aspoň raz za tri roky duchovné cvičenia a písomne o tom upovedomiť svojho ordinára.
- § 3 Kňazi nech sa primerane zúčastňujú na dôležitých podujatiach miestnej samosprávy a podľa možnosti aktívne k nim prispievajú. Zároveň nech sú veriaci vedení k záujmu o verejné veci.
- § 4 Je dôležité, aby kňaz mal „správny názor na vzťahy medzi politickým spoločenstvom a Cirkvou“ a robil „jasný rozdiel medzi tým, čo jednotliví alebo organizovaní veriaci podnikajú vo svojom mene ako občania... a čo konajú v mene Cirkvi“ (GS 76). On sám ako občan je vo svedomí viazaný vždy a všade zastávať katolícku náuku (porov. 1. DS 196, 1).
- § 5 Diakoni a kňazi sa majú úplne zdržiavať všetkého, čo nie je slušné na ich stav. Podobne sa majú vyhýbať tomu, čo hoci nie je neslušné, predsa je cudzie klerickému stavu (porov. kán. 285 § 1-2 KKP). Do toho zákazu treba započítať aj poľovníctvo, čiže vlastníctvo poľovníckej strelnej zbrane a strelbu na zver. Môžu sa zúčastniť poľovačky, ale bez zbrane. Klerik nemôže vlastniť ani osobnú strelnú zbraň (porov. Rozhodnutie KBS z 28. 1. 2004).
- § 6 Diakoni a kňazi nesmú prevziať verejné úrady spojené s výkonom občianskej moci. Bez povolenia svojho ordinára nesmú spravovať majetky patriace laikom, pri ktorých treba skladať účty. Podobne bez povolenia svojho ordinára nesmú ručiť ani vlastným majetkom, alebo podpisovať zmenky spojené s finančným záväzkom (porov. kán. 285 § 3-4 KKP).

Odporúčania

- § 7 Nech každý kňaz v modlitbách často ďakuje Bohu za svoje kňazstvo, nech sa modlí za nové povolania aj v jemu zverenej farnosti a nech si uvedomuje, že i jeho príklad predstavuje prirodzenú podmienku, na základe ktorej sa iní môžu rozhodnúť nasledovať to povolanie, ktoré im udeľuje Boh.
- § 8 Aby kňazi mohli dôsledne prežívať svoju charizmu, nech pestujú intenzívne a osobné priateľstvo s Pánom. Nech uprednostňujú zdieľanie bratských skúseností a priateľstva v rámci presbytéria a v kresťanskom spoločenstve. Nech premáhajú nástrahy izolácie, vedia primerane oddychovať, deliť sa o pastoračné ťažkosti, bratsky sa napomínať.
- § 9 Nech sa každý kňaz inšpiruje životom svätých kňazov, nech pestuje osvedčené formy askézy, nech sa snaží nadobudnúť pastoračnú horlivosť, tvorivosť a zmysel pre konkrétnu pomoc a službu veriacim.
- § 10 Nech sa každý kňaz chráni hyperaktivity, ale aj každej pasivity v kňazskom živote a každého ohrozenia svojho povolania, ktoré môže zredukovať jeho službu na čisto administratívnu, sociálnu alebo inú účelovú činnosť.
- § 11 Verné a neúnavné plnenie pastoračnej služby alebo jemu zverenej úlohy nech je cestou osobného kňazského posväcovania.

§ 12 Kňazovi ako zástupcovi Cirkvi je vždy a všade dovolené „vyniesť mravný úsudok aj o veciach týkajúcich sa politického poriadku, keď si to vyžadujú základné práva človeka alebo spása duši“ a použiť pritom „všetky a výlučne tie prostriedky, ktoré sú v zhode s evanjeliom a zodpovedajú dobru všetkých podľa rozličných časových okolností a pomerov“ (GS 76).

§ 13 Nech kňazi majú možnosť zúčastňovať sa zahraničných stáží so zámerom získať nové pastoračné skúsenosti pre službu diecézy.

78. Pastoračia povolání, kňazský seminár, permanentná formácia

Nariadenia

§ 1 Diecézni kňazi nech častejšie kážu o hodnote, kráse a potrebe duchovného povolania, aby tak napomáhali vzbudzovať záujem o toto povolanie (porov. 1. DS §87).

§ 2 Zodpovednosť za koordináciu pastoračnej starostlivosti o povolania k diecéznemu kňazstvu v rámci dekanátu nesie diecéznym biskupom určený kňaz v spojení s diecéznym tímom pre pastoračiu povolání.

§ 3 Seminár, ktorý formuje seminaristu, nech je tak disponovaný na komunikáciu s farárom a zodpovednými, aby podporoval harmóniu medzi svojimi návrhmi a očakávaniami kňazov z pastoračie. Farár nech zodpovedne vyjadri posudok požadovaný pri prijímaní, počas procesu formácie a predovšetkým pred prijatím posvätných rádo.

§ 4 Farár je povinný odpovedať na iniciatívy seminára v súvislosti s formáciou a seminár je povinný poskytovať všetky informácie nevyhnutné k spolupráci pri zachovaní kán. 220 KKP. Osobitne intenzívna spolupráca je potrebná, najmä keď seminarista prežíva krízu vo formačnom procese.

§ 5 Rektor sa má starať o permanentnú formáciu vychovávateľov, vytvárať podmienky pre ich prácu a priestor pre ďalší rast.

§ 6 Kvôli rýchlym zmenám spoločnosti a potrebám pastoračie nech sa rektor a predstavení seminára striedajú tak, aby to prispelo k ich osobnému rastu ako i oživeniu ducha seminára.

§ 7 Rektor seminára - pre všetkých, čo sú v seminári - vykonáva úrad farára (porov. kán. 262 KKP). Žiadna iná úloha bez súhlasu biskupa nesmie byť na úkor riadneho vykonávania tejto služby.

§ 8 O duchovnú starostlivosť seminaristov nech sa starajú špirituáli, ktorí sú odborníkmi v duchovnom vedení a poznajú aktuálne problémy kňazov v pastoračii. Nech pri duchovnom sprevádzaní seminaristov prejavujú postoj duchovného otcovstva, vyjadrený úctovou a diskretnou pomocou a dobrou schopnosťou introspekcie.

§ 9 Predstavení kňazského seminára, pre ktorých je služba v seminári prioritnou pastoračnou úlohou, majú právo a povinnosť bývať v seminári. Ich účasť na pastoračnej činnosti diecézy nesmie byť na ujmu ich špecifickému poslaniu.

§ 10 Predstavení seminára musia pozorne vnímať to, čo viaže seminaristu s jeho rodinou. Ak je to vhodné, nech ponúknu rodine seminaristu možnosť spoluúčasti na výchovnom procese. Pritom treba zohľadňovať meniaci sa pomer výchovného vplyvu rodiny a vnútornej slobody seminaristu vzhľadom na rodinnú situáciu i etapu formácie.

§ 11 Duchovný most nech je čas vzájomného prepojenia seminára s farnosťami charakterizovaný modlitbami a obetami.

§ 12 Každý novokňaz sa v prvom roku kňazstva zúčastní formačných stretnutí s biskupom v duchu slov evanjelia: „Potom ich poslal hlásať Božie kráľovstvo a uzdravovať chorých ... Keď sa apoštoli vrátili, porozprávali mu všetko, čo robili.“ (Lk 9, 2-10).

§ 13 Kňazi v druhom a treťom roku kňazstva v tejto formácii pokračujú. Obsahom sú otázky duchovného života.

§ 14 Kňazi vo štvrtom roku a ďalších rokoch kňazstva sa zúčastnia Programu vzdelávania kňazov Spišskej diecézy.

Odporúčania

§ 1 Pastoračiu povolání pokladať za jeden z hlavných cieľov celého kresťanského spoločenstva.

§ 2 Je úlohou kresťanskej rodiny podporovať v každom svojom dieťati prípravu na vlastnú budúcnosť a povolanie. Rodičia nech majú odvahu prijať povolanie svojich detí, nech ich zdráhanie nie je najväčšou ťažkosťou prijatia tohto daru.

§ 3 Farnosť je druhou rodinou, kde dozrieva rozhodnutie pre prijatie povolania. Toto vedomie nech vedie predstavených seminára k úzkej spolupráci s farnosťou seminaristu pri vzájomnom rešpektovaní kompetencií a zodpovednosti. Prítomnosť seminaristov vo farnosti pôvodu má byť prijatá ako milosť, za ktorú farnosť nesie zodpovednosť.

§ 4 Deň otvorených dverí je možnosťou pre poznanie kňazského seminára, jeho príslušnosti k diecéze a jeho ponuky pre chlapcov a mladých pri hľadaní cesty povolania.

§ 5 Seminarista nech je priebežne počas formácie osobne oboznamovaný s mienkou predstavených o prípadných chybách a pochybeniach.

§ 6 Pastoračný víkend seminaristov vo farnosti nech je príležitosťou pre vtiahnutie celej farskej komunity do života diecézneho seminára. Pre seminaristov je to možnosť spoznávať diecézu a získať pastoračné skúsenosti.

§ 7 Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka nech vytvára priestor pre tých, ktorí chcú aj osobitným spôsobom podporovať seminár a kňazské povolania.

§ 8 Farnosť sa má starať o potreby svojich seminaristov; udržiavať s nimi vzťahy prostredníctvom úprimného dialógu a dať im priestor na spoluprácu. Farár sám

i s farskou komunitou nech aj ekonomicky podporí seminaristov farnosti. Seminaristi nech náležitým spôsobom prejavia vďačnosť za každý prejav pomoci.

§ 9 V seminári nech prebieha intenzívna činnosť zameraná na pestovanie kultúry, literatúry, histórie (*napr. diecézne martyrológium*) a iných vied súvisiacich so životom diecézy.

§ 10 Nech na začiatku nového akademického roku predloží vedenie kňazského seminára kňazskej rade plán aktivít seminára pre diecézu.

§ 11 Nech sa každý kňaz v rámci svojich možností zúčastní aspoň raz do roka na podujatiach, ktoré organizujú TF, KPKC, DKÚ, ktoré mu môžu pomôcť v intelektuálnej a duchovnej formácii.

§ 12 Nech sa robí koordinovaný výber absolventov na ďalšie štúdiá (*pokiaľ ide o osoby a predmet štúdia*).

79. Kňazské spoločenstvo

Nariadenia

§ 1 Budovanie jednoty s diecéznym biskupom a presbytériom nech každý kňaz pokladá za vážnu úlohu svojho posvätného stavu a nech tejto jednote venuje veľa času aj energie. Nech pestuje úctu a poslušnosť svojmu ordinárovi a prejavuje ju aj disponibilitou na prijatie úloh, ktoré mu diecézny biskup zverí a v slobodnej poslušnosti nech prijíma zmenu pastoračnej úlohy.

§ 2 Osobitným výrazom jednoty diecézneho presbytéria je účasť na kňazských rekolekciách, ktoré sú príležitosťou pestovať kňazskú jednotu s diecéznym biskupom okolo eucharistického stola, ako aj príležitosťou hľadať spoločné a jednotné pastoračné riešenia. Preto je povinnosťou kňaza, ktorý účinkuje v akejkoľvek službe veriacim na území Spišskej diecézy, zúčastňovať sa na všetkých kňazských rekolekciách. To platí aj pre reholných kňazov v diecéznej pastoraácii.

§ 3 Základnou a neodmysliteľnou prioritou vytvárania kňazského spoločenstva je pestovanie osobných vzťahov medzi kňazmi (*spoločná liturgia hodín, spoločné plánovanie a spoločné stolovanie*), čo napomáha k spoločnému a radostnému prežívaniu kňazstva a zároveň je dobrým svedectvom pre Boží ľud.

§ 4 Kňazi žijúci v jednej farnosti musia aj pri spoločnej činnosti rešpektovať rozdielnú pastoračnú i právnu zodpovednosť, zosúlad'ovať prácu a duchovne sa navzájom podporovať. Zodpovedný je za to farár.

§ 5 Kňazom v službe farnosti dôstojné bývanie zabezpečuje farnosť. Kňazom, ktorí vykonávajú inú službu pre diecézu, bývanie zabezpečuje diecéza. V prvom aj druhom prípade s podielom osobných výdavkov farára a iných osôb (*napr. kaplána, príbuzných*), ktoré bývajú vo farskej budove. Kňazom, ktorí už nevykonávajú službu z dôvodu zdravia alebo veku, dostatočné a dôstojné bývanie zabezpečuje diecéza. Za týmto účelom je zriadený Dom Charitas sv. Jána Bosca v Spišskej Kapitule.

§ 6 Ak vzniknú nové pastoračné požiadavky a diecézny biskup uzná ich užitočnosť pre potrebu diecézy, môže poveriť touto službou svojho kňaza. Ten nech prejaví disponibilitu prijať túto službu. Žiadnu novú formu nemôže kňaz zavádzať svojvoľne.

Odporúčania

§ 7 Kňazi nech svoje bratstvo osobitne prejavujú v čase choroby a rekonvalescencie ako konkrétnu pomoc osobe a službe. Osobitne dekanovi patrí úloha starať sa o kňaza, ktorého postihne choroba a oznámiť osobné a pastoračné potreby takého kňaza ordinárovi.

§ 8 Organizovanie voľného času a nárok na jeden voľný deň v týždni musia byť zaručené každému kňazovi, nesmie to však byť na úkor riadneho chodu farnosti. Kňaz na dovolenke neprestáva byť kňazom diecézy, preto nech pre prípad mimoriadnej udalosti alebo naliehavej potreby nechá svoj kontakt dekanovi.

§ 10 Pestovanie kňazského spoločenstva je veľmi užitočným preventívnym prostriedkom na prekonanie krízy povolania. Nech si každý kňaz uvedomí zodpovednosť aj za spolubratov a nech je ochotný a pripravený venovať sa kňazom v kríze. Veľkou pomocou kňazovi pri prekonávaní krízy nech je aj vedomie, že sa ľudia zaňho modlia a prinášajú obety. Do formácie kandidátov kňazstva treba zahrnúť aj krízovú prevenciu; prehĺbiť výchovu seminaristov k zmyslu pre kňazské spoločenstvo.

§ 11 Jednota diecézneho presbytéria nech sa pestuje aj zachovávaním pamäte na minulé generácie kňazov, ako aj modlitbou, dobrými skutkami a sebazapreniami.

§ 12 Na prehĺbenie jednoty a spoločenstva je užitočné organizovať spoločné podujatia rôzneho charakteru, ako sú výlety, púte, športové a kultúrne podujatia.

§ 13 Bývanie a domácnosť kňaza, aj keď je v priestoroch farskej budovy, nech sú jasne odlišené od priestorov, ktoré slúžia pre chod farnosti.

80. Spoločenstvo kňazov s Božím ľudom farnosti

Nariadenia

§ 1 Každý farár má dôsledne plniť povinnosti, ktoré mu vyplývajú z jeho úradu podľa noriem kán. 528-530 KKP.

§ 2 Farár má zabezpečiť, aby všetci veriaci, ktorí pristupujú k sviatostiam, boli poučení, aký účinok daná sviatosť má, čo má prijímateľ poznať a veriť, aby sviatosť bola užitočná a aké záväzky pre prijímateľa vyplývajú z prijatej sviatosti.

§ 3 Farár má venovať pozornosť tomu, aby sväteninám, ktoré sa vo farnosti vysluhujú, veriaci rozumeli a v duchu Cirkvi ich používali pre svoje dobro. To isté platí o používaných devocionáliách.

§ 4 Kňazi a mimoriadni vysluhovatelia svätého prijímania nech sviatosť k chorým roznášajú v nádobách tomu určených, nech s veľkou úctou a zbožnosťou konajú túto službu a Eucharistiu vždy vráti do bohostánku. Nech sa s veľkou úctou zaobchádza s krizmou a s ostatnými posvätenými olejmi.

- § 5 Farár nech sa náležite stará o bohostánok, kalichy, kalichovú bielizeň a o všetky liturgické predmety.
- § 6 V poslušnosti kánonickým nariadeniam kňaz má právo na spravodlivú odmenu a náhradu, ale výkon služby nesmie podmieňovať nárokmi na odmenu.
- § 7 Kňazovi sa zakazuje zneužívať vzťah s veriacimi pre svoj osobný materiálny profit.
- § 8 Žiadny kňaz nesmie zanedbávať individuálnu pastoračiu. Každý jednotlivec má právo na to, aby sa ním kňaz zaoberal (*porov. 1. DS 198,1*).
- § 9 Hlavne v mestách a tam, kde sú v službe viacerí kňazi, pri slávení omše za účasti detí či mládeže nech je aspoň jeden kňaz k dispozícii vo sviatostnom fóre.
- § 10 Kňazi nemajú realizovať na verejnosti tie formy konzumizmu, ktoré môžu ohroziť mravnosť mládeže, napr. fajčenie.
- § 11 Farár nech zabezpečí, aby sa aspoň raz mesačne konalo stretnutie s miništrantmi. Prioritou týchto stretnutí je liturgická a duchovná formácia.
- § 12 Účasť diecézneho kňaza v náboženskom hnutí nesmie byť na úkor ostatných veriacich, naopak, má pomáhať výkonu služby duchovného pastiera všetkých veriacich jemu zverených.
- § 13 Veriaci nech rešpektujú, že diecézny biskup môže kňaza podľa kánonického práva slobodne preložiť.
- § 14 Kňaz si má dať záležať aj na vonkajšom výzore a spôsobe obliekania. Do kostola má chodiť v reverende, ak cestuje autom na filiálku, môže to byť kňazský civil. Podobne do spoločnosti má chodiť v kňazskom civile.
- § 15 Kňaz aj svojím správaním má byť vzorom pre svojich veriacich a nemá konať nič také, čím by im dal pohoršenie, napríklad nedelňé nakupovanie a pod.

Odporúčania

- § 16 Žiadnemu kňazovi nesmie chýbať východisková komunita, v ktorej žije ako kresťan i ako kňaz, s ktorou môže sláviť liturgiu Cirkvi a nesmie mu chýbať miesto jeho rezidovania. Učiteľia na fakultách majú východiskovú komunitu tam, kde bývajú.
- § 17 Osoby, ktoré pracujú v domácnosti kňaza, nech sa vyznačujú náležitou diskretnosťou. V starobe a chorobe nech sa im prejaví pomoc.
- § 18 Nech si kňaz vybuduje systém osobného kontaktu s farníkmi a rodinami.
- § 19 Nech sa každý kňaz snaží zapájať aj do diecéznych diel na nadfarskej úrovni.
- § 20 Kňazi nech neuprednostňujú bohatších ľudí pred chudobnejšími. Nech nezabúdajú na hmotnú pomoc spolubratom v núdzi, podporu chudobných a tiež podporu charitatívnych, apoštolských diel a Božieho kultu.

- § 21 Kňazi nech obetujú sväté omše za zosnulých kňazov, zvlášť za svojich predchodcov vo farnosti.
- § 22 Veriaci nech si uvedomujú, že nemajú kňaza nechať osamoteného v jeho ťažkostiach, ale mu majú pomáhať v rámci svojich možností.
- § 23 Kňazi aj po skončení riadnej služby môžu mať podiel na pastoračnej práci, ale nech prenechajú všetko rozhodovanie farárovi. Zo združenia UNITAS na podporu emeritných kňazov nech majú úžitok všetci kňazi, ktorých sa to týka v zmysle štatútu UNITAS-u. Svoju solidárnosť s nimi nech kňazi a laici vyjadrujú podporou združeniu. Je úlohou diecézy hľadať aj iné formy ich podpory.

81. Farské kancelárie, agenda a farské archívy

Nariadenia

- § 1 V každej farskej budove nech je zriadená farská kancelária, v ktorej majú byť umiestnené krstné, birmovné, sobášne a pohrebné matriky, Historia Domus, inventár farskej budovy a každého kostola, diecézny vestník - ACES, peňažný denník s účtovnými dokladmi, farské oznamy, ako aj všetko ostatné, čo súvisí s farskou agendou. Matriky, Historia Domus a peňažný denník sa majú dopĺňať priebežne, všetky inventáre sa majú aktualizovať na konci kalendárneho roka a pri preložení farára. Údaje v matrikách majú byť písané latinsky, rukou a čitateľne. Agenda vedená v počítačovej forme nech je zálohovaná na CD. Okrem toho tam majú byť všetky pápežské dokumenty, ktoré vyšli v slovenskom jazyku.
- § 2 Úradné hodiny farskej kancelárie musia byť určené a zverejnené na viditeľnom mieste. Chápať ich treba nie ako výlučnú formu kontaktu s veriacimi, ale ako istú dobu dispozície kňaza pre veriacich. Ostatný čas treba chápať ako možnosť pre kontakt s veriacimi.
- § 3 Každá farnosť má mať e-mailovú schránku a telefonický kontakt riadne zverejnené. Tieto údaje majú byť dostupné na oficiálnej internetovej stránke diecéznej kúrie.
- § 4 Každý kňaz má mať intenčnú knihu, ktorá je prehľadne vedená. Do nej zapisuje aj tie intencie, ktoré odovzdal inému kňazovi na odslúženie. Kde je viac kňazov v jednom kostole (*farár, kaplán*), nech sa tam vedie aj kostolná intenčná kniha.
- § 5 Prvé sväté prijímanie je potrebné zapisovať do krstnej matriky.
- § 6 Všetky písomnosti musia byť uložené vo farskom archíve v súlade s ustanovením KKP, štátnym zákonom o archívniectve a podľa usmernení biskupského úradu.
- § 7 Vo farskej budove musí byť vyhradené miesto pre knižnicu.
- § 8 Každý kňaz je povinný napísať testament v duchu chudoby a lásky, pričom diecéznej kúrii oznámi miesto jeho uloženia, ak ho neuloží v archíve kúrie.
- § 9 Je povinnosťou dekana zistiť, či zosnulý kňaz zanechal po sebe platný testament (*porov. 1. DS 224, 2*). Ak zomrie kňaz v kňazskom dome, je to povinnosť predstaveného kňazského domu.

§ 10 Ak v testamente nie je výslovne uvedený iný cirkevný subjekt, liturgické rúcha, liturgické knihy a bohoslužobné predmety pripadajú farnosti (porov. 1. DS 223,c,d), teologická literatúra diecéznemu semináru a písomná pozostalosť diecéznemu archívu.

§ 11 Pri prevzatí pozostalosti farnosť zastupuje tajomník HRF, diecézu zastupuje dekan (porov. 1. DS 223).

82. Rezidovanie kňazov

Nariadenia

V súlade s kán. 533 §§ 1-3 (*rezidovanie farára*), kán. 549 (*neprítomnosť farára*), kán. 550 (*rezidovanie kaplána*) a kán. 541 § 1 KKP (*vakantná farnosť*) platia o rezidovaní kňazov (*dekan, farár, kaplán*) nasledujúce normy, ktoré pre Spišskú diecézu stanovil diecézny biskup:

- § 1 Ak odchádza farár z farnosti na viac ako jeden deň tak, že nie je doma cez noc a nemá kaplána, ktorý by ho zastúpil, nemusí to hlásiť dekanovi, ale je povinný vhodne informovať veriacich, kto ho v prípade potreby zastúpi. Zástupcu si sám zaistí.
- § 2 Ak odchádza farár z farnosti na viac ako 3 dni, musí to písomne oznámiť dekanovi, ktorému oznámi meno zastupujúceho kňaza, v krajnom prípade zastupovanie zabezpečí dekan.
- § 3 Ak farár odchádza z farnosti na viac ako 7 dní, alebo ak je v tom čase nedeľa alebo prikázaný sviatok, sám si zabezpečí zastupovanie, vyžiada si súhlas miestneho ordinára a písomne nahlási dekanovi meno zastupujúceho kňaza.
- § 4 Ak odchádza dekan z farnosti na viac ako tri dni, sám určí kňaza na zastupovanie, v dekanáte ho zastupuje prodekan; ak odchádza z farnosti na viac ako 7 dní, alebo ak je v tom nedeľa alebo prikázaný sviatok, potrebuje k tomu súhlas miestneho ordinára.
- § 5 V súrnych prípadoch môže dekan alebo farár z farnosti odísť, ale musí to oznámiť osobne alebo prostredníctvom inej osoby kňazovi, ktorý sa postará o zastupovanie.
- § 6 Ak odchádza z farnosti kaplán, hoci aj na jeden deň, je povinný to nahlásiť princípálovi. Čerpanie dovolenky, účasť na DC a iné služobné podujatia vždy konzultuje s princípálom.
- § 7 To, čo platí v paragrafoch 1, 2, 3 o farároch, platí aj o kňazoch, ktorí sú na iných pracoviskách diecézy a sú platení diecézou (*napr. rehoľní kňazi*), alebo hoci nie sú platení diecézou, pre diecézu pracujú (*napr. vyučujúci v kňazskom seminári alebo na Katolíckej univerzite v Ružomberku atď.*). V ich prípade kompetencie dekana prináležia štatutárovi inštitúcie a ostatné miestnemu ordinárovi.
- § 8 Dekani, štatutári diecéznych inštitúcií a miestny ordinár môžu dávať povolenia aj ústne, ale zapisujú to do knihy evidencie, do ktorej zapisujú čas odchodu a príchodu kňaza, dôvod jeho odchodu z farnosti a kto bol určený na zastupovanie.

5. SYNODÁLNA TÉMA

Cirkev v rodine, rodina v Cirkvi

I. Doktrínálna časť

Pôvod rodiny

1. O pôvode a dôstojnosti človeka hovorí Písmo: A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril (*Gn 1, 27*). V jednej vete je tak odovzdaná hĺbka pravdy o človeku, o vzťahu medzi mužom a ženou a o vzťahu človeka k Bohu. Muž a žena sú stvorení na Boží obraz. Obaja vlastnia rovnakú dôstojnosť a slobodu, ktorú je potrebné v každej dobe chrániť a rozvíjať. Obom patrí rovnaká úcta. Muž a žena sú stvorení jeden pre druhého, lebo nie je dobre byť človekovi samotnému (*Gn 2, 18*).
2. Spolužitie muža a ženy je najprirodzenejší spôsob spolužitia, povýšený Stvoriteľom na formu spolužitia „jedného tela“ (*Mt 19, 5; porov. FC 11*), a nie je primárne výsledkom historického a sociálneho vývinu alebo ekonomických záujmov.
3. Takto rodina, založená na vzťahu muža a ženy, je prirodzenou a základnou inštitúciou spoločnosti a historicky, ako aj spoločensky predchádza štát. Manželstvo a rodina teda nie je čisto ľudskou inštitúciou, hoci v priebehu storočí prešlo rôznymi zmenami v rozličných kultúrach a sociálnych štruktúrach (*porov. KKC 1603*). Pri týchto zmenách si zachovalo svoje trvalé črty, ktoré pochádzajú od Boha a ktoré nepodliehajú zmenám v spoločnosti.
4. Obraz manželstva je v starozákonných textoch často používaný na vyjadrenie vzťahu Boha a vyvoleného národa. Preto aj manželský vzťah platil pred Bohom ako zmluva o trvalom zväzku.
5. Ježiš Kristus poukázal na pôvodný zámer Stvoriteľa, najmä na jednotu a nerozlučiteľnosť manželského zväzku muža a ženy (*porov. Mt 19, 6*). Ďalšie novozákonné spisy pokračujú v tematike vznešenosti manželstva, najmä Pavlove listy, ktoré celý kresťanský život pripodobňujú k láske manželov: „Preto muž zanechá otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi. Ale aj vy, každý jeden nech miluje svoju manželku ako seba samého. A manželka nech si ctí muža“ (*Ef 5, 31-33*). Jednota manželov je obrazom jednoty Ježiša Krista s jeho Cirkvou. Kresťanské manželstvo je pozvané napodobniť tento vzťah Krista a Cirkvi.

Predpoklady manželstva a rodiny

6. Dnešnú spoločnosť charakterizuje okrem iného snaha o systematickú likvidáciu manželského a rodinného života. Boží model rodiny je potláčaný, vysmievaný, považovaný za nemoderný a prekonaný. Ako jeho náhrada sú ponúkané iné druhy partnerstiev: voľné, promiskuitné, homosexuálne a lesbické vzťahy. Rodina žijúca v Bohu a z Boha musí dennodenne zápasit' o jednotu, stabilitu a lásku vo svojom vnútri, aby dokázala odolať týmto vonkajším tlakom. Stačí ostať ľahostajným a neopatrným a kríza mravov a viery okamžite nahlodať a rozkladá rodinu od jej základu.
7. Aby si manželstvo a rodina zachovali pravé hodnoty a podstatu, ktorú majú od Boha, musia do nej muž a žena vstupovať zodpovedne pripravení. Príprava na manželský a rodinný život sa ukazuje ako veľká pastoračná nevyhnutnosť pre dobro manželov, ale tiež pre dobro celého kresťanského spoločenstva a spoločnosti (porov. PSM 2). Mnoho ťažkostí v rodinnom živote pochádza z toho, že mladí ľudia dnes strácajú zo zreteľa správnu stupnicu hodnôt a chýbajú im pevné normy správania. Nevedia čeliť novým ťažkostiam a nástrahám a nevedia ani to, ako ich riešiť. Mnohí kresťanskí rodičia nevedia, alebo nechcú zaujať postoj k správaniu svojich detí, ktoré žijú vo voľných zväzkoch a umelo bránia počatiu. Preto sa Cirkev musí postarať o lepšie a hlbšie programy prípravy na manželstvo, aby podporovala vznik a vzrast dobrých manželstiev (FC 66). Dnešní mladí ľudia majú strach prevziať zodpovednosť, chýba im viera v Boha a dôvera, že im Boh pomôže v manželskom živote a pri výchove detí.
8. Vzdialená príprava - zahŕňa detstvo a dospievanie. Prebieha predovšetkým v rodine, ale tiež v škole a vo formálnych skupinách (porov. PSM 22). Rodina má byť miestom, kde si dieťa osvojuje hodnoty nevyhnutné pre fungovanie vzťahov: schopnosť prijať a milovať iného človeka, ochota deliť sa, ohľaduplnosť, veľkodušnosť, chápanosť, odpúšťanie, úcta ku každej ľudskej bytosti, k čistote a láske, ktorá je darovaním seba samého a tiež dôkladnú a systematickú duchovnú výchovu (porov. FC 66), vrátane modlitby za svojho budúceho manžela/manželku. Veľkou pomocou môžu byť cirkevné školy postavené na kresťanských princípoch. Najdôležitejšiu úlohu vo výchove mladého človeka však stále zohráva rodina. Veľkým prínosom pre kvalitnú prípravu mladých na manželstvo môžu byť malé spoločenstvá, najmä malé rodinné a mládežnícke spoločenstvá, kde pod vedením duchovnej autority sa môžu mladí ľudia deliť o svoje názory, poznatky a skúsenosti, a tak sa pripravovať na budúci život.
9. Blízka príprava - nastáva v období stretávania sa mladých ľudí so zreteľom na uzavretie manželstva a v období zasnúbenia. Mladí ľudia si majú vyjasniť, či ten druhý je naozaj vhodný partner/partnerka a či bude dobrým otcom/matkou pre ich deti. Majú si dohodnúť podmienky budúceho bývania a hospodárenia. V tejto fáze vývoja ich vzťahu sa majú v rodinnom alebo farskom prostredí dôkladne oboznámiť s prirodzeným plánovaním rodičovstva, so zásadami správnej komunikácie a majú si zvykať aj na spoločnú modlitbu a prijímanie sviatostí. Mladí ľudia majú získať túto formáciu aj zo stretnutí s manželskými párami, dlhodobo žijúcimi vo fungujúcom manželskom zväzku. Doterajšia blízka príprava na manželstvo je krátka, zostal stereotyp spred desaťročí... V dôsledku zmien v spoločnosti aj v mentalite ľudí sa musí tejto príprave venovať viac času a zmeniť ju na formálnu.

10. Bezprostredná príprava je završením celej predmanželskej prípravy. Tu sa má postupovať podľa smerníc 2.DS k 2. téme. Snúbenci sa oboznámia s priebehom sobášneho obradu. Sviatosť manželstva sa má spravidla vysluhovať v rámci svätej omše. Pred obradom sa snúbencom odporúča vykonať si generálnu svätú spoveď, príp. duchovné cvičenia.

Miešané a rozpadnuté manželstvá a rodiny

11. V súčasnej dobe je pomerne veľa manželstiev, ktoré boli uzavreté medzi katolíckou a nekatolíckou stránkou. Tento trend - dá sa predpokladať - bude ďalej rásť, preto je potrebné špeciálne sa touto otázkou zaoberať. Predmetom pastoračnej starostlivosti majú byť hlavne tri oblasti: náboženský život najmä katolíckej stránky, vzťahy medzi manželmi s rozličnou náboženskou či konfesijnou príslušnosťou, problematika právne platnej formy uzavretia manželstva (porov. FC 78).
12. Prax ukazuje, že najmä v otázke krstu a náboženskej príslušnosti a výchovy detí bývajú medzi manželmi ťažkosti. Katolícka cirkev vlastní plnosť prostriedkov posväcovania, preto sa katolícke manželské stránky cítia vo svedomí viazané umožniť túto plnosť vlastniť aj všetkým svojim deťom. Doteraz praktizovaných klauzúl pri uzatváraní manželstva ohľadom krstu a výchovy detí a praktizovania katolíckej viery sa preto nemožno vzdať.
13. Manželstvo a rodina (vrátane katolíckych manželstiev a rodín) sa v súčasnosti nachádza v kríze. Počet rozvedených aj medzi veriacimi sa zvyšuje (viac v mestách). Spoločenstvo veriacich môže rozvedeným účinne pomáhať tým, že na jednej strane dôsledne zastáva princíp nerozlučiteľnosti manželstva, na druhej strane však rozvedených a znovu sobášených nebude odsudzovať, ale prijme ich medzi seba, aby vedeli, že do Cirkvi stále patria. Treba ich povzbudzovať, aby počúvali Božie slovo, zúčastňovali sa na obete svätej omše, vytrvalo sa modlili, konali skutky lásky a pomáhali pri podujatiach miestneho spoločenstva v prospech spravodlivosti, vychovávali svoje deti v katolíckom duchu, pestovali ducha kajúcnosti a skutky pokánia, a tak si deň čo deň vyprosovali Božiu milosť (porov. FC 84).
14. Zoči-voči súčasnej kríze rodiny je veľmi potrebné v nastávajúcom období dodržiavanie:
 - a) prevencie - výchova k rodičovstvu, predmanželská príprava i manželské formovanie;
 - b) aj v praxi aplikovanej pomoci, resp. starostlivosti o tých, ktorí krízou prešli a krízu prežívajú.
 Tu sa zdá, že činnosť zodpovedných zastala na určitom stereotyp z minulosti, keď kríza manželstva a rodiny nebola taká akútna, ako je dnes. Potrebné je preto nájsť radikálne nové riešenie, ktoré bude zodpovedať zmenenej situácii. Takisto je tu možnosť preskúmať platnosť manželstva.
15. V tejto situácii je potrebné naplno využívať všetky možnosti, ktoré sú k dispozícii, aby sa rodinám v ťažkostiach dostala náležitá pomoc. Katechizmus Katolíckej cirkvi (čl. 2201) v definovaní cieľov rodiny kladie na prvé miesto dobro manželov a za ním nasleduje dobro detí (plodenie a výchova). Potrebné je tieto hodnoty rešpektovať a chápať manželstvo a rodinu ako prioritné spoločenstvá.

Ťažkosti a ohrozenia rodiny

16. Manželstvo a rodina ako Bohom vytvorené ustanovizne podstúpili v dejinách rôzne vonkajšie aj vnútorné skúšky a nebezpečenstvá. Vo všetkých ťažkostiach a ohrozeniach však obstáli. V súčasnosti na tieto ustanovizne doliehajú taktiež mnohé a ťažké skúšky. Preto si manželstvo a rodina vyžadujú osobitnú a prezieravú pastoračnú starostlivosť (porov. FC 77).
17. Kultúrno-spoločenské a sociálne prostredie dnes ovláda materializmus, liberalizmus a komerčný pohľad na človeka v prostredí novodobého pohanstva. To zvyčajne vedie k zhoršenej komunikácii manželov a k odcudzeniu rodičov deťom a naopak. V takomto prostredí môže obstáť iba také manželstvo a rodina, v ktorých sú jasne definované hodnotové priority a keď sa tieto priority dôsledne chránia.
18. Mravné normy, ktorých záväznosť spoločnosť podvodne znižuje, môžu postupne človeka obráť o najcennejšie, a to o pokoj v duši a radostné spoločenstvo rodičov a detí.
19. Vzťahy medzi manželmi sú neraz ohrozované nesvornosťou, vysokými materiálnymi nárokmi, workoholizmom, panovačnosťou, neverou, alkoholizmom, žiarlivosťou a spormi, ktoré môžu viesť až k nenávisti a roztržke. Tieto neporiadky sa prejavujú viac alebo menej vyhrtené (porov. KKC 1606). V manželstvách a v rodinách sa nezriedka prejavujú aj rozličné formy násillia: od nedostatku rešpektu, úcty a lásky až po fyzické a psychické trápenie. Prejavy násillia bývajú veľmi často skrývané z dôvodov povesti alebo strachu pred ešte väčším týraním v prípade prezradenia. Všetky formy domáceho násillia medzi manželmi a rodičmi a deťmi nemajú miesto v kresťanskom manželstve. Sú to veľmi ťažké previnenia voči dôstojnosti človeka a voči Bohu, ktorý chce, aby manželka žila v úcte a láske a aby deti mali v rodine šťastný domov a bol im zabezpečený harmonický rozvoj so všetkým, čo patrí k získaniu vzdelania a výchovy, k príprave na založenie rodiny a k osamostatneniu sa.
20. Konzumizmus ako epidemický jav ovplyvňuje myseľ a vôľu a radikálne mení systém hodnôt. Sila tohto trendu zapríčiňuje krízu identity. Postihuje jednotlivcov, páry aj rodiny. Kľúčom k vytvoreniu správnych hodnôt v živote človeka je pravá a živá viera.
21. Média (televízia, rozhlas, noviny, časopisy, nosiče CD, DVD, videá, kino, PC, internet...) môžu priniesť dobro, v mnohých prípadoch však ničia človeka a rodiny zvnútra. Štát nesie zodpovednosť za média, ktoré dnes zle vplývajú na deti a mládež, ba aj na dospelých a ničia rodiny. Ponúkajú liberálny spôsob života ako normu. Ovplyvňujú nás reklamami, nevhodnými filmami, sexuálne ladenými telenovelami, násillím a brutalitou na obrazovke, a tak potierajú hodnotu rodiny. Je na prezieravosti rodičov veľmi obozretne sledovať vhodnosť televíznych programov či internetu.
22. Štátna legislatíva má chrániť, a nie ohrozovať hodnoty manželstva a rodiny. Žiaľ, v záujme štátu nie je podpora rodiny, keď povoľuje potraty miesto toho, aby vyzdvihoval materstvo, rodičovstvo. Neumožňuje matke byť doma pri deťoch, dokedy to ona uzná za vhodné, propaguje antikoncepciu miesto toho, aby učil manželov plánovanému rodičovstvu a rozprával aj o negatívach antikoncepcie, či abortívnych prostriedkoch. Rozvod sa kvalifikuje ako „normálny“ a manželka „má“ naň právo. Nevera sa stáva módnou, mladí ľudia odkladajú vstup do manželstva kvôli kariére, ekonomickému

zabezpečeniu a žijú vo voľných zväzkoch, z ktorých môžu kedykoľvek „vycúvať“. Zabúdajú však, že sa týmito postojmi sami oberajú o hlbokú lásku a pokoj, založený na dôvere a spolupatričnosti všetkých členov rodiny.

23. K ďalším ťažkostiam patria: prepracovanosť rodičov v zamestnaní, častá práca cez víkendy a noci, nezamestnanosť, slabé ohodnotenie práce, vplyvom čoho rodičia odchádzajú za prácou do zahraničia, lebo často nie sú schopní zo svojho platu postarať sa o svoju, niekedy početnú rodinu. Dlhodobé odlúčenie manželov dáva väčšiu príležitosť a pokušenie k nevere. Úloha rodičov sa zužuje len na zabezpečenie finančnej situácie rodiny. Zbavuje sa zodpovednosti za výchovu a uniká z rodinného kruhu. Tento jav nie je všeobecný, ale mnoho zodpovedných otcov nemá iné východisko.
24. K ťažkostiam rodinného života môže patriť aj staroba, ak je sprevádzaná samotou. Jej príčinou je obyčajne opustenosť alebo nedostatočná starostlivosť zo strany detí a príbuzných; utrpenie pochádzajúce z choroby, z postupného ubúdania síl alebo z pocitu ponížujúcej závislosti od iných alebo z pocitu trpkosti, že starý človek je niekomu na ťarchu a zo skutočnosti, že sa blíži posledná chvíľa života. Riešenie týchto ťažkostí treba nachádzať v manželskej a rodinnej spiritualite, v bohatstve Kristovho križa a zmŕtvychvstania ako prameňa posvätenia a hlbkej radosti a v zameraní na eschatologické skutočnosti (porov. FC 77).
25. Riešením všetkých vonkajších aj vnútorných ťažkostí manželstva a rodiny, ba ešte viac - prevenciou - je osobný vzťah každého člena rodiny ku Kristovi (porov. Sir 25, 16; Jak 2, 14-26). Je potrebné prežívať autentickú svätosť. Ťažkosti, ale aj požehnanie rodín záležia od všetkých členov, od ich osobného vzťahu k Bohu, od ich vzájomných vzťahov, od ochoty pracovať pre dobro rodiny. Ohrozenia a ťažkosti sa môžu stať aj dobrou príležitosťou k vykročeniu na cestu autentického kresťanstva, hlbšieho vzťahu k Bohu aj človeku (porov. Gal 3, 13-14). Naš Boh je Trojjediný, je to Boh vzťahov v rámci Božských osôb. Aj muž a žena sú stvorení na tento obraz (porov. Gn 1, 27), preto aj manželka si majú podľa toho formovať svoje vzájomné vzťahy i vzťahy s Bohom. Dar sviatosti manželstva je pre kresťanských manželov súčasne povolaním i prikázaním, aby si navždy boli verní a aby veľkodušne poslúchli svätú Pánovu vôľu: „Čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje!“ (Mt 19, 6). Boh totiž, ktorý povolal snúbencov do manželstva, povoláva ich aj naďalej v manželstve (porov. FC 20).
26. Duchovní pastieri a kresťanské spoločenstvo ako „Božia rodina“ majú nenahraditeľnú úlohu pri odovzdávaní ľudských a kresťanských hodnôt manželstva a rodiny (porov. kán. 1063 KKP), a to tým viac, že v súčasnosti mnoho mladých ľudí skusuje následky rozbitých rodín, ktoré túto formáciu už dostačujúco nezabezpečujú. Formy pomoci cirkevného spoločenstva a duchovných pastierov rodinám sú mnohoraké: je to formácia snúbencov, manželov a rodín, pomoc pri výchove dospievajúcich detí, katechéza o vznešenosti manželstva a rodiny, rozmanitá pomoc v krízach a v nedostatku pochopenia a lásky, odchod jedného z manželov, či jeho smrť alebo smrť niektorého rodinného príslušníka, čo mení pôvodné jadro rodiny (FC 77).

Ak manželka a rodičia budú nasledovať Krista, ak zaprú seba samých a vezmú na seba svoj kríž (porov. Mk 8, 34), budú môcť „pochopiť“ (porov. Mt 19, 11) pôvodný zmysel manželstva a rodiny a s Kristovou pomocou podľa neho žiť. Dnešná situácia si od

manželov vyžaduje intenzívne prežívanie manželskej a rodinnej spirituality. Manželia a rodičia, ako aj kňazi a katechéti nech sa usilujú o pokoj a svätosť, bez ktorej nik neuvidí Pána (*Hebr 12, 14*).

Hlavné línie pastoračnej starostlivosti o rodiny

27. Prvou úlohou pastoračnej starostlivosti o rodiny je poznať situácie, v ktorých sa dnes realizuje manželstvo a rodina. Je to nevyhnutná požiadavka evanjelizácie. Totiž dnešným manželom a rodinám sa často ponúkajú predstavy a teórie, a to aj vábivé, ktoré urážajú v rôznej miere pravdu a dôstojnosť osoby.
28. Poznanie situácie manželstva a rodiny úzko súvisí s evanjeliovým darom rozlišovania. Cirkev ho uskutočňuje cez duchovných pastierov aj cez laikov, ktorých Kristus ustanovil za svojich svedkov a vystrojuje ich zmyslom pre vieru a milosťou slova (*porov. Sk 2, 17-18, Zjv 19, 10*). Laici majú dokonca zvláštnu úlohu, aby totiž v Kristovom svetle prežívali a chápali udalosti tohto sveta, lebo sú povolani usporadúvať pozemské záležitosti podľa Božích úmyslov. Duchovní pastieri majú viesť manželov k chápaniu evanjeliovej pravdy a k vedomiu, že pre ich poslanie vo svete ich uschopňuje aj dar sviatosti manželstva (*FC 5*).
29. Po vstupe Slovenska do EU sa spontánne vynára otázka o pozícii rodiny v európskom kontexte. Otvorenie sa tohto veľkého priestoru treba vidieť v súvislosti s novými možnosťami pre vydávanie svedectva viery našich rodín. Je to zároveň výzva na obhájenie kresťanskej identity manželstiev a rodín. Dokument Rodina a život v Európe hovorí, že rodina v Európe je vo veľmi krehkej a neistej situácii (*RŽE I, 4*), preto vyzýva hierarchiu aj laikov k väčšej angažovanosti a lepšej organizácii i koordinácii ich práce a k informovaniu politikov, zákonodarcov a širšej verejnosti o vysokej hodnote rodiny a dôležitosti jej zachovania.
30. Hlavné línie pastoračie rodín v našich podmienkach musia zohľadňovať stav ohrozenia manželstva a rodiny, ako aj zníženú sociálnu vážnosť manželstva a rodiny (*porov. Benedikt XVI., Prihovor k slovenským biskupom, Ad limina 15. júna 2007*).
31. Podstatne dôležitou sa stáva príprava na manželstvo. Najlepšie sa mladý človek pripraví na manželstvo a rodinný život v dobre fungujúcej rodine. Keďže rodina vo všeobecnosti neľahko zvláda túto úlohu, je treba jej pomôcť zvonku - teda na farskej, resp. diecéznej úrovni. Skúsenosť učí, že mladí ľudia, ktorí boli dobre pripravení na rodinný život, vo všeobecnosti si počínajú lepšie, ako ostatní. Prípravu na manželstvo treba chápať ako postupný a trvalý proces, ktorý obsahuje tri hlavné stupne: vzdialenú, blízku a bezprostrednú.
32. Veľmi naliehavá je potreba predmanželskej a posobášnej evanjelizácie a katechizácie. Má ju vykonávať celá kresťanská komunita. Treba do nej zakomponovať všetky obsahy kresťanského pohľadu na manželstvo, platné a užitočné slávenie sviatosti manželstva (*LG 68*), dôsledné zastávanie kresťanských postojov, ale najmä úzkostlivé vyhýbanie sa všetkému, čo spochybňuje manželskú vernosť a rodinné puto kresťanov.
33. Veľmi potrebný je manuál pre pastoračnú rodinu, v ktorom bude uvedený obsah, trvanie a spôsob prípravy na manželstvo, ako aj stručný náčrt spirituality manželov a rodín.

34. Hlavným činiteľom pastoračie rodín je Cirkev so svojou skúsenosťou, ako aj so svojimi štruktúrami, ktorými sú: diecéza, farnosť, rodina a rodinné združenia. Pritom je dôležitá primeraná formácia kňazov a laikov (*napr. kurzy alebo študijné programy na vysokých školách*), čo sa zvlášť venujú tomuto druhu apoštolátu (*porov. FC 70*). Zodpovední činitelia za pastoračnú rodinu sú nielen biskupi, kňazi, diakoni, zasvätené osoby rehoľného života, laici, ale aj spoločenské komunikačné prostriedky. Apoštolát rodín sa dnes stáva jednou z najnaliehavejších a najdôležitejších úloh (*LG 74*).
35. Spoločenské komunikačné prostriedky intelektuálne, citovo, mravne a nábožensky ovplyvňujú tých, čo ich používajú, najmä ak ide o mladých. Tieto prostriedky môžu teda blahodarne pôsobiť na rodinný život a mravy i na výchovu detí, ale súčasne sú v nich skryté aj nástrahy a nebezpečenstvá, ktoré nemožno podceňovať. Preto je nevyhnutné venovať starostlivosť aj tejto oblasti a povzbudzovať i podporovať tých katolíkov, ktorí sa cítia povolaní a majú vlohy na túto prácu, aby sa angažovali v tejto dôležitej oblasti (*LG 76*). Tiež je potrebné, aby veriaci mali možnosť aj schopnosť verejne reagovať na prácu týchto médií a aby to robili konštruktívne.
36. Je dôležité tiež rozvíjať pastoračnú mužov, posilňovať identitu muža, otca, vrátiť manželov a otcov rodine a ponúkať im spiritualitu vlastnú mužom. Na tento cieľ treba pripraviť vhodné publikácie a podujatia.
37. K týmto líniam pastoračie rodiny je potrebné, aby sa v diecéze konali duchovné cvičenia pre manželov a ich rodinných príslušníkov. Motívom týchto duchovných cvičení má byť prehĺbenie vzájomných vzťahov manželov a detí navzájom, ale tiež prehĺbiť život viery.
38. Osobitnou oblasťou starostlivosti Cirkvi o rodiny je činnosť v niektorých nenormálnych prípadoch. Podľa *FC 79-85* sú to nasledujúce formy života:
 - Manželstvo na skúšku - je to nedôstojný experiment s osobami (*FC 80*), v skutočnosti neplatné pre absenciu úmyslu byť manželmi natrvalo, a teda bez Božej milosti.
 - Voľná láska - dôvody tohto častého javu sú rôzne. Každý prípad treba posudzovať osobitne a citlivo. Takto žijúci ľudia sa sami oberajú o možnosť hlbokého ľudského šťastia, vyplývajúceho z bytostnej spolupatričnosti manželov a rodičov, ako aj o možnosť nadprirodzenej Božej pomoci zo sviatosti manželstva (*porov. FC 81*) a ostatných sviatostí.
 - Katolíci žijúci iba v civilnom manželstve - tu sa prejavuje určitá ochota k trvalejšiemu zväzku. Aj v tomto stave si samotní veriaci stavajú bariéru plného prežívania vzťahu v zhode s vierou, ako aj sviatostného života (*porov. FC 82*). Pamätať na možnosť sanácie manželstva, ak by jeden z partnerov mal úprimný záujem o sviatostné manželstvo.
 - Rozlúčenie a rozvedenie, ale znova nesobášenie. Údelom oddelenej manželskej stránky je, aby zachovala vernosť a pestovala čnosť odpúšťania. Takýto stav je pre ňu príležitosťou na vydávanie svedectva. Posilou jej je sviatostný život (*FC 83*). Veľmi je tu potrebná pomoc farského spoločenstva, resp. malého spoločenstva vo farnosti - ľudská i sociálna.
 - Rozvedenie a znovu zosobášenie. Nech jednotlivci aj celé spoločenstvo veriacich pomáha rozvedeným a starostlivou láskou sa usiluje zbaviť ich pocitu, že sú odlúčení od Cirkvi. Treba ich povzbudzovať, aby počúvali Božie slovo, zúčastňovali sa na obete svätej omše, na špeciálnych duchovných cvičeniach, nech sa vytrvalo modlia, konajú skutky kajúcnosti a svoje deti vychovávajú v kresťanskej viere (*porov. FC 84*).
 - Ľudia bez rodiny - nech ostali sami na svete z akejkoľvek príčiny, aj pre nich platí

„dobrá zvest' o rodine“, treba ich považovať za osobitne blízkych Kristovmu Srdcu a hodných lásky i konkrétnej starostlivosti Cirkvi a duchovných pastierov. Nech je ich rodinou Cirkve, stelesnená v diecéznej a farskej rodine (porov. FC 85) a hlavne v malom spoločenstve vo farnosti.

39. Cirkve pevne verí, že všetci tí, čo sa vzdialili od Pánovho príkazu a v takom stave aj teraz zotrvávajú, môžu dostať od Boha milosť obrátenia a spásy, ak vytrvajú v modlitbe, pokání a láske (FC 84).

Apoštolát rodín

40. K téme Cirkvi a rodiny patrí aj vzájomný apoštolát rodín. Ide o konkrétne formy vzájomnej pomoci, ktorú si môžu rodiny poskytovať na základe susedských vzťahov alebo vzťahov budovaných na báze spoločnej viery a príslušnosti k tej istej farskej rodine. Manželstvo a rodina, dnes vystavené rôznym oslabujúcim tlakom, dokáže účinne odolávať iba živou vierou, prežívanou v spoločenstve.
41. V prvom rade je dôležité, aby sa každá farnosť usilovala byť živým spoločenstvom veriacich ľudí. V mnohom to závisí od kňazov, ale aj od každého jednotlivca. Členstvo vo farskej rodine je osobné, nie anonymné. Preto živá viera farnosti je priamo závislá odlivej viery každého jej jednotlivého člena. Každé kresťanské manželstvo a rodina sa v rámci všeobecnej Cirkvi majú stále evanjelizovať (porov. FC 51) a obnovovať vo svojom poslaní. Toto poslanie vyniká ešte viac, keď si uvedomíme, že osud evanjelizácie v značnej miere závisí od domácej cirkvi (porov. FC 52), ktorou je rodina.
42. Často sa stáva, že rodiny medzi sebou komunikujú a delia sa so svojimi starosťami, problémami a radosťami. Je veľmi dôležité, aby rodiny pokladali za súčasť svojho poslania pomáhať si navzájom a radiť iným rodinám aj vo veciach viery a mravov.
43. Rodina nech sa veľkodušne delí o svoje duchovné bohatstvo aj s inými rodinami (GS 48), a preto je veľmi vhodné, ak si členovia spriaznených rodín alebo rodín spolupracovníkov, či členovia rodinného spoločenstva nájdu čas na stretnutie pri modlitbe, či na spoločné akcie s náboženskou tematikou (púte, prázdninové tábory detí, duchovné obnovy, duchovné cvičenia...).
44. Kresťanské rodiny, ktorých život sa riadi zásadami evanjelia, iste nájdu dost' vhodných príležitostí, ako pomôcť rodinám, starším manželom alebo bezdetným, či osamelým ľuďom, príp. bezdomovcom, odkázaným na pomoc druhých (aj v nejakej materiálnej záležitosti). Svoje možnosti tak môžu dávať k dispozícii tým, čo sú odkázaní na pomoc. Netreba zabúdať na Ježišovo slovo: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25, 40).

Rodinné čnosti

45. Kresťanská rodina má svoj vznešený vzor v Svätej nazaretskej rodine - Ježišovi, Márii a Jozefovi. V nej možno v každom čase a v každej situácii vidieť model, ako prežívať radostné aj zložité životné situácie. Meditáciou o jednotlivých momentoch života Svätej nazaretskej rodiny v konfrontácii so súčasnou situáciou manželstiev a rodín môže

kresťanská rodina čerpať inšpiráciu a silu do prežívania života podľa Božieho plánu. Čnosti Nazaretskej rodiny ostávajú trvalým inšpiračným kritériom pre dobré fungovanie rodiny v každej dobe.

46. Sviatosť manželstva je základnou bázou posväcovania manželov a detí. Pri sviatostnom uzavretí manželstva sám Boh vstupuje do života manželov a posväcuje ich. Preto každý úkon lásky, ktorý si manželia prejavujú, ich posväcuje a zjednocuje. Tým vstupujú do Božieho plánu spásy, ktorý má Boh s každým človekom. Láska manželov prežívaná v sviatostnom manželstve sa stáva viditeľnou a manželia sa stávajú svedkami pre svet tým, že zviditeľňujú lásku Krista a Cirkvi (porov. Ef 5, 25-33).
47. V súčasnom svete majú kresťanské rodiny prvoradý význam ako ohniská livej a žiarivej viery. Preto Druhý vatikánsky koncil nazýva rodinu *Ecclesia domestica* (domáca cirkve; LG 11). V kruhu rodiny majú byť rodičia slovom a príkladom prvými hlásateľmi viery pre svoje deti (porov. KKC 1656). V rodine sa uplatňuje aj krstné kňazstvo otca, matky, detí a všetkých členov rodiny prijímaním sviatostí, modlitbou a vzdávaním vďaky, svedectvom svätého života, sebazapieraním a činnosťou láskou. Tu sa človek učí vzájomnej láske, pestovaniu Božej bázne, povedomiu vlastného poslania, trpezlivosti, bratskej láske, veľkodušnosti v odpúšťaní, radostnej a oddanej službe životu, spoločenstvu, spoločnosti a Cirkvi. Ďalej poníženosti, dobroprajnosti, čistoty, miernosti, dobročinnosti, tichosti, vernosti a horlivosti v službách Bohu, trpezlivosti a radosti z práce a najmä uctievaní Boha modlitbou a obetou svojho života (porov. KKC 1657).
48. K uvedeným čnostiam sa dopracujeme, ak budeme vyhľadávať Kristovu vôľu cez osobnú modlitbu, sviatosti, čítanie Božieho slova a tiež cez spoločenstvo veriacich. Najjasnejším príkladom uskutočňovania týchto čností je Svätá rodina. Mária, ktorá zatônená Duchom Svätým sa podriaďuje Jozefovi, odchádza pomáhať Alžbete, plná radosti sa otvorene modlí a chváli Boha za jeho prejavy v dejinách spásy. Jozef zodpovedne zastáva úlohu ochrancu a vodcu zverenej rodiny. Kristus sa chcel narodiť a vyrásť v kruhu Svätej rodiny Jozefa a Márie. Cirkve je v skutočnosti „Božia rodina“. Jadro Cirkvi už od jej začiatkov tvorili často tí, čo uverili s celým svojím domom (porov. KKC 1655). Vnútoraná usporiadanosť rodiny si vyžaduje otvorenosť na prijatie biblického modelu vzťahu manželov (Ef 5, 20-25) a stotožnenie sa s ním.
49. Každá rodina objavuje a nachádza v sebe samej výzvu, ktorá určuje jej dôstojnosť i úlohu: „Rodina, staň sa tým, čím si! Nakoľko podľa Božieho plánu rodina je dôverné spoločenstvo života a lásky, má za úlohu stále viac stávať sa tým, čím je, čiže spoločenstvom života a lásky, a to v takom úsilí, ktoré nájde svoje završenie v Božom kráľovstve. Preto rodina dostáva poslanie strážiť, prejavovať a sprostredkovať lásku ako živú ozvenu a skutočnú účasť na Božej láske k ľudskému pokoleniu a na láske Krista Pána k Cirkvi, jeho neveste. V tomto zmysle vystupujú do popredia štyri hlavné úlohy rodiny: vytváranie osobného spoločenstva, služba životu, účasť na rozvoji spoločnosti, účasť na živote a poslaní Cirkvi“ (FC 17).
50. K prehĺbeniu identity, spirituality a spoločenstva manželov a rodín sa odporúčajú nasledujúce doktrínálne obsahy: osvojiť si presvedčenie, že manželstvo jedného muža a jednej ženy a rodina majú pôvod v Božom prirodzenom práve a spoločnosť tieto ustanovizne nemôže bez viny a bez škody človeku rušiť, či podstatne meniť. Manželstvo je obrazom vzťahu Boha k svojmu ľudu a v tomto vzťahu dostáva aj svoju interpretáciu: muž a žena majú žiť v podobnom vzťahu, aký má Boh k svojmu ľudu. Každý veriaci človek nech sa snaží

chrániť Božie princípy manželstva a rodiny a každá rodina nech cielavedome pracuje na posväcovaní manželstva a rodiny. Každá veriaca rodina nech má svoj vzor v Svätej nazaretskej rodine a nech si ju uctieva.

II. Opis stavu v diecéze

Náboženský charakter manželstva a rodiny

51. Povedomie veriacich o náboženskom charaktere manželstva a rodiny je pomerne dobré. U mladej generácie sa prejavuje vyššia miera sekulárneho chápania manželstva a rodiny. Sobáš sa uzatvára v kostole zo zvyku, na nátlak starých rodičov, či kvôli atraktívnemu prostrediu. Často sa odsúva z dôvodu práce, kariéry, definitívne rozhodnutie k sobášu padne kvôli prichádzajúcemu dieťaťu.

Rodina a spoločnosť

52. Zmysel pre spoločné dobro je viac rozvinutý vo viacpočetných rodinách. Len niektoré SBF vyjadrovali spokojnosť so starostlivosťou štátu o rodinu. K negatívam patrí najmä pasivita rodičov vo výchove a spoliehanie sa na to, že deti im vychová spoločnosť. Starostlivosť štátu je nedostatočná najmä vo vzťahu k mladým rodinám. Rodiny si slabo obhajujú svoje práva, najmä pokiaľ ide o verejnú mravnosť, zhubne vplýva hlavne uvoľnená morálka v médiách. Sociálna legislatíva v mnohých prípadoch nemotivuje ľudí zmeniť svoje postavenie.

Rodina ako spoločenstvo osôb

53. Za pozitívny možno označiť stav, že len zriedkavo sa starí rodičia ocitnú proti svojej vôli v domove dôchodcov. Tento jav teda nie je rozšírený.
54. K negatívnym javom patria najmä oslabené vzťahy medzi manželmi, prílišná práca a nedostatok času a ochoty riešiť ťažkosti, alkoholizmus, nevera manželov, nevhodné zasahovanie starých rodičov do manželského života detí a výchovy vnúčat, závislosť na televízii a počítačoch, nedostatok manželského dialógu a slušnej komunikácie.

Služba rodiny životu

55. Na viacdetné rodiny sa často hľadí ako na nemoderné. O potrate ako o zločine je všeobecná vedomosť, ale o treste exkomunikácie mnohí nevedia. Do hnutia za život sa veriaci čiastočne zapájajú modlitbami, pochodmi, petíciami, krížovými cestami, deň počatého dieťaťa (25. marca).
56. Pôrodnosť klesá z dôvodu malej odvahy manželov, pre kariéru, cestovanie, bývanie... Čo sa týka antikoncepcie, sú aj veriaci veľmi liberálni, nemajú vedomosť, že

vnútro maternicové teliesko a hormonálna antikoncepcia môžu mať potratový účinok. Druhé a tretie pôrody sú častejšie spojené so sterilizáciou ženy. Rodičia odporúčajú deťom antikoncepciu ako menšie zlo, než potrat.

Príprava na manželstvo

57. V niekoľkých (*zatiaľ pomerne málo*) prípadoch sa do prípravy na manželstvo zapájajú aj laici, SBF sú poväčšine spokojné s prístupom kňazov k príprave snúbencov na manželstvo.
58. V niektorých prípadoch je príprava na manželstvo príliš krátka a nedostatočná; tak snúbenci, ako aj duchovní pastieri ju neraz vnímajú ako záťaž a zároveň povinnosť, ktorú je potrebné formálne splniť.

Sviatosť manželstva

59. a) Jednota, nerozlučiteľnosť a sviatosť medzi pokrstenými, ako podstatné vlastnosti kresťanského manželstva, sú väčšinou jasné a akceptované.
- b) Strieborné a zlaté jubileá manželov sa väčšinou slávia iba vo forme úmyslu svätej omše; zlaté sú väčšinou aj s požehnaním a obnovením manželského sľubu.
60. Iba civilné manželstvá medzi pokrstenými sú zriedkavé, časté sú u Rómov, ale majú klesajúcu tendenciu. Príčiny odkladania sobáša sú: strach zo zodpovednosti, snaha najskôr sa zabezpečiť, názor, že sa netreba skoro viazať, nedostatok možností na bývanie, azda aj rada rodičov, konzumizmus, pohodlie, neschopnosť obetovať sa a prijať trvalý záväzok.

Výchova detí

Povedomie zodpovednosti rodičov za výchovu detí je všeobecne rozšírené. Katechéti si taktiež uvedomujú svoju zodpovednosť pomáhať pri výchove v škole.

61. Prevládajú však niektoré negatívne javy, ako sú: neochota vychovávať, neschopnosť vychovávať, rozmaznávanie detí, výchova iba kritikou - absencia pochvaly, nedostatok času, zlý príklad rodičov. Náboženská výchova v rodinách je veľmi slabá, často chýba spoločná modlitba. Dieťa je niekedy absolútnym pánom, musí mať všetko, čo si zažiadá, deti nenadobúdajú reálny pohľad na svet, žijú vo svete počítačov, rodičia chcú mať pokoj, preto im všetko dovoľia, cieľom ich snáh je mať sa dobre, statočnosť je neznámy pojem, slabá viera rodičov.

Cirkev v rodine

62. V rodinách sa vyskytujú nasledujúce náboženské prvky: spoločná modlitba pri stolovaní a večer, kresťanský pozdrav, niekde prvé piatky členov rodín alebo len detí, kríž v rodinách, vianočné a veľkonočné zvyky, účasť na bohoslužbách.

63. K negatívam alebo k nedostatočným prejavom viery patria: iba vonkajšie praktizovanie viery, materialistické zmýšľanie, ústup náboženských zvykov, absencia rannej modlitby, nezáujem o duchovné veci a hodnoty, zvyšuje sa tolerancia hriechov mladých ľudí, výraz „domáca cirkev“ je prevažne neznámy.

Rodina v Cirkvi

64. Zaužívané formy aktívneho zapájania sa rodín do života farnosti sú: spev, služba lektora, ministrovanie, upratovanie, náboženská tlač, finančná podpora, predovšetkým aktívna účasť na liturgii, spoločné modlitby v chráme, ružencové spoločenstvá, pobožnosti...
65. Nedostatkom je absencia povedomia významu rodiny v Cirkvi, náboženský stereotyp. Kňazi málo usmerňujú rodiny v pestovaní rodinnej spirituality, nedostatok záujmu o misie a celocirkevné dianie.

Ohrozenia rodiny

66. Strata zamestnania negatívne ovplyvňuje normálne fungovanie rodiny.
67. Medzi hlavné ohrozenia rodiny patrí konzumný spôsob života, slabý výchovný vplyv rodičov na deti, z toho vyplývajúca tendencia detí vyjednávať s rodičmi a osvojovať si tak vypočítavé zmýšľanie. Mladí muži sa boja vstúpiť do manželstva - nechcú nieť zodpovednosť, mladé ženy odmietajú materstvo. Pomerne rozšírený je alkoholizmus v rodinách, cestovanie za prácou na dlhší čas, často aj do zahraničia. Z toho vyplýva oslabenie výchovy v neprítomnosti otca. Rozvodovosť je vysoká, v rómskych rodinách takmer žiadna. Prevláda názor, že rozvod je zlo a nešťastie. Rýchlo však narastá počet ľudí žijúcich vo voľných zväzkoch bez sobáša. Rodina je v očiach mnohých posudzovaná liberálne. Kritizovaný je nezáujem kňazov o rodiny, súčasná príprava mladých na manželstvo je dnes už nedostatočná.

Rodiny v kríze

68. V rodinách sa vyskytuje psychické aj fyzické násilie a o tomto sa mlčí. Veľkým negatívom je aj alkoholizmus. V niektorých farnostiach sa nedelne pobožnosti a ruženec obetujú za rodiny v kríze, rodinám v núdzi pomáha farská charita, cit solidarity sa prejavuje príspevkami na Dobrú novinu (*projekty v Afrike*).

Pastorácia rodín

69. Priama pastorácia rodín je zriedkavá. Príprava v seminári pre pastoráciu rodín je nedostatočná. Z praktizovaných foriem je štandardná: posviacka domov na Vianoce, návšteva chorých a starých na prvé piatky, duchovná obnova rodín z príležitosti ľudových misií. V zriedkavých prípadoch sa robia duchovné obnovy pre rodiny, modlitbové stretnutia.
70. K negatívam patrí hlavne: nedostatok aktivít pre rodiny vo farnostiach (*duchovná obnova, modlitby v kostole, modlitbové spoločenstvá, návštevy kňaza v rodinách...*),

návštevy kňaza len v rodinách jemu blízkych, priazeň kňazov voči bohatým rodinám. Naopak, o tie akcie, ktoré sú, nie je dostatočný záujem rodín. Chýba pastorácia mužov a otcov rodín.

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

73. Pre celodiecézne inštitúcie

Nariadenia

- § 1 Zriaďiť diecézne pastoračné centrum pre rodinu s úlohou metodického centra, ktoré bude pomáhať dekanátom a farským centrom. Vydať manuál pre pastoráciu rodín s nasledovnými aktivitami:

- vzdialená príprava na manželstvo (*od detstva*)
 - blízka príprava na manželstvo (*počas vážnej známosti – rok pred sobášom*) – 12 stretnutí podľa realizácie Pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013
 1. Predstavenie kurzu, zoznámenie, dôležitosť prípravy
 2. Ľudská sexualita, rozdielnosť a vzájomné dopĺňanie sa muža a ženy
 3. Povolanie k manželstvu, predpoklady vzťahu a manželstva
 4. Podoby lásky, manželstvo alebo faktické spolužitie
 5. Starostlivosť o manželstvo, komunikácia, krízy, ťažkosti
 6. Kresťanská viera podľa vyznania viery - vierouka
 7. Svedomie a Desatoro - mravouka
 8. Kresťanský štýl v rodine - život viery a modlitby
 9. Zodpovedné rodičovstvo, prirodzené metódy plánovania rodičovstva
 10. Príprava na rodičovstvo a výchovu detí
 11. Sviatosti všeobecne, sviatosť manželstva, manželský sľub
 12. Záverečné zhodnotenie kurzu
 - bezprostredná príprava na manželstvo (*po zasnubách - liturgická*)
 - príprava na rodičovstvo (*počas vážnej známosti*)
 - výchova detí (*pred krstom*) (*Stretnutia rodičov pred krstom dieťaťa, vyd. KBS 2004*).
 - výchova mládeže (*pred prvým svätým prijímaním a birmovkou*)
 - témy príhovorov pre kňazov k rodinám
 - spiritualita muža, manžela, otca
 - spiritualita ženy, manželky, matky
 - rodinná liturgia (*príležitostná*)
 - stretnutia rodín (*pravidelné alebo príležitostné*)
 - manželské duchovné obnovy
 - činnosť rodinných spoločenstiev.
- § 2 V seminároch zabezpečiť formáciu budúcich kňazov pre pastoráciu rodín, vo farnostiach či iných inštitúciách formáciu manželov - animátorov.

74. Pre PRF, pre farnosti a kňazov

Nariadenia

- § 1 Kňaz alebo zodpovedný člen pastoračnej rady farnosti alebo pracovník farskej charity musí o rodinách v núdzi vedieť, také rodiny musia byť kontaktované.
- § 2 Pre pastoraáciu manželov a rodín treba prebrať postupy a ciele PP 2007-13 v celej problematike.

Odporúčania

- § 3 V pastoračných radách farnosti nech pracujú zástupcovia všetkých skupín a stavov farností. Ich súčasťou nech sú aj kontaktné manželské páry, ktoré sa zapoja do pastoraácie rodín.
- § 4 Nech každá pastoračná rada spolu s farárom písomne vypracuje konkrétny plán pastoraácie manželov a rodín, čerpajúc z podkladov diecézneho pastoračného centra, a nech sa každý rok vyhodnotí jeho plnenie.
- § 5 V rámci pastoračných rád farností zvládnuť realizáciu vzdialenej, blízkej aj bezprostrednej prípravy na manželstvo.
- § 6 Vo farnostiach má byť „banka“ katechetických pomôcok pre rodiny (CD, DVD, kazety, knihy pre rodiny).
- § 7 Vo farnostiach realizovať duchovné obnovy pre mužov, pre ženy, pre manželské páry, pre slobodných.
- § 8 Ako veľmi vhodný sa odporúča víkendový program, špeciálne zostavený pre snúbencov.
- § 9 Vytvoriť programy pre slobodné matky - začleniť ich a ich deti do života Cirkvi (možno aj cez kontaktné rodiny).
- § 10 Vytvoriť programy pre vdovy a vdovcov, najmä takých, ktorí sa sami starajú o deti.
- § 11 Vo farnostiach venovať pozornosť formácii mužov a otcov a osvojiť si spiritualitu otcov.
- § 12 Potrebné je oboznamovať veriacich s encyklikami pápežov a vatikánskych komisií o rodinnej problematike, jasnejšie hovoriť o zdravej rodine. Potrebná je intenzívnejšia propagácia dokumentov, ktoré prináša Konferencia biskupov Slovenska pre manželov a rodiny.
- § 13 Viac využívať pre pastoraáciu a evanjelizáciu rodín komunity a inštitúcie, ktoré sa venujú manželskej a rodinnej problematike, napr: HKR, manželské stretnutia, Bratstvo Kána, redemptoristi, hnutie Svetlo-Život, Komunita Emanuel, Komunita blahoslavenstiev a ďalšie laické alebo rehoľné spoločenstvá.

- § 14 Nech každý kňaz umožní mimo farnosti osobitnú formáciu manželom a rodinám organizovaním alebo aspoň informovaním o duchovných obnovách, duchovných cvičeniach, rôznych poradniach pre manželov a rodiny a pod.
- § 15 V homíliách a katechézach často preberať témy o rodine podľa jednotlivých aspektov manželskej a rodinnej problematiky.
- § 16 Vo farnostiach aspoň raz mesačne v nedeľu organizovať sväté omše pre rodiny s osobitným príhovorom, osobitnými prosbami a ďalšími prvkami, ktoré umožňujú liturgické smernice.
- § 17 Kňazom sa odporúča nájsť spôsob, ako sa stretnúť s rodičmi detí aspoň 1-2 roky pred ich 1. svätým prijímaním a pripomenúť im záväznosť slávenia nedeľe u detí od 7. roku života, význam spoločnej modlitby a katechézy v rodine. Možno tu tiež ponúknuť aktivity pre deti (eRko, sväté omše za účasti detí, časopisy, spoločenstvá...).
- § 18 Kňazi nech povzbudia manželov, aby si obnovili manželské sľuby, ako to umožňujú liturgické smernice buď na sviatok Svätej rodiny, pri duchovných cvičeniach alebo pri jubileách sobáša.
- § 19 Pri bohoslužbách dať priestor aj kňazom z iných farností - zmena vždy povzbudí.
- § 20 Aspoň 1 krát mesačne zaviesť vo farnostiach večernú 2-3 hodinovú (prípadne nočnú) tichú adoráciu za účasti kňaza a manželov.
- § 21 Odporúčame modliť sa za všetky aktivity vo farnostiach a aspoň občas uviesť špeciálny modlitebný úmysel za rozvedených veriacich.
- § 22 V kostoloch by malo byť viac modlitieb za rodiny. O rodinách by sa malo viac hovoriť, predstavovať pozitívne vzory, sviatok Svätej rodiny sláviť s výraznejším zameraním na posilnenie rodín a povedomia dôležitosti rodiny, napr. obnovou manželských sľubov, každoročne ich orientovať na rozličné tematické oblasti a pod.
- § 23 Využívať médiá a svedectvá rodičov a manželov, letné aktivity s deťmi a mládežou, organizovať manželské rekolekcie, prednášky, katechézy.
- § 24 Dôslednejšie katechizovať na témy s rodinnou problematikou. Kňaz má pestovať väčší kontakt s rodinami, upozorňovať na rôzne hnutia a dobre rozlišovať ich programy. Potrebné je objasnenie pojmu „neplatné manželstvo“, viac prezentovať vhodné príklady rodín.
- § 25 Viac sa treba angažovať za ochranu viacdenných rodín.
- § 26 Vo veciach morálky treba v svedeniach zaujímať jasnejší a jednoznačnejší postoj.
- § 27 V prejavoch sa viac sústreďovať na pozitívne programy a optimistickú rétoriku, než neustále hovoriť o ohrozeniach rodiny, vytvárať spoločenstvá rodín, organizovať duchovné obnovy, modlitby a sväté omše za rodiny, púte pre rodiny a pod.

§ 28 Rozvedení a znovu sobášení: treba ich poučiť o duchovnom sv. prijímaní, udeľovať im požehnanie, vyhraďť čas na konzultácie v kancelárii, odporúčať iné formy posväcovania, štúdium, čítanie Písma, modlitbu, dať priestor pre aktivity.

75. Pre katechéty a pre školy

Nariadenia

§ 1 Do všetkých výchovných programov v katolíckych školách treba podľa veku začleniť princípy vzdialenej prípravy na manželstvo a rodičovstvo - úcta k druhému pohlaviu, ľudská sexualita, sebaovládanie, predmanželská čistota, obetavosť pre druhých, pravá láska je darujúca sa - to všetko tak na rovine prirodzenej, ako aj z pohľadu viery.

§ 2 Pre žiakov základných a stredných škôl pripraviť program výchovy k láske, manželstvu a rodičovstvu, ktorý by prednášali vyškolení učitelia alebo lektori. Pri jeho tvorbe a vyškolení učiteľov a lektorov je možné využiť služby Katolíckeho pedagogického a katechetického centra.

Odporúčania

§ 3 Kňazi, katechéti a rodičia nech venujú zvýšenú pozornosť problematike 6. Božieho prikázania; nech učia veriacich a deti v školách a rodinách jasne rozlišovať hriechy proti čistote v rámci preventívnej výchovy a nech učia, že ich treba ako ostatné vyznať vo sviatosti zmierenia. Taktiež veľkú pozornosť treba venovať protidrogovej výchove.

§ 4 Zaviesť náboženskú výchovu v materských školách, umožniť rôzne formy hodnotenia náboženstva, zaviesť rodičovskú výchovu v školách, škola a farnosť by mala maximálne spolupracovať s rodičmi.

§ 5 Katechéti nech využívajú rôzne formy kontaktu s rodičmi na rozhovory o deťoch a ich výchove - na rodičovských združeníach, pri stretnutí v rámci farskej katechézy rodičov pred 1. sv. prijímaním detí, pred birmovkou...

§ 6 Katechéti (*kňazi aj laici*) nech majú odvahu svoje skúsenosti a poznatky publikovať.

76. Pre manželov a rodičov

Nariadenia

§ 1 Každý veriaci manželský pár nech sa snaží primerane zabezpečiť rodinu nielen po materiálnej stránke, ale hlavne po morálnej a duchovnej. Nech manželvia čerpajú povzbudenie od Krista pre rast vzájomnej lásky, sám Najvyšší ich povzbudzuje k vytváraniu jednoty navzájom a spoločne s Bohom.

Odporúčania

§ 2 Vytvoriť pevný systém duchovného života, súčasťou ktorého bude pravidelné prijímanie sviatostí, pravidelné čítanie Svätého písma, čítanie náboženskej literatúry, rozhovory s deťmi a ich katechéza, účasť na svätej omši spolu s deťmi,

aktívne zapájanie sa do liturgického života a príležitostné akcie, ako sú púte, duchovné obnovy, príp. práca v rodinnom spoločenstve.

§ 3 Manželia nech majú veľkodušnú otvorenosť pre službu životu, prijímanie detí ako Božieho daru, v súlade so zrelým a radostným prežívaním zodpovedného otcovstva a materstva. Farnosť nech bdie nad úctou k prijatiu života a všemožným spôsobom podporuje rodiny, ktoré sa veľkodušne otvárajú pre prijatie viacerých detí.

§ 4 Vo veci podávania života nech sú pre kresťanských manželov životným štýlom prirodzené metódy plánovania rodičovstva. Nech o ňom podávajú svedectvo. Majú si byť vedomí morálnej neprípustnosti potratu, antikoncepcie, sterilizácie, umelého oplodnenia.

§ 5 Je veľmi potrebné, aby si rodičia uvedomili a uskutočňovali svoju povinnosť v príprave detí na 1. sväté prijímanie a birmovku. Pre rodičov je to príležitosť obnoviť vlastný náboženský a rodinný život a prežívať tieto sviatosti nielen v kostole, ale aj v rodine. (*porov. Stretnutia rodičov prvoprijímajúcich detí, vyd. KBS 2003*).

§ 6 Ak rodičia zbadajú znaky Božieho povolania k zasvätenému životu u svojich detí, majú ich povzbudzovať, rešpektovať ich slobodu a modliť sa. V tomto ohľade môžu najviac urobiť rodiny preniknuté duchom viery, lásky a nábožnosti (*LS 35*).

§ 7 Rodičia musia rešpektovať autoritu kňaza, starých rodičov a učiteľa. Iba tak budú ich deti rešpektovať autoritu rodičov.

77. Pre rodiny a rodinné spoločenstvá

Nariadenia

§ 1 Kresťanské rodiny nesmú znesväcovať nedeľu a prikázaný sviatok návštevami nákupných centier, ale nech zasvätia deň Pána účasťou na svätej omši a prežitím tohto dňa v kruhu rodiny.

Odporúčania

§ 2 Odporúčame podporovať vytváranie a existenciu spoločenstiev rodín. Vhodné je, keď iniciátorom vzniku rodinného spoločenstva je kňaz vo farnosti, ktorý bude duchovným sprievodcom. Zodpovednosť za spoločenstvo má mať animátorský pár.

§ 3 Podstatnou črtou pre spoločenstvá rodín nech je spoločná modlitba a uvažovanie nad Božím slovom. Okrem toho si každé spoločenstvo rodín vytvára svoj vlastný spôsob náplne, v ktorom sa odzrkadľuje osobitosť, iniciatíva, tvorivosť a povolanie ľudí, ktorí ho tvoria.

§ 4 Rodinné spoločenstvá sú miestom, kde sa učíme budovať stabilné a láskou spojené manželstvo a rodinu, postavenú na mravnom kresťanskom základe. Rodinné spoločenstvo podporuje otvorenosť rodín navonok, k potrebám iných, k potrebám okolitého prostredia, najmä farnosti.

- § 5 Členovia rodinných spoločenstiev nech sa aktívne zapájajú do života farnosti, môžu byť členmi farských pastoračných rád a spolutvorcami farských pastoračných programov.
- § 6 Nech sa hovorí o kráse a vznešenosti manželského povolania a poslania so všetkou úctou, ako radostné zdieľanie sa v rodine, rodinnom spoločenstve aj v spoločenskom živote.
- § 7 Nech sa všetci členovia rodín spolu modlievajú aspoň pri istých príležitostiach a nech sa v každej rodine celkom cielavedome pestujú rodinné čnosti u každého jej člena.
- § 8 Každá kresťanská rodina by si mala presne zoradiť priority: napr. spoločná účasť na bohoslužbách aspoň niektorých členov rodiny aj v pracovný deň, spoločné slávenie nedele, rodinné výlety, spoločenstvá rodín, modlitbové skupiny alebo inak spoločne strávený čas, častý kontakt troch generácií, rodinné firmy. Do rodín by sa mali pozývať kňazi farnosti.
- § 9 Pestovať v našich rodinách výslovnú úctu k Svätej rodine formou rodinných modlitieb a pobožností. Nech je v každej rodine kríž, svätená voda, náboženské obrazy a iné kresťanské symboly.
- § 10 Kresťanské rodiny, zvlášť laici vo verejnom živote, sa majú viac zasadzovať za kresťanský orientovaný sociálnu a rodinnú politiku štátu a presadzovať návrhy podporujúce rodiny ako napr.: finančný príspevok na každé dieťa, dlhšiu materskú dovolenku, daňové úľavy viacdenným rodinám, prijať zákony na ochranu detí, viesť pozitívnejšiu bytovú politiku pre rodiny. Žiadať od kompetentných sprísnenie trestov za porušovanie verejnej mravnosti (*novinové a iné stánky, médiá*), zrušenie relácií podporujúcich morálny rozklad rodín a zákaz alebo obmedzenie vysielania nevhodných filmov počas dňa i večer.
- § 11 Nech sa všetci členovia učia vnímať iné rodiny v náboženskom zornom uhle. Veľký priestor v pestovaní rodinných čností treba venovať sociálnemu cíteniu členov rodiny a najmä v deťoch rozvíjať zmysel pre vzájomnú pomoc iným rodinám.
- § 12 Nech sa v rodinách často diskutuje najmä o aktuálnych ohrozeniach a ťažkostiach manželstva a rodiny a nech sa spoločne hľadajú riešenia prípadných ťažkostí, ba aj formy pomoci manželstvám a rodinám v kríze.
- § 13 Kresťanské rodiny by mali poznať Chartu práv rodiny. Dňa 22. októbra 1983 ju zverejnila Apoštolská stolica všetkým ľuďom, medzinárodným inštitúciám a úradom, ktoré majú na starosti záležitosti týkajúce sa rodiny v súčasnom svete. Zvyčajne sa uvádza ako dodatok k posynodálnej exhortácii *Familiaris consortio* z roku 1981.

6. SYNODÁLNA TÉMA

Školstvo, veda, kultúra

I. Doktrínálna časť

A. ŠKOLSTVO

1. „Svätá Matka Cirkve dostala od svojho Božského zakladateľa poverenie zvestovať tajomstvo spásy všetkým ľuďom a všetko obnoviť v Kristovi“ (GE, úvod). Cirkve má svoj výrazný, historicky neodškriepiteľný podiel na pokroku vedy a rozvoji školstva. Až do novoveku takmer ako jediná zriaďovala školy a starala sa o pozdvihnutie vzdelanostnej úrovne ľudí.
2. Všetci ľudia majú neodcudziteľné právo na výchovu a všetci kresťania, pretože sa krstom stali novým stvorením, majú právo na kresťanskú výchovu (porov. GE 1, 2).
3. Prvými a hlavnými vychovávateľmi detí sú ich rodičia, majú vytvárať rodinné ovzdušie preniknuté láskou a úctou k Bohu a ľuďom, a tak napomáhať úplnej osobnej a spoločenskej výchove detí (porov. GE, 3).
4. Povinnosťou občianskej spoločnosti je pomáhať rodičom pri výchove detí a mládeže, chrániť povinnosti a práva rodičov a ostatných výchovných činiteľov, medzi ktorými má dôležité miesto Cirkve a podľa princípu subsidiarity s prihliadnutím na želania rodičov vytvárať podmienky na uplatnenie práva na kresťanskú výchovu detí a mládeže (porov. GE 3).
5. Medzi všetkými výchovnými činiteľmi má osobitný význam škola. Každá škola sa má snažiť cibrit' rozumové schopnosti, rozvíjať správny úsudok, oboznamovať s kultúrnym dedičstvom, ktoré nadobudli predchádzajúce generácie, pestovať zmysel pre hodnoty, pripravovať na budúce povolanie a podporovať vzájomné porozumenie a toleranciu medzi žiakmi rozličného postavenia, povahy, národnosti a vierovyznania (porov. GE 5).
6. Vychádzajúc z povinnosti a neodcudziteľného práva rodičov vychovávať svoje deti Cirkve požaduje, aby rodičia mali skutočnú slobodu vo výbere školy pre svoje deti. Verejná moc má v súlade s požiadavkami distribučnej spravodlivosti zabezpečiť také financovanie škôl a školských zariadení, aby rodičia mohli pre svoje deti vybrať školy a školské zariadenia naozaj slobodne, podľa svojho svedomia (porov. GE 6).

7. Cirkev je prítomná v oblasti školstva účasťou svojich členov na činnosti škôl, prostredníctvom vyučovania náboženstva, ako aj prostredníctvom katolíckych škôl. Pod katolíckou školou sa rozumie taká škola, ktorú vedie kompetentná cirkevná vrchnosť, alebo ktorú táto vrchnosť písomným dokumentom za takú uznala (*KKP, kán. 803 § 1, 809, 815 a 816 § 1*)¹.
8. Katolícka škola sleduje také kultúrne ciele a ľudskú výchovu detí a mládeže ako každá iná škola. Je však pre ňu charakteristické, že výchovno-vzdelávací proces sa uskutočňuje v ovzduší preniknutom duchom evanjelia a vedomosti z oblasti spoločenských a prírodných vied o svete, živote a človeku sa podávajú vo svetle viery v Boha (*porov. GE 8*).
9. Katolícka škola vychováva svojich žiakov k účinnej spolupráci pre dobro ľudskej spoločnosti a zároveň ich pripravuje pre službu na šírení Božieho kráľovstva (*porov. GE 8*). Katolícka škola aj prostredníctvom vzdelávania vychováva zodpovednú osobnosť, schopnú plnej slobody. Plnú mravnú slobodu dosiahne iba ten človek, ktorý sa pridŕža absolútnych hodnôt. Tak sa v mladom človekovi rozvíja duchovný elán, láska k poznaniu a vytvára sa otvorenosť voči skutočnosti a zodpovedný postoj k životu (*porov. KŠ 30*).
10. Diecézna synoda v zhode s náukou Cirkvi deklaruje právo Cirkvi slobodne zriaďovať a spravovať školy každého druhu a stupňa a školské zariadenia a žiada predstaviteľov verejnej moci (*štátu a samospráv*), aby pri tvorbe legislatívy toto právo akceptovali.
11. Katolícka škola je aj v dnešných časoch povolaná realizovať svoje poslanie. Zmysel tohto poslanca sa ukazuje ešte výraznejšie, keď vzrastá autonómia rozličných sektorov spoločenského života. Pritom však rastie aj nebezpečenstvo atomizácie všetkých typov ľudských spoločenstiev, medziiným aj rodiny. O to väčšiu námahu pri formovaní jednotlivca musí vynakladať katolícka škola, o čo menej plní svoje poslanie dnešná rodina. Pritom podstatným prvkom zostáva práve formácia (*teda aj vzdelávanie aj výchova*) človeka. Ak aj v dôsledku nepriaznivých okolností chýbajú iné prvky (*rozpočet, nízky počet žiakov, politické či spoločenské tlaky a ďalšie*), takáto škola má vždy dôvod pokračovať v plnení svojho poslanca. Formácia človeka v katolíckom duchu nech je dostatočným zdrojom sily, radosti a zmysluplnosti pedagógov a ostatných zamestnancov týchto škôl a nádeje na dobré plody, ktoré ich námaha prinesie.
12. Katolícka škola nie je elitárska, ale je otvorená pre všetkých aj nekatolíkov. V úrovni vzdelávania má za cieľ rovnakú, ba vyššiu úroveň, ako majú ostatné školy. V prípade záujmu rodičov možno zriadiť katolícku školu s nadštandardnými vzdelávacími službami a s finančnou spoluúčasťou rodičov.
13. V dnešnej dobe sú deti ohrozené v mnohých rovinách: fyzicky na tele, morálne a vo viere. Otázkam všestranného bezpečia svojich detí majú rodičia venovať náležitú pozornosť tak pri hodnotení školy, ako aj pri výbere školy pre svoje dieťa.

B. VEDA

14. Medzi rozličnými službami, ktoré Cirkev poskytuje ľudstvu, osobitne dôležitou je služba pravde (*porov. FR 2*).

15. Človek hnaný túžbou poznávať svet a poslednú pravdu existencie snaží sa získať tie všeobecné poznatky, ktoré mu dovoľia lepšie poznať seba a pokročiť v sebarealizácii. Základné poznatky pochádzajú z údivu, životných potrieb a skúseností, ktoré v ňom vzbudilo uvažovanie o stvorení (*porov. FR 4*).
16. Ľudskému intelektu je vlastná schopnosť hlbavého rozmyšľania, ktorá umožnila prostredníctvom filozofickej činnosti dospieť k systematickým vedomostiam. Napriek časovým zmenám a vďaka vedeckému pokroku je možné poznať určité jadro filozofických poznatkov, ktorých prítomnosť je v dejinách myslenia trvalá: princípy neprotirečenia, príčinnosti, účelnosti, dostatočného dôvodu a chápania osoby ako slobodného a rozumného subjektu schopného poznať Boha, pravdu a dobro.
17. Cirkev silou kompetencie, ktorá jej vyplýva zo Zjavenia Ježiša Krista, potvrdzuje potrebu stáleho uvažovania o pravde, zjavovania pravdy (*porov. 2Kor 4, 2*) a svedectva o pravde. Je nositeľkou posolstva, ktoré má svoj pôvod v samom Bohu (*porov. 2Kor, 4, 1-2*). Boh ako prameň lásky sa chce dať poznať a poznanie, ktoré o ňom človek má, vedie k završeniu každého ďalšieho pravého poznania, ktoré je o zmysle vlastnej existencie. Ľudská myseľ je schopná ho dosiahnuť (*porov. FR 7*).
18. Existujú dve cesty poznávania, ktoré hoci sa líšia vo svojom princípe a metóde, predsa privádzajú človeka k poznaniu posledného cieľa a zmyslu všetkého. Okrem vlastného poznania ľudského rozumu, schopného svojou prirodzenosťou dospieť až k Stvoriteľovi, existuje aj poznanie, ktoré je vlastné viere založenej na Božom zjavení využívajúcej pritom nadprirodzenú pomoc milosti.
19. Pod pojmom veda sa vo všeobecnosti rozumejú systematicky usporiadané poznatky z rôznych špecifických oblastí, ktoré vyjadrujú výsledky poznávania určitých presne stanovených objektov. Každá ľudská veda ako taká – ak je skutočne vedou – je dobrá, pretože sprístupňuje človeku poznanie, ktoré nadobudli iní ľudia pred ním a jej výsledky pomáhajú človeku ľahšie zvládať mnohé ťažkosti a prekážky, a tak robia ľudský život dôstojnejším a ľudskejším. Veda má svoju prítlačivosť najmä v tom, že umožňuje človeku prežívať isté sebaoprekráčovanie v rámci prirodzenej roviny života. V tomto zmysle hovoríme o „*transcendencii dopredu*“. Veda je limitovaná tým, že jej rozvíjaním sa človek nestáva automaticky aj lepším, ale k tomu potrebuje „*transcendenciu nahor*“, teda náboženstvo².
20. V období novoveku vstúpilo do oblasti ľudského poznávania osvietenstvo s ambíciou prehodnotiť všetko iba z pozície rozumu. K hlásaným heslám, ako uvádza W. Kasper, patrilo: „*Maj odvahu poznať*“, „*Vek náboženstva a filozofie ustúpil storočiu vedy*“. Na rovine náboženstva prinieslo osvietenstvo kritiku všetkého, čo presahovalo rozum. Tento extrémny dôraz na rozum sa však rýchlo vyčerpal a spôsobil inú krajnosť, prejavujúcu sa v dôrazoch na cit, zážitok, konzum... Osvietenstvo znovu pripomenulo rešpektovanie slobody a dôstojnosti človeka, napomáhalo rozvíjaniu vied, postavilo do pozornosti sociálne a iné otázky. V cirkevnej náuke sa tieto smery prejavili za Leva XIII. aktualizovaním sociálnej náuky Cirkvi, zdôraznením návratu k pôvodným prameňom filozofie a teológie.

1 V štátnom práve termínu „*katolícka škola*“ zodpovedá termín „*cirkevná škola*“

2 KASPER, W.: Úvod do viery. Spišský kňazský seminár, 1991, s. 23.

21. Z tejto komplikovanej situácie ukázal cestu Druhý vatikánsky koncil, keď akceptoval zdravé postoje v myslení o Bohu, človeku a o svete, o vzťahu vedy a viery, naplní autority a podobne. Táto cesta je systematicky rozpracovaná v jednotlivých dokumentoch koncilu.
22. Z hľadiska predmetu poznávania ide o tieto tri oblasti: vedecké, filozofické a teologické. Do oblasti vedeckého poznávania sa zahrňujú všetky prírodné a humanitné vedy, ktoré skúmajú prírodné a rôzne spoločenské javy; pod filozofiou rozumieme lásku k múdrosti - je to teda určitá ucelená náuka o spôsobe poznávania a o zmysle skutočnosti. Pod teológiou zas rozumieme systém poznatkov o Bohu a o všetkom, čo s Bohom súvisí, napr. aj človek, jeho pôvod, zmysel jeho existencie, ako aj jeho definitívne určenie. Prameň teologického poznania je v Zjavení. Tieto tri oblasti si navzájom neprotirečia, ale naopak, dopĺňajú sa a vzájomne si poskytujú svoje služby. Môžu teda existovať vedľa seba a navzájom sa podporovať a pomáhať k autentickému rozvoju.
23. Základnou požiadavkou zdravého vzťahu medzi vierou a vedou je autonómia vied a náboženskej slobody. Autonómia vied nemá viesť k odmietaniu dialógu s vierou. Ak sa metodologický výskum vo všetkých disciplínach koná skutočne vedeckým spôsobom a v zhode s morálnymi zásadami, nikdy sa nedostane do rozporu s vierou. Pokiaľ sa autonómia interpretuje ako slepá nezávislosť od všetkého, teda aj od dialógu s vierou a od morálnych zásad, prináša veľmi nebezpečné závery (porov. GS 36).
24. Viera a veda sa navzájom podporujú a obohacujú a jedno bez druhého je redukované a slabé, prípadne mylné. Rozum sa svetlom viery obohacuje o istotu vo svojej orientácii na posledný cieľ. Viera zas vďaka rozumu sa vyhne redukcii na cit a zážitok (porov. FR 48). Preto viera a veda majú vytvárať hlbokú jednotu, ktorá umožní človeku kontemplovat pravdu, poznať Boha a v dôsledku toho aj poznať seba samého.

C. KULTÚRA

25. Pod kultúrou v širšom slova zmysle rozumieme:
- a) duševné a telesné vlohy a ich rozvíjanie,
 - b) poznávanie a prácu s cieľom zušľachtovať život v rodine a v celej spoločnosti,
 - c) zdokonaľovanie mravov a ustanovizní,
 - d) prejavy človeka v jeho dielach vyjadrujúce a uchovávané duševné a duchovné zážitky, hodnoty a snahy pre službu a úžitok celému ľudskému pokoleniu (porov. GS 53) alebo aj na oslavu Boha.
26. Obrovský rozmach prírodných, humanitných a spoločenských vied, technický rozvoj, rozvoj masovokomunikačných prostriedkov otvorili zvelaďovaniu a rozširovaniu kultúry nové cesty (porov. GS 54).
27. Súčasný spôsob života charakterizuje aj tzv. masová kultúra sprevádzaná intenzívnou komunikáciou medzi národmi a spoločenskými skupinami. V dôsledku toho sa viac sprístupňujú všetkým, aj jednotlivcom, poklady rozmanitých foriem kultúry. Toto vedie k formovaniu univerzálneho typu civilizácie (porov. GS 54).

28. Cirkev sa snaží neničiť, ale zachovať kultúru jednotlivých národov a vstúpiť do nej s evanjeliom. V misijnej činnosti používa inkulturáciu - osvojuje si reč, spoznáva zvyky a chce chápať kultúrne prejavy daného národa, a tak ohlasovať vieru v Ježiša Krista (PK 4). Kultúrna činnosť patrí podstatne k misii Cirkvi.
29. Cirkev prevzala a zachovala antickú grécko-rímsku kultúru; okrem iného najmä v architektúre (*baziliky*) a literatúre (*v kláštorných bibliotékach sa zachovali diela antických mysliteľov*). Kresťanstvo spolu s gréckou filozofiou a rímskym právom položilo základy tzv. západnej kultúry. Od začiatku stredoveku Cirkev skultúrňovala nové národy a organizovala školstvo od farských a kláštorných škôl až po prvé európske univerzity. Predstavitelia Cirkvi boli mecenášmi umenia: architektúry, sochárstva a maliarstva, hudby a literatúry. Cirkev však predovšetkým dbala o morálnu kultúru jednotlivcov, spoločností i celých národov.
30. Aj na území Spišskej diecézy sú mnohé cenné cirkevné kultúrne pamiatky zo všetkých odvetví umenia, ktoré svedčia o vysokej kultúrnej úrovni ich tvorcov i prijímateľov a sú klenotnicou nášho národného umenia. Tieto pamiatky sú koncentrované predovšetkým v sakrálnom umení. Spišskí prepošti, biskupi a mnohí kňazi a rehoľníci boli mecenášmi a propagátormi kultúry.
31. Cirkev chráni kresťanskú kultúru opierajúcu sa o morálno-náboženské hodnoty. Pavol VI. hovoril o civilizácii lásky ako o úlohe Cirkvi (PK 3). Druhý vatikánsky koncil vo svojich dokumentoch spomína vyše 90-krát kultúru, najmä v pastorálnej konštitúcii *Gaudium et spes*. Uznáva autonómiu kultúry, hoci súčasne tvrdí, že Cirkev má právo a povinnosť chrániť veriacich pred antikultúrou a pseudokultúrou; to znamená hodnotiť etické aspekty rozličných prejavov v oblasti kultúry. Ak konkrétna činnosť predstavuje ohrozenie ľudskej dôstojnosti, Cirkev má právo a povinnosť voči nej protestovať (porov. GS 62).
32. Kultúra prekonáva v súčasnosti vážnu krízu, ktorá má základ v kríze poznania pravdy. Jednou z príčin je cesta jednostranného vedecko-technického pokroku, ktorý dáva do popredia utilitárno-ekonomické hodnoty. Klasické chápanie pravdy je takto spochybnené, prednosť majú smery epistemologického subjektivismu, individuálneho egocentrizmu, utilitárneho pragmatizmu. Ak odmietneme objektívnu pravdu, zároveň spochybňujeme hodnoty morálne, náboženské, ba aj umelecké. Hovorí sa o „*situáčnej pravde*“, pravde v aktuálne prežívannej situácii. Bez pravdy nie je objektívne dobro, spravodlivosť, láska, svätosť. Kultúra odtrhnutá od pravdy a étosu stráca humanitný charakter. Kríza hodnôt je krízou kultúry.
33. Kultúru ohrozuje aj manipulácia ľudského svedomia nezodpovedným používaním masovokomunikačných prostriedkov. Masmédiá sú povinné rozvíjať takú kultúru, ktorá rešpektuje človeka: jeho dôstojnosť, práva, ciele. Presadzovanie naturalisticko-antropocentrického charakteru, ignorovanie transcendentného rozmeru človeka často vedie k formám antikultúry: praktickému materializmu, konzumizmu, cynizmu, nihilizmu a hedonizmu v rôznych prejavoch a v rozličných stupňoch. Tieto javy boli vždy v dejinách ohrozením kultúry i samotného človeka. Kultúra bez pravdy a bez svedomia sa skôr či neskôr pretvorí na antikultúru.
34. Kultúra zušľachtuje človeka. Tak je to aj v Cirkvi, ktorá je miestom bohoslužby. Dôkazom toho sú liturgické priestory plné vzácných umeleckých a kultúrnych diel, ktoré sú výsledkom spojenia prírody, ľudského umu a práce ľudských rúk. Tak chcel človek po

stáročia vyjadriť to najkrajšie zo svojho ducha a obetovať to Bohu vediac, že vlastne on sám má byť tým „chrámom Ducha Svätého“. Tak cez svoju kultúru - architektúru, maliarstvo, sochárstvo, literatúru, hudbu - ponúkal Bohu seba samého, to najlepšie čo mal a vedel dať. Hľadiac na sakrálnu kultúrno-historické pamiatky si uvedomujeme, že je to aj naše poslanie: jednak dávať Bohu to najlepšie, čo vieme vytvoriť, jednak žiť tak, aby náš život z viery bol čo najväčšou oslavou Boha.

35. Vo vzťahu medzi životom Cirkvi a kultúrou existuje v jedinečnej jasnosti jednota medzi stvorením a vykúpením. Aby vplyv kultúry mohol byť výchovný, musí byť nielen vyvážený, ale aj kritický a hodnotiaci, historický a dynamický. Niektoré podstatné predpoklady pre kritiku a hodnotenie poskytuje človeku jeho viera - ona mu odhaľuje ľudské osudy ako príbehy záchranu povoláných kráčať do plnosti Kráľovstva, na základe čoho sa kultúra v rámci línie stvorenia ustavične zdokonaľuje.

II. Opis stavu v diecéze

A. ŠKOLSTVO

36. Školským otázkam je v synodálnych ustanoveniach 1. diecéznej synody venovaná XXVII. časť, §§ 169 - 188. Po úvodných opisoch situácie v cirkevnom školstve diecézy sa zákonodarcia sústreďuje na formuláciu požiadavky, ktorou je: „štátom platená cirkevná škola s učiteľmi cirkevnými, štátom platenými!“ (§ 169, bod 4). Žiaci stredných škôl mali byť popri štúdiu vedení aj k intenzívnemu náboženskému životu, minimálne 4x v roku ich katechéti mali privádzať k sviatostiam a v učebných osnovách sa pozornosť mala venovať témam, v ktorých sa najviac útočí na Cirkev. Osobitná pozornosť sa mala venovať snahám vzbudiť kňazské povolanie a zvlášť sa takým žiakom venovať. K najhlavnejším úlohám kňazov v oblasti školy patrila starostlivosť o prípravu k sviatostiam, prvému svätému prijímaniu a birmovaniu a starostlivosť o to, aby deti a mládež pravidelne navštevovali bohoslužby v nedeľu a prikázané sviatky (§§ 176 - 177). Aj učiteľom sa kládlo na srdce, aby pri vyučovaní aj vychovávali: Výchova však bez mravnosti nie je možná a mravnosť bez náboženských základov tým menej (§ 180). Synoda požadovala venovať starostlivosť zo strany kompetentných pracovníkov o školskú a učiteľskú knižnicu, o didaktické pomôcky, učiteľské konferencie, o školské základiny a nakoniec uložila hlavnému diecéznemu škôldozorcovi pričiniť sa o to, aby sa „školstvo zdokonaľovalo a pozdvihovalo na žiadaný stupeň v každom ohľade“ (§ 188).
37. V roku 1939 bolo z celkového počtu 396 ľudových škôl a 45950 žiakov ľudových škôl v diecéze 231 škôl katolíckych (58,3%), navštevovalo ich 29501 žiakov (64,2%). Diecéza venovala náležitú pozornosť vzdelávaniu vo všetkých školách, osobitne však v školách, ktoré spravovala. Diecéza mala zriadený vlastný učiteľský ústav, v ktorom sa pripravovali učitelia ľudových škôl a kantori - organisti. V dôsledku nepriaznivých politických udalostí došlo po roku 1945 k poštátneniu všetkých škôl, a tým k prerušeniu tradície katolíckeho školstva v diecéze.

38. Od roku 1991 sa v diecéze postupne zriaďovali katolícke školy a školské zariadenia. Počet škôl a žiakov v školskom roku 2010/2011 (stav k 15. 9. 2010):

ŠKOLY	počet škôl	počet žiakov
materská škola	7	238
špeciálna materská škola	1	16
základná škola	18	3783
gymnázium	5	1444
stredná zdravotnícka škola	1	371
stredná odborná škola	1	251
špeciálna základná škola	2	207
praktická škola	1	10
základná umelecká škola	3	730
ŠKOLSKÉ ZARIADENIA	počet šk. zariadení	počet žiakov
školský klub detí	17	769
centrum voľného času	3	1300
školské stredisko záujmovej činnosti	3	801
školský internát	3	141
centrum špeciálno-pedagogického poradenstva	1	198
školská jedáleň	16	X

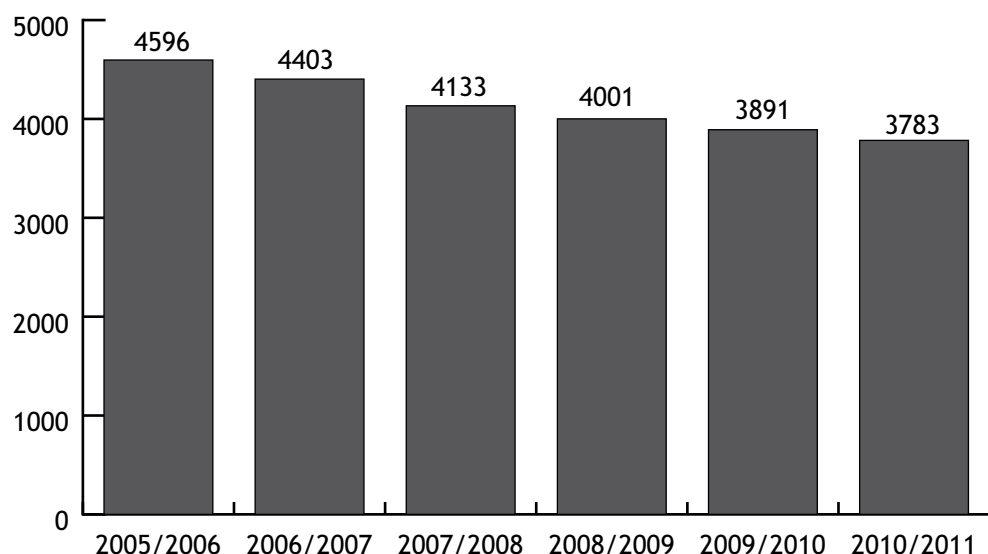
PREHĽAD O ŽIAKOCH	
Celkový počet žiakov v ZŠ, GYM, SZŠ, SOŠ, ŠZŠ a PŠ	6066
z toho:	
Počet žiakov vo večernej forme štúdia popri zamestnaní	209
Počet žiakov v nultom ročníku ZŠ	32
Počet žiakov v triedach s rozšíreným vyučovaním cudzieho jazyka a informatiky	569
Počet integrovaných žiakov	213
Počet žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia	647
Celkový prepočítaný počet pedagogických zamestnancov	487,8

Použité skratky:

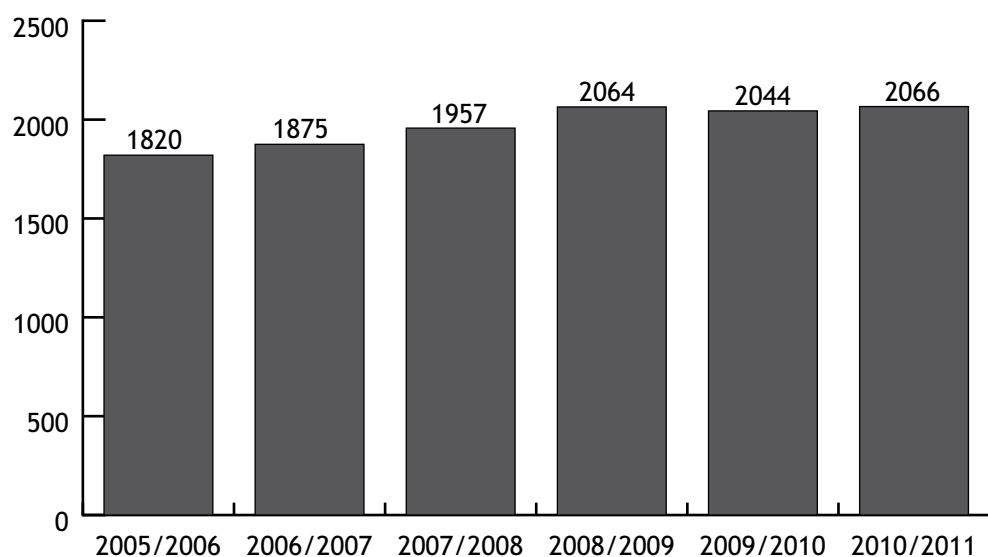
ZŠ - základná škola, GYM - gymnázium, SZŠ - stredná zdravotnícka škola, SOŠ - stredná odborná škola, ŠZŠ - špeciálna základná škola, PŠ - praktická škola

Okrem uvedených škôl katolícke školy v diecéze zriaďujú: Spišská katolícka charita v Spišskej Novej Vsi (1 špeciálna základná škola, 1 praktická škola), Kongregácia milosrdných sestier sv. Vincenta - Satmárky (1 základná škola v Ružomberku) a Kongregácia milosrdných sestier sv. Kríža (1 stredná zdravotnícka škola v Ružomberku).

39. Katolícke základné školy navštevuje v Spišskej diecéze približne 7 % z celkového počtu žiakov navštevujúcich základné školy. Vývoj počtu žiakov v rokoch 2005 - 2010:

Na pokles počtu žiakov mal dopad negatívny demografický vývoj po roku 1990. Vývoj počtu žiakov na stredných katolíckych školách v Spišskej diecéze v rokoch 2005 - 2010:

40. Nadväzujúc na tradície vzdelávania učiteľov ľudových škôl bol na území diecézy zriadený Katecheticko-pedagogický inštitút sv. Ondreja v Ružomberku (1995), pretransformovaný na Katecheticko-pedagogickú fakultu sv. Ondreja Trnavskej univerzity (1996), ktorá bola v roku 1997 začlenená do Žilinskej univerzity v Žiline. Zákom č. 167/2000 Z.z. bola zriadená Katolícka univerzita v Ružomberku s dvoma fakultami: Pedagogická fakulta KU, Filozofická fakulta KU. Neskôr vznikli Teologická fakulta KU v Košiciach (2003), do ktorej bol afiliovaný Teologický inštitút Spišská Kapitula v Spišskom Podhradí. V roku 2005 bola zriadená aj Fakulta zdravotníctva KU v Ružomberku.
41. Charakteristickou črtou obnovy katolíckeho školstva po roku 1990 bolo, že školy vznikali na základe iniciatívy „zdola“, z vôle a záujmu veriacich rodičov v tých farnostiach, kde zriadeniu katolíckej školy aktívne napomáhali duchovní pastieri.
42. Najviac katolíckych škôl je na Spiši, menej na Orave a najmenej v Liptove, pričom predpoklady na ich vznik z pohľadu počtu a zastúpenia katolíckych veriacich na celkovom počte obyvateľstva sú najlepšie vo viacerých farnostiach hornej Oravy. O zriadenie takých škôl na Orave nebol prejavovaný dostatočný záujem zo strany veriacich rodičov.
43. Právny poriadok štátu deklaruje rovnoprávnosť škôl a školských zariadení a rovnocennosť vzdelania získaného v školách bez rozdielu zriaďovateľa. Ako jeden z princípov uznáva princíp slobodnej voľby vzdelávania. Školy sú financované zo štátneho rozpočtu na základe normatívneho príspevku na žiaka. Školské zariadenia sú financované z rozpočtov samospráv obcí a vyšších územných celkov. Finančné príspevky na deti a žiakov v cirkevných školských zariadeniach sú nižšie, ako príspevky na deti a žiakov vo verejných školských zariadeniach.
44. Rodičia detí sú si vedomí svojho práva na slobodnú voľbu školy, ale toto právo nedostatočne využívajú. Prevažuje preferovanie štátnej školy pred katolíckou školou, čo možno považovať zvlášť u rodičov, ktorí nemajú s katolíckou školou osobnú skúsenosť, za prejav nedôvery katolíckej škole.
45. Ustanovenie rodičovských združení je veľmi dávnou inštitúciou, ktorá mala zabezpečiť dobrý kontakt rodičov s učiteľmi s cieľom zjednotiť ciele, spôsoby výchovy, štýl učenia a pod. V totalitnom režime sa z toho stal nástroj ideologického pôsobenia školy na rodičov. Úprimne veriaci rodičia sa pri stretaní so školou museli vždy pripraviť na odolávanie ideologickým tlakom na seba. Tak sa naštrbila dôvera rodičov voči škole. Dodnes sa školám nepodarilo celkom obnoviť túto dôveru, hoci sa o to usilujú. Spolupráci so školou sa vyhýbajú najmä rodičia problémových detí.
46. Právne predpisy ustanovujú povinnosť pri školách a školských zariadeniach všetkých zriaďovateľov zriaďovať radu školy a radu školského zariadenia ako samosprávny orgán, umožňujúci rodičom vykonávať verejnú kontrolu činnosti školy a školského zariadenia a predkladať kompetentným osobám podnety a návrhy na zameranie výchovy a vzdelávania. Rada školy a rada školského zariadenia je komisiou na výberové konanie riaditeľa školy a školského zariadenia. Vo využívaní tejto inštitúcie na presadzovanie záujmov rodičov sú rezervy.

47. Farské úrady spolupracujú so všetkými školami predovšetkým pri zabezpečovaní vyučovania náboženstva, v niektorých prípadoch aj pri organizovaní školských podujatí. Kresťanský duch sa v rôznej miere prejavuje aj v štátnych školách, závisí to od angažovania sa a vplyvu veriacich katolíckych učiteľov³.
48. U rodičov, ktorých deti navštevujú katolícke školy, prevláda kladné hodnotenie týchto škôl. Rodičia prejavujú vysokú dôveru katolíckej škole (*takmer 90 % rodičov*), pozitívne hodnotia vybavenie škôl modernou technikou (88 %), osobnosť riaditeľa katolíckej školy (87 %), podmienky pre záujmové vzdelávanie žiakov (86,5 %) a duchovný život v katolíckych školách (85,5 %). Nižšie boli hodnotené (79 - 80 %) pedagogické zbory, celková klíma školy a povest' školy v sídle školy. Až 89 % rodičov uviedlo, že keby sa mali znova rozhodovať pre voľbu školy pre svoje dieťa, volili by katolícku školu. Len 4,7 % by tak neurobilo, 6 % sa k otázke nevyjadriilo.⁴
49. Priebeh a výsledky výchovy a vzdelávania, podmienky vzdelávania a riadenie katolíckych škôl je u väčšiny katolíckych škôl z pohľadu štátnej školskej inšpekcie na dobrej úrovni a je lepšie, ako priemerné hodnotenie škôl v rámci SR a škôl v pôsobnosti inšpekčných centier.
50. Na plnenie úloh zriaďovateľa škôl a školských zariadení má biskupstvo zriadený školský úrad ako organizačnú zložku biskupského úradu.
51. Pozorujeme paradoxný jav spočívajúci v tom, že odborné hodnotenie diecéznych katolíckych škôl kompetentnými štátnymi orgánmi je priaznivejšie, ako je laické hodnotenie úrovne týchto škôl zo strany veriacich. Voči cirkevným školám panuje nedôvera plynúca z predsudkov, vytyka sa im prílišná náboženská horlivosť, prijímanie problémových žiakov na „prevýchovu“, nekvalitní učitelia a pod.
52. Veriaci rodičia často -vzhľadom k tomu, že sa v štátnych školách vyučuje náboženská výchova- nevidia rozdiel medzi štátnou a cirkevnou školou ani potrebu zriaďovať cirkevné školy. Nemalo by im byť jedno, v akej škole sú vzdelávané a vychovávané ich deti, pretože z Ústavy SR vyplýva požiadavka, aby sa štátna škola neviazala na nijakú ideológiu a náboženstvo.⁵
53. Od roku 1990 sa v štátnych základných školách a stredných školách vyučuje povinne voliteľný predmet náboženská výchova v alternácii s etickou výchovou v rozsahu 1 hodina týždenne. Na vyučovanie náboženskej výchovy bolo v Spišskej diecéze k 31. 12. 2007 prihlásených 53 997 žiakov základných škôl (90,4% z celkového počtu) a 12 774 žiakov stredných škôl (78,67% z celkového počtu). K 31. 12. 2008 to bolo 49 201 žiakov základných škôl (82,7% z celkového počtu) a 10 535 žiakov stredných škôl (73,01% z celkového počtu)⁶. Štátne vzdelávacie programy platné od 1. septembra 2008 predpisovali minimálny počet hodín náboženskej výchovy v rozsahu ½ hodiny týždenne v 1., 8. a 9. ročníku ZŠ, v 2. - 6. ročníku po 1 hodine týždenne. Rámcový učebný plán stredných škôl obsahuje minimálne 1 hodinu náboženskej výchovy v 1. a 2. ročníku.

3 Pod pojmom „katolícky učiteľ“ sa rozumie každý učiteľ a vychovávateľ pokrstený v Katolíckej cirkvi.

4 Výsledky výskumu DŠÚ uskutočneného v r. 2004 v katolíckych školách Spišskej diecézy.

5 Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, Čl. 1, ods. 1: „Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.“

6 Oficiálne štatistiky Diecézneho katechetického úradu v Spišskej Novej Vsi.

54. Na území Spišskej diecézy pôsobí Katolícke pedagogické a katechetické centrum v Spišskej Novej Vsi, zriadené Konferenciou biskupov Slovenska (2005), ktorého poslaním je zabezpečovať ďalšie odborné vzdelávanie a formáciu učiteľov katolíckych škôl a učiteľov náboženskej výchovy. Od roku 2006 vydáva časopis Katolícky učiteľ.

Dôležitým predpokladom úspešnej výchovno-vzdelávacej práce školy je autorita učiteľa. V súčasnosti možno hovoriť o kríze autority, žiada sa väčšia úcta voči učiteľom zo strany rodičov, žiakov a celej spoločnosti a podpora autority zo strany kňazov.

B. VEDA

55. Takmer v každej farnosti sú laici s teologickým vzdelaním, zapájajú sa do jej života, pomáhajú pri vyučovaní náboženstva a v príprave birmovancov. Sú prípady, keď aj verejné funkcie (*starostovia, poslanci*) zastávajú ľudia s teologickým vzdelaním.
56. Všeobecné vedomosti z oblasti náboženstva zaostávajú za vedomosťami z iných vedných odborov. U časti mladých ľudí pretrvávajú nezáujem o permanentné náboženské vzdelávanie. Absentujú základné vedomosti o viere, nepoznajú hlavné pravdy a nevedia ich vysvetliť. Napriek dostupnosti a pestrej ponuke náboženskej literatúry ju veriaci málo alebo takmer vôbec nečítajú. Veľký a prevažne negatívny vplyv na formovanie názorov o vzťahu vedy a viery majú niektoré printové a elektronické médiá tým, že spochybňujú a skresľujú stanoviská Cirkvi k aktuálnym otázkam súvisiacim s vedeckým výskumom (*napr. v oblasti bioetiky, evolučnej teórie, homeopatie, ekológie a pod.*).
57. U niektorých veriacich je síce predstava o vzťahu viery a vedy vcelku uspokojivá, ale možno u nich pozorovať prejavy neistoty a pocity menejcennosti vo vzťahu k neveriacim a naopak, prejavy nadradenosti zo strany neveriacich. Eliminovať tieto prejavy možno pestovaním otvorenosti, diskusiami, argumentačnou vybavenosťou a zmyslom pre racionálne zdôvodnenie náboženských postojov a hodnôt.
58. Veda je vnímaná ako niečo svetské, moderné a isté. Veriaci majú niekedy pomerne malú schopnosť domyslieť morálne dôsledky niektorých technických či vedeckých produktov. Je možné pozorovať aj opačné postoje, pri ktorých sú produkty vedy a techniky bezdôvodne spájané s okultizmom, čo hraničí s poverou.
59. Stáva sa, že niektorí veriaci ľudia ešte stále žijú v predsudku, že kresťanstvo je nevedecké a zároveň v istom ostychu za praktizovanie náboženského svetonázoru. Má to dve príčiny. Jednou je pretrvávajúce povyšovanie materialistických hypotéz na úroveň vedeckej pravdy, čo bolo spojené so vzdelávaním v školách v druhej polovici 20. storočia, založeným na materializme predstavujúcim sa ako vedecký filozofický systém. Filozofický systém akceptujúci náboženstvo bol predstavovaný ako nevedecký. Druhou príčinou je skutočnosť, že súčasná štátna škola prezentuje nezávislosť od svetonázoru, a tým podsúva žiakom a študentom nenáboženský svetonázor. Vzdelaný človek tak po absolvovaní štúdia môže spontánne nadobúdať názor, že ateizmus má bližšie k vedeckému poznaniu.
60. Pre harmonický a plne vyvážený duchovný a duševný život veriacich je potrebné, aby v človeku boli správne zladené a vyvážené požiadavky viery a vedy. V rámci pluralizácie spoločnosti začali aj k nám prenikať mnohé nové doktríny, ktoré pôsobia na prvý

pohľad prítlačivo, pretože človeku sľubujú ideálnu a rýchlo dosiahnuteľnú perspektívu. V skutočnosti však v sebe skrývajú vážne nebezpečenstvá. Za povšimnutie stoja také náuky, ako sú scientológia, New Age a iné.

61. Na formovanie časti inteligencie v kresťanskom duchu majú v ostatnom období vplyv okrem fakúlt aj vedecké ústavy a inštitúty, ktoré zriaďuje Katolícka univerzita v Ružomberku, prípadne iné inštitúcie na území diecézy. Spišská diecéza sa zaslúžila o rozvoj historických vied, rozvíja sa vedecký výskum v rozličných oblastiach.
62. Na Katolíckej univerzite v Ružomberku sú zriadené študijné programy z oblasti exaktných aj humanitných vied. Tým sa vytvárajú dobré predpoklady na ich úzku spoluprácu, z čoho môže mať úžitok aj širšia verejnosť.

C. KULTÚRA

63. V živote veriacich je možné pozorovať pozitívny vzťah k duchovným hodnotám v klasickej forme (*kultúrne pamiatky, obrazy, sochy*). Veľmi cenný je záujem veriacich o stav kostolov a iných pamiatok, ochota pomáhať pri ich udržiavaní a opravovaní. Po roku 1989 bolo v diecéze požehnaných alebo posvätených 41 nových a 51 obnovených, či prestavaných kostolov. Niektoré z nich majú vysokú architektonickú a umeleckú úroveň.
64. Okrem dvoch centier voľného času ako školských zariadení (*Važec, Podolíne*) diecéza doposiaľ nemá zriadené kultúrne inštitúcie napomáhajúce rozvoju kresťanskej kultúry a formovaniu kultúrnej úrovne veriacich. Po roku 1990 neboli navrátené Cirkvi kultúrne domy, ktoré jej pôvodne patrili.
65. Na podporu rozvoja liturgického spevu vykonáva záslužnú prácu Liturgická komisia Spišskej diecézy - hudobná sekcia - pravidelným organizovaním kurzov kantorov a organistov. V diecéze sú vytvorené podmienky na vzdelávanie organistov (*vo viacerých základných umeleckých školách, vrátane cirkevných, sa zaviedlo vyučovanie hry na organ a cirkevná hudba*), ktoré treba rozvíjať.
66. Dobrou formou rozvíjania kresťanskej kultúry sú koncerty v kostoloch (*pri zachovaní primeranej úcty posvätnému miestu*). V bežnej liturgii badať v ostatných rokoch zníženie záujmu o spev v chrámových spevokoloch a pokles kvality spevu veriacich v rámci bohoslužieb.
67. V kultúrnosti prejavujúcej sa v správaní, v úsilí nasledovať kresťansky uznávané vzory konania, pretrvávajú rezervy. Na vidieku je intenzívnejšia komunikácia medzi ľuďmi, v mestách je viac anonymný život, úctivé vzťahy ustupujú pred indiferentnosťou a tá prináša človeku pocit samoty.
68. Prejavuje sa nedostatočný dopyt a záujem o kultúrne podujatia. Aktívny kultúrny život nepatrí k prioritám väčšiny veriacich. Zhubne pôsobia niektoré programy, ktoré ponúkajú televízie (*telenovely, realityshow a pod.*). Zvýšilo sa pohodlie a lenivosť podstupiť námahu kvôli kultúre. Aj niektorí verejní činitelia a médiami presadzované „celebrity“ sú negatívnymi vzormi pre kresťanské kultúrne správanie.
69. Kríza kultúry je dôsledkom straty hodnotovej orientácie človeka a prejavuje sa uprednostňovaním zmyslových zážitkov pred duchovnými hodnotami.

70. Kultúra a kultúrnosť, ktoré zohrávajú podstatnú úlohu v živote človeka, prekonávajú v súčasnosti vážnu krízu. Už sa neprejavuje ako princíp, ktorý oživuje a zjednocuje spoločnosť. Kríza kultúry má základ v kríze poznania pravdy a prejavuje sa okrem iného aj v úpadku hodnoty slova.
71. Do života veriacich postupne, žiaľ, vstupujú také prvky, ktoré majú naturalisticko-antropocentrický charakter a ignorujú transcendentný rozmer človeka.
72. Úcta k starým a trpiacim sa prejavuje bohoslužbami s vysluhovaním sviatosti pomazania chorých, viaceré farnosti praktizujú roznášanie Eucharistie každú nedeľu, prvopiatková starostlivosť o chorých je samozrejmosťou, podľa príkladu Jána Pavla II. sa zvyšuje pozornosť voči chorým a trpiacim.
73. Po páde totalitného režimu bola obnovená Katolícka jednota Slovenska (*KJS*) ako neziskové, nepolitické združenie zamerané na obnovu, upevňovanie a ochranu duchovných a mravných hodnôt, kresťanského a národného povedomia. V Spišskej diecéze je zriadené Oblastné centrum KJS v Námestove, pobočky KJS sú v 7 obciach a mestách.
74. Ako vzdelávacie a občianske združenie vzniklo v r. 2002 Spoločenstvo Ladislava Hanusa, pôsobiace aj na území diecézy. Hlási sa k odkazu tohto kňaza a filozofa kultúry, ktorého ideálom bol kultúrny človek, ktorý by dokázal v sebe sklbiť pozitívne črty dobrého vlastenca a príkladného Európana. Cieľom združenia je pripravovať mladých kresťanských lídrov pre 3. tisícročie.

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

75. V oblasti školstva:

Nariadenia

- § 1 Katolícki veriaci, pedagogicky činní vo všetkých školách, majú osobným svedectvom viery, slovom a osobným príkladom prispievať k ozdravovaniu a pozdvíhaniu ľudskej prirodzenosti, aby čo najviac zodpovedala evanjeliu.
- § 2 Katolícki učitelia vo všetkých školách svojou iniciatívou, tvorivosťou, odbornosťou, svedomitosťou a zápalom na poli vzdelávania sa majú pričiniť o to, aby všetci, no osobitne im zverení žiaci a študenti, mohli istejšie rozlišovať znamenia čias.
- § 3 Katolícky učiteľ sa nemá obmedzovať iba na systematické sprostredkovanie vedomostí v škole, ale nech pôsobí aj ako vychovávateľ.
- § 4 Katolícki učitelia majú odovzdávať žiakom učivo svojho predmetu vo svetle kresťanskej viery.
- § 5 Katolícki učitelia majú vychádzať z kresťanskej koncepcie človeka v jednote s Učiteľským úradom Cirkvi. Z nej vyplýva obrana ľudských práv a jeho dôstojnosť Božieho dieťaťa vykúpeného samým Kristom. Majú ukazovať Krista, vteleného

Božieho Syna, ako vzor dokonalého človeka, ktorého nasledovanie je nevyčerpatelným prameňom svetla a sily pri prekonávaní osobných a spoločenských problémov.

- § 6 Vo vzťahu k veriacim žiakom majú poukazovať na osobné povolanie jednotlivca v Cirkvi. Patrí sem objavovanie kňazského a rehoľného povolania, povolania pre zvláštne nasadenie v sekulárnych inštitútoch alebo v katolíckych apoštolských hnutiach, ako aj pomoc pri rozlišovaní povolania do manželstva alebo zasväteného laického života.
- § 7 Učitelia v katolíckych školách a vychovávatelia v katolíckych školských zariadeniach svojím konaním a svedectvom života prispievajú najviac k osobitnému charakteru katolíckej školy. Preto sa majú vyznačovať pravou náukou, svedectvom kresťanského života a pedagogickým umením. Majú viesť usporiadaný rodinný život, majú sa usilovať o sviatosťný život a viesť bezúhonný život. Majú dbať o svoj stály pedagogický a odborný rast, náboženské vzdelávanie a zdokonaľovanie duchovného života. Zodpovedné osoby majú na to dbať pri výbere a obsadzovaní miest učiteľov a vychovávateľov.
- § 8 Riaditeľa diecéznej katolíckej školy a školského zariadenia do funkcie menuje a z funkcie odvoláva diecézny biskup na základe stanovených kritérií, v súlade s platnými všeobecne záväznými právnymi predpismi štátu, na funkčné obdobie 5 rokov. Riaditeľ školy a riaditeľ školského zariadenia s právnou subjektivitou vyberá a prijíma zamestnancov katolíckych škôl a školských zariadení.
- § 9 Zriaďovať ďalšie katolícke školy v diecéze je možné, len ak rodičia žiakov prejavia o tento typ školy záujem. Preto sa požaduje:
- aby existujúce katolícke školy trvalo dosahovali dobré výsledky výchovnej a vzdelávacej práce,
 - aby kompetentní predstavení katolíckych škôl neustále propagovali dobré výsledky a dosiahnuté úspechy katolíckych škôl a ich žiakov,
 - aby sa duchovní pastieri zvlášť zaujímal o katolícke školy, poučovali veriacich o význame týchto škôl a povzbudzovali ich, aby sa pre tento typ školy rozhodli,
 - aby duchovní pastieri viedli veriacich k podpore a pomoci katolíckym školám plniť čo najdokonalejšie svoje poslanie,
 - aby sa veriaci katolíci nedali zatiahnuť do argumentami nepodloženého osočovania katolíckych škôl a tam, kde katolícke školy sú, im všemožne napomáhali,
 - aby v prípade zistených nedostatkov vhodne požiadali o ich nápravu.
- § 10 Pri diecéznych katolíckych školách a školských zariadeniach majú byť zriadené spoločenstvá rodičov. Môžu byť zriadené ako občianske združenia. Štatút týchto občianskych združení pred podaním na registráciu na príslušnom orgáne štátnej správy schvaľuje diecézny biskup.
- § 11 Katolícku školu a školské zariadenie môže navštevovať aj žiak, ktorý je veriaci inej kresťanskej cirkvi a náboženskej spoločnosti, aj žiak nehlásiaci sa k žiadnemu náboženstvu, ak sú jeho rodičia uzrozmene s katolíckym zameraním školy a rodičia i žiak rešpektujú katolíckeho ducha školy a školského zariadenia.

- § 12 Duchovné vedenie katolíckej školy zabezpečuje školský kaplán, menovaný diecéznym biskupom, alebo farár, vo farnosti ktorého sídli katolícka škola, alebo farárom písomne poverený iný kňaz (*kaplán, rehoľný kňaz*). Povinnosti duchovného správcu katolíckej školy písomne vydáva diecézny biskup.
- § 13 Katolícka škola je organickou súčasťou farnosti, v ktorej sídli, podieľa sa na jej živote a v rámci možnosti prispieva k jej rastu a oživovaniu. Všetci veriaci majú svojím pôsobením vplývať, aby sa katolícka škola začlenila do farskej pastorácie miestnej cirkvi - to je perspektíva, na ktorú sa nikdy nesmie zabudnúť. Takisto sa majú vlastnou iniciatívou a skúsenosťami zasadiť za zlepšenie vzťahu a spolupráce jednotlivých katolíckych škôl, ako aj katolíckych škôl s inými, predovšetkým kresťansky orientovanými školami a so spoločnosťou.
- § 14 Katolícka škola a školské zariadenie pod vedením svojho riaditeľa sa má pri zachovaní svojej autonómie a identity usilovať o dobré vzťahy so samosprávou obce a samosprávneho kraja, na území ktorých sa nachádza. Svojou účasťou na mimoškolských podujatiach organizovaných s inými školami má vnášať kresťanského ducha do oblasti kultúry, športu, turistiky a iných činností.
- § 15 Diecézny biskup na zabezpečenie úloh zriaďovateľa škôl a školských zariadení vo svojej pôsobnosti, vyplývajúcej z cirkevných predpisov a všeobecne záväzných právnych predpisov štátu, zriaďuje školský úrad. Postavenie školského úradu, úlohy v oblasti ekonomickej, legislatívnej, personálnej, odborno-metodickej, stanoví štatút školského úradu. Školský úrad vedie riaditeľ školského úradu, ktorého do funkcie menuje a z funkcie odvoláva diecézny biskup.
- § 16 Od kompetentných osôb na katolíckych školách sa žiada:
- dbať o permanentnú duchovnú formáciu zamestnancov a vytváranie kresťanského výchovného spoločenstva školy svedčiaceho o autentickom Kristovi, aby sa katolícka škola stala miestom skúsenosti s Cirkvou,
 - dbať o neustále zlepšovanie vybavenia škôl učebnými pomôckami a didaktickou technikou,
 - priebežne vylepšovať personálnu oblasť zamestnancami, ktorí zabezpečia vysokú odbornosť vyučovania a budú zárukou opravdivej kresťanskej výchovy žiakov,
 - organizovať spoločné podujatia katolíckych škôl pre žiakov a zamestnancov (*vedomostné, kultúrne, poznávacie, športové*) a prostredníctvom nich cieľavedome pestovať vedomie súdržnosti a kolegiality,
 - stálu pozornosť venovať výchove k vlastenectvu a pozitívnemu zmyslu pre zvelaďovanie cyrilo-metodského dedičstva.
- § 17 Požaduje sa, aby v katolíckych školách boli stanovené pravidlá prijímania detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami⁷ do týchto škôl. Pritom treba mať na zreteli, že práve oni si zasluhujú zvýšenú pozornosť.

⁷ Ide o úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre deti alebo žiakov, ktoré vyplývajú z ich zdravotného znevýhodnenia, nadania alebo ich vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí.

- § 18 Požaduje sa, aby bol jasne definovaný status katechéty v otázke kánonickej misie a vo vzťahu k riaditeľovi školy a miestnemu farárovi.
- § 19 Katolícki verejní činitelia (*poslanci, starostovia*) sa majú zasadzovať za prijímanie takých právnych predpisov a nariadení, ktoré nebudú diskriminovať veriacich rodičov, ich deti a katolícke školy a školské zariadenia voči iným školám a školským zariadeniam.
- § 20 Vytvárať podmienky pre formáciu katechétov, učiteľov cirkevných škôl a veriacych učiteľov v otázkach výchovy k ľudskej láske, manželstvu a rodičovstvu a v bioetických otázkach týkajúcich sa ochrany života od počatia po prirodzenú smrť.

Odporúčania

- § 21 O zriaďovanie nových katolíckych základných škôl sa treba usilovať predovšetkým formou konverzie štátnych škôl po preukázaní záujmu zo strany rodičov a po vzájomnej dohode s ich zriaďovateľmi, a to predovšetkým:
- a) v obciach, kde sú takmer všetci obyvatelia kresťania - katolíci,
 - b) v obciach - mestách, kde sú aspoň dve základné školy.
- § 22 Katolícki učitelia a vychovávatelia majú uprednostňovať angažovanosť v katolíckych profesijných združeniach, ktoré sú spojené s výchovou a vzdelávaním a svoju aktivitu v nich nech vždy dávajú do súladu s ľudskými právami a s kresťanskými princípmi výchovy.
- § 23 Povzbudzujeme katolíckych laických učiteľov a vychovávateľov k aktívnej publikačnej činnosti v novinách a časopisoch, aby sa zapájali do riešenia politicko-spoločenských, ekonomických a pedagogických otázok školstva.
- § 24 Katolícki veriaci, ktorí sa rozhodnú pre učiteľskú profesiu, si majú podľa možnosti voľiť štúdium pedagogiky na katolíckej univerzite, kde je predpoklad tak na dôkladnú odbornú, ako aj náboženskú prípravu.
- § 25 Je potrebné vyvíjať úsilie o zriadenie katolíckych materských škôl.

76. V oblasti vedy:

Nariadenia

- § 1 Posilňovať povedomie dôležitosti viery vo vzťahu k rozumu.
- § 2 Pri verejných útokoch médií na vieru majú kňazi primerane reagovať a podať veriacim vysvetlenie podložené faktami.
- § 3 Prezentovať slovenských katolíckych vedcov, výsledky ich práce, názory a skúsenosti v médiách. Podporovať väčšiu angažovanosť a organizovanosť veriacych v združeniach slovenskej katolíckej inteligencie.
- § 4 Podporovať a uskutočňovať náboženské vzdelávanie, veriacim vštepovať zodpovednosť za stváranie sveta, vytvárať vzdelávacie krúžky, organizovať prednášky s odborníkmi v oblasti vedy, kultúry a umenia.

- § 5 Nech všetci veriaci učitelia, no osobitne vyučujúci na katolíckych školách a katolíckej univerzite, vedú žiakov a študentov ku kritickému prijímaniu nových poznatkov vedy v tom zmysle, že nie všetko, čo sa predkladá ako vedecké, je dobré (*klonovanie, manipulácia s génmi a pod.*).
- § 6 Všetkými možnými formami publikovať vo farských a iných periodikách a na internete články, ktoré zaujímavým spôsobom priblížia aj veriacim bez akademického vzdelania aktuálne otázky vedy vo svetle viery.

Odporúčania

- § 7 Formovať a upevňovať u veriacych ľudí zdravé kresťanské sebavedomie, aby vedeli obhájiť svoju vieru a zaujímať tomu zodpovedajúce postoje.
- § 8 Každý veriaci si má osvojiť presvedčenie, že k dobrému duchovnému životu patrí hlboké poznanie právd viery a osobné angažované praktizovanie náboženského kultu. To si vyžaduje zdokonaľovanie viery v Boha štúdiom a čítaním kvalitnej náboženskej literatúry a neustálym formovaním kresťanského názoru na svet.
- § 9 Do rôznych foriem vzdelávania veriacych angažovať laikov s teologickým vzdelaním. Obsahovo tieto vzdelávacie podujatia zameriavať na aplikáciu učenia Cirkvi do praktických oblastí života (*právo, sociálna oblasť, podnikanie, bioetika, ekológia a iné*). Využívať pri tom rôzne formy vzdelávania: akadémie, krúžky, prednášky, súťaže.

77. V oblasti kultúry:

Nariadenia

- § 1 Pri ohlasovaní Božieho slova majú kňazi dbať na kultúru jeho prednesu; s touto požiadavkou nech prístupujú aj k výberu a príprave lektorov.
- § 2 V oblasti kultúry života je liturgia najlepším vyjadrením vzťahu veriaceho k Stvoriteľovi. Osobitne v nej nemá miesto plagiát a gýč v žiadnej forme (*architektúra, hudba, sochárstvo, maliarstvo, a pod.*). Samotný priestor liturgie a jej dôstojné slávenie človeka formuje a vychováva.
- § 3 Zriaďovať funkciu diecézneho organológa s kompetenciami odbornej evidencie, reálneho a reštaurátorského zhodnotenia organov, ich rekonštrukcie a obnovy, ako aj pamiatkového dohľadu a obstarávania nových nástrojov.

Odporúčania

- § 4 Spracovať a vydať aj knižne históriu utrpenia katolíckych kňazov, rehoľníkov a laikov Spišskej diecézy predovšetkým z čias totalitného režimu. V tejto veci treba osloviť katedru histórie na teologickej fakulte.
- § 5 Dôkladnú formáciu treba dať seminaristom a kňazom v oblasti kultúry a cez nich pôsobiť na veriacych.

- § 6 Je potrebné vychovávať farníkov k pravým hodnotám, organizovať kultúrne podujatia s kresťanským obsahom, pestovať pamäť a spomienky na výrazné osobnosti, využiť aj školu na tento cieľ. Veľmi užitočné sú vianočné (*detské*) a veľkonočné (*mládežnícke*) akadémie a činnosť spevokolov.
- § 7 Je potrebné dbať na estetickú výzdobu kostolov a iných sakrálnych objektov.
- § 8 Treba zdôrazňovať kresťanský optimizmus a úctu k ľuďom. Vzbudzovať záujem o poznávanie cirkevných dejín, histórie vlastnej farnosti a významných osobností.
- § 9 Treba všemožne podporovať vydávanie a distribúciu náboženskej literatúry, novín a časopisov a katolícke elektronické médiá (*Rádio LUMEN, TV LUX*).
- § 10 Treba podporovať koncerty a festivaly kresťanskej duchovnej hudby. Ak by sa mali konať v priestoroch kostolov, musí dať súhlas ordinár.
- § 11 Na úrovni diecézy môže byť zriadená komisia odborníkov z oblasti výtvarného umenia, architektúry, reštaurovania ako poradný orgán pri výstavbe a zariaďovaní nových kostolov, pri prestavbe a rekonštrukcii existujúcich kostolov.
- § 12 Zriaďiť diecézne múzeum ako odbornú inštitúciu zameranú na sústredzovanie, uchovávanie, ošetrovanie a prezentáciu hnutelných kultúrnych pamiatok. Náplňou jeho činnosti bude aj organizovanie kultúrno-osvetových podujatí.
- § 13 Treba podporovať a rozvíjať spolkovú činnosť zameranú na pestovanie kresťanskej kultúry a hodnôt.⁸
- § 14 Treba spolupracovať s miestnymi kultúrnymi ustanovizňami, využívať možnosti financovania kultúry z iných zdrojov (*kultúrne komisie pri mestských zastupiteľstvách a pri zastupiteľstvách vyšších územných celkov*).

8 O organizovaní sa veriacich v spolkoch a cieľoch, ktoré sa majú sledovať, pojednávajú Synodálne ustanovenia Diecézy Spišskej (r. 1925) v ustanoveniach § 189, ods. 2, § 191 a § 198, ods. 2.

7. SYNODÁLNA TÉMA

Jednota v mnohosti

I. Doktrínálna časť

Základ jednoty v Trojjedinom Bohu

1. Jednota ako hodnota a vlastnosť života kresťanov sa zakladá na vnútornej jednote trojičného života v Bohu, na jednote Krista a Cirkvi v Duchu Svätom, ako aj na jednote, ktorá bola Ježišovou túžbou a predmetom jeho veľkňazskej modlitby (*porov. Jn 17*).
2. Evanjeliovým základom jednoty kresťanov s Kristom a navzájom je podobenstvo o viniči a ratolestiach (*porov. Jn 15,1-11*), v ktorom sa zdôrazňuje spoločenstvo každého veriaceho s Ježišom Kristom, ktorý je zas v spoločenstve s Otcom (*porov. Jn 15,1.9*). Spoločenstvo veriacich s Trojjediným Bohom je vznešeným povolaním, ktoré je potrebné neustále prehlbovať a posilňovať, ako aj teoreticky objasňovať.
3. Jednota veriacich s Bohom má dve roviny: bytostnú a operatívnu. Bytostná jednota spočíva v tom, že nám bol daný do duše nadprirodzený život posväcujúcou milosťou, ktorú si máme s Božou pomocou chrániť a zveľaďovať.

Operatívna jednota (*jednota v činnosti*) spočíva v tom, že každý veriaci má v Cirkvi iné miesto a rôzne úlohy, aby prinášal ovocie svedectva viery a dobrých skutkov. Dosiahne to životom v Bohu a spoluprácou s inými členmi. Pod jednotou v činnosti treba v prvom rade rozumieť jednotu s diecéznym biskupom ako základom a princípom jednoty diecézy; s farárom ako základom a princípom jednoty farnosti, ďalej so všetkými členmi farnosti, rehoľných spoločenstiev, združení, hnutí a ďalších spoločenstiev.
4. Obidve stránky života veriacich - bytostná aj operatívna jednota - sa navzájom prelínajú a dopĺňajú. Všetci sú povolaní vytvárať jednotu Krista a Cirkvi, pretože Kristus a Cirkev sú „úplný Kristus“ (*Christus totus*) (*porov. KKC 795*).

Takáto jednota Krista a Cirkvi nie je uzavretá a definitívna, ale svojou podstatou je dynamická a otvorená, pretože má tendenciu pojať do svojho duchovného organizmu všetkých ľudí. Tu sa nám stáva zrejmom Ježišova modlitba: „*Neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa, aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne, a ja v tebe... aby svet uveril...*“ (*Jn 17,20-21*).

Biskup a farár ako princípy jednoty diecézy a farnosti

5. V Cirkvi existuje jednota poslanca v rozdielnosti služieb (porov. KKC 873). Kristus zveril apoštolom a ich nástupcom poslanie učiť, posväcovať a spravovať v jeho mene a jeho mocou (AA 2). On ustanovil niektorých za apoštolov, niektorých za prorokov, niektorých za evanjelistov a iných za pastierov a učiteľov, aby pripravovali svätých na dielo služby, na budovanie Kristovho Tela (porov. Ef 4,11). Diecézne spoločenstvo spravuje diecézny biskup, nástupca apoštolov, ako viditeľný znak a princíp jednoty partikulárnej cirkvi. V tejto službe Božiemu ľudu mu pomáhajú pomocní biskupi, kňazi a diakoni, ako jeho najbližší spolupracovníci. Kňazi a diakoni spolu s diecéznym biskupom vytvárajú jediné presbytérium diecézy.
6. Všetci kňazi v jednote s farárom v jednotlivých miestnych spoločenstvách sprítomňujú biskupa, s ktorým sú spojení v duchu communia. Pod jeho vedením posväcujú a spravujú im zverenú časť Pánovho stáda, a tak na svojom pôsobisku robia zjavnou celú Katolícku cirkev (porov. LG 28). Kňazi tvoria jednotu s biskupom i navzájom medzi sebou, ako to vyjadril Pán Ježiš vo veľkňazskej modlitbe pred svojím umučením (porov. Jn 17). Diecéza a farnosť sú základným priestorom uskutočňovania jednoty pod autoritou biskupa, ktorá je zjednocujúcim princípom. Poslušnosť voči legitímnym požiadavkám autority je nutnou podmienkou jednoty.
7. Úlohou farnosti je čo najvernejšie predstaviť obraz miestnej Cirkvi, ktorú zastupuje biskup, a tak vlastne celej Cirkvi, ktorú založil Kristus. To znamená, že všetko, čo charakterizuje všeobecnú Cirkev a diecézu, má charakterizovať farnosť (obrady, inštitúcie, služby). Ohlasovanie Božieho slova, posväcovanie v liturgii a služba kresťanskej lásky sú základnými funkciami farnosti. V živote farnosti v minulosti viac vystupoval do popredia hierarchický prvok. Druhý vatikánsky koncil zdôraznil aj prvok spoločenstva viery, nádeje a lásky (porov. LG 8). Zmysel farnosti, jej životaschopnosť a rozvoj závisí od rozvíjania a budovania rozmeru jednoty s Kristom a navzájom s bratmi a sestrami. Len takto sa bude môcť farnosť priblížiť k vzoru prvých kresťanov, ktorí vytvárali spoločenstvo lásky (porov. Sk 4,32).
8. Ako prirodzená sa ukazuje potreba vytvárať malé spoločenstvá. Vo veľkých farnostiach, najmä v mestách, sa ťažšie buduje vedomie spoločenstva. Na život veriacich vplyvajú mnohé negatívne javy našej doby, najmä sekularizmus a kríza viery. Farnosť treba vnímať ako spoločenstvo spoločenstiev.
9. Jednota v mnohosti sa dá dobre uskutočňovať aj vzájomnou spolupracou a výmenou duchovných darov vo vnútri farnosti (farnosť a filiálka), ako i mimo farnosti (pomoc a organizovanie spoločných podujatí medzi farnosťami v diecéze).
10. Jedna viera, nádej a láska, ako i puto spoločenstva so Svätým Otcem, nás spája na území našej diecézy aj s veriacimi katolíkmi byzantského obradu. Odlišujú sa od nás slávením posvätné liturgie, pôstnou disciplínou, vlastným cirkevným právom, no predsa s nami tvoria jednu Katolícku cirkev. Spolu s nami sú údmi toho istého Tela a spolupracujú na budovaní jediného Božieho kráľovstva. Čo platí o farnostiach latinského obradu, platí aj o farnostiach byzantského obradu - vytváranie jednoty, vzájomnej pomoci a posilňovania duchovných darov.

Rehoľné spoločenstvá, inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života v budovaní jednoty

11. Po stáročia vždy boli v Cirkvi ľudia, ktorí radikálnym spôsobom nasledovali Krista a zasvätili svoj život Bohu. Zasvätený život, hlboko zakorenený v príklade a slove Krista Pána, je darom Boha Otca Cirkvi prostredníctvom Ducha Svätého. Zachovávaním evanjeliových rád sa Ježišove charakteristické črty - čistota, chudoba a poslušnosť - typickým a trvalým spôsobom zviditeľňujú vo svete a pohľad veriacich sa tak obracia k tajomstvu Božieho kráľovstva, ktoré je prítomné v dejinách, ale v plnosti sa uskutoční v nebi (porov. VC 1).
12. Prítomnosť zasväteného života vo svete nie je izolovaná a okrajová skutočnosť, ale týka sa celej Cirkvi. Nachádza sa v samom srdci Cirkvi ako prvok rozhodujúceho významu pre jej poslanie, lebo je prejavom a znamením najvnútornejšej podstaty kresťanského povolania, ako aj úsilím celej Cirkvi o zjednotenie sa s Kristom (porov. VC 3).
13. Zasvätené osoby prijali povolanie k novému a osobitnému zasväteniu pre dobro Cirkvi (ZZK 8). Sú to skúsení tvorcovia spoločenstva. Cirkev im zveruje úlohu starať sa o rast spirituality spoločenstva (communio) (porov. VC 51). Je dôležité, aby všetky rehoľné spoločenstvá boli schopné poznať znamenia čias a odpovedali na ne.
14. Zasvätené osoby zohrávajú významnú úlohu aj vo vnútri partikulárnej cirkvi. Spolupráca medzi zasvätenými osobami a biskupom má pre harmonický rozvoj diecéznej pastorácie význam. Zasvätené osoby majú podľa svojich síl a v súlade s vlastnou charizmou veľkodušne spolupracovať a konať v plnom spoločenstve s biskupom v oblasti evanjelizácie i katechizácie (porov. VC 49). Je preto potrebné, aby rehoľné komunity jasne a s dôverou oznámili a ponúkli návrhy pre svoju prítomnosť a prácu v diecéze v zhode so svojím špecifickým povolaním.
15. Zasvätené osoby spolupracujú s kňazmi v pastoračnej službe. Oznamujú a ponúkajú návrhy pre svoju prítomnosť a prácu vo farnosti v zhode so svojím poslaním. Vytvárajú iniciatívy na podporu vzájomného povedomia a úcty. Podieľajú sa na realizácii programových línií, ktoré umožnia ohlasovanie Ježiša Krista.

Združenia, skupiny, spoločenstvá, hnutia a ich prínos v budovaní jednoty

16. Apoštolská exhortácia Jána Pavla II. Christifideles laici považuje zrod kresťanských spoločenstiev a hnutí za vanutie Ducha Svätého, ktorým sa omladzuje Cirkev. V ňom uvádza štyri formy združovania veriacich: náboženské združenia, skupiny, spoločenstvá a hnutia (ChL 29). Medzi týmito formami jestvuje veľká rozmanitosť, tieto prijímajú na seba rôzne úlohy, či už je to všeobecný apoštolský cieľ Cirkvi, evanjelizovanie a posväcovanie, skutky milosrdenstva a lásky a mnohé iné.
17. Spoločnou charakteristikou pre všetky tieto spoločenstvá bez rozdielu je príslušnosť laikov a ich angažovanie sa v úsilí o osobnú a duchovno-náboženskú zrelosť, o osobnú skúsenosť viery, ako aj úsilie o ekumenizmus. Malé skupiny či spoločenstvá vo farnostiach majú rozmanité zamerania a náplň. Ich poslaním je zodpovedná účasť na poslaní Cirkvi, hlásanie Kristovho evanjelia ako prameňa nádeje pre ľudí.
18. Jedným z kritérií životaschopnosti kresťanskej komunity je vytvorenie priestoru pre dary Ducha Svätého. Jednota Cirkvi totiž neznamená jednotvárnosť alebo uniformitu, ale organickú integráciu oprávnených odlišností. Úlohou Cirkvi je podporovať a povzbudzovať všetkých pokrstených k tomu, aby si uvedomovali svoju aktívnu

zodpovednosť v cirkevnom živote. To sa uskutočňuje prostredníctvom služieb, ako napríklad katechézy, liturgické animácie, výchova mladých, prejavy dobročinnnej lásky a pod.

19. Súčasťou životnej sily a zdravého fungovania každého základného cirkevného spoločenstva (*farnosť, diecéza*) je aktívna účasť laických veriacich v službe cirkevnému spoločenstvu. Ich povolanie k aktívnej službe možno považovať za skutočný dar a milosť, ktorú dostali od Pána. Tieto služby nadväzujú na staré skúsenosti Cirkvi, ktoré získala v priebehu svojich dejín. Ide o služby katechéto, predmodlievačov a predspevák, o kresťanov, ktorí sa venovali hlásaniu Božieho slova alebo služby núdnym bratom, o vedúcich malých spoločenstiev, o pôvodcov apoštolských hnutí a im podobných. Sú to skúsenosti veľmi užitočné na oživovanie a rozširovanie Cirkvi.
20. Keďže laikom je na základe krstu od Boha zverený apoštolát, majú povinnosť a právo jednotlivo, ako aj v združeníach pracovať na tom, aby všetci ľudia poznali a prijali Božie poslanstvo spásy. Táto povinnosť je ešte naliehavejšia vtedy, keď ľudia iba ich prostredníctvom môžu počuť evanjelium a poznať Ježiša Krista. Činnosť laikov v cirkevných spoločenstvách je taká potrebná, že bez nej apoštolát duchovných pastierov nemôže dosiahnuť svoj plný účinok.
21. Duch Svätý obohacuje Cirkev zvláštnymi darmi a impulzmi, nazývanými charizmy. Sú dané jednotlivcom alebo aj spoločenstvám a stávajú sa cenným dedičstvom v priebehu dejín. Pod charizmom je treba rozumieť nielen mimoriadne dary Ducha Svätého, ale každý prejav lásky dobra a služby. Každú charizmu treba prijímať s vdáčnosťou. Potrebné je tiež dbať na pravosť charizmy, nakoľko vieme aj o moci Zlého a o jeho úsilí rozvracať život veriacich a spoločenstiev. Fungujúca jednota v akomkoľvek spoločenstve sa dosiahne vtedy, ak všetci členovia spoločenstva budú pracovať pre dobro celého spoločenstva a chrániť ho.
22. Spoločenstvá dávajú priestor pre realizáciu individuality veriaceho človeka. Podľa Pavlovho výroku „*radovať sa s radujúcimi a plakať s plačúcimi*“ život v spoločenstve učí ľudí spolupatričnosti. Zároveň umožňuje duchovne dozrievať a šíriť nadšenie.
23. „*Veriaci majú právo slobodne zakladať a viesť združenia na ciele dobročinnnej lásky, nábožnosti alebo na rozvíjanie kresťanského povolania vo svete a zhromažďovať sa, aby tieto ciele dosahovali spoločne*“ (KKP 215). Cirkev zas stanovuje kritériá hodnovernosti týchto zoskupení. Ku kritériám hodnovernosti jednotlivých spoločenstiev patrí:
 - zodpovednosť za vyznávanie katolíckej viery,
 - svedectvo hlbokého a presvedčeného communia,
 - zosúladenie činnosti spoločenstva s apoštolským zameraním celej Cirkvi,
 - povinnosť angažovanej prítomnosti v ľudskej spoločnosti,
 - primát povolania každého jedného kresťana ku svätosti.
24. Kristus kázal zástupom, ale mal aj skupinu apoštolov, ktorej venoval zvýšenú starostlivosť. Aj napriek možným ťažkostiam duchovní pastieri nerezignujú na službu vykonávania svojej autority vo vzťahu k týmto zoskupeniam, aj keď predvídajú, že špeciálna starostlivosť o združenia, skupiny, spoločenstvá a hnutia laikov im prinesie isté ťažkosti. Ide o dobro Cirkvi aj o dobro týchto zoskupení. Pritom nemožno pripustiť, aby charizmatiký prvok hnutí stál nad alebo proti hierarchickému prvku Cirkvi.

Ohrozenia jednoty spoločenstva

25. Prapríčinou každého rozdelenia a nejednoty je hriech. Práve preto, že nás odlučuje od Boha, ochromuje celý organizmus a spôsobuje aj rozdelenie medzi bratmi a sestrami. Na prvom mieste je to „*rajský*“ hriech pýchy, prejavujúci sa neposlušnosťou voči cirkevnej autorite, resp. panovačnosťou, ale aj neznášanlivosť, sebeckosť, karierizmus. Kvôli jednote spoločenstva je nutné premáhať egoistické pokušenia, ktoré nás neustále napádajú a budia rivalitu, karierizmus, nedôveru a žiarlivosť (*porov. NMI 43*). Apoštol Pavol už prvým kresťanským spoločenstvám adresoval varovanie pred rozdelením a nejednotou: „*Ale ak sa medzi sebou hryziete a žeriete, dajte si pozor, aby ste sa navzájom neponičili*“ (Gal 5,15).
26. Jednota medzi veriacimi a kňazom, jednota medzi veriacimi navzájom a tiež medzi jednotlivými spoločenstvami vo farnosti patrí k najdôležitejším prejavom životaschopnosti farnosti.
27. Jednota funguje len tam, kde všetky zúčastnené strany vyvíjajú cieľavedomú snahu o vytváranie a udržanie jednoty. Všetci veriaci nesú zodpovednosť za to, aby sa vytvárala jednota.
28. Jednotu spoločenstva vo všeobecnosti ohrozujú tieto javy:
 - neochota farára pracovať tímovo,
 - nezdravá konkurencia jednotlivých spoločenstiev v úsilí o získanie veriacich,
 - ľahostajnosť veriacich, ich izolácia od farnosti, resp. Cirkvi,
 - nezičlivosť.

II. Opis stavu v diecéze

Tradícia jednoty partikulárnej cirkvi

29. O Spišskej diecéze sa v minulosti vytvorila mienka, že to bola veľmi kompaktná diecéza so silným putom jednoty veriacich a kléru s biskupom.
Dôvodom jednoty diecézneho spoločenstva je zmysel pre prijímanie autority biskupa kňazmi i laikmi, ako aj oddanosť jemu. Vernosť biskupa a kňazov podmieňovala vernosť veriaceho ľudu.
30. Ustavičná poklona Eucharistii, ktorú v diecéze obnovil a rozvinul biskup Ján Vojtaššák, prežila aj čas totality - modlitby farností boli zdrojom aj prejavom jednoty.
31. Súčasný život v diecéze však poznačuje aj istá miera subjektivizácie a liberalizácie hodnôt. Tradičné prejavy viery, ako chodenie do kostola a pristupovanie k sviatostiam - ak by sme ich chápali iba v nejakom štatistickom zmysle - pre autenticnosť kresťanského života nestačia. Potrebná je neustála interiorizácia, teda vnútorné zdôvodňovanie a osvojovanie týchto tradičných prejavov.

Jednota kňazov a veriacich s biskupom

32. Kňazi a veriaci sa vo všeobecnosti stavajú pozitívne voči diecéznemu biskupovi aj voči pomocným biskupom. Ich autoritu akceptujú všetci kňazi aj veriaci. Veriaci však dávajú najavo, že nemajú dostatok príležitostí na neformálne stretnutia s biskupmi.
33. V novom usporiadaní diecéz na Slovensku hranice a sídlo Spišskej diecézy ostali nezmenené, preto treba citlivo rozhodovať o umiestnení celodiecéznych inštitúcií na teritóriu diecézy.

Jednota a spolupráca kňazov v susedných farnostiach

34. Jednota a spolupráca kňazov sa najviac prejavuje pri spoločnom vysluhovaní sviatosti zmierenia pred veľkými sviatkami. Veriaci pozitívne hodnotia aj kňazské neformálne stretnutia a spoločné akcie s účasťou viacerých kňazov venované veriacim.
35. Veriaci ťažko znášajú individualizmus kňazov, ich vzájomnú konkurenciu alebo neprajnosť. Ojedinele viazne komunikácia medzi kňazmi, či už pre generačné rozdielnosti, alebo pre rozdielnosť postoja k hodnotám Cirkvi.
36. Je potrebná intenzívnejšia a spontánnejšia spolupráca kňazov v susedných farnostiach: spoločné púte s veriacimi, informácie o odpustoch, o misiách a iných udalostiach, spoločné pastoračné postupy a prajnejšie vzťahy.

Vzájomná spolupráca farností

37. Veriaci sú ochotní a otvorení pre vzájomnú pomoc iným farnostiam. Potrebná je detailnejšia informovanosť a aktívnejšia organizácia.
38. Spoločné medzifarské pastoračné projekty nie sú známe. Na poli tejto spolupráce sú veľké rezervy, ako napríklad v prednáškach pozvaných kňazov z inej farnosti, vo vystúpení spevokolov, partnerstvách medzi farnosťami (aj z iných národov) a pod.
39. Veriaci majú v oblúbe regionálne pútnické miesta, na ktoré môžu každoročne putovať.

Farnosť ako základ pre vytváranie jednoty

40. Jednota farnosti sa najviac prejavuje a prehlbuje slávením liturgie, posväcovaním a vzájomnými vzťahmi postavenými na priazni kňazov a veriacich. Vonkajším princípom jednoty vo farnosti je farár.
41. Pasivita kňazov, veriacich, spoločenstiev alebo aj otvorené výhrady a nepriateľstvá, či zaznávanie druhých rozkladá jednotu farnosti.
42. Vo farnostiach diecézy je rozvinutá pastoračia stavov starých a chorých, detí a mládeže. Veľmi potrebná je pastoračia rodín, mužov, žien a rozvedených manželov, ktorá poväčšine chýba. V ostatných rokoch badať polávenie v organizovaní farských misií.
43. Veľké rezervy sú v neformálnych podujatiach farností. Farskí dobrovoľníci sú takmer všade, potrebná je ich väčšia odvaha a iniciatíva a zo strany kňazov zas otvorenosť, dôvera, povzbudenie a formácia.

Jednota a spolupráca farností a filiálok

44. Spolupráca medzi farnosťami a filiálkami funguje a veriaci sú zväčša spokojní. Vzájomne si pomáhajú a pracujú aj na spoločných projektoch: farský časopis, pomoc pri odpustoch a účasť na sláveniach.
45. V niekoľkých prípadoch sa veriaci na filiálkach cítia byť ukrátení o bezprostrednú starostlivosť kňaza a chápu pozíciu farského a filiálneho spoločenstva na princípe podriadenosti. Vyskytujú sa aj požiadavky konkrétnej spoločnej úpravy vo vzťahoch farského a filiálneho spoločenstva. Ťažkosti sú v ochotnej účasti veriacich z filiálok na slávnostiach vo farskom kostole. Riešením problémov je vznik malých rodinných a iných spoločenstiev a zapájanie veriacich z filiálok do celofarských služieb a rád (HRF, PRF). Je potrebné venovať pozornosť otázkam starostlivosti kňazov o filiálky.

Jednota a spolupráca latinského a byzantského obradu vo farnostiach

46. V spoločnom živote latinského a byzantského obradu vo farnosti jestvujú rozmanité formy spolupráce (účasť na bohoslužbách, poklony Eucharistie, akademie, pobožnosti, spovedanie). Veriaci čisto latinského obradu sú otvorení pre kontakty, ukazujú to napr. púte do Litmanovej. Je snaha o lepšie vzájomné poznanie.
47. Z negatívnych prvkov spolužitia veriacich latinského a byzantského obradu je vzájomný nezáujem. Ak sa niekde prejavujú problémy, tie obyčajne pochádzajú z ťažkostí v uplatňovaní právnych osobitostí.

Prínos rehoľných spoločenstiev, inštitútov zasväteného života a spoločností apoštolského života do farnosti

48. Hodnotenie činnosti rehoľných spoločenstiev v celej diecéze je pozitívne. Ich činnosť je badať medzi deťmi a mládežou, v školách, v nemocniciach a charite. Aj vzťahy medzi jednotlivými spoločenstvami sú pozitívne. Horlivé rehoľné spoločenstvá sú veľkým prínosom pre život farnosti, mesta a diecézy. Sekulárne inštitúty majú svoju špecifickú úlohu pôsobiť v prostredí a podmienkach kňazom a rehoľníkom ťažko prístupných alebo neprístupných, a tak vykonávajú nezastupiteľnú časť apoštolátu.
49. Rezervy vzájomnej spolupráce sú na strane kňazov. Rehoľné spoločenstvá niekedy postupujú nezávisle od farára/adm. V niektorých regiónoch veriaci pociťujú absenciu rehoľných spoločenstiev.
50. Potrebná je intenzívnejšia komunikácia a spolupráca medzi farnosťou a rehoľnou komunitou, živšia propagácia spirituality a činnosti rehoľných spoločenstiev, lepšia informovanosť a väčšia otvorenosť na oboch stranách.
51. V diecéze sa pociťuje urgentná potreba prítomnosti rehoľníkov a rehoľníč vo farnostiach s vysokým podielom Rómov. Je potrebné, aby misijné rehole robili evanjelizáciu a školské rehole katechizáciu (školskú, farskú).

Prínos terciárov - laických bratstiev do života farnosti

52. Činnosť terciárov je vo farnostiach pomerne málo viditeľná. Propagujú niektoré rehoľné ideály (*misie, záujem o chorých, o mládež, miništrantov, organizujú púte...*).

Sú prínosom v oblasti ich spirituality: dominikáni v oblasti ružencových spoločenstiev, františkáni v duchu spirituality sv. Františka podporujú ekológiu, jezuiti sú prínosom v intelektuálnej formácii, saleziáni v práci s mládežou a pod. Nutná je informovanosť a animácia zo strany reholí, ktoré sú za tieto spoločenstvá zodpovedné.

Vo farnostiach sa očakáva iniciatíva a záujem o terciárov aj zo strany farárov.

Združenia, skupiny, spoločenstvá, hnutia a ich prínos k jednote farnosti

53. Na území Spišskej diecézy pracujú viaceré združenia, skupiny, spoločenstvá a hnutia. Je veľmi potrebné o nich vedieť a využívať ich prítomnosť pre život farností. Medzi nimi sa neprejavuje ani rivalita, ale ani intenzívna spolupráca.
54. Možnosťou spolupráce sú pastoračné rady farností, ktorých členmi môžu byť vedúci skupín a spoločenstiev prítomných vo farnostiach.
55. Príčinou nedostatočného pôsobenia vo farnostiach je uzavretosť a nezáujem na oboch stranách, niekedy aj elitárstvo a predsudky. Rozdielnosť spirituality hnutí a spoločenstiev pomerne často sprevádza uzatváranie sa do seba.
56. Nedostatočná spolupráca je aj zo strany farára. S dobrým úmyslom rieši problémy farnosti sám, málo však zapája veriacich do organizácie života farnosti. Veriaci väčšinou strácajú záujem aktívne sa zapojiť do života farnosti.

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

57. Základ jednoty v Trojjedinom Bohu

Odporúčania

- § 1 Nech si každý veriaci uvedomí, že pokoj a radosť z náboženského života priamo závisí od intenzity spoločenstva s Bohom a od horlivosti v uplatňovaní tých chariziem, ktoré mu boli zverené.
- § 2 Nech sa napomáhanie jednoty a prekonávanie rozdielov stane súčasťou duchovného života veriacich.

58. Biskup, diecéza, farnosť – jednota v mnohosti

Nariadenia

- § 3 Farár pri tvorbe a realizácii pastoračného plánu farnosti má spolupracovať s rehoľnými komunitami a so všetkými spoločenstvami v jeho farnosti.

Odporúčania

- § 4 Sviatosť Oltárna je znakom a prameňom jednoty. Preto každý veriaci má pristupovať k stolu Pána s ochotou prijímať veriacich ako bratov v túžbe po jednote, ako aj v ochote niečo pre jednotu urobiť.
- § 5 Kontakty biskupov s veriacimi sa majú zintenzívniť prostredníctvom diecézneho časopisu.
- § 6 Farnosť je spoločenstvom spoločenstiev. Pri nedeľnej farskej svätej omši nech sa zapájajú do bohoslužieb.
- § 7 K posilneniu jednoty a spoločenstva v rámci farnosti sú veľmi odporúčané kajúce pobožnosti pred spoločným vysluhovaním sviatosti zmierenia (*pred Vianocami, Veľkou nocou a farským odpustom*), pričom sa využíva pomoc kňazov zo susedných farností. Tak sa realizuje a koordinuje spolupráca medzi farnosťami.
- § 8 Veriaci nech sa učia prijímať odlišnosť iných, a tak napomáhať k budovaniu jednoty v mnohosti.

59. Jednota a spolupráca kňazov v susedných farnostiach

Odporúčania

- § 1 Nech sa kňazi susedných farností navzájom informujú o významnejších aktivitách.

60. Jednota a spolupráca latinského a byzantského obradu vo farnostiach

Odporúčania

- § 1 Na prehĺbenie jednoty medzi veriacimi latinského a byzantského obradu sa odporúča užitočná spolupráca v oblasti spevov, modlitbových spoločenstiev a biblických krúžkov. Je možné usporiadať aj besedy a iné neformálne stretnutia.

61. Rehoľné spoločenstvá, inštitúty zasväteného života a inštitúty apoštolského života v budovaní jednoty

Nariadenia

- § 1 Každý farár má povinnosť poznať charizmu a poslanie komunity či spoločenstva, ktoré pôsobí v jeho farnosti.
- § 2 Farár musí akceptovať a rešpektovať charizmu a poslanie rehoľnej komunity, ktorá je vo farnosti. Nech sa organizujú pravidelné stretnutia farára a predstavených reholí pôsobiacich na území farnosti s možnosťou pozvať diecézneho biskupa. Aspoň jeden rehoľník/rehoľníčka nech je členom PRF.
- § 3 Nech sa farár viackrát v roku stretáva s predstavenými alebo všetkými členmi rehoľných spoločenstiev vo farnosti za účelom poznania a koordinácie pastoračných aktivít, ktoré vykonávajú rehoľné spoločenstvá a farnosť.

§ 4 Reholné komunity nech sa vždy radia o svojich pastoračných aktivitách vo farnosti s miestnym farárom. Nech iniciujú a formujú svoje pastoračné aktivity podľa potrieb farností a podľa odporúčaní miestneho farára a o ich realizácii nech ho informujú.

§ 5 Treba strážiť, aby jednotlivé rehole konali vo farnosti len to, čo im je dané ich charizmou a poslaním s prihliadnutím na konkrétne pastoračné potreby.

Odporúčania

§ 6 Je vhodné, aby na základe poznania charizmy a poslania reholných spoločenstiev, inštitútov zasväteného života a spoločností apoštolského života farár vyjadril jasné očakávania a pravidlá vzájomnej spolupráce s jednotlivými spoločenstvami vo farnosti.

§ 7 Nech členovia reholných spoločenstiev, inštitútov zasväteného života a spoločností apoštolského života navštevujú jednotlivé farnosti a informujú veriacich o svojom živote a činnosti.

§ 8 Reholné komunity nech sú otvorené záujmu veriacich o ich život a nech sú aktívne v realizácii podujatí, ktoré zvýšia informovanosť veriacich o príslušnej komunite, napr. spoločné stretnutia s veriacimi, deň otvorených dverí a pod.

§ 9 Nech reholné komunity zdôrazňujú veriacim spolupatričnosť s farnosťou, v ktorej pôsobia.

§ 10 Nech sa veriaci modlia za zasvätené osoby a vyprosujú dar nových duchovných povolaní a nech sa aj reholníci modlia za posvätenie farnosti a za svojho farára.

62. Laické bratstvá, združenia, skupiny, spoločenstvá, hnutia a ich prínos k jednote farnosti

Nariadenia

§ 1 Laické bratstvá, združenia, skupiny, spoločenstvá a hnutia ako zoskupenia veriacich musia spolupracovať s farárom a prispievať k duchovnému dobru a jednote farnosti a podriaďovať sa autorite farára. Nech spoločenstvá predložia svoj ročný plán farárovi a spolu s ním zosúladiť farské akcie.

§ 2 Farári musia akceptovať existenciu týchto združení, skupín, spoločenstiev a hnutí, ktoré existujú s povolením biskupa a dať im priestor pre ich aktivity, ak napomáhajú jednote farnosti.

§ 3 Nech každé združenie, skupina, spoločenstvo a hnutie má svoje stanovy alebo pravidlá a nech sa nimi dôsledne riadi.

§ 4 Ružencové spoločenstvá, laické bratstvá, združenia, skupiny, spoločenstvá a hnutia nech sú riadne evidované na farskom úrade a farár nech sa 2-krát ročne stretáva s ich vedúcimi.

§ 5 Nech každý farár má k dispozícii aktualizované informácie o počtoch a členoch združení, skupín, spoločenstiev a hnutí vo farnosti.

§ 6 Animátorské aktivity sú potrebné, ale najmä tie, ktoré sú v súlade s liturgiou, katolíckou doktrínou a zaužívanou praxou duchovného života.

Odporúčania

§ 7 Laické bratstvá, združenia, skupiny, spoločenstvá a hnutia majú navzájom spolupracovať, alebo aspoň koordinovať svoju činnosť. Vedúci väčších skupín nech sú prizvaní ako hostia na zasadania pastoračnej rady.

§ 8 Kňazi potrebujú viac vedieť o svetských inštitútoch a treba ich predstaviť aj mladým ľuďom. Každé hnutie musí byť otvorené, nemá sa uzatvárať do seba.

§ 9 Každé spoločenstvo nech sa aktívne zúčastňuje na adorácii pred Sviatosťou Oltárnou v čase, ktorý pre celú farnosť určí farár.

§ 10 Nech je vytvorené spoločenstvo miništrantov pod vedením kňaza a nech sú miništranti oficiálne liturgicky uvádzaní do služby.

§ 11 Je vhodné, aby sa vyčlenili dobrovoľníci ochotní venovať sa osobitne Rómom, napr. aj z radov misijných spoločností či reholí.

63. Ohrozenia jednoty spoločenstva

Nariadenia

§ 1 Odôvodnené a legitímne požiadavky či návrhy cirkevných autorít nech sú akceptované s vierou, a to bez deštruktívnych komentárov.

Odporúčania

§ 2 Jednotu farnosti treba budovať s konkrétnymi ľuďmi. Preto sa odporúča vytvárať menšie spoločenstvá.

§ 3 Jednotu je potrebné stále živiť modlitbami, obetami a spoločnými prospešnými akciami.

8. SYNODÁLNA TÉMA

Vzťah k iným náboženstvám, kultúram a fenoménom doby

I. Doktrínálna časť

Úvod

1. Druhá diecézna synoda chce spoznať človeka v rôznych situáciách a vzťahoch, preto si všima rozmanitosť náboženstiev, národností a kultúr - špecifiká jednotlivých regiónov diecézy, ekumenu, dialóg s nekresťanskými náboženstvami; fenomény našich čias (*globalizáciu, nezamestnanosť a chudobu a súčasné ohrozenia viery (povery, mágiu, relativizmus, liberalizmus...)*). Vedomá si svojho poslania „*Chod'te teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Duchu Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta*” (Mt 28,19-20), sa Spišská partikulárna cirkev zaoberá otázkou uplatňovania misionárskeho poslania diecézy a všetkých jej členov (porov. KKP 790).

Znamená čias

2. Druhý vatikánsky koncil uviedol novú kategóriu, ktorú nazval „*znamenia čias*” (GS 4; 11; AA 14; DH 15; PO 9; UR 4). Ide o kategóriu, ktorá sa nachádza v Písme (Mt 16,3): „*Vzhľad oblohy viete posúdiť, a znamenia časov neviete?!*” Túto kategóriu často spomínali pápeži 20. stor. počnúc Jánom XXIII. až po našu súčasnosť. Citovaný Ježišov výrok nám prikazuje poznať znamenia čias. S touto kategóriou sa môžu spájať rozličné subjektívne výklady, preto ju treba chápať podľa ustálenej definície: Ide o také dejinné udalosti, ktoré sú schopné vytvárať všeobecný súhlas, v ktorom je veriaci utvrdený o nemennom a dramatickom účinkovaní Boha v dejinách a neveriaci je orientovaný k vytváraniu stále opravdivejších, dôslednejších a základnejších rozhodnutí v prospech globálneho napredovania ľudstva.
3. V koncilových formuláciách o znameniach čias sa ukladá kresťanom úloha poznať tieto znamenia vtedajších čias, „*vysvetľovať ich vo svetle evanjelia tak, aby vedela Cirkev odpovedať každej generácii primeraným spôsobom na večné otázky človeka o zmysle terajšieho a budúceho života a o ich vzájomnom vzťahu. Treba teda poznať a chápať svet, v ktorom žijeme: jeho očakávania, snahy a jeho neraz dramatický ráz*” (GS 4). Koncilové dokumenty však aj výslovne spomínajú niektoré znamenia čias, ako napr. pocit spolupatričnosti všetkých národov (AA 14), požiadavka náboženskej slobody (DH 15),

ekumenizmus (UR 4). K ďalším znameniam čias treba podľa spoločnej mienky autorov počítať snahy o náboženskú slobodu a uznanie dôstojnosti človeka, úsilie o pokoj vo svete, o ľudskejšie formy kultúry, dialóg a misie (Ján Pavol II. NMI 56), poslanie Cirkvi vo svete (Pavol VI. PP 13) a iné.

Ekumenizmus

4. „*Cirkev, jediné Božie stádo ako znamenie vztýčené uprostred národov, predkladá evanjelium pokoja celému ľudskému pokoleniu a s nádejou putuje k svojmu cieľu - do nebeskej vlasti*” (UR 2). Nejednota medzi kresťanmi, ktorá vznikla v priebehu dejín, je pre tento svet pohoršením a prekáža šíreniu evanjelia a rastu Božieho kráľovstva. Preto úsilím Druhého vatikánskeho snemu bolo podporiť ekumenické hnutie, a tak prispieť k jednote kresťanov, za ktorú sa Ježiš tak veľmi modlil: „*aby boli jedno, ako Ty, Otče, vo mne a ja v Tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma Ty poslal*” (Jn 17,21).
5. Pod ekumenickým hnutím sa rozumie úsilie tých jednotlivcov aj spoločenstiev, ktoré vyzývajú Trojjediného Boha, uznávajú Ježiša Krista za Pána a Spasiteľa, sú združení v spoločenstvách, prijímajú evanjelium v spoločenstvách, ktoré nazývajú cirkvou svojou a Božou (porov. UR 1).
6. Dušou ekumenizmu je obrátenie. Čím lepšie kresťania žijú podľa evanjelia, tým sú aj ich snahy o jednotu kresťanov presvedčivejšie a účinnejšie. (porov. UR 7).
7. V priebehu histórie pre chyby došlo medzi kresťanmi k vážnemu narušeniu cirkevnej jednoty. Vznikli rôzne odlúčené cirkevné spoločenstvá. Ekumenický dialóg sa zameriava v prvom rade na obnovenie jednoty kresťanov, ale treba sa usilovať aj o medzináboženský dialóg s nekresťanskými náboženstvami a so všetkými, čo úprimne hľadajú pravdu.

Vzťah k nekresťanským náboženstvám

8. Deklarácia Druhého vatikánskeho koncilu Nostra aetate vyzýva katolíckych veriacich k úcte voči svetovým nekresťanským náboženstvám a priateľskému spolunažívaniu všade tam, kde s nimi prichádzajú do styku. „*Cirkev však ohlasuje a je povinná neprestajne ohlasovať Krista, ktorý je „Cesta, Pravda a Život” (Jn 14,6), v ktorom ľudia nachádzajú plnosť náboženského života a v ktorom Boh zmieril so sebou všetko*” (NA 2).
9. Kresťania katolíci sa vo vzťahu k nekresťanským náboženstvám riadia podľa deklarácie DVK Nostra aetate, podľa ktorej Katolícka cirkev si váži to, čo je v iných náboženstvách pravdivé a sväté. V týchto hodnotách a spôsoboch života vidí nezriedka odlesk tej Pravdy, ktorá osvecuje ľudí. Plnosť náboženského života je však v Ježišovi Kristovi, Spasiteľovi sveta, ktorý je Cesta, Pravda a Život (porov. Jn 14,6; NA 2).
10. Základným postojom kresťanov v ekumenických snahách a v dialógu medzi náboženstvami je úprimné vydávanie svedectva viery a úcta voči všetkému dobrému, čo je v iných náboženstvách (porov. NA 2). Akékoľvek zaznávanie druhých pre iné náboženstvo, rasu, farbu pleti, spoločenské postavenie sa zavrhuje, lebo sa protíví Kristovmu duchu.

Vzťah k židom

11. Cirkev učí o sebe samej, že jej počiatky sú naznačené už u patriarchov, Mojžiša a prorokov a že všetci veriaci v Ježiša Krista sú podľa viery deťmi Abraháma, lebo sú zahrnutí v povolani a v prísľuboch daných tomuto patriarchovi, ktorý je otcom veriacich. Cirkev nezabúda, že zjavenie Starého zákona prijala prostredníctvom ľudu dávnej zmluvy. Cirkev tiež verí, že Kristus zmieril židov aj pohanov a z nich utvoril v sebe jedno (*porov. NA 4*).
12. Ďalším dôvodom, pre ktorý kresťania prežívajú svoju blízkosť voči židom, je to, že z hebrejského ľudu pochádzal podľa tela Ježiš Kristus, syn Panny Márie, ako aj apoštoli a mnohí prví ohlasovatelia evanjelia.
13. Pre tieto dôvody sa odporúča teologické štúdium, vzájomný dialóg a odpustenie každej minulej krivdy, aby skončilo nepriateľstvo.

Vzťah k moslimom

14. Kresťania katolíci si želajú aj s moslimami pestovať úprimné porozumenie a zvelaďovať spravodlivosť, mravné hodnoty, mier a slobodu (*porov. NA 3*).
15. S moslimami spája kresťanov katolíkov úcta a poklona jedinému, živému, jestvujúcemu, milosrdnému a všemohúcemu Bohu, ako aj Abraháмова viera ako vzor poslušnosti Božej vôli. Moslimovia si ctia Ježiša Krista ako proroka a vzývajú aj jeho panenskú Matku Máriu. S kresťanmi majú spoločnú vieru v súdny deň, majú v úcte mravný život a praktizujú modlitbu, pôst a almužnu.

Dialóg so svetom

16. Úlohou kresťanského spoločenstva je byť vo svete a napomáhať dielu vykúpenia. Svet je akoby pracovný priestor pre Cirkev. Ona sa snaží viesť so svetom dialóg, v ktorom treba vidieť uskutočňovanie dialógu Boha s ľuďmi. Dialóg Cirkvi aj jednotlivých kresťanov spočíva v tom, že vedia počúvať a aj prijímať rozličné signály a hodnoty, ktorými sa buduje spoločné dobro. Kresťania sa snažia tiež zdieľať postoje a názory druhých, ktoré sú dobré. Dialóg je teda spolupráca pri budovaní spoločného dobra, vzájomný rešpekt, odstraňovanie napätia a hľadanie porozumenia.
17. Dialóg medzi ľuďmi je v Cirkvi považovaný za hlavný nástroj zmierenia a porozumenia. Ten istý nástroj používa Cirkev aj v šírení evanjeliovej blahozvesti do celého sveta. Pritom plne rešpektuje svedomie a slobodu každého človeka.
18. Dialóg sa má uplatňovať vo všetkých oblastiach života.
19. Základnými predpokladmi účinnosti dialógu je najskôr vnútorné obrátenie všetkých, ktorí doň vstupujú. Ďalej je to úcta a láska k človeku, rešpektovanie dôstojnosti každej osoby. Zvlášť dôležité sú tieto predpoklady v prostrediach s rozdielnymi náboženstvami, sociálnymi a politickými postojmi.

Jav globalizácie

20. Jedným z najvýraznejších znamení našich čias je svetová globalizácia. Pod týmto výrazom treba rozumieť fenomén progresívneho rastu vzťahov a výmenu dobier na svetovej úrovni medzi rozličnými oblastami. Prvým východiskom boli ekonomické ciele, postupne sa objavila oblasť kultúry, náboženské hodnoty, jazykové zjednocovanie, zjednocovanie životných štýlov a iných hodnôt. Globalizácia ako jeden z najvýraznejších fenoménov našich čias je silným stimulom pre veriacich vidieť v zjednocujúcom sa svete priaznivé podmienky pre rýchlejšie napredovanie Božieho kráľovstva vo svete a s radosťou sa zapojiť do tohto procesu s tým, že sa vylúčia všetky prípadné negatívne súčasti tohto procesu, ako sú napr. potláčanie identity jednotlivca alebo národov, uprednostňovanie mocnejších, bohatých, vytesňovanie kultúrnej autonómie národov a regiónov, deštrukcia rodín a komunít. Globalizačný proces má aj svoje priaznivé stránky, ktoré pomáhajú šíreniu duchovných aj hmotných dobier. Ba Cirkev vníma duchovnú globalizáciu sveta ako úsilie o to, aby sa z ľudstva utvorila veľká Božia rodina - spoločenstvo všetkých ľudských bratov a sestier, ktorí majú jedného Otca na nebesiach. V službách tejto autentickéj globalizácie stoja kresťania ako prví. Ochotou k dialógu a spoluprácou s ľuďmi dobrej vôle sa pričínajú o to, aby sa život na zemi stal ľudskejším a aby celé ľudstvo bolo rodinou.
21. Podľa kresťanského náboženstva sa všetci ľudia na zemi majú považovať za bratov a sestry bez ohľadu na to, akou rečou rozprávajú, akú majú farbu pleti, alebo v ktorom kúte sveta žijú. Boh je Otcom všetkých ľudí, lebo každého človeka stvoril z lásky na svoj obraz. Preto má každý človek v inom človekovi spoznávať brata. Vzťah bratstva medzi ľuďmi násobí ešte aj viera v Ježiša Krista, Božieho Syna, ktorý sa stal človekom a obetoval sa na kríži za všetkých ľudí. Kristus práve preto prišiel na svet, aby zo všetkých ľudí na svete urobil jednu veľkú Božiu rodinu. Pastoralná konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes* vyjadruje tento Boží zámer so všetkými ľuďmi slovami: „Boh, ktorý sa otcovsky stará o všetkých, chce, aby všetci ľudia tvorili jednu rodinu a správali sa jeden k druhému ako bratia“ (*GS 24*).

Fenomén nezamestnanosti, chudoby a sociálnej nespravodlivosti

22. K najcitlivejším javom, ktoré sa v našej dobe a prostredí vyskytujú, sú: nezamestnanosť, chudoba, sociálna nespravodlivosť, ľudia bez domova, osamelosť ľudí, choroby a rozličné iné krivdy a trápenia. Kresťania majú byť prví, ktorí tieto ťažkosti dokážu zbadať a účinne pomôcť. Formy pomoci sú rôzne a mnohokrát si vyžadujú individuálny prístup. Vždy však treba vychádzať z Božieho zjavenia, ktoré nás učí vidieť v každom, najmä núdznom človeku, samého Ježiša Krista (*porov. Mt 25,31-46*).
23. V našej dobe sa ukazuje naliehavá potreba ohlasovania sociálnej náuky Cirkvi. V nej Cirkev interpretuje dejinné udalosti a sociálne javy vo svetle evanjelia, aby v tom istom svetle hľadala a ponúkla i dlhodobé riešenia problémov človeka a spoločnosti, rešpektujúce ľudskú dôstojnosť. Sociálna náuka Cirkvi predkladá hlavné princípy a kritériá, podľa ktorých sa formuje správanie veriacich v sociálnej, hospodárskej a politickej oblasti. Poslaním sociálnej náuky Cirkvi je aplikácia spoločenských (*a teda i ekonomických a politických*) dôsledkov kresťanskej viery a morálky do života ľudskej spoločnosti.

24. Spišská partikulárna cirkev aj prostredníctvom tejto synody vyjadruje svoj záujem o všetkých, osobitne však o materiálne chudobných a tých, ktorým sa akoukoľvek formou siaha na ich ľudskú dôstojnosť či už materiálным nedostatkom, bránením prístupu k vzdelaniu a výdobytkom kultúry alebo šliapaním po ich prirodzených právach a slobode.
25. Procesy ekonomickej a politickej transformácie v kombinácii s pretrvávajúcou totalitnou mentalitou, ale i novými prejavmi chamtivosti, egoizmu a bažení po moci, politická nestabilita a v ostatnom čase i svetová finančná kríza prinášajú so sebou nezriedka situácie sociálnej nespravodlivosti, čiže nerešpektovania dôstojnosti človeka a rovnosti v sociálnych štruktúrach a vzťahoch. Našou úlohou je poukazovať na tieto štruktúry hriechu a pomáhať ich riešiť na úrovni individuálnej, ale i politickej a ekonomickej.

Fenomén mravného ohrozenia liberalizmom, sekularizmom a všeobecným úpadkom mravov

26. Súčasná doba vo veci hodnotových systémov býva často označovaná ako postmoderná doba. Charakteristická je najmä pre európske prostredie. Vyznačuje sa najmä tým, že sa v predstavách ľudí (*nie objektívne*) vyčerpali veľké filozofické systémy a univerzálne koncepcie hodnôt. Ideálom už nie je filozof, ktorý vie vysvetliť zmysel bytia na základe nejakého jednotného systému, ale improvizujúci praktik alebo až skeptik, ktorý pracuje s čiastkovými riešeniami, ktoré nie sú jednotné. Kritériom ich akceptácie je pragmatizmus, ktorý sa perspektívne môže ukázať aj ako škodlivý. Tento trend zachytil prakticky všetky oblasti života: sebachápanie človeka, rodinu a spoločnosť, kultúru, umenie, literatúru, ba aj vedu, ktorá neváha siahnuť ani po riskantných projektoch.
27. Do takéhoto rozpoloženia sa ľudské myslenie dostalo postupne, a to od osvietenstva cez rozličné extrémne ideológie (*materializmus, nihilizmus, ateizmus*) až po postmodernizmus, ktorý sa v prostrediach filozofov nazýva aj ako éra „*slabého myslenia*“ alebo „*slabého rozumu*“ (*tal. pensiero debole, nem. schwache Vernunft*). Postupným obmedzovaním ľudského ducha iba na rozum sa jeho myslenie v oblasti objektívnosti poznania, metafyziky a nadprirodzených hodnôt dostalo nakoniec do skepsy. Jednotlivec v takejto situácii neraz pohŕda Bohom a následne sám sebou aj blízkym. Nedokáže sa nadchnúť za veľké ideály, nechápe zmysel choroby, cíti sa opustený atď. Nastupuje „*diktatúra relativizmu*“ (*Benedikt XVI.*), ktorá sa najmä na politickej rovine usiluje podriadiť náboženstvu s ich princípmi tomu, čo určia parlamenty v mene subjektivistickej koncepcie ľudských práv a demokracie.
28. V atmosfére slabého myslenia a relativizmu si veľký priestor získava mágia, rozličné povery a ateizmus. Tieto javy majú spoločného menovateľa v istom tušení transcendentna, s ktorým by človek aj chcel nadviazať nejaký kontakt, alebo by ho chcel iluzórne ovládať, resp. odmietaním Boha sa stavať na jeho miesto. Sprievodnými javmi týchto postojov sú: horoskopy, veštenie, jasnovidectvo, astrológia, špiritizmus, satanizmus a iné. Veriaci človek tieto javy a praktiky odmieta, pretože sa protivia pravej viere v Boha a aj skutočnej dôstojnosti človeka, ako aj z toho vyplývajúcejmu systému hodnôt.
29. Relativizmus a liberalizmus. Vieru kresťanov dneška ohrozuje aj relativizmus - ideologické hnutie, ktoré sa usiluje spochybňovať pravdu a skutočné hodnoty. Liberalizmus zasa otupuje svedomie a spochybňuje záväznosť mravného zákona v živote človeka. Privádza najmä mladých ľudí ku konzumnému štýlu života a k strate zmyslu života. Pápež

Benedikt XVI. ich charakterizuje takto: „*Kolko učení sme spoznali v týchto posledných desaťročiach, kolko ideologických prúdov, kolko módných myšlienok... Malá loďka zmýšľania mnohých kresťanov bola nie raz rozbúrená týmito vlnami. Hádzaná z jedného extrému do druhého: od marxizmu k liberalizmu, až po absolútnu voľnosť mravov. Od kolektivismu k radikálnemu individualizmu. Od ateizmu po bludný náboženský mysticismus. Od agnosticizmu po synkretizmus a tak ďalej. Každý deň sa rodia nové sekty a realizuje sa to, čo hovorí svätý Pavol o podvádzaní ľudí, o ľstivosti, ktorá nás podvodne strháva do bludu (porov. Ef 4,14). Mat' pevnú vieru podľa vyznania viery Cirkvi sa často označuje ako fundamentalizmus. Zatiaľ čo relativizmus, teda nechať sa unášať „sem a tam hocijakým vetrom klamlivého učenia“, sa často zdá jediným postojom hodným dnešných čias. Vytvára sa diktatúra relativizmu, ktorá neuznáva nič konečné a ktorá za konečno vydáva vlastné ja a jeho chute.*“ (*RATZINGER, J.: Homília 18. apríla 2005 na otvorenie konkláve vo Vatikáne*)

30. Sekularizmus, ateizmus, relativizmus a liberalizmus spôsobujú náboženskú ľahostajnosť, nekritické odmietanie, neúctu a nedôveru voči cirkevnej autorite, nezaujím o Boha a sviatosť. Život viery ovplyvnený týmito prúdmi už nie je verejnou vecou, ale len súkromnou záležitosťou. Človek v týchto javoch chápe seba ako veriaceho človeka stojaceho mimo Cirkvi - Boh áno, Cirkev nie. Sviatosť sa prijímajú povrchne, zjednodušil sa a zbagatelizoval pohľad na hriech.
31. Najväčšou prekážkou pre súčasného človeka našich čias na jeho ceste k Bohu je „*sekularizmus*“. Je to proces vytlačania náboženstva z vedomia človeka a z jednotlivých oblastí ľudského života, ako sú rodina, kultúra, ekonomika... Človek stráca cit pre posvätno, pre duchovné hodnoty, pre prirodzený mravný poriadok a pre Boha. Tento proces má rozmanité príčiny: odtrhnutie od prírody, zámerná ateizácia, všeobecný mravný úpadok v spoločnosti a mnohé ďalšie. Výsledkom sekularizácie je zabúdanie na Boha a na duchovné hodnoty. Ľudia potom žijú, ako by Boha nebolo. Pod vplyvom sekularizmu sa nachádzajú aj mnohí tí, čo pôvodne mali vieru a praktizovali istý stupeň náboženstva. V ich živote však dochádza k odtrhnutiu náboženských prejavov od praktického života. Na niektoré skupiny ľudí dolieha toto ohrozenie s väčšou intenzitou a jeho následky sú o to zhubnejšie. Medzi najviac ohrozené hodnoty v súčasnej dobe treba zaradiť najmä rodinu vo všetkých rovinách jej života. S tým súvisí ohrozenie detí a mládeže a v dôsledku toho celej ľudskej spoločnosti.

Stretnutie s nekresťanskými kultúrami

32. V čase veľkých spoločenských zmien, keď členovia rodín odchádzajú z rôznych dôvodov za hranice diecézy, veriaci prichádzajú do konfrontácie s inými kultúrami, ba aj s inými náboženstvami, so životným štýlom relativizujúcim mravné a náboženské hodnoty. V takýchto multikultúrnych a multináboženských prostrediach rastie význam a úloha pevnej katolíckej identity človeka.
33. V dnešnom globalizujúcom sa svete preto rastie úloha katechézy, poznanie katolíckej náuky, ľudových misií, duchovných obnov, vytvárania projektov a programov, ktoré rozširujú náboženské vedomosti a pomáhajú nadobudnúť osobnú skúsenosť viery. Katolík má mať živé vedomie, že „*jedine prostredníctvom Kristovej Katolíckej cirkvi,*

ktorá je všeobecným prostriedkom spásy, možno dosiahnuť celú plnosť prostriedkov spásy” (UR 3; porov. KKC 816). Z tohto vedomia by mala vychádzať snaha úzkostlivo si chrániť poklad viery a morálky pred všetkým, čo by ju chcelo oslabiť alebo znehodnotiť.

Sekty

34. Náboženské sekty sú zoskupenia vyznávačov rôznych pochybných a bludných náuk, ktoré sa často vyznačujú fanatizmom a zvrátenou náboženskou praxou. Poškodzujú človeka nielen duchovne a morálne, ale často aj psychicky a škodia aj občianskej spoločnosti.
35. Za sektu je považované akékoľvek náboženské hnutie, ktoré je organizačne odlišné a má učenie či praktiky, ktoré odporujú učeniu a praktikám zjaveným v Písme, ako ho vykladá tradičné kresťanstvo.
36. Sekta je nábožensko-sociálny útvar, ktorý nepovažuje apoštolskú tradíciu za záväznú. Svoj pôvod odvodzuje od ustanovenia svojím zakladateľom alebo od dobrovoľného spojenia rovnako zmýšľajúcich. Neuznáva cirkvou hlásané a uskutočňované kristologické učenie viery za univerzálne platné a spásonosnú Božiu vôľu zakotvenú v krste si nárokuje iba pre seba.
37. Ako každá spoločnosť, aj sekta má svoje konštitučné znaky, podľa ktorých ju možno rozlíšiť. Avšak nie každá sekta vlastní všetky charakteristické znaky. Ku charakteristickým znakom siekt patria: fanatizmus, autoritatívne riadenie, uzavretosť smerom k spoločnosti, utajovanie a neochota k dialógu s ostatnými.

Misionársky rozmer diecézy

38. Prvoradým poslaním Cirkvi, ktoré jej uložil Ježiš Kristus, je zvestovať evanjelium všetkým ľuďom. Je to jej úloha a právo, ktoré nenaruša náboženskú slobodu nikoho, pretože Cirkev ohlasuje evanjelium tým, čo ho chcú počúvať a prijať. Pri plnení tohto poslania sa Cirkev obracia najmä na tých, čo ešte nepočuli o Ježišovi Kristovi, ale aj na všetkých ostatných. V tejto svojej úlohe nemôže mlčať, pretože ľudia majú právo poznať pravdu a bohatstvo Kristovho tajomstva (porov. EN 52-53).
39. Pojem misie obsahuje v sebe najskôr vonkajšiu stránku misijnej činnosti Cirkvi. Ide o ohlasovanie evanjelia tým, ktorí o ňom ešte nepočuli. Ešte stále sú vo svete takí jednotlivci, ba aj celé spoločenstvá, ktorým je potrebné ohlasovať evanjelium od začiatku. Vyžaduje si to stále nové povolania jednotlivcov, ktorí sa veľkodušne odovzdajú tejto službe a vystrojení patričnými schopnosťami, poznaním zvykov, kultúry, mentality a jazyka, ale aj patričným poznaním katolíckej doktríny a morálky sa vydávajú do misijných oblastí ohlasovať Ježiša Krista, Svetlo národov.
40. Misijné poslanie Cirkvi má aj svoju vnútornú stránku, ktorá spočíva v stálej snahe o obnovu viery a prehlbenie náboženského života tých, u ktorých sa náboženský život stráca, alebo sa v rôznej miere a podobe redukuje na bezduché vykonávanie náboženských zvykov či tradícií. Často ide o masový jav najmä v prostrediach poznačených materialistickým myslením a životným štýlom, úpadkom morálky, nedbalosťou vo výchove, či azda pohoršením zo strany samotných kresťanov. Ak ide o jav rozšírený v širších rozmeroch, potrebná je systematická nová evanjelizácia v regiónoch, spoločenských vrstvách,

aglomeráciách alebo etnických celkoch. Pre tento druh misijnej činnosti sú potrební nadšení a schopní jednotlivci aj celé skupiny ľudí, ktorí vytvoria vhodné podmienky pre uskutočnenie novej evanjelizácie všade tam, kde je to potrebné.

41. Za misijnú činnosť sú zodpovední v prvom rade predstavení miestnych cirkví, biskupi na čele s nástupcom sv. Petra, kňazi a rehoľné osoby, ale aj každý kresťan. Druhý vatikánsky koncil patrične zdôraznil úlohu a význam laického apoštolátu, takže všetci veriaci si majú uvedomiť svoju úlohu vydávať dobré svedectvo o svojej viere, byť pripravení aj teoreticky obhájiť svoju nádej (porov. 1Pt 3, 15). K zmyslu pre misijnú zodpovednosť je potrebné stále prispievať výchovou a budovaním povedomia zodpovednosti za tých, ktorí žijú, akoby Boha nebolo, alebo vôbec ešte nepočuli o Spasiteľovi ľudského pokolenia.
42. Aby naša evanjelizácia bola úspešná, my sami musíme byť evanjelizovaní. Zapálení za Krista. Naplnení Kristom. Nemožno zvestovať toho, koho sami nepoznáme a koho sme sami vo svojom živote nestretli. „Dnešný človek radšej počúva svedkov, než učiteľov, a keď počúva učiteľov, tak len preto, že sú zároveň aj svedkami... a jednotliví kresťania i celá Cirkev privedú svet k evanjelizácii predovšetkým svojím správaním a živým svedectvom, to jest životom vo vernosti Kristovi, v chudobe a zdržanlivosti, v slobodnom postoji voči mocným tohto sveta, skrátka svätým životom” (EN 41).
43. Ľudia túžia po Bohu. Našou úlohou je zvestovať im Boha a ukázať správnu cestu k nemu. No úspech pri evanjelizácii nám zaručí len Boh - Darca viery a každej milosti - a naša vernosť tomu, čo hlásame. O misie sa pričínujeme hmotnou a duchovnou podporou misionárov, pravidelnou modlitbou a prinášaním duchovných obiet za dielo misií.

Komplexné línie pastorácie Rómov

44. Počet Rómov žijúcich na Slovensku je podľa oficiálnych štatistík 90 tisíc, ale podľa sociografického mapovania a rôznych demografických odhadov až 320 tisíc. Z toho na území Spišskej diecézy žije približne 80 tisíc Rómov, najviac v regióne Spiša (74 tisíc), kde tvoria 20-25% z celkového počtu obyvateľstva. V Liptove žije približne 6 tisíc a na Orave 400 Rómov. Z celkového počtu farností, ktorých je v Spišskej diecéze 176, žijú Rómovia v 82 farnostiach. V približne pätnástich obciach tvoria väčšinu. Okolo 60 % Rómov na Slovensku žije integrovane medzi majoritnou populáciou. Zvyšných približne 40 % žije v mestských alebo obecných enklávach na okraji obcí a miest alebo v osídleniach, ktoré sú od obcí priestorovo vzdialené. Zjednodušene platí, že čím ďalej sa osídlenie od materskej obce nachádza, tým horšia je kvalita života v ňom. Uvedené štatistiky si vyžadujú vytvorenie komplexného systému pastorácie Rómov.
45. Podľa Smerníc pre pastoráciu Rómov, ktoré vydala Pápežská rada pre migrantov a cestujúcich, si situácia Rómov vyžaduje špecifickú pastoračnú starostlivosť, ktorá by sa mala realizovať za účelom ich evanjelizácie a ľudského pozdvihnutia. Táto evanjelizácia a ľudské pozdvihnutie Rómov sa musí uskutočňovať s rešpektom k ich kultúre a špecifikám. Samozrejme, aj rómska kultúra, a to platí i pre všetky iné kultúry, musí prejsť cez veľkonočné tajomstvo smrti a vzkriesenia, lebo „univerzálne dejiny evanjelizácie svedčia o tom, že šírenie kresťanského posolstva bolo vždy sprevádzané procesom očisťovania kultúr, ku ktorým sa obracalo, očisťovania považovaného za nevyhnutnú stránku ich kresťanského pozdvihnutia” (SPSR 39). Očisťovanie neznamena vyprázdňovanie, ale znamená povznesenie kultúry a integráciu s kresťanským hodnotovým systémom.

Evanjelizácia Rómov

46. Aj keď Rómovia žijú stáročia na našom území, „ešte evanjelium neprijali, alebo ho prijali len čiastočne, alebo ešte naplno nevstúpili do cirkevného spoločenstva“ (SPSR 1). Tento stav má svoje vnútorné aj vonkajšie príčiny.
47. Vnútornú príčinu tvorí to, že podobne ako je to u nerómov aj mnohí Rómovia, hoci sú pokrstení, nie sú evanjelizovaní“ (SPSR 75). Bolo by veľkou chybou, ak by sme zanedbali prvú evanjelizáciu, alebo ju chceli preskočiť a vstúpiť rovno do katechizácie Rómov (SPSR 62). Kerygmatické ohlasovanie musí predchádzať katechizácii, pretože ak Rómovia osobne nepoznajú Pána a neprijmú ho do svojho života, je pre nich podaná katechéza mnohokrát niečím nepochopiteľným.
48. Vonkajšiu príčinu tvorí tlak sveta, ktorý preniká aj do rómskych komunít. Rómovia sa v súčasnosti skôr sekularizujú ako evanjelizujú.
49. Osemdesiatisíc Rómov na území Spišskej diecézy, väčšinou pokrstených, no nepraktizujúcich katolíkov, predstavuje pred nami obrovské evanjelizačné pole, ktoré čaká na hlásateľov evanjelia. Pritom skúsenosti tých, ktorí medzi nimi pôsobia, hovoria o tom, že Rómovia patria medzi najotvorenejšie skupiny na prijatie evanjelia. Preto prioritou pastoračnej činnosti tu musí byť prvotná evanjelizácia.
50. Ohlasovanie evanjelia musí ísť ruka v ruku s kultúrnou, osvetovou a sociálnou prácou, či rôznymi projektami na ľudské pozdvihnutie Rómov. Sociálne projekty sú dôležité, ale bez evanjelizácie a skutočného obrátenia srdca je sociálna práca mnohokrát odsúdená na neúspech a mŕňanie peňazí a energie: „Je to práve evanjelizácia, ktorej je treba dávať prednosť, že je to Boh Ježiš Kristus, ktorého treba poznať, veriť mu a milovať ho. Evanjelizácia musí obrátiť srdcia, aby mohla činnosť na sociálnom poli napredovať, aby sa uviedlo do chodu zmierovanie.“ (Benedikt XVI., homília v Mníchove).

Pôsobenie siekt a nových náboženských hnutí medzi Rómami

51. Často sa stáva, že Rómovia odchádzajú z Katolíckej cirkvi do rôznych siekt a náboženských spoločností. Medzi hlavné dôvody tohto javu patrí aj neprijatie zo strany ostatných veriacich. Tak vzniká priestor pre sekty a iné náboženské spoločnosti, ktoré „môžu veľmi pritáhať vrodenu religiozitu Rómov“ (SPSR 77). Našou odpoveďou musí byť otvorenosť a angažovanosť: „Osobitnú úlohu by mohli v tejto špecifickej pastoračii zohrávať nové cirkevné hnutia, ktoré v Cirkvi vzbudil Duch Svätý. Svojím silným zmyslom pre komunitný rozmer, svojou otvorenosťou, ochotou svojich členov môžu totiž vytvoriť konkrétny priestor pre emocionálne výrazové formy rómskej religiozity, ako aj vo vzájomnej interakcii podporiť ich lepšiu evanjelizáciu“ (SPSR 78).

Uvádzanie Rómov do kresťanského života

52. Základnou metódou uvádzania Rómov do kresťanského a katolíckeho života môže byť údaj o prvých kresťanoch, ktorí sa „vytrvalo zúčastňovali na učení apoštolov a na bratskom spoločenstve, na lámaní chleba a na modlitbách“ (Sk 2,42). Sú tu vyjadrené hlavné prvky tohto uvádzania, a to aj v patričnom poradí.

53. Učenie apoštolov predstavuje hlásanie Božieho slova a učenia Cirkvi, katechizáciu a hlbšie uvádzanie evanjelizovaných do kresťanského tajomstva. Rómovia majú veľkú úctu k Božiemu slovu. Mnohí Rómovia pravidelne čítajú Sväté písmo. Mnohokrát však majú len svojský výklad, alebo ho dostávajú od rôznych siekt. Preto v katechéze Rómov je „dôležité neustále využívať dialóg, ktorý umožňuje Rómom predstaviť svoje chápanie Boha i prežívanie svojho vzťahu k nemu. Prežitie situácie často vypovedia viac, ako priveľa myšlienok, pri ktorých hrozí nebezpečenstvo, že sa v nich stratia“ (SPSR 60). To si vyžaduje naozaj nadšených ohlasovateľov evanjelia, ktorí budú schopní s vnútorným postojom prijatia Rómov vysvetliť im základné pravdy viery a mravné zásady.
54. Bratské spoločenstvo znamená aj budovanie farnosti ako prostredia otvoreného pre všetkých. Ak má Boh požehnať túto evanjelizačnú prácu, potom musia byť všetci veriaci navzájom k sebe otvorení. V niektorých farnostiach mnohí Rómovia nechodia na sv. omše, pretože cítia, že v kostole nie sú vítaní a Katolícku cirkev vnímajú ako Cirkev nerómov. Odbúranie vzájomných predsudkov a napätí v miestnych komunitách je dlhodobý proces, ale je k tomu potrebné povzbudzovať ľudí na oboch stranách.
55. Lámanie chleba znamená prípravu a vysluhovanie sviatostí, ako aj slávenie liturgie. Je dobré stanoviť jednotné kritériá na prijatie sviatostí pre Rómov, ale je potrebné, aby tieto kritériá oni nechápali, že platia výlučne iba pre nich. Potom sa ľahko môže sklznúť do formalizmu. „Je potrebné vylúčiť neadekvátne pripravené krsty a uloženie takých požiadaviek, ktoré neplatia pre nerómov, pokiaľ sú Rómovia riadnymi členmi miestnej komunity“ (SPSR 64). Sviatostná katechéza ponúka priestor, aby sa Rómovia zriekli rôznych povier, magického chápania sviatostí a svätenín a okultných praktík, ktoré sprevádzajú ich život a ktoré sú prekážkou k plnému prijatiu Božej milosti. „Toto úsilie o zrelosť vo viere by malo viesť k vykoreneniu scestnej ľahkovernosti, ktorá často vedie k praktizovaniu čítania z ruky, či všeobecne k rôznym poverám. Treba tiež prekonať falošné predstavy o význame liturgických obrádov. V tejto súvislosti je potrebné uviesť na pravú mieru žiadosti o sviatosti motivované chybným alebo nedokonalým úmyslom, ako je napríklad túžba po telesnom zdraví dieťaťa“ (SPSR 75).
56. Modlitbu a celkovo zbožnosť Rómovia prežívajú emotívnejšie, preto sú otvorení na uctievanie Boha, ktorý je živý. Vhodným prostriedkom evanjelizácie je spev a hudba. Prirodzená dispozícia k prijatiu viery v živého Boha a vysoký stupeň emocionálneho života je vhodným prostredím pre lásku k modlitbe, a to tak k praktizovaniu spoločnej ako aj osobnej modlitby.

Formovanie rómskych pastoračných pracovníkov

57. „Pastorácia Rómov je taká špecifická, že partikulárna alebo miestna cirkev môže zistiť, že nemá adekvátne možnosti na jej efektívne vykonávanie - predovšetkým pre nedostatok vhodných pastoračných pracovníkov“ (SPSR 87). Preto aj pri práci s Rómami vyvstáva potreba prípravy a formovania rôznych pastoračných pracovníkov a toho, aby sa samotní Rómovia stali nielen objektom, ale aj subjektom evanjelizácie medzi vlastnými. „Z takejto dobre pripravenej pastoračie musí ako jej prirodzený výsledok vziť „protagonizmus“ samotných Rómov. Musia sa totiž stať apoštolmi seba samých“ (SPSR 99).
58. Preto je veľmi dôležité, ak sú do evanjelizácie zapojení aj samotní Rómovia a keď Božie slovo zaznieva v rómskom jazyku. Títo rómski spolupracovníci lepšie poznajú a chápu

kultúru a problémy Rómov, a tak môžu lepšie zasiahnuť ich srdcia. Je tiež veľkým svedectvom pre Rómov, ak vidia a počujú Rómov, ako svedčia o Ježišovi a žijú podľa evanjelia. Je to princíp, ako sa Božie slovo hlboko dotýkalo ľudí od počiatku, keď počuli vo svojich jazykoch hovoriť o veľkých Božích skutkoch (porov. Sk 2, 11).

59. Formácia laikov - Rómov pre pastoračné úlohy je teda prioritou a záväzkom pre Cirkev do budúcnosti. Vyžaduje si to mnoho námahy a času pre bezprostredný kontakt, ale iba tak možno vychovať vhodných spolupracovníkov pre pastoračnú prácu medzi Rómami (porov. SPSR 100). V tejto súvislosti možno začať aj systematickú formáciu rómskych spolupracovníkov na spôsob animátorských škôl, ktoré fungujú napr. pre mládež.
60. Je potrebné na diecéznej úrovni organizovať systematickú výmenu skúseností z pastoračnej práce s Rómami. Tak možno zabezpečiť kontinuitu tejto pastoračnej starostlivosti a zvyšovať jej kvalitu. Je dôležité, aby sa zvyšovala a formovala citlivosť všetkých kňazov voči Rómom, keďže oni potrebujú osobný kontakt, aby nevnímali faru len ako ďalší úrad, na ktorý musia niekedy chodiť. „A práve farári majú za úlohu pastoračne pôsobiť na farské spoločenstvo, aby venovalo Rómom väčšiu pozornosť, pretože je potrebné disponovať ich na prijatie pomoci od kaplána/misionára ustanoveného pre ich službu“ (SPSR 93).

II. Opis stavu v diecéze

Poznámky k stavu pastorácie Rómov v Spišskej diecéze:

61. Príspevky zo SBF poukazujú na to, že duchovný život Rómov je veľmi slabý. Rómovia sa v malom počte zúčastňujú sv. omši, majú záujem prevažne len o krst, 1. sv. prijímanie, sobáš a pohreb. Mnohí neprijali sviatosť birmovania. Väčšinou majú základné náboženské vedomosti získané v škole na hodinách náboženstva. Postoj mnohých katolíkov k nim je negatívny. Poukazuje sa tiež na to, že v regióne ich je veľa a robíme pre nich málo.
62. Je potrebné konštatovať, že oproti minulosti práca s Rómami v Spišskej diecéze postupne naberať komplexnejší charakter a rastie počet ľudí, ktorí sú v nej angažovaní. V minulosti pôsobili v Spišskej diecéze viacerí kňazi, ktorí boli priekopníkmi pastoračnej práce medzi Rómami. Je povzbudzujúce, že v diecéze bolo vysvätených niekoľko mladých kňazov, ktorí majú osobitný zápal pre pastoračnú prácu medzi Rómami a pôsobia v rozličných rómskych komunitách. Rómom sa venuje aj viacero rehoľných komunit - Školské sestry sv. Františka v Lomničke, Írske sestry v Spišskom Podhradí, Misijné sestry Ducha Svätého v Kežmarku a okolí. V Krížovej Vsi vzniklo Duchovno-spoločenské stredisko pre Rómov, ktoré spravuje Komisia pre mládež v Spišskej diecéze. Takmer polovicu zo všetkých členov detských a mládežníckych krúžkov, ktoré pôsobia v rámci Diecézneho centra voľného času vo Važci a Centra voľného času P.A. Krajčíka v Podolínci, tvoria Rómovia.

Rozdielnosť regiónov a národností v prežívaní náboženského života

63. Farské synodálne bunky sa vo väčšine zhodujú na tom, že náboženský život sa po r. 1989 zmenil. Napriek tomu základné postoje kresťanstva pretrvávajú i keď v slabšej

intenzite. Z celej diecézy prichádza ohlas na Levočskú púť, eucharistické procesie na Božie Telo, úcta k Božskému Srdcu a ďalšie prejavy náboženskej, katolíckej tradície. Vo všetkých regiónoch vládne pokojné spolunažívanie národností a náboženstiev.

64. K negatívam patria predsudky k rómskemu obyvateľstvu, ktorého viera je veľmi slabá a až poverčivá. Nedostatkom mnohých katolíkov je vlažnosť vo viere a duchovných hodnotách; posúvanie duchovných a mravných hodnôt do úzadia a uprednostnenie liberalizmu; zníženie záväznosti prežívania Božích a cirkevných príkazov; zanedbávanie nedele, prikázaných sviatkov; v niektorých regiónoch badať určité napätie medzi rímsko - a gréckokatolíckmi.

Ekumenické spolužitie a dialóg

65. Na území diecézy žijú okrem katolíkov aj iné kresťanské i nekresťanské spoločenstvá: pravoslávni, evanjelici, adventisti, baptisti, Čs. cirkev husitská, Svedkovia Jehovovi, židia a najnovšie ľudia čínskej, kórejskej a vietnamskej národnosti, ktorí sa nábožensky ešte nejako zvlášť neprejavujú. Spolunažívanie a vzájomnosť sa vcelku hodnotí ako dobré, tolerantné, niekedy nevšímavé. Častým zjavom, najmä na Liptove, sú miešané manželstvá, ktorých počet rastie.
66. K negatívnym javom patrí najmä nevedomosť. Mnohí veriaci nepoznajú rozdiely medzi náboženstvami a následne si nevedia obhájiť svoju vieru. Chýba poznanie Písma. Zo zmiešaných manželstiev vychádzajú deti dvojakeho náboženstva, ktoré končia neraz s rodičmi v prispôbovaní sa tomu ľahšiemu, v ľahostajnosti a až ateizme. Pod vplyvom odchodu za prácou pomerne veľa ľudí vstupuje aj do iných náboženských spoločenstiev.
67. Na území diecézy žijú väčšie alebo menšie spoločenstvá oddelených bratov, ktorí vyznávajú Kristovo evanjelium. Spolupráca s nimi sa uskutočňuje prevažne v duchovnej rovine a v mnohých farnostiach sa javí ako málo dostatočná. Skúsenosť ukazuje, že ekumenizmus sa rozvíja natolko, nakoľko kňaz a veriaci pre ekumenizmus pracujú. Veriaci sú otvorení pre vzájomnú modlitbu a pomoc medzi cirkvami.

Fenomény našich čias

68. Téma globalizácie otvára dvere cudzincom k nám a nám do cudziny. Ide tu o možnosť otvoriť sa svetu, ale aj svet nazrieť zvlášť do našej náboženskej kultúry. Je vyzdvihnutá častá dobrá skúsenosť, ak sa „turisti“ zúčastnia našej sv. omše.
69. Globalizácia má aj svoje negatíva: oslabovanie a nepraktizovanie osobnej viery, nedeľná práca, nové kultúrne vplyvy, strata názorovej, náboženskej jednoty, zmysel pre posvätno, úpadok rodinného života - rodinám chýba otec, odcudzovanie sa manželov i rodičov a detí; narastá manželská nevera a mimomanželské vzťahy, uvoľňuje sa morálka a otupuje sa svedomie; prispôbovanie sa novým trendom a skúsenostiam a praktizovanie ich doma zvlášť vo výchove detí, rušenie morálnych hraníc, deti na voľnej nohe odkázané na seba - následne zlyhávajú vo vzťahu k rodičom, škole a aj ako osobnosti; konzum a orientácia sa na vlastný prospech - vládne tendencia mať veľa peňazí a všetko si kúpiť; chýba skromnosť veriacich.

Ohrozenia viery

70. Povera a mágia: Je dosť častým javom návšteva „záračných liečiteľov“, zriedkavejším javom je okultizmus, mágia. Je veľmi škodlivé a nebezpečné, keď samotní veriaci ľudia praktizujú veštestvo, bielu mágiu alebo podobné praktiky. Veľká pozornosť u ľudí sa venuje horoskopom. Negatívne trendy sú u mladšej generácie, ktorej mágia je blízka a najmä populárna. Následne však sa mágia pre nich stáva hriechom a nebezpečnou.
71. Apostázia a náboženské sekty: Väčšina apostázií, ktoré sú v diecéze, sa drží v tajnosti. Príčinou je často väčší záujem o človeka zo strany sekty, zlý príklad kresťanov, strata citlivosti pre hriech, vlažnosť vo viere a nepraktizovanie náboženského života či vlastná ľahostajnosť.
72. Všade tam, kde chýba Cirkev, tam svoje pole pôsobnosti rozkladajú sekty. Ich vplyv na ľudí je minimálny, no aj tak sa snažia o vzrast. Najčastejší je vplyv Adventistov, Scientologickej spoločnosti, Hnutia grálu a Svedkov Jehovových. Sekty oslovujú značný počet Rómov a slabšie sociálne vrstvy. Často ponúkajú finančnú pomoc, stretnutia a záujem o človeka. Zvláštnym javom je Satanizmus. Cez hudbu, koncerty, rôzne párty oslovuje mladých a tí následne inklinujú k sekte.

Nezamestnanosť

73. Nezamestnaní sa delia na tých, čo chcú pracovať a na tých, čo o prácu nemajú záujem. Rómske obyvateľstvo je zväčša nezamestnané, no zároveň je aj zabezpečené poberaním sociálnych dávok, ktoré sú neraz vyššie ako min. mzda. Často zneužívajú pomoc a svoje postavenie ako nezamestnaní. Ďalším zjavom je tzv. mobbing, kedy sa niektorí pracovníci zgrupujú proti niekomu tretiemu a snažia sa mu ponížovaním, osočovaním, klebetami alebo izoláciou zneprijemniť život, ba dokonca ho vyštvať z pracoviska. Aj z tejto príčiny sú ľudia nezamestnaní a zažili to u kresťanského podnikateľa a zamestnávateľa.
74. Bezdomovci vo väčšine farností diecézy nie sú a ľudia bez zamestnania a v núdzi si navzájom pomáhajú, či už ako príbuzní alebo susedia či známi. Navzájom si poskytujú stravu aj šatstvo. Dobrú prácu tu robí charita aj obce.

Konzumný štýl života, sekularizmus, ateizmus

75. Ľudia žijúci v diecéze sa vo väčšine prípadov vzájomne rešpektujú, hoci sú vyznávačmi rôznych vyznaní alebo hodnôt. V niektorých farnostiach sa nájdu aj tzv. útoční a indiferentní ateisti.
76. Cirkev sa javí ako čosi zastaralé, ako tá, ktorá nerozumie človekovi; človek nemá zábrany, potrebuje sa nadmerne zabávať, užívať si života a duchovne žiť bez obmedzení či sebazáporu. Náboženská nevedomosť strednej generácie, ktorá má vychovávať, je značná. Objavuje sa indiferentizmus a formalizmus vo forme - indiferentní ateisti a nepraktizujúci veriaci.
77. Vo veľkej väčšine sa prijíma s benevolenciou a samozrejmou užívanie antikoncepcie a rozvody. V miešaných manželstvách sa niekedy katolícka stránka stane ľahostajnou. Chýba rodinné spoločenstvo všeobecne, ale aj pri stolovaní a modlitbe. Je bežný mimomanželský a predmanželský sexuálny život. Sporadicky sa stáva, že v rodinách

sú uprednostňované zvieratá pred dieťaťom či starým alebo chorým človekom. Ako samozrejma je praktizovaná práca počas nedele a sviatkov či nedeľné nákupy. Veriaci nekriticky prijímajú informácie z médií. Bulvár už prekročil všetky možné morálne aj ľudské hranice. Stretávame sa s častou závišťou, nenávisťou, s túžbou po zisku, nepoctivosťou a krádežou v práci. Takmer zanikol katolícky pozdrav.

Misie

78. Misijné povedomie sa v diecéze objavuje ako veľmi silné. Vo farnostiach, zvlášť u starších ľudí, cítiť záujem o misie. Zahraničné misie (*Misie Ad gentes*) sú podporované zbierkami, Dobrou novinou, rôznymi zbierkami šatstva, známok, adopciou na dialku. Miestne misie sa často oživujú ľudovými misiami a duchovnými obnovami.
79. Z SBF prichádza odozva, že veriaci majú len vo veľmi malej miere jasné povedomie o osobnom misijnom poslaní. Prevláda skúsenosť, že nám chýba živé povedomie a zodpovednosť za šírenie evanjelia v prostredí, v ktorom žijeme a pracujeme. Málo veriacych využíva duchovné cvičenia a taktiež málo veriacych vyhľadá kňaza aj mimo sviatostného fóra, no sú ale ojedinelé skúsenosti, že ho aj hľadajú, ale kňaz nie je k dispozícii. Krátkodobý je aj vplyv ľudových misií na farské spoločenstvo. Dnes je silný vplyv mienky: „nemáť záujem a nestarať sa o druhých“.

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

81. Vzťah k iným náboženstvám:

Nariadenia

- § 1 Rodičia nech viac prežívajú vieru a nevyhýbajú sa osvedčeným katolíckym tradíciám.
- § 2 Nech každý veriaci človek považuje za súčasť svojej viery úprimný záujem o všetko dobré, čo je vo svete a nech sú prvoradým predmetom jeho záujmu najmä chudobní a trpiaci.
- § 3 Každý veriaci si má uvedomovať, že má vlastné charizmy, ktoré má uplatňovať tak, aby posväcoval časný poriadok vecí podľa evanjelia.
- § 4 Každý jednotlivý veriaci človek je zodpovedný za šírenie Božieho kráľovstva vo svete v prvom rade svedectvom vlastného života.
- § 5 Každý kresťan je krstom povolaný, aby svojím životom a vo svojom prostredí vplýval na kultúru života a bol soľou zeme a svetlom sveta.
- § 6 Každý kresťan - katolík nech s úctou a pochopením rešpektuje vieru členov iných cirkví a denominácií a nech svojím postojom podporuje ekumenické snahy Katolíckej cirkvi v celom jej rozsahu.

- § 7 Kresťanovi nesmie byť ľahostajné, čo sa okolo neho deje, čo determinuje život spoločnosti. Len tak bude môcť porozumieť znameniam doby a robiť správne rozhodnutia.
- § 8 Každý kresťan je povinný pomáhať ľuďom, a to materiálne aj duchovne, spoločne i jednotlivo, priamo i nepriamo; motívom vždy má byť skutočné dobro človeka a Božia sláva.
- § 9 Nech sa v každej farnosti intenzívne prežíva týždeň modlitieb za jednotu kresťanov (18-25. január). Aj pri ostatných vhodných príležitostiach sa so súhlasom diecézneho biskupa môže konať spoločné ekumenické slávenie Bohoslužby slova.
- § 10 Rodiny nech pestujú zmysel pre misie a misijnú zodpovednosť, t.j. modliť sa za misionárov, zahŕňať ich priazňou, vážiť si ich prácu a obeť, popularizovať misijnú činnosť vo svete a všemožne napomáhať misijným povolaniam.
- § 11 Veriaci kresťan - katolík nech využíva všetky príležitosti na prehĺbenie svojej kresťanskej identity a aj v nepriaznivej spoločenskej atmosfére pre vieru nech hľadá dôvody pre svoju nádej.
- § 12 Kňazi, katechéti a rodičia nech sa snažia mládeži vštepiť povedomie hrdosti na to, že viera a otvorenosť voči Bohu dáva človeku reálnejší obraz o skutočnosti, ako to robí ateizmus alebo svojvôľa.

Odporúčania

- § 13 Je požiadavkou, aby farnosti organizovali náboženské tradície a zapájali do nich aj mladých ľudí. Starší nech im dovoľia a umožnia napodobniť ich.
- § 14 Kňaz nech dbá o obsah tradícií. Má im dávať ducha, motivovať veriacich, nerušiť, obnovovať a rešpektovať dobré tradície vo farnosti už pri nástupe do nej (*púte ku kaplnkám, sviatenie ozimín, obilnín, ďakovanie za úrodu, návštevy rodín, žehnanie kvetov a bylín...*).
- § 15 Chvályhodná je začínajúca prax spoločnej krížovej cesty napríklad na Veľký piatok.
- § 16 Odporúčam tiež katechézy, prednášky a iné podujatia s cieľom prehĺbenia poznania svojej viery a na poznávanie iných vyznaní a náboženstiev. Vždy sa však musí vylúčiť relativizácia rozdielov a indiferentizmus.
- § 17 Odporúčam spoluprácu kresťanov rôznych vyznaní na sociálnych a iných vhodných projektoch, spoločnú charitatívnu činnosť, spoločné mediálne programy a iné vhodné formy prehlbovania jednoty.
- § 18 Sekularizované prostredie si od kresťanov vyžaduje hlboké vedomie a prežívanie vlastnej kresťanskej identity, čo sa dá dosiahnuť vzdelávaním a posväcovaním a zároveň si vyžaduje schopnosť zvoliť správny postup v ohlasovaní evanjelia.
- § 19 Odporúčam kvôli svedectvu prizvať do farnosti misionárov alebo laických spolupracovníkov, ktorí majú osobnú skúsenosť s misiami.

- § 20 V katolíckych médiách odporúčam poskytnúť priestor pre misionárov, premietat' misijné filmy a dávať ich do reklám.
- § 21 Odporúčam vo farnostiach rozširovať misijné hnutia a združenia; a neobchádzať ani Rómov.

82. Vzťah k iným kultúram a pastorácia Rómov:

Nariadenia

- § 1 Osobitnú pozornosť treba venovať pastorácii Rómov. Treba rešpektovať ich schopnosť prijať vieru a ju praktizovať. Ich pastorácia má viesť k rastu vo viere.
- § 2 Farnosti a cirkevné spoločenstvá nech sú otvorené na misijnú prácu medzi Rómami.
- § 3 Kňaz, ktorý má medzi veriacimi Rómov, nech aktívne pôsobí na mladých cez službu miništrantov a na dospelých využitím pracovnosti, hudobného a pohybového nadania.
- § 4 Teologický inštitút do prípravy na pastoráciu nech zaradí aj prípravu na pastoráciu Rómov.

Odporúčania

- § 5 Pre zlepšenie spolupráce medzi etnikami je potrebné začlenenie, integrovať rómske etnikum, no zároveň je potrebné vynaložiť veľa úsilia o pochopenie jeho života a kultúry, aby sa zachovali dobré hodnoty a spolužitie bolo ľahšie.
- § 6 Pre zlepšenie spolužitia etník je potrebné ukázať, že nemáme voči nikomu predsudky, že pred Bohom sme si všetci rovní.
- § 7 Je potrebné viac vstupovať do rómskych osád.
- § 8 Na diecéznej a farskej úrovni je potrebné nájsť ľudí a finančné prostriedky na pastoračnú prácu medzi Rómami.
- § 9 Je užitočné do pastoračnej práce medzi Rómami pozvať rehole a reholné spoločenstvá a rôzne cirkevné hnutia.
- § 10 Z radov Rómov je potrebné formovať spolupracovníkov, aby evanjelizačná práca mohla prenikať viac do hĺbky.
- § 11 Je užitočné formovať a katechizovať Rómov v malých skupinkách, čo dáva priestor na prejavenie ich darov.
- § 12 Je potrebné zapájať sa do spolupráce so štátnymi realizátormi dlhodobého projektu. Teda majú spolupracovať kňazi, pedagógovia, sociológovia, etnológovia, právnicki, zdravotníci, pracovníci štátnej správy a samosprávy.

83. Vzťah k fenoménom doby:

Nariadenia

- § 1 Predstavení i veriaci nech venujú viac pozornosti sociálnej náuke Cirkvi a jej objasňovaniu.
- § 2 Všetci dospelí kresťania majú ponúknuť alternatívu, zvlášť mladým ľuďom, k tomu, čo ponúka svet. Kňaz v dnešnej dobe má byť naplnený snahou o svätosť, nehanbiť sa vyznať svoju identitu slovom, správaním aj oblečením.
- § 3 Príslušná komisia pastoračnej rady diecézy nech spracuje nové spytovanie svedomia, ktoré bude aktuálne reagovať na videnie hriechu a mravnosti, na spoločenský život.

Odporúčania

- § 4 Treba sa odvolávať na svedomie bohatých vo vzťahu k chudobe ostatných. Treba zdôrazňovať zodpovednosť rodičov vo vzťahu ku alkoholu a drogovej závislosti ich detí.
- § 5 Podľa možností zriadiť na dekanátoch poradenskú službu, alebo odporučiť veriacich na odborníkov v prípade straty zamestnania alebo v odkázanosti na lekársku pomoc tým, ktorí to potrebujú.
- § 6 Pri organizovaní voľného času detí a mládeže a cez prázdniny odporúčam spoluprácu s rehoľami.
- § 7 Sloboda nám ponúka, aby naši zástupcovia v kresťanských médiách využívali všetky možnosti a boli protipólom, konkurenciou, alternatívou komerčným médiám aspoň v základných líniách vo všetkých oblastiach.
- § 8 Je dôležité objasňovať problematiku fenomény doby; spolupracovať s miestnymi organizátormi rôznych kultúrnych podujatí, aby boli také, kde nebude mládež ohrozená vo viere a mravoch.
- § 9 Vhodné by bolo zriadiť na internetovej stránke biskupstva predmetnú tematickú oblasť, kde by sa vkladali takéto príspevky a boli k dispozícii širokej verejnosti.

9. SYNODÁLNA TÉMA

Komunikácia v tvorbe communia

*I. Doktrínálna časť**Teologické aspekty komunikácie*

1. Vnútný Boží život v rámci troch božských osôb je základným a prvotným prejavom komunikácie. Ľudskému rozumu sa tento trojičný život javí ako možný a čiastočne pochopiteľný práve na princípe komunikácie. Na podobnom princípe sa chápe aj tajomstvo Cirkvi a tajomstvo komunikácie Boha s Cirkvou (CI 3). Božie zjavenie nám tajomstvo Najsvätejšej Trojice odhaľovalo postupne. Je to ústredné tajomstvo našej viery (porov. KKC 234) a v ňom spoznáваме aj hlavný dôvod a cieľ stvorenia: Božie darovanie sa človeku a pozvanie človeka k účasti na Božom živote. „Slávou Boha je živý človek a životom človeka je videnie Boha“ (sv. Irenej z Lyonu).
2. Druhý vatikánsky koncil vo svojich dokumentoch predstavil Cirkev ako tajomstvo spoločenstva (lat. *mysterium communionis*; porov. LG 4; 8; 13-15; 18; 21; 24-25; DV 10; GS 32; UR 2-4; 14-15; 17-19; 22), pričom ostávajú nad'alej aktuálne aj iné koncepty ako: Cirkev - Boží ľud; Cirkev - Kristovo tajomné telo; Cirkev - sviatosť spásy atď. Pojem communio zahŕňa v sebe tak vertikálnu ako aj horizontálnu dimenziu a treba ho rozumieť ako spoločenstvo človeka s Bohom a s inými ľuďmi. Jeho počiatkom je viera vyvolaná Božou milosťou a orientovaná na eschatologické naplnenie. Predstava Cirkvi ako communia popri ostatných konceptoch Cirkvi obracia našu pozornosť na komunikáciu ako spôsob uskutočňovania tohto communia. Komunikácia totiž patrí k podstate Cirkvi (CI 3). Komunikačné prostriedky sú v službe vytvárania tohto konceptu communia.
3. Ježiš Kristus ako dokonalý Ohlasovateľ je normou a vzorom komunikačných metód Cirkvi, no rovnako aj obsahom ohlasovania (porov. CI 12). Komunikácia má svoj základný prejav v Božej milosti, ktorou človek uverí v Boha a nadobudne pohľad viery aj na blížneho a na všetky hodnoty a javy. Komunikácia je angažované zdieľanie dobra, ktoré človek prijíma aj odovzdáva. S Bohom komunikuje modlitbou, poznávaním Božieho zjavenia, liturgiou a sviatosťami. Komunikácia s ľuďmi a so svetom je každý čin, ktorým človek prispieva k zduchovňovaniu sveta. Komunikácia a osobný vzťah s Bohom sa odráža na komunikácii a osobnom vzťahu s človekom a naopak.
4. „Komunikácia, ktorá sa uskutočňuje v Cirkvi a skrze Cirkev, spočíva v podstate v ohlasovaní blahozvesti Ježiša Krista“ (CI 5). Je to zvest' o Božej pravde, o transcendentnom určení

človeka, o slobode a dôstojnosti každého človeka bez akýchkoľvek rozdielov, zvest' o porozumení a solidarite národov. Na ohlasovanie týchto a ďalších ušľachtilých cieľov Kristovej blahozvesti je preto potrebné plnou mierou využívať všetky spoločenské komunikačné prostriedky, ktoré sú dobré a ktoré môžu poslúžiť formácii človeka a posväcovaniu sveta.

Vnútorne a vonkajšie komunikačné formy

5. V Ježišovi Kristovi, najlepšom Komunikátorovi, máme dokonalý vzor pre komunikáciu s Bohom aj so svetom. Preto by komunikácia spoločenstva mala byť v modlitbe, liturgii a samotnom spoločenstve. V rámci cirkevného spoločenstva je dôležitá komunikácia ako spôsob nasledovania Pána Ježiša. Eucharistické spoločenstvo nachádza svoje vyústenie a ovocie v každodennom živote cirkevného spoločenstva. Komunikáciu ako neustály proces vzájomného zdieľania na rôznych úrovniach treba vnímať podľa Druhého vatikánskeho koncilu ako „*habitus*” kresťana voči blížnemu a spoločenstvu. Tu patrí aj dialóg v rámci hierarchických služieb a vnútrocirkevný dialóg.
6. Dôležitý je dialóg so svetom. Ježišove slová z veľkňazskej modlitby „*Nie sú zo sveta, ako ani ja nie som zo sveta*” (Jn 17, 16), chápeme ako uistenie, že nasledovníci Ježiša čerpajú svoju identitu z iných zdrojov, než ktoré ponúka svet. Na druhej strane sme si vedomí poslania „*Chod'te teda, učte všetky národy...*” (Mt 28, 19). Je teda Božou vôľou, aby svet poznal Boha i Ježiša Krista, ako aj jeho Cirkev.
7. Komunikácia je prežívaním života „*na ceste*” - ako pútnik do večnosti - do večnej komunikácie s Bohom, so spoločenstvom anjelov a svätých. Základným prvkom završeného sveta je komunikácia. Komunikácia ako forma aj ako obsah tak dostáva eschatologickú dynamiku. Ak sme si vedomí tejto dynamiky a dôsledne sa jej pridrižujeme, potom naše skutky dostávajú charakter vnútorného zamerania na Boha. Tu na zemi sa jej v Cirkvi máme učiť a máme byť v nej príkladom pre svet aj v mediálnej oblasti. Pretože nič si nezoberieme do neba, čo na zemi v našej činnosti nebude mať, hoci v „*zasiatí*” podobe, zárodok večného života. Ak nevybudujeme zárodok komunikácie v spoločenstve, nebude mať čo prerásť do večnosti.

Spoločenské komunikačné prostriedky v službe ohlasovania evanjelia

8. Postoj Cirkvi k spoločenským komunikačným prostriedkom je kladný, nakoľko majú prvoradú úlohu v oblasti informácie, šírenia kultúry a výchovy a zo svojej prirodzenosti sú zamerané na vytváranie medziľudských kontaktov a následne na vytváranie zmyslu pre vzájomné puto. Toto zjednocovanie ľudstva nachádza svoj vzor a završenie vo večnom trojičnom spoločenstve Boha. Z týchto dôvodov Cirkev vníma masmédiá ako „*Božie dary*” (CP 2).
9. Vzhľadom na masmédiá Cirkev sleduje dvojaký cieľ: „*Jedným je povzbudiť ich správny vývoj a využívanie pre dobro ľudského rozvoja, spravodlivosti a mieru, pre pozdvihnutie spoločenstva na miestnej, národnej a medzinárodnej úrovni, vo svetle spoločného dobra a v duchu solidarity. (...) Avšak Cirkev sa zaujíma aj o svoju komunikáciu a o komunikáciu vo svojom vnútri*” (CI 3). Cirkev aj svetu masmédií neustále pripomína

„*základný princíp, že ľudská osoba a ľudské spoločenstvo sú cieľom a mierou využívania médií v spoločenskej komunikácii. Komunikácia sa má uskutočňovať ľuďmi, pre ľudí a v záujme rozvoja človeka*” (ESK 21).

10. Každá podávaná informácia by mala byť „*čo do obsahu pravdivá a - bez narušenia spravodlivosti a lásky - úplná. Okrem toho má byť podaná slušným a primeraným spôsobom, a teda má svedomite zachovávať mravné zákony a zákonité práva človeka a jeho dôstojnosť tak pri čerpaní, ako aj pri uverejňovaní správ*” (IM 5). Informácie by nemali byť podávané vytrhnuté z kontextu, ale v súvislostiach, aby si príjemcovia mohli vytvoriť komplexný obraz o predkladanej udalosti. Právo na informácie nesmie zasahovať do práv ochraňujúcich dobré meno jednotlivca alebo celej spoločnosti, do práva na súkromie, či do práva na tajomstvo.
11. Tí, čo šíria informácie, majú povinnosť slúžiť pravde a nenarúšať lásku, rešpektovať povahu faktov a hranice kritického úsudku o osobách a vyvarovať sa pokušeniu ohovárať a osočovať (porov. KKC 2497). Zároveň by mali informovať o skutočne podstatných udalostiach a neuprednostňovať tie, ktoré zaujmú nie svojou váhou, ale senzáčnosťou. Vzájomné predbiehanie sa v rýchlosti prinášania nových informácií má často za dôsledok prinášanie neúplných a nepresných informácií. Základným zákonom každej komunikačnej činnosti musí ostávať úprimnosť, overenosť a pravda (porov. CP 17).
12. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať informovaniu o mravnom zle, ako sú vojny, vraždy, neviazaný život a násilie, ale aj informovaniu o prírodných katastrofách, dopravných nešťastiach, tragických úmrtiach a podobne. O týchto skutočnostiach je potrebné informovať dôkladným realistickým spôsobom, no zároveň si ich zobrazovanie vyžaduje najvyššiu ohľaduplnosť a citlivý prístup. Existuje riziko, že opis mravných ziel, ktorý má v príjemcovi vzbudiť odpor, v dôsledku pravidelného a príliš živého vykresľovania spôsobí znecitlivenie človeka voči týmto zlým a nešťastiam a môže viesť až k vzniku rôznych psychologických porúch či zlých žiadostí.
13. Rovnako pozitívny prístup, aký má Cirkev k spoločenským komunikačným prostriedkom, zaujíma aj k internetu (porov. CI 1). Posolstvo Jána Pavla II. k 35. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov s názvom Rozhlasujte zo striech: Evanjelium v dobe globálnej komunikácie pripomína pozitívnu schopnosť internetu prenášať správy a učenie náboženského charakteru cez prekážky a hranice. „*Také široké publikum by predstihlo aj tie najtrúfalejšie predstavy tých, čo hlásali evanjelium pred nami*” (bod 3). Internet umožňuje získať prvý kontakt s kresťanským posolstvom. Na druhej strane však nikdy nemôže nahradiť hlboký zážitok Boha, ktorý môže poskytnúť len liturgický a sviatosťný život Cirkvi. Preto je dôležité, aby kresťania hľadali spôsoby, ktoré by pomohli človekovi neuzatvárať sa vo virtuálnom svete, ale skutočne a naplno žiť v reálnom svete kresťanského spoločenstva.
14. Cirkev sa vždy snažila pozorne vnímať, prípadne usmerňovať spoločenské zmeny a citlivo na ne reagovať, aby jej ohlasovanie evanjelia bolo čím účinnejšie. Jednou z najvýraznejších globálnych novín v dnešnej spoločnosti sú komunikačné prostriedky. Spišská partikulárna cirkev, prítomná v súčasnej spoločnosti a sprevádzajúca jej premeny, si uvedomuje to, že ak chce byť zrozumiteľná a zo strany sekularizovaného sveta braná do úvahy, musí v každodennej praxi ohlasovania evanjelia používať ten istý jazyk, ktorým komunikujú dnes prostriedky spoločenskej komunikácie. Jazyk audiovízie

- a internetu prináša do nášho života novú problematiku, ktorej porozumenie si zo strany Cirkvi vyžaduje výchovné úsilie a iniciatívu. Komunikačný jazyk však nesmie zahmlievať evanjeliovú pravdu.
15. Synoda považuje tiež za nevyhnutné robiť reflexie a diskusie pre všetkých ľudí dobrej vôle, tak pre odosielateľov, ako aj pre prijímateľov, čo sa týka vzťahu k prostriedkom spoločenskej komunikácie.
 16. V oblasti komunikačných prostriedkov je obzvlášť viditeľná disproporcia medzi veľkými právami Cirkvi a jej minimálnymi praktickými možnosťami. Nemalo by to však znechucovať kňazov pôsobiach v pastoraácii a veriacich, ani zabráňovať im v akceptácii dobra, ktoré sa nachádza v komunikačných prostriedkoch v krajine prastarej a ctihodnej kresťanskej kultúry slovenského národa.
 17. Oblasť masmediálnej komunikácie vo všeobecnosti ponúka široký priestor realizácie všetkým, ktorí disponujú patričnou kompetenciou, nápaditosťou a iniciatívou. Súčasná situácia v širokej miere umožňuje vytvárať rozličné pastoračné projekty v spolupráci s Katedrou žurnalistiky Katolíckej univerzity, Rádiom Lumen, televíziou TV Lux a týždenníkom Katolíckej noviny a inými inštitúciami. Osobitne sa odporúča využívanie možností internetu na komunikáciu a informovanie o činnosti farností a biskupstva cez internetové stránky, prostredníctvom ktorých sa ponúka priestor aj na formáciu.
 18. Synoda, ktorej leží na srdci kvalita náboženského, mravného, intelektuálneho a estetického rozvoja veriacich, považuje za vhodné apelovať na všetkých členov Spišskej diecézy, aby aktívne uplatňovali tieto princípy používania komunikačných prostriedkov:
 - a) Uvedomiť si kladné a záporné stránky médií prostredníctvom získania lepších poznatkov o špecifikách ich jednotlivých druhov.
 - b) Kriticky vnímať obraz reality prezentovaný v médiách.
 - c) Schopnosť vyberať si programy vzhľadom na propagované ideové a mravné postoje a konfrontovať ich s vlastným kresťanským svetonázorom. Dôležitou úlohou a novou povinnosťou rodičov voči deťom je ich aktívna účasť na výbere sledovaných programov a dĺžky času, ktorý tejto činnosti venujú a diskutovať o sledovaných programoch.
 - d) V rodinách aj mimo nich diskutovať o hodnotách, ktoré médiá prezentujú.
 - e) Využívať vplyv médií na rozšírenie poznatkov, prehĺbenie etického a estetického čítania, formovanie medziludských vzťahov a citlivosti na potreby blížnych.
 - f) Pestovať ostražitosť voči manipulácii v médiách.
 19. Zvlášť dôležité je, aby si kňazi pôsobiach v pastoraácii boli vedomí nevyhnutnosti využívania komunikačných prostriedkov ako neodmysliteľných a bežných pastoračných nástrojov, bez ktorých by bolo ohlasovanie evanjelia v dnešnej dobe anachronické, sťažené a málo účinné.
 20. Súčasné kresťanstvo vyžaduje od veriacich uvedomelosť a schopnosť kritického ponímania v prijímaní médií, ako aj ochotu ovplyvňovať ich formovanie prostredníctvom vyjadrenia požiadaviek a názorov podľa vlastného svedomia. To má potom veľký účinok na tvorbu programov a stáva sa znakom aktívnej prítomnosti katolíckej verejnej mienky v spoločenskom živote.
 21. Obzvlášť dôležitú mravnú povinnosť správneho prístupu k médiám majú zodpovední činitelia: producenti, autori a realizátori.

22. Nositeľmi osobných modelov, najmä pre mládež, sú umelci, publicisti a spisovatelia. Ich popularita nadobúda umocnený účinok, ak je potvrdená osobným bezúhonným mravným životom. Z tohto dôvodu Cirkev na Spiši považuje za svoju povinnosť zahrnúť do osobitnej pastoračnej starostlivosti umelcov, publicistov a spisovateľov, byť k dispozícii ich tvorbe, pozvať ich k spolupráci, čerpať z ich skúseností a vyjadriť uznanie ich práci.
23. Synoda Spišskej diecézy nadovšetko zdôrazňuje, že Cirkev z dôvodu reprezentovania miliónov katolíkov, ktorí spolutvoria novodobú tvár Slovenska, má právo byť prítomná v komunikačných prostriedkoch, ako aj povinnosť využívať ich v evanjelizačnej misii. Cirkev si uvedomuje potrebu aktívnej prítomnosti vo všetkých tlačových a elektronických médiách.

Riziká v komunikácii

24. Popri nesporných pozitívach je nevyhnutné uvedomiť si, že médiá nie sú zázračnou krajinou kybernetického priestoru, kde je možné vyjadriť čokoľvek a jediným zákonom je úplná sloboda jednotlivca. Prehnatý individualizmus a egocentrizmus môže viesť k tomu, že internet nebude spájať, ale izolovať a rozdeľovať. „*Mladí sa musia naučiť dobre zaobchádzať so svetom kybernetického priestoru, musia vedieť podľa zdravých morálnych kritérií posúdiť to, čo v ňom nájdú a naučiť sa používať nové technológie pre svoj komplexný rozvoj a pre dobro druhých*” (CI 7).
25. Odvrátenie sa človeka od svojho Stvoriteľa je príčinou jeho náchylnosti k hriechu. Dôsledkom je aj nesprávne využívanie spoločenských komunikačných prostriedkov. Toto riziko zvyšuje aj vysoká pôsobivosť ich účinkov, ktorá je zároveň nenápadná a sugestívna, takže ju nepripravení príjemcovia nedokážu spozorovať, resp. odmietnuť.
26. Spoločenské komunikačné prostriedky majú podľa prania Cirkvi slúžiť pokroku ľudstva a objavovaniu pravdy (porov. CP 13). Napriek tomu je kultúra médií „*hlboko nasiaknutá typicky postmoderným chápaním, podľa ktorého jedinou absolútnou pravdou je, že nejestvujú absolútne pravdy, alebo ak by jestvovali, boli by ľudskému rozumu nedostupné, a teda nepodstatné*” (Ján Pavol II.: Posolstvo k 35. dňu spoločenských komunikačných prostriedkov, 13). Dôsledkom takejto diktatúry relativizmu nie je len spochybňovanie pravdy, ale aj dobra, krásy a nakoniec aj samého Boha. Masmédiá častokrát stierajú hranice medzi tým, čo je dobré a čo zlé, medzi krásou a škaredosťou argumentujúc, že pre každého mediálneho príjemcu je dobré alebo krásne niečo iné. Takéto zmýšľanie vytvára priestor pre prezentáciu aj pornografie a násilia ako istých foriem „*umenia*”.

II. Opis stavu v diecéze

Človek je stvorený pre komunikáciu v spoločenstve

27. Personálna komunikácia vo farnostiach je dobrá, ale niekde ju sťažujú osobné predsudky. Žiada sa posilnenie tímovej práce v pastoračných snahách. Vo farnostiach chýba farská systematická katechéza so zameraním na jednotlivé spoločenstvá: deti, mládež, rodičia, seniori. Nedelňa je ideálnym dňom na upevnenie farského a rodinného spoločenstva.
28. V homíliách sa ozýva potreba vzájomnej komunikácie, ale v rodinách chýbajú rozhovory o veciach viery. Problémom je niekde aj nedeľňajšie popoludnie ako čas na spoločné stretnutie pri pobožnostiach, pretože rodiny ho využívajú na oddych, cestovanie a pod. Niekde sa popoludňajšie pobožnosti nekonajú vôbec.

Komunikácia v spoločenstvách veriacich

29. Veriaci sa radi stretávajú na spoločnej modlitbe, žiaľ, nie všade rovnako. Sú isté špecifiká regiónov. Ľudia sa spolu modlia ruženec, litánie, krížové cesty, adorácie, rôzne pobožnosti, no realita je taká, že na týchto akciách sa zúčastňujú prevažne staršie ženy a aj to v malom počte. Potešiteľné je, že viac ľudí na svätých omšiach pristupuje k svätému prijímaniu. Je to aj zásluhou toho, že sa v kostoloch prakticky každý deň sponedá.
30. Zvýšeniu úrovne vnútrocirkevného dialógu napomôžu lepšie fungujúce pastoračné rady farností. Veriaci očakávajú pastoračné rady ako samozrejmosť, opakovane si žiadajú dlhšie a hlbšie vizitácie zo strany biskupa. Vynára sa aj potreba diecézneho časopisu, ktorý by veriacich informoval o dianí v diecéze.
31. Možnosti osobného stretnutia veriacich s kňazmi závisia od ochoty tak kňaza, ako aj veriacich stretnúť sa. Vo všeobecnosti veriaci nemajú pocit, že by sa kňaz týmto stretnutiam bránil. Návštevy kňaza v rodinách vnímajú ako požehnanie pre rodinu. Treba však pamätať aj na riziká (*ohováranie kňaza, závisť pre zameranie sa len na niektoré rodiny a pod.*). Veriaci by privítali častejší dialóg s kňazom vo forme otázok a odpovedí. V niektorých farnostiach majú zavedenú schránku na podávanie návrhov, odkazov a otázok pre duchovného otca, predsa je to vnímané ako čosi anonymné, neosobné, čo nemôže nahradiť osobný kontakt.
32. Kánonické vizitácie sa pre niektorých veriacich javia ako neznámy pojem. Vo viacerých farnostiach sa uskutočnili dekanské, ale biskupské si nikto nepamätá. Od biskupských vizitácií veriaci očakávajú živý záujem o život veriacich, stretnutie sa s rôznymi vekovými skupinami a stavmi, povzbudenie do života a predovšetkým osobný kontakt, čo napomáha prehĺbovať diecézne spoločenstvo.
33. Dialóg s biskupom pri vysluhovaní sviatosti birmovania mnohí hodnotia výlučne pozitívne. Niektorým sa zdá, že je to vhodné po liturgickom slávení, ale veľmi silno vyznievajú tie postrehy, ktoré hovoria o tom, že je to vhodnejšie už v predvečer slávnosti alebo dokonca počas prípravy na prijatie sviatosti birmovania.

34. Veľmi pozitívne veriaci vnímajú otvorenie diecéznej synody, ktorá zároveň priniesla aj novú formu komunikácie prostredníctvom farských rozpráv.

Komunikačné prostriedky v službe communia

35. V diecéze existujú viaceré katolícke vydavateľstvá. V troch regiónoch Spišskej diecézy (*Orava, Liptov, Spiš*) existuje desať predajní kníh s náboženskou tematikou. Pravidelne vychádza okolo 15 farských časopisov a periodík. Internetová komunikácia v diecéze je štandardná a prispôsobuje sa postupne novým možnostiam. Diecézne inštitúcie majú aktívne internetové stránky a funkčné e-mailové schránky, rovnako aj všetky farnosti. Nie všetky ich však používajú.
36. Vplyv verejnoprávných médií na verejnú mienku je evidentný. Niektorí veriaci si osvojujú pomýlené názory niektorých redaktorov, ktorí v rôznych reláciách útočia na Katolícku cirkev. Napriek tomu existuje väčšina veriacich, ktorá v prieskumoch vyjadřila vysokú podporu a sledovanosť najmä priamych prenosov bohoslužieb z domáceho prostredia (*aj ekumenických bohoslužieb*) a zo zahraničia najmä veľkonočných a vianočných bohoslužieb z Vatikánu. Medzi veľmi sledované relácie patrí požehnanie Urbi et Orbi z Vatikánu a Krížová cesta z Kolosea. Napriek tomu paradoxne veriaci ľudia sledujú, a tým aj podporujú, bulvárne médiá a ich pochybné obsahy.
37. Starostlivosť o náboženské vysielanie vo verejnoprávných médiách je zabezpečená prostredníctvom Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska. Verejnoprávne médiá sú platené z koncesionárskych poplatkov, čo umožňuje vstúpiť aj Cirkvi do programovej štruktúry v rámci redakcií náboženského vysielania.
38. Vzťah Cirkvi na diecéznej úrovni k ostatným komerčným médiám je skôr rezervovaný a opatrný. Za diecézu je poverený hovorca diecézy s povolením účinkovať v médiách (*v zmysle kán. 831 KKP*).
39. Vydavateľské kvality katolíckych médií sú na veľmi dobrej úrovni. Avšak ich finančná zabezpečenosť je nízka. Na druhej strane katolíckym médiám chýba obchodná stratégia. Diecézna činnosť v oblasti finančnej podpory médií je zameraná najmä na podporu TV Lux a Rádía Lumen.
40. Rádio Lumen pokrýva signálom územie diecézy asi na 90%, TV Lux prenáša svoj signál satelitom a cez iné spoločnosti. Programová štruktúra Rádía Lumen vyhovuje predovšetkým stredným a starším vrstvám obyvateľstva, ktoré je z veľkej časti na Slovensku katolícke.
41. Pravidelne na Siedmu veľkonočnú nedeľu sa konajú modlitby, vzdelávacie aktivity a zbierka na katolícke masmédiá vo všetkých farnostiach diecézy. Z vyzbieraných prostriedkov sa podporujú rôzne mediálne projekty na celom Slovensku. Financie rozdeľuje Rada pre spoločenské komunikačné prostriedky KBS. Pastoračia zamestnancov v katolíckych médiách je zabezpečená prostredníctvom kňazov.
42. V diecéze máme Diecézne centrum voľného času, kde sa mladým ľuďom poskytuje okrem iného aj patričná formácia vzťahu k médiám. Okrem toho je od októbra 2001 profesionálne pripravovaná časť študentov a doktorandov na Katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku.

43. Kongregácia pre katolícku výchovu v roku 1986 vydala inštrukciu Pokyny na formovanie budúcich kňazov v oblasti využívania prostriedkov spoločenskej komunikácie, ktoré prikazujú formáciu seminaristov v oblasti médií. Seminaristi redigujú a vydávajú časopis Brázda. Diecéza má kňazov, ktorí študovali postgraduálne pastorálnu teológiu v špecializácii na médiá.
44. Využívanie internetu ako takého je podmienené tým, či je v danej farnosti dostupný signál a či sa v domácnostiach nachádza zariadenie na jeho využívanie. Využívajú ho prevažne mladí a stredná generácia. Pomohlo by, keby sa viac propagovali kresťanské portály. Napriek tomu v Spišskej diecéze už existuje pravidelný živý prenos bohoslužieb cez internet.

Diecézne a farské časopisy, diecézny internet a publikačná činnosť

45. Najväčší záujem vo farnostiach je o Katolícke noviny. Popri nich veriaci majú k dispozícii aj iné, ako: Posol; Hlasy z domova a misií; Rodina Nepoškvrnenej; Slovo medzi nami; Apoštol Božieho milosrdenstva; Don Bosco dnes; Rozmer; Rebrík; Sväté písmo pre každého; AHA; Família.
46. Niektoré farnosti, zvlášť väčšie, majú svoju internetovú stránku, ktorá je pravidelne aktualizovaná, no väčšina farností ju nemá. Každá farnosť má však priestor na stránke diecézy, ktorý môže využiť na uverejnenie homílií, aktualít, katechéz, oznamov a pod.
47. Farské nástenky majú stále svoj význam. Potrebné je zveriť nástenku niektorému ochotnému laikovi, ktorý ju bude aktualizovať a informovať o dianí vo farnosti, ako aj v okolitých farnostiach a diecéze.
48. V niektorých farnostiach sa ujala iniciatíva laikov spolu s kňazom vydávať časopis buď v pravidelných, alebo v nepravidelných intervaloch. No väčšina farností, najmä menších, si to nemôže dovoliť buď pre nedostatok financií, alebo ochotných a schopných ľudí podieľať sa na ich príprave. Ich úroveň je dobrá, no mohli by prinášať aj katechézy, informácie o liturgických gestách a postojoch, náboženskej literatúre a o aktuálnom dianí vo farnosti, cirkevnej škole, diecéze a pod.
49. Nie v každej farnosti existuje farská knižnica a nie každá, ak sa nachádza, je aj funkčná. Aj napriek konštatovaniu, že ľudia málo čítajú a študujú, sa nájdu takí, ktorí si knihy nielen požičávajú z knižnice, ale si ich požičiavajú aj medzi sebou. To isté sa týka aj kaziet, DVD a CD-nosičov. Pozitívum treba vidieť aj v tom, že v niektorých obecných knižniciach sa nachádzajú tituly aj s náboženskou tematikou. Veriacich treba informovať o nových tituloch na nástenke alebo na internetovej stránke. Spišská diecéza má publikované viaceré prezentačné a propagačné produkty pre návštevníkov a hostí Spišskej Kapituly. Nové technológie sú však výzvou k ešte lepšiemu systému interaktívnej prezentácie diecézy, Spišskej Kapituly s jej pamätihodnosťami, ako aj diecéznej knižnice, resp. archívu.
50. Popri všetkých technických nástrojoch komunikácie majú farské oznamy významné miesto, ak ich kňaz prednesie jasne, stručne a konkrétne o farskom aj diecéznom živote. Informovať treba predovšetkým o liturgickom prehľade týždňa, ale aj o aktuálnom dianí v Cirkvi.

Ohrozenia komunikácie a spoločenstva

51. Masmédiá sú veľmi dobré výdobytky techniky a možno ich chápať ako Božie dary, ale môžu mať aj negatívny vplyv, ktorému podlieha predovšetkým mládež, ktorá si ešte len formuje názory. Vyzdvihovanie negatívnych vzorov, podsúvanie skreslených informácií, prezentovanie násilia, virtuálna realita a iné formy negatívne ovplyvňujú správanie mládeže. Staršej generácii zasa hrozí manipulácia a vytváranie falošnej verejnej mienky. Veriacich treba viesť a vychovávať v školách, v rodinách a v katechézach, aby si vedeli správne vyberať dobré obsahy z ich ponuky.
52. Spoločenstvo je ohrozené najmä majetkovými spormi, sociálnymi rozdielmi, alkoholizmom, pohodlnosťou, cestovaním za prácou, klebetami a ohováraním. Ľudia sa tým od seba odcudzujú a strácajú osobný kontakt. Vzájomnej komunikácii sa treba učiť najskôr v rodine. Vzájomnej osobnej komunikácii v rodinách bráni zlá organizácia času, televízia, internet, práca, uzavretosť a pod. Ako riešenie sa javí usporiadať viac spoločenských akcií - výlety, hry, kultúrno-spoločenské podujatia, takisto je dôležitá aj spoločná práca v rodinách.

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

53. Dôležitosť vnútornej a medziosobnej komunikácie

Nariadenia

- § 1 Základom kresťanského spoločenstva je Eucharistia - communio, preto treba veriacich viesť k tomu, aby k svätému prijímaniu pristupovali v posväcujúcej milosti a zároveň ich treba viesť k uvedomeniu, že k plnej účasti na svätej omši patrí aj účasť na svätom prijímaní. Platí však, že každá účasť na svätej omši je užitočná.
- § 2 Je potrebné permanentne podporovať a vyzdvihovať aktívnu účasť veriacich na liturgii a napomáhať komunikáciu hierarchie s Božím ľudom.

Odporúčania

- § 3 Náležitú pozornosť v katechézach a homíliách treba venovať objasňovaniu koncilového konceptu communia.
- § 4 Za veľmi dôležitý prvok v komunikácii treba považovať aj čítanie náboženskej literatúry. Nejde len o informácie, ale aj o prehĺbenie schopnosti rozlišovať dobro a zlo. Čítanie náboženskej literatúry treba považovať za súčasť duchovného života.

54. Komunikácia v diecéze a vo farnostiach

Nariadenia

- § 1 Aktívni, schopní a odborne pripravení veriaci nech pomôžu vytvoriť a aktualizovať verejné formy elektronickej prezentácie farností a dekanátov. Nech sa na internetových stránkach farností uvádza aj odkaz na internetovú stránku diecézy a na kresťanské portály.

- § 2 Kňazi nech sa usilujú zmysluplne komunikovať medzi sebou navzájom. Dekani jednotlivých dekanátov nech napomáhajú koordinovať kňazskú komunikáciu rôznymi kňazskými podujatiami, ktoré napomôžu tvoriť opravdivé kňazské spoločenstvo, aby sa nikto necítil osamotený a aby sa rozvíjala komunikácia aj medzi staršími a mladšími kňazmi.
- § 3 Kňazi musia urobiť výrazný pokrok v oblasti komunikácie s veriacimi: ovládať základné spôsoby v medzilidskej komunikácii, náboženské obsahy vysvetľovať zrozumiteľne, používať vždy aktuálny slovník, formulovať vízie pastoračného života farností, uplatňovať princíp subsidiarity. Preto je veľmi dôležité, aby sa tomuto spôsobu komunikácie priúčali aj bohoslovci v kňazskom seminári. Aj veriaci by mali urobiť pokrok v komunikácii s kňazom a vzájomne medzi sebou. Treba si uvedomiť, že dialóg nie je len výmena myšlienok, ale aj výmena darov.
- § 4 Nech kňazi vo farnostiach podporujú vznik a činnosť malých spoločenstiev ako veľmi dobrú formu komunikácie medzi veriacimi.
- § 5 Každý kňaz nech považuje za pastoračnú povinnosť propagovať katolícke médiá a povzbudzovať veriacich k ich podpore a využívaniu.
- § 6 Kompetentné authority nech bdejú nad pravosťou viery a mravov v médiách na farskej úrovni.

Odporúčania

- § 7 Pre dosiahnutie účinnej komunikácie v diecéze, vo farnosti a kvôli lepšiemu poznaniu médií nech farské médiá úzko spolupracujú s diecéznym hovorcom pri vydávaní farských časopisov a pri aktualizácii farských internetových stránok.
- § 8 Kňazom a osobám zodpovedným za tvorbu kresťanského spoločenstva sa naliehavo odporúča využívať aj špeciálne formy komunikácie v pastoračii. Nech sú vynaliezaví v komunikácii aj s ľahostajnými veriacimi a neveriacimi, s ktorými je často potrebné hovoriť nenáboženským jazykom.
- § 9 Veriacim sa odporúča, aby napomáhali zriadiť pastoračné centrá, kde sa môžu uskutočňovať spoločenské podujatia na pestovanie spoločenstva (*communio*).
- § 10 Odporúča sa organizovať aj „dni pre rodinu“ vo farnostiach, aby sa posilnilo rodinné i farské spoločenstvo.
- § 11 Kňazi nech vo farnostiach venujú zvýšenú pozornosť sláveniu „dňa masmédií“ (*Siedma veľkonočná nedeľa*) najmä modlitbami a formáciou v mediálnej oblasti.
- § 12 Farské oznamy sú i naďalej významným komunikačným prostriedkom. Preto sa odporúča, aby boli zverejnené na prístupných miestach a pokiaľ je to možné aj na internetových stránkach a farských listoch, prípadne v obecných či mestských novinách. Je to zároveň príležitosť formačne pôsobiť aj na kresťanov vlažných vo viere.

55. Komunikácia v rodinách a iných spoločenstvách veriacich

Nariadenia

- § 1 Nech sa rodičia, katechéti a kňazi s trpezlivosťou a porozumením venujú komunikácii s deťmi a mládežou. Nech si za týmto účelom rozširujú aj svoje vzdelanie a navzájom si v tom pomáhajú.
- § 2 Je neprípustné, aby deti videli svojich rodičov konzumovať nevhodné a bezduché programy, alebo sledovali také programy spolu. Rovnako je neprípustné, aby rodičia nechávali bez povšimnutia takéto programy sledovať svoje deti.

Odporúčania

- § 3 Rodičia nech priučajú deti rôznym formám trávenia voľného času a nech majú prehľad o internetových stránkach, ktoré ich deti navštevujú, aby sa predchádzalo počítačovým a iným závislostiam, ako aj morálnym zlyhaniam.
- § 4 Rodinám sa odporúča, aby televízor umiestnili v spoločných priestoroch.

56. Komunikácia so svetom

Nariadenia

- § 1 Pozitívny a otvorený vzťah k svetu a všetkému dobrému vo svete, ako aj náležité využívanie komunikačných prostriedkov nech je súčasťou spirituality kresťana katolíka.
- § 2 Nech sa každý veriaci cíti byť povolaný k vydávaniu svedectva viery slovom, príkladom a výmenou skúseností, a tak sa stávať komunikátorom viery.
- § 3 Kňazi môžu prispievať do médií, ktoré otvorene napádajú katolícke náboženstvo a dobré mravy len s povolením miestneho ordinára a veriaci vtedy, ak majú na to oprávnený a rozumný dôvod (*porov. kán 831 § 1 KKP*). Každý kňaz, ktorý je kontaktovaný takým médiom, nech o tom informuje miestneho ordinára. Ku všetkým mediálnym pracovníkom treba však pristupovať otvorene a vyjadrovať sa s patričnou slušnosťou.

Odporúčania

- § 4 Je potrebné si uvedomiť, že každý je súčasťou spoločnosti, v ktorej médiá zohrávajú dôležitú úlohu a sú integrálnou súčasťou života rodín aj jednotlivcov.
- § 5 Je veľmi potrebné nadobudnúť odvahu brániť dobro, kultúru a spravodlivosť, ako aj odvahu poukazovať na zlo, ktoré sa cez svetské médiá nezriedka ponúka s cieľom oslabiť katolícku vieru a morálku.
- § 6 Veriaci nech sa domáhajú vysielania viac duchovných relácií vo verejnoprávných médiách. Nech veriaci nie sú len „mlčiacou väčšinou“, ale nech využívajú aj formu písomných zákonných výhrad alebo formu vyžiadania opravných prostriedkov, keď mediálny obsah uráža ich náboženský cit, morálku a vieru. Svoje výhrady nech

posielajú priamo príslušným dozorným a sankčným orgánom. V týchto veciach sa môžu informovať u hovorca diecézy, prípadne na samosprávach.

57. Komunikačné prostriedky

Nariadenia

- § 1 Treba pomáhať zvyšovať kvalitu činnosti katolíckych médií. Nech sa personál katolíckych médií odborne vzdeláva a formuje v mediálnej tematike aj v technických a prezentačných zručnostiach.
- § 2 V rámci internetovej stránky diecézy je potrebné vytvoriť priestor, kde budú aktuálne zverejňované dôležité akcie diecézy, dekanátov a farností.

Odporúčania

- § 3 Veľmi odporúčam veriacim čítať náboženskú literatúru, osobitne životopisy svätých a tiež vieroučné a mravoučné knihy a katolícku tlač. Preto je veľmi potrebné podporovať katolícke médiá hmotne i duchovne.
- § 4 Mediálna výchova, ktorej zavedenie odporúča cirkevným školám aj dokument Cirkev a internet, by mala byť vhodným priestorom, kde si žiaci budú môcť osvojiť nielen technické zručnosti, ale aj kritériá vkusu, pravdivého morálneho úsudku a informácie o dobrých internetových stránkach.
- § 5 Súčasná postmoderná doba nerozumie, alebo zle rozumie jednote, vyzdvihuje pluralizmus, individualizmus a sekularizmus. Preto je potrebné, aby sa aj seminaristi náležite pripravovali na prácu v médiách a s médiami.
- § 6 Je žiaduce, aby sa mediálnej výchove neformálnym spôsobom prostredníctvom stretnutí venovali aj skupiny na to pripravených mladých, ktorí tak budú učiteľmi svojich rovesníkov.
- § 7 Každý veriaci človek nech sa usiluje formovať si kritický zmysel pre prijímanie informácií z médií. Formácia kritického zmyslu pri používaní prostriedkov spoločenskej komunikácie nech sa uskutočňuje v rodinách a taktiež v škole, kde sa táto problematika má stať súčasťou učebných osnov predmetov, na ktorých sa vyučuje náboženstvo.
- § 8 Nech formácia ku kritickému prijímaniu informácií a vplyvov z médií nechýba ani vo farskej katechéze, zvlášť tam, kde v rodinnej katechéze niektorí rodičia pre nedostatok času či nevedomosť zanedbali túto výchovu.

10. SYNODÁLNA TÉMA

Správa hmotných dobier

I. Doktrínálna časť

Úvodná charakteristika

1. Cirkev ako celok aj vo svojich partikulárnych formách si uvedomuje poslanie, ktoré prijala od Krista: Chod'te teda, učte všetky národy... (Mt 28, 20). Na dosahovanie tohto cieľa sú okrem nadprirodzených prostriedkov potrebné aj hmotné dobrá, čiže časné majetky. Nadobúdanie, vlastníenie, správa, scudzovanie hmotných dobier, nábožných odkazov a nábožných fundácií sa riadia kánonmi KKP 1254-1310 a ďalšími partikulárnymi zákonmi, ktoré vydal diecézny biskup.
2. Správa hmotných dobier (*d'alej: SHD*) v Cirkvi je teda požiadavkou spravodlivosti. Cieľom SHD je dosahovanie riadnych a vlastných cieľov vyplývajúcich z poslania Cirkvi. Dôležitá je tu aj požiadavka evanjeliovej chudoby (*porov. Lk 4, 18; Mt 5, 3*), ktorú tu treba chápať ako vnútornú slobodu, resp. odpútanosť od týchto dobier (*porov. KKC 544, 2544-2545*). Pod tým treba rozumieť slobodu od akejkoľvek prílišnej naviazanosti na hmotné majetky a zároveň aj vonkajšiu slobodu v spravovaní tých hmotných dobier, ktoré Cirkev vlastní. Aj keď Cirkev hlása pokoru, službu a lásku voči Bohu a blížnemu, predsa na dosahovanie týchto duchovných dobier potrebuje vlastniť a spravovať aj hmotné. V SHD sa musia dôsledne rešpektovať aj príslušné právne normy Slovenskej republiky.
3. Zámerom tejto synodálnej témy je opísať pôvod, históriu a perspektívu SHD, zhodnotiť terajší stav SHD a formulovať spoločné záväzné normy a odporúčania pre ich správu, aby tak poslanie Cirkvi v Spišskej diecéze mohlo byť plnené čím efektívnejšie pre šírenie Božieho kráľovstva.

Formy SHD v dejinách Cirkvi a niektoré právne princípy

4. Hmotné dobrá vždy predstavovali pevnú súčasť plnenia poslania Cirkvi. Už v Starom zákone boli zavedené desiatky (Dt 14,22) a veľmi splotitý systém obiet. Ježiš Kristus pomerne veľa priestoru venoval otázke vnútornej slobody kresťana vo vzťahu k hmotným dobrám. V prvotnej Cirkvi niektorí veriaci darovali celý majetok Cirkvi (Sk 2, 45). Po skončení prenasledovania kresťanov (*Milánsky edikt r. 313*) sa Cirkev stala právnickou

- osobou aj pred štátom, preto mohla nadobúdať, dedit' a spravovať majetok. Jeho správa bola v kompetencii biskupa, ktorý ho delil na štyri časti určené pre kňazov, chudobných, budovy a pre svoj úrad.
5. V stredoveku hmotný majetok Cirkvi, ale aj oblasť činnosti Cirkvi značne vzrástli, pričom sa Cirkev dostala do užšieho prepojenia so svetskými inštitúciami (*investitúra, patronátne právo, rozličné privilégia...*). To prinášalo so sebou väčšiu stabilitu, ale niekde aj nevhodné zasahovanie svetských predstaviteľov do cirkevných rozhodnutí, závislosť Cirkvi na vôli panovníka a pod.
 6. Približne do polovice 20. storočia hlavným zdrojom živobytia kléru a správy budov ako aj fungovania úradov bolo vlastníctvo lesov a pôdy a hospodárenie na nej. Ďalším zdrojom pre farnosti, resp. biskupstvá boli dary od veriacich. Tieto sa zvyčajne venovali biskupstvám alebo farnostiam pod podmienkou slúžiť sv. omše za darcov. Plnenie týchto záväzkov je veľmi vážna povinnosť. V niektorých krajinách zaviedli tzv. desiatky odovzdávané vo forme naturálií alebo financií, ktoré v novších časoch dostali formu finančných príspevkov (*tzv. cirkevná daň*). Ostatné výdavky sa kompenzovali formou finančných zbierok na rozličné účely (*pastoračné, školské, misijné, katechetické a iné*).
 7. V súčasnosti sa otázky hmotného zabezpečenia Cirkvi vo svete riešia buď formou cirkevného príspevku (*tzv. cirkevná daň*), alebo formou tzv. asignácie čiastky daní pre štát, t.j. určením niekoľkých percent alebo promile daní v roku na cirkevné účely, alebo ináč (*vyššie štolárne poplatky, štátna dotácia...*). V každom modeli SHD sa však diecézni biskupi usilujú o to, aby tieto modely boli spoločné pre všetky diecézy v tom-ktorom národe či štáte, pričom je vždy otvorená možnosť hľadať aj ďalšie formy príjmov a veľmi starostlivo hospodáriť s majetkom. Pritom musia byť zachované všetky normy kánonického aj civilného práva.

História správy hmotných dobier v Spišskej diecéze

8. SHD sa v Spišskej diecéze realizovala podľa tzv. rímsko-germánskeho modelu, ktorý spočíval v tom, že svetské authority darovali cirkevným jednotkám (*diecézy, kláštory, farnosti...*) pozemky alebo lesy či iné hmotné dobro, príp. priamo budovali kostoly a iné cirkevné objekty. Išlo o tzv. patronátne právo. Svetskej autorite plynuli z toho niektoré práva, hlavným cieľom však bolo duchovné dobro, na ktorom svetskej vrchnosti záležalo. Tak uhorskí králi zakladali diecézy, medziiným aj spišské prepošstvo, ktoré z kráľovských a šľachtických darov alebo z kúpou nadobudnutého majetku zabezpečovalo svoju činnosť cez celé stáročia. Majetky prepoštstva a kapituly tvorili základ hmotných dobier spišského biskupstva, ktoré vzniklo roku 1776. Hmotné dobro vlastnili aj jednotlivé farnosti, ba aj jednotlivé filiálky, školy, kostoly, kaplnky a iné. Takto sa predstaviteľia jednotlivých inštitúcií v podstate stali zemepánmi a stali sa súčasťou vtedajšieho hospodárskeho systému krajiny.
9. Okrem uvedeného vlastníctva prispievali k činnosti cirkevných organizácií alebo jednotlivých beneficentov tzv. základiny či fundácie. Boli rôzneho druhu. Pochádzali jednak z darov jednotlivých osobností, ktoré ich darovali s podmienkou, že ich výnos sa využije na určité účely, ako napr. na nejaké dobročinné ciele, na podporu škôl alebo výchovných ustanovizní, alebo na odsľúženie istého počtu zádušných omší po smrti darcu a pod. Všetky fundácie boli prísne kontrolované a museli byť spravované s najväčšou zodpovednosťou.

10. Základiny sa členili do troch kategórií: 1) prepoštské a biskupské základiny (*obyčajne to boli väčšie základiny; z nich sa podporovali iniciatívy v celej diecéze*); 2) omšové základiny vo farnostiach (*ustanovovali sa zmluvou po predchádzajúcom súhlase biskupstva, spravovali ich farári*); 3) základiny na údržbu krížov, Božích múk a pod. Zakladateľom ktorejkoľvek z týchto základín mohol byť ktokoľvek, založením základiny sa darca stával jej patrónom.
11. Cirkevný majetok reformovali nasledujúce občianske zákony a úpravy: zákonný článok 13/1848 zrušil cirkevný desiatok; zákonný článok 13/1909 ako náhradu za cirkevný desiatok zaviedol tzv. kongrua; zákon č. 46/1948 uskutočnil tzv. pozemkovú reformu (*týmto zákonom Cirkev stratila pozemky a zostali jej iba kostoly a farské budovy*); ostatný majetok prešiel do vlastníctva štátu na základe zákonov 218/1949 a 219/1949. Rovnako aj náboženské základiny prešli do rúk štátu zákonom 29/1951.
12. Pri biskupskom úrade pracovala Ústredná správa biskupských majetkov, ktorá spravovala všetky biskupské majetky a kontrolovala SHD aj v jednotlivých farnostiach. Diecézny biskup Ján Vojtaššák venoval SHD veľkú pozornosť na viacerých úrovniach: riadiacou činnosťou, ako aj jasnou legislatívou prostredníctvom 1. DS.
13. V súčasnosti je aktuálna otázka reštitúcií a záväznosti fundácií. V oblasti reštitúcií bola diecéza a jednotlivým farnostiam navrátená veľká časť štátom zhabaného majetku. Neboli však navrátené napr. pozemky, ktoré po zhabaní štátom boli zastavané, resp. slúžia na obranu štátu. Niektoré budovy však boli vrátené ako veľmi poškodené alebo zničené, podobne aj cirkevné lesy. Ďalej nebola ani len vyčíslená a vôbec nie uhradená škoda, ktorá Cirkvi vznikla zhabaním financií zo základín a fundácií (*vrátane započítania sumy z mnohoročného držania týchto financií*). V otázke záväznosti základín a fundácií sa riešenie pripravuje na celoslovenskej úrovni a pripravuje ho Konferencia biskupov Slovenska.

Perspektíva správy hmotných dobier v diecéze a vo farnostiach

14. Činnosť Cirkvi je odkázaná na hmotné dobro. Ku svojej práci potrebuje Cirkev aj budovy a nemalé finančné prostriedky. Pastoračné pôsobenie medzi veriacimi si vyžaduje stavby, ako kostoly, kaplnky, farské budovy, ale i pastoračné centrá, školy, budovy diecéznej kúrie. Rovnako pre pastoračiu sú potrebné dopravné prostriedky, prostriedky vzájomnej komunikácie (*telefón, e-mail, internet*). Cirkev dneška musí pamätať na využívanie takých prostriedkov, ako je rádio, televízia, časopisy, knihy. Vďaka minulým generáciám za to, že dnes máme postavených mnoho kostolov, fár i cirkevných škôl. Toto všetko si však vyžaduje nemalé finančné prostriedky na prevádzku a na udržanie prevádzkyschopnosti budov. Keďže mnohé budovy sú dnes už historické, so zariadením vysokej kultúrnej hodnoty, Cirkev musí veľa investovať do ich reštaurovania, rekonštrukcie, opráv a pritom mnohé farnosti majú problémy s pokrytím len základných prevádzkových nákladov.
15. Ďalším rozmerom každej partikulárnej cirkvi je jej misijný rozmer. To znamená najmä podiel na misijnom poslaní Cirkvi. Aj táto misijná činnosť si vyžaduje veľké finančné prostriedky na potreby misionárov, ich živobytie, základné poistenie, konkrétnu misijnú činnosť a iné. K týmto základným potrebám sa pridružuje nutnosť budovať a prevádzkovať školy, nemocnice, rôzne centrá pomoci, kostoly, fary a pastoračné centrá. Taktiež nákladná je výchova kňazov, rehoľníkov a rehoľníč, katechetov, ktorí by viedli naďalej spoločenstvo veriacich.

16. Po páde totalitného režimu nám výdatne pomohli veriaci z iných krajín, ktorí sa postarali, aby sme mali na Slovensku Sväté písmo, či inú náboženskú literatúru. Po roku 1989 bola mimoriadne štedrá pomoc kresťanov z Nemecka, keď Slovensku pomáhali pri obnove a stavbe nových budov určených na kult, darovali nám množstvo náboženskej literatúry a mnohokrát spôsobom pomáhali pri obnove náboženského života. Zvlášť treba vyzdvihnúť pomoc v oblasti poskytovania štipendií pre doktorandov v Ríme. Tento príklad nás aj zaväzuje rozmyšľať nad formou pomoci tým, ktorí sú dnes v núdzi. Táto misijná činnosť môže mať rozmer solidarity s chudobnejšími farnosťami v rámci diecézy, ale aj mimo hraníc Slovenska, môže byť vyjadrená podporou konkrétnej misie či misionára. Synoda veľmi povzbudzuje veriacich k dobročinnosti o. i. aj z dôvodu skutkov telesného a duchovného milosrdenstva.
17. Spomínané aktivity si sotva vieme predstaviť bez hmotných dobier. Nesmieme prijať názor tohto sveta, že Cirkev je bohatá a načo sú jej majetky. Ak majetok farnosti pozostáva často len z kostola a farskej budovy, prípadne nejakých parciel poľnohospodárskej pôdy či lesa, ešte nemožno hovoriť o majetku zabezpečujúcom dostatočné príjmy pre farnosť. Kostol, nech by bol akokoľvek vyzdobený a mal nevyčísľiteľnú hodnotu, sa predsa nedá speňažiť, predat' a dokonca táto hodnota nielenže neprináša sama o sebe ďalšie financie (iba ak nepatrný príjem z turistického ruchu), ale práve naopak, vyžaduje si mnoho peňazí a práce na zachovaní aktuálneho stavu. Podobne sa to dá povedať o farskej budove. Pôda prenájatá nejakému nájomcovi neprináša zväčša veľký príjem do farskej pokladnice. Farnosť je v podstate odkázaná na vlastné prostriedky a brigádnickú činnosť. Nemá takmer iné stále príjmy, len milodary vlastných veriacich. A to nemusí v súčasnosti pokrývať náklady na primeraný plat pre svojho kňaza/kňazov a katechéta/katechéto. Nakoľko už niekoľko rokov prebieha dialóg štátu a Cirkvi o novom usporiadaní vzťahov, opodstatnenosť hľadania zdrojov pre SHD a pre pastoračné aktivity je stále väčšia.
18. Okrem výnosov z pôdy a lesa treba hľadať aj iné možnosti na financovanie náboženských aktivít. Dobrý hospodár musí byť dnes veľmi obozretný, aby vidina väčšieho výnosu neznamenala v konečnom dôsledku stratu vloženého kapitálu/majetku. Nemožno ísť do pochybných alebo nemorálnych aktivít, aby sa takto pokryli výdavky spoločenstva. Vzhľadom na to, že je ťažké predvídať, aká bude v budúcnosti hodnota pozemkov a budov, treba veľmi dobre zvažovať každý predaj nehnuteľností. Jednorazový príjem za odpredaj pozemku je veľmi lákavý a môže vyriešiť dnešný problém, ale pre budúcnosť nebude už viac tento majetok prínosom. Ako lepšia alternatíva sa núka možnosť nájmu, prípadne zámeny pozemkov.
19. Od farára sa neočakáva, že bude vo svojej farnosti v prvom rade manažérom, ktorý bude celé dni rozmyšľať, ako zväčšiť majetok farnosti. Ale bude treba vhodným spôsobom viesť ľudí k ochote podeliť sa, k väčšej spoluzodpovednosti za chod farnosti, bude treba hľadať spôsob, ako osloviť podnikateľské subjekty k darom, ale rovnako aj viesť dialóg so štátnou správou a samosprávou, aby sa podieľali na oprave kultúrnych pamiatok, ale aj na iných aktivitách Cirkvi, keď činnosť Cirkvi navonok je službou občanom tohto štátu. Do budúcnosti bude treba veľa trpezlivosti pri objasňovaní aj samotným veriacim toho, ako je to v skutočnosti s bohatstvom Cirkvi a prečo Cirkev, ako každé iné ľudské spoločenstvo, potrebuje k svojej činnosti aj budovy a financie. Sme vďační za „dedičstvo otcov“ aj v tejto oblasti, že nám zanechali mnoho potrebných hmotných statkov pre život veriacich. Každá generácia je povinná prispieť svojím dielom k zveladeniu stavu farnosti.

20. Aby bolo možné zabezpečiť udržanie a rozvíjanie hmotných dobier, je potrebná aj vhodná vynaliezavosť. Od kňazov a hospodárskych rád farností sa očakáva, že budú múdro a v správnom duchu hľadať aj ďalšie zdroje príjmov pre farnosť, ako sú vhodné prenájmy budov, prípadne aj tých častí farských priestorov, ktoré je možné prenajať alebo prispôsobiť na ubytovanie turistov. Ďalej je to ústretová spolupráca s urbármí, s miestnou, regionálnou samosprávou a štátnou správou, kultúrnymi inštitúciami, ba aj vhodnými projektmi, ktoré sa vždy prerokujú na úrovni HRF a následne aj na úrovni diecéznej kúrie.

II. Opis stavu SHD v diecéze

Názory a mienky ľudí o správe hmotných dobier (SHD) v diecéze a farnostiach

21. Veriaci chápu, že k existencii a činnosti Cirkvi nutne patria hmotné dobrá (HD). Nemajú však presne vypestované rozlišovanie právnických osôb ako možných vlastníkov majetku (diecéza, farnosť...). Správne však rozlišujú milodar „na kostol“ a milodar kňazovi. Otázku existencie a záväznosti kánonického práva chápu.
22. Pomerne často sa vyskytujúca otázka „či je Cirkev chudobná alebo bohatá,“ je postavená na ideologickom základe, ktorý si predstavuje Cirkev ako inštitúciu usilujúcu sa o moc a vplyv. Za bohatú považujú Cirkev najmä tí ľudia, ktorí neprežívajú živú príslušnosť k Cirkvi. Synodálne práce, diskusie a uvádzanie synodálnych ustanovení do života diecézy pomôžu všetkým vidieť situáciu reálne.
23. Otázku ducha evanjeliovej chudoby mnohí chápu tak, že cirkevné inštitúcie majú byť materiálne chudobné. Duch evanjeliovej chudoby však hovorí skôr o odstúpe či slobode v používaní hmotných dobier. Takéto chápanie v praxi je zriedkavé.
24. Pre dnešnú dobu je charakteristické zvýšené vyhľadávanie hmotných dobier. To prekračuje prípustnú mieru v prípadoch nedelných nákupov, v ústupe od rodinných hodnôt pre podnikanie, čo prináša mnohokrát utrpenie a osamotenosť mnohých. Štandard v živote kňazov sa v ostatných rokoch znížil.
25. Pomerne veľká časť veriacich - asi 1/3 - nie je dobre informovaná o systéme SHD v diecéze a vo farnostiach. Názory na nové usporiadanie vzťahu štátu a Cirkvi sú veľmi povrchné, vytvorené iba na základe médií, aj keď každý vie, že isté HD sú k existencii a životu Cirkvi potrebné.
26. Veriaci nevedia detailne posúdiť, ktoré HD - hlavne v otázke financií - patria farnosti, a ktoré kňazom ako osobám. Doteraz sa postupovalo podľa zvykov alebo podľa usmernení diecézneho biskupa v jednotlivých prípadoch.

SHD v biskupstve a vo farnostiach

27. Biskupstvo spravuje hmotné dobrá patriace biskupstvu, a to hnutelný majetok formou svojich účtov, pričom sa riadi cirkevnou a štátnou legislatívou. Na správu nehnuteľného majetku má biskupstvo vytvorenú správčovskú spoločnosť PRO POPULO Poprad, s.r.o., ktorá obhospodaruje predovšetkým lesy a poľnohospodárske pozemky, ktoré sú v jeho vlastníctve. Biskupstvo je majoritným vlastníkom spoločnosti a biskupský vikár pre majetkové záležitosti je jedným z konateľov uvedenej s.r.o. Na biskupstvo je kvartálne predkladaná správa o hospodárení za uvedené obdobie a koncoročná výročná správa o hospodárení so stanoviskom nezávislého audítora. Výsledky hospodárenia spoločnosti PRO POPULO Poprad s.r.o. sú využívané v prospech biskupstva podľa rozhodnutia diecézneho biskupa.
28. Farnosť ako základný prvok v štruktúre právnických osôb má právo nadobúdať a spravovať HD v rozličných oblastiach. Filiálka nie je právnickou osobou (*nemá IČO, účet, vkladnú knihu a pod.*), preto jej majetok je majetkom celej farnosti a spravuje ho farár. V niektorých prípadoch si filiálky samostatne - pod vedením farára - spravujú vlastné financie, kostolné zariadenie a iné. Pravidlá prispievania na údržbu farskej budovy sú predmetom dohody hospodárskych rád.
29. Správa sakrálnych objektov a priestorov (*kostoly, kaplnky a ich interiér*) sa uskutočňuje pod vedením farára za pomoci veriacich. Výdavky na ich údržbu a prevádzku si zabezpečuje farnosť z vlastných zdrojov. Pri rekonštrukciách a pri väčších investíciách sa využívajú prostriedky aj z iných zdrojov (*štátne fondy, VÚC, príspevky samosprávy, príspevky od biskupstva a pod.*). Pritom sa rešpektujú pokyny liturgickej komisie a v prípade pamiatkových objektov aj pokyny pamiatkového úradu.
30. Omšové štipendiá patria kňazovi, spravujú ich kňazi sami alebo spoločne v rámci kostolov. Zaužívalo sa, že kňazi neprijímajú omšové štipendiá na dlhšie obdobie ako pol roka. Výšku omšového štipendia určujú biskupi provincie po vzájomnom súhlase. Riadne každoročné zbierky sú: na charitu (*2x ročne*), na misie (*1x*), na kňazský seminár (*1x*). Farnosti okrem toho odvádzajú zvonček na masmédiu (*1x*), zo sviatku sv. Petra a Pavla (*„Halier sv. Petra“ 29. jún*), z Božieho hrobu (*Veľký piatok a Biela sobota*). Biskupstvo okrem toho prispieva na chod Konferencie biskupov Slovenska a na prevádzku Slovenského pápežského kolégia sv. Cyrila a Metoda v Ríme, na Rádio LUMEN a pod. Mimoriadne zbierky vo farnostiach (napr. pri farských opravách či stavbách alebo na energie si organizujú farnosti na základe rozhodnutia farára po vypočutí HRF a po schválení ordinárom. V niektorých prípadoch, keď bola určená priemerná suma na rodinu, došlo k nevhodnému kroku, že na nástenke kostola boli vypísané rodiny, ktoré ešte neprispeli. Mimoriadne zbierky môžu byť organizované iba na základe výzvy alebo súhlasu diecézneho biskupa. Ofery sa na základe zvyku vykonávajú na Vianoce, Veľkú noc, na sviatok patróna kostola a pri pohreboch. Ich cieľ nie je veriaticim celkom jasný, prevažuje presvedčenie, že ich výnos je určený pre farnosť. Delenie týchto zbierok na časti podľa noriem 1. DS postupom času zaniklo a dnes sa nedodržiava. Milodary, ktoré veriaci venujú na opravu kostolov, sa používajú v súlade s úmyslom darcov, podpora kostolov zo strany väčších firiem a štátnych inštitúcií je zatiaľ veľmi zriedkavá. Okrem zbierok veriaticich pomáhajú miestne samosprávy a obecné urbáre. O farské budovy sa starajú miestni veriaci. Nie je zvykom, aby kňazi v pastoračnej službe farnosti platili za bývanie; stravu hradia zo svojho platu. Každá farská budova má svoj stály inventár, zvyčajne je to zariadenie kuchyne a kancelárie, archív a farská knižnica.

31. K ďalším HD pri farnostiach patria lesy a pozemky. Synodálne bunky nemali k dispozícii komplexné informácie o priebehu a výsledkoch reštitúcií, v niektorých prípadoch sa tieto záležitosti ešte riešia prostredníctvom súdov alebo rokovaním. Takmer všetky lesy a iné pozemky sú v prenájme, ktorý v súčasnosti nie je veľkým zdrojom príjmov farností. Väčší záujem je o kúpu pozemkov. Pre každý jednotlivý prípad je na predaj pozemkov potrebný súhlas diecézneho biskupa, ktorý sa úplne rešpektuje. Nábožné fundácie a odkazy predstavujú dedičstvo z čias pred nástupom totalitnej moci, ktorá siahla na všetky tieto základiny a poštátnila ich, následkom čoho aj správa týchto základín, aj plnenie povinností z toho vyplývajúcich postupne prestali. Vo veci plnenia týchto povinností sa čaká na pokyn cirkevnej provincie alebo KBS, resp. diecézneho biskupa. Vznik nových fundácií a odkazov v súčasnosti nebol zaznamenaný, neboli k tomu vydané ani nové smernice. V súčasnosti prebieha zhromažďovanie starých dokumentov o týchto fundáciách a odkazoch.
32. Vzájomná solidárnosť farností v rámci diecézy je zriedkavá. Niektoré farnosti rozvíjajú partnerstvá s farnosťami v Nemecku, Rakúsku alebo Poľsku. Tie sa obmedzujú na vzájomné spoznávanie a výmenu duchovných dobier, väčšie projekty nevznikli. Solidárnosť farností vyjadrená formou vzájomnej pomoci sa uskutočňuje jednorazovo a závisí takmer vždy od dohody farárov. Dielo apoštolátu vykonávajú napr. ružencové bratstvá. Z novších je to napr. biblické dielo, ktoré však nemá organizované členstvo skupín ani jednotlivcov. Farské charity sa starajú o pomoc núdnym a detská celoslovenská organizácia eRKO organizuje celoslovenskú akciu Dobrá novina raz ročne vo vianočnom období na pomoc deťom v Afrike. Svoju činnosť vyvíjajú aj ďalšie združenia ako Savio, adopcia detí na diaľku a pod.
33. Odmeňovanie pracovníkov v kostoloch a farnostiach je minimálne. Milodary z krstov, pohrebov a sobášov - ak nejaké sú - sa rozdeľujú na základe rozhodnutia farára alebo dohodou medzi kňazmi, vo veľkých farnostiach sú organizovaní zamestnaní na niekoľkohodinový úväzok, kostolníci a upratovačky dostávajú mesačnú odmenu (*alebo raz ročne*), na ktorú však kňaz musí nájsť prostriedky.
34. Veriaci sú o hospodárení farnosti informovaní poväčšine na konci roka, čo sa stalo zvykom. Jednotlivo sú tiež informovaní z príležitosti väčších výdavkov, ako sú stavby, opravy a pod.

SHD v iných subjektoch

35. Okrem biskupstva a farností spravujú HD reholné spoločenstvá, ktoré sa riadia svojimi vnútornými predpismi a majú vlastný systém správy, ktorý nie je predmetom 2.DS. Samostatné združenia, hnutia a iné subjekty na území diecézy môžu vlastníť a spravovať majetok iba vtedy, ak ich uznal a právnu subjektivitu im udelil diecézny biskup, resp. iná kompetentná cirkevná autorita.

Poistenie budov a zariadení

36. Majetok biskupstva a farností je takmer všetok poistený s výnimkou niekoľkých prípadov kvôli výške poistného. Všade je to v kompetencii farára. Doteraz nebol daný pokyn na poistenie v jednej konkrétnej poisťovni.

Hospodárske rady farností a ich kompetencia

37. Hospodárske rady farností (*d'alej HRF*) existujú vo väčšine farností, vo filiálkach zriedkavo. V niektorých farnostiach sú HRF nefunkčné, alebo postupne zanikli. O kompetenciách HRF veriaci vedia pomerne málo alebo vôbec nič. Lepšie sú o nich informovaní samotní členovia HRF. Zasadnutia HRF sa uskutočňujú priemerne 2-4-krát za rok, v prípade potreby častejšie. Spolupráca farárov s HRF je dobrá, v niekoľkých málo prípadoch vládne pasivita. Pre zlepšenie spolupráce sa žiadajú častejšie zasadnutia HRF, upresnenie kompetencií, informácie o zasadnutiach formou zápisníc, konkrétnejší rozpočet, dlhodobý plán investícií. Veriaci sú ochotní prijať služby členov v HRF.

Transparentnosť hospodárenia, otázky dôvery a kompetencií

38. Dôvera veriacich voči kňazom zodpovedným za hospodárenie doteraz trvá, očakáva sa však väčšia transparentnosť. Veriaci si žiadajú podrobnejšie informácie o hospodárení, koncoročné súhrnné čísla nestačia. Veriaci chápu, že štatutárnym zástupcom farnosti je farár, vedia tiež, že farár je zodpovedný aj v týchto otázkach biskupovi a že ten má právo dozoru aj súhlasu a akceptujú to ako samozrejmosť. Veriaci tiež očakávajú konkrétnejšie vizitácie a zverejňovanie ich výsledkov.

III. Súhrn nariadení a odporúčaní

39. Všeobecné nariadenia a odporúčania o SHD

Nariadenia

- § 1 Každá právnická osoba v diecéze má právo nadobúdať, vlastniť a slobodne disponovať s majetkom nezávisle od občianskej moci a používať ho na dosiahnutie cieľov, ktoré sú vlastné Cirkvi: usporadúvať božský kult, starať sa o slušné materiálne zabezpečenie kléru a iných služobníkov, vykonávať diela posvätného apoštolátu a dobročinnej lásky najmä voči chudobným (*kán. 1254 KKP*).
- § 2 Úlohou ordinára je horlivo dozeráť na správu majetku verejných právnických osôb, ktoré mu podliehajú (*kán. 1276 KKP*). Časné majetky súkromných právnických osôb sa riadia vlastným štatútom (*kán. 1257 KKP*).
- § 3 Diecézny biskup má právo vyžadovať od veriacich prostriedky na plnenie cieľov, ktoré sú vlastné Cirkvi. Zároveň má právo po vypočutí ekonomickej rady a kňazskej rady uložiť verejným právnickým osobám v diecéze mierny príspevok pre potreby diecézy (*kán. 1260, 1263 KKP*).
- § 4 Fyzickej alebo právnickej osobe (*verejnej aj súkromnej*) sa zakazuje bez písomného povolenia ordinára zbierať milodary pre akúkoľvek náboženskú alebo cirkevnú ustanovizeň alebo na akýkoľvek náboženský alebo cirkevný cieľ (*kán. 1265 KKP*).
- § 5 Ak nie je zrejmý opak, prezumuje sa, že milodary, ktoré sa dávajú správcom akejkoľvek právnickej osoby, sú dané samej právnickej osobe (*kán. 1267 KKP*).

- § 6 Milodary, ktoré dávajú veriaci na určitý cieľ, sa môžu použiť iba na tento cieľ, a to v plnej výške (*kán. 1267 § 3 KKP*).
- § 7 Každý správca hmotných dobier má v správe postupovať podľa zásady dobrého hospodára. Správcovia verejných právnických osôb môžu vstupovať do súdnych sporov len na základe písomného súhlasu ordinára (*kán. 1288 KKP*).
- § 8 Vlastniť a spravovať majetok v Spišskej diecéze môžu tieto verejné právnické osoby: biskupstvo Spišské Podhradie, jednotlivé erigované farnosti, kňazský seminár, Spišská katolícka charita, Diecézny katechetický úrad, Univerzitné pastoračné centrum biskupa Jána Vojtaššáka, Unitas (*združenie kňazov Spišskej diecézy*), Komisia pre mládež Spišskej diecézy, školy a školské zariadenia zriadené spišským biskupom a ďalšie subjekty, ktoré zriadi diecézny biskup.
- § 9 Povinnosťou úradu každého farára a iných právnických osôb zodpovedných za SHD na území diecézy je dôkladne poznať normy *kán. 1254-1310 KKP*, ako aj normy partikulárneho práva a byť v nich zbehlý.

Odporúčania

- § 10 Nech sa v štúdiu teológie do osnov kánonického práva alebo do programu permanentnej formácie kňazov zaradia aj prednášky z aktuálneho majetkového a pracovného práva SR. Do programov permanentnej formácie kňazov nech sa zaradia aj prednášky z manažmentu a ekonomiky.
- § 11 Osoby zodpovedné za správu hmotných dobier nech prejavujú vo svojom konaní sociálne cítenie a osvoja si evanjeliový princíp odpútanosti (*KKC 544 a 2544-2545*).

40. Právne normy o SHD

Nariadenia

- § 1 Všetky zmluvy týkajúce sa prevodu majetku sa uzatvárajú v súlade s podmienkami ustanovenými platným právnym poriadkom SR.
- § 2 Nech kňazi, katechéti a rodičia vedú sebe zverených k správne mu chápaniu „*ducha evanjeliovej chudoby*“.
- § 3 Posledný deň kalendárneho roka nech sa vo farnostiach slávi svätá omša s úmyslom za všetky dobrodenia prijaté od Boha a za všetkých dobrodincov.
- § 4 Každý farár nech sa snaží o maximálnu transparentnosť hospodárenia a nech každú investíciu nad 2 tisíc eur vopred konzultuje s HRF.
- § 5 Každý farár nech cíti vo svedomí povinnosť všetky peniaze odvádzať na ten účel, na ktorý boli peniaze venované, a neodkladať z nich žiadne čiastky na iné ciele.

41. Fundácie, základiny a nadácie

Nariadenia

- § 1 Vážnou povinnosťou farára je mať prehľadnú dokumentáciu všetkých povinností vyplývajúcich zo základín a fundácií zriadených v minulosti. (*Záväznosť fundácií musí určiť cirkevná vrchnosť, nakoľko mnohé dary, ktoré Cirkev dostala z tohto titulu, štát Cirkvi vzal a nevrátil.*)
- § 2 Nech žiaden kňaz neprijíma žiadosť o založenie nových fundácií bez súhlasu ordinára.
- § 3 Nové nadácie, občianske združenia, neziskové organizácie, ktoré vznikli na podporu cirkevných cieľov, predložia svoj štatút na posúdenie biskupskému úradu.

42. Hospodárske rady farnosti

Nariadenia

- § 1 Hospodárske rady farnosti a filiálok sa riadia podľa aktualizovaných Stanov uverejnených ako súčasť synodálnych ustanovení 2.DS.
- § 2 Nech každý farár maximálne spolupracuje s HRF, nech zverejní jej stanovy a do väčších výdavkov nech sa nepúšťa bez vypočutia mienky členov HRF.
- § 3 Pred každou mimoriadnou zbierkou (*okrem tých, ktoré nariadi diecézny biskup*) musí farár konzultovať s HRF a žiadať súhlas ordinára.
- § 4 Otázky prispievania filiálky na chod farnosti a údržbu farskej budovy si prerokuje hospodárska rada celej farnosti.

Odporúčania

- § 5 Filiálky si môžu - pod vedením farára - spravovať svoj majetok, napr. kostol a jeho zariadenie alebo aj financie, nie však na samostatnom účte, ale formou podúčtu voči farskému účtu.

43. Farské budovy a pozemky

Nariadenia

- § 1 Farnosť má právnu subjektivitu a ako právnická osoba môže vlastniť majetok. Štatutárnym zástupcom farnosti je farár. Farár je zodpovedný za hnutelný i nehnuteľný majetok farnosti. Pri spravovaní majetku si musí stále uvedomovať, že je len správcom zvereneného majetku, a nie vlastníkom. Nemôže s ním teda svojvoľne nakladať. O majetok farnosti sa farár musí postarať čo najlepšie v súlade s požiadavkami kánonického i štátneho práva.
- § 2 Farár je zodpovedný za riadnu evidenciu majetku farnosti. Nehnuteľný majetok musí byť zapísaný na liste vlastníctva, hnutelný evidovaný ako inventár. Zapísaný nehnuteľný majetok na katastri by mal farár priebežne kontrolovať, či nedošlo k nesprávnemu alebo nezákonnému prepisu majetku, výmery a druhu pôdy. Kultúrne pamiatky a národné kultúrne pamiatky je potrebné evidovať a starať sa o ne v súlade

s požiadavkami pamiatkového úradu. Treba mať evidenciu aj toho cirkevného majetku, ktorý v minulosti Cirkvi patril, dodnes však nie je Cirkvi vrátený, resp. nie je jej prinavrátené užívacie právo.

- § 3 Majetok farnosti má byť náležite poistený a zabezpečený. Pri poistení majetku je možné využiť služby spoločnosti PRO BONO ECCLESIAE, v dozornej rade ktorej majú biskupstvá zastúpenie.
- § 4 Zodpovedné je majetok zachovať a nepredávať. Pred predajom je treba uprednostniť nájom.
- § 5 Vo všeobecnosti na každý pohyb s nehnuteľným majetkom (*predaj, kúpa, nájom*) treba mať súhlas ordinára.
- § 6 V žiadosti o súhlas ordinára je treba vždy uviesť dôvod a stanovisko farára i hospodárskej rady. V žiadostiach o súhlas na opravu treba uviesť aj finančné nároky - koľko financií bude potrebných na krytie investície, koľko farnosť má potrebných finančných prostriedkov a z čoho bude hradit' rozpočet.
- § 7 Farár je povinný mať súhlas hospodárskej rady a ordinára pri stavbe nového kostola. Pri prestavbe interiéru alebo exteriéru kostola, pri stavbe novej fary, ako aj pri prestavbe fary je povinný vypočítať si stanovisko hospodárskej rady a mať súhlas ordinára.
- § 8 Farský administrátor do roka od nástupu do úradu môže len v opodstatnených prípadoch realizovať zmeny vo farskej budove alebo kostole, a to vždy so súhlasom ordinára.
- § 9 Budovy, ktoré farnosť nevyužíva, je potrebné ponúknuť do prenájmu; prenajímateľ ich nemôže používať na aktivity, ktoré sú v rozpore s kresťanskou morálkou. Podmienky a výšku nájmu je potrebné starostlivo stanoviť a kópiu nájomnej zmluvy zaslať na biskupský úrad.
- § 10 Predovšetkým budovy, ktoré sa využívajú na liturgiu, treba mať v mimoriadnej starostlivosti. Farár sa má postarať o čistotu a dôstojnosť vnútrajška budovy, bohoslužobných nádob, liturgického rúcha, ale aj vonkajška budovy vrátane kostolných veží, ktoré majú slúžiť len svojmu účelu.
- § 11 Budovy je možné predať len v odôvodnených prípadoch. Farár je povinný mať k tomu stanovisko hospodárskej rady a súhlas ordinára.
- § 12 Farár je povinný vypočítať si stanovisko hospodárskej rady a mať súhlas ordinára pri scudzení, prenájme a zámene farských pozemkov.
- § 13 Každá farnosť musí mať na pohyb finančných prostriedkov zriadený účet v banke.
- § 14 Nie je dovolené voľné financie farnosti vložiť do nebankových subjektov alebo na účty fyzických osôb.

§ 15 Farár je povinný vypočítať si stanovisko hospodárskej rady a mať súhlas ordinára pri iných mimoriadnych majetkových a finančných manipuláciách, kde hodnota presahuje 2 tisíc eur.

§ 16 Každý dar, dávaný darcom v dobrom úmysle, treba prijať, riadne ho zaevidovať a darcovi prejavit' vďačnosť. Farár nech je ale opatrný v prijímaní darov od súkromných osôb, ktorých povesť je pochybná, od firiem a podnikateľov, kde sa dá predpokladať, že si chcú Cirkev zaviazat', prípadne ju umlčať.

Odporúčania

§ 17 Odporúča sa mať zdokumentovaný majetok farnosti, ako sú pozemkové mapy, fotografie budov, oltárov i drobných sakrálnych a liturgických predmetov s uvedením ich základnej charakteristiky.

§ 18 V prípade väčšieho objemu finančných prostriedkov zvážiť ich uloženie vo viacerých bankách.

44. Farské lesy

Nariadenia

§ 1 Ak farnosť vlastní ideálny lesný pozemkový podiel v urbárskej spoločnosti, farár sa má aktívne zaujímať o správu tohto majetku.

§ 2 Ak je les vo výlučnom vlastníctve farnosti, spravuje ho farár prostredníctvom odborného lesného hospodára pri dodržiavaní všetkých štátnych legislatívnych podmienok vyplývajúcich zo zákona o lesoch.

§ 3 Les je možné dať zmluvne do nájmu fyzickej alebo právnickej osobe, ktorá na seba preberá dodržanie všetkých štátnych legislatívnych podmienok vyplývajúcich zo zákona o lesoch.

§ 4 Vzhľadom na špecifickosť hospodárenia v lesoch musí byť toto hospodárenie plánované na dlhé obdobie v súlade s platnými právnymi predpismi SR o lesoch.

§ 5 Vážnou povinnosťou farára je mať všetku dokumentáciu týkajúcu sa vlastníctva lesov (*listy vlastníctva, lesný hospodársky plán, mapové prílohy*).

§ 6 Vzhľadom na hodnotu lesných pozemkov do budúcnosti nech farár veľmi zváži odpredaj lesných pozemkov, ktorý môže zrealizovať až po konzultácii s diecéznymi odborníkmi na túto problematiku a písomnom súhlase ordinára.

§ 7 Prvotným výnosom z farských lesov nech je zabezpečenie požiadaviek na drevnú hmotu zo strany farnosti.

Odporúčania

§ 8 Nech každá farnosť, ktorá vlastní lesné pozemky, neuzatvára nájomnú zmluvu na dlhšie obdobie ako je platnosť LHP (*lesný hospodársky plán*), t.j. nad 10 rokov.

45. Sakrálné a kultúrne pamiatky, historické archívy a knižnice

Nariadenia

§ 1 Každý farár je osobne zodpovedný za sakrálné a kultúrne pamiatky (*d'alej: pamiatky*), za historické archívy a knižnice, ktoré sa nachádzajú na území jeho farnosti, a to pred Cirkvou aj pred štátom. Preto si ich musí vážiť a starať sa o ne podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia a v súlade s príslušnými cirkevnými a štátnymi zákonmi.

§ 2 V každej farnosti sa vypracuje detailný zoznam pamiatok, do ktorého sa zapisujú nielen pamiatky evidované v štátnych zoznamoch. Pri preberaní farnosti slúži tento zoznam na ich fyzickú kontrolu.

§ 3 Predávať alebo darovať pamiatky je možné len v súlade s platným právnym poriadkom SR, písomným súhlasom ordinára a s vedomím HRF.

§ 4 Požičiavanie pamiatok je možné len po konzultácii s ordinárom.

§ 5 Ak sa vo farnostiach nachádzajú relikvie svätých, či už v oltárnych kameňoch alebo v relikviároch, je potrebné ich zaevidovať a uschovávať na dôstojnom mieste.

§ 6 Reštaurovanie kultúrnych pamiatok možno zveriť len kvalifikovaným odborníkom a len po konzultácii s ordinárom a pamiatkovým úradom.

§ 7 V historickom farskom archíve majú byť uložené všetky písomné záznamy s trvalou dokumentárnou hodnotou, ako aj všetky filmové a zvukové záznamy, ktoré vznikli pred rokom 1950.

§ 8 Historický archív má byť umiestnený vo vhodnej miestnosti farského úradu, príp. ak je archív menší, vo vhodnej uzamykateľnej skrini, a to tak, aby boli archívne dokumenty chránené pred odcudzením a poškodením.

§ 9 Archívne dokumenty z archívu nie je dovolené mimo vážnych dôvodov (*ohrozenie archívu, prestavba farskej budovy...*) vynášať. Archívne dokumenty nie je dovolené na bežné bádanie požičiavať mimo farskej budovy. Je potrebné viesť evidenčnú knihu bádateľov.

§ 10 Archívne dokumenty sú nescudziteľné, a preto sa v žiadnom prípade nesmú predávať ani darovať.

§ 11 Farár je povinný sám alebo prostredníctvom poverených osôb vyhotoviť inventárny súpis archívneho materiálu.

§ 12 Každý farár je povinný riadiť sa ustanoveniami aktuálne platnej legislatívy SR o archívoch.

§ 13 Zapožičiavanie archívnych dokumentov, historických kníh a pamiatok na výstavné účely je možné len po konzultácii s ordinárom.

- § 14 Ak sa vo farnosti nachádzajú historické knihy, farár je povinný zabezpečiť ich optimálne a bezpečné uloženie. Sám alebo prostredníctvom poverených osôb je povinný vyhotoviť súpis týchto historických kníh.

Odporúčania

- § 15 Pri biskupskom úrade odporúčam zriadiť komisiu pre kultúrne pamiatky zloženú z odborníkov z radov kňazov a laikov z oblastí liturgie, histórie, histórie umenia a pamiatok, ktorá by bola konzultačným orgánom jednak pre ordinára, ale aj pre kňazov v týchto oblastiach.
- § 16 Odporúčam založiť diecézne múzeum ako ústrednú fondovú inštitúciu pre celú Spišskú diecézu, ktoré bude metodicky riadiť všetky potrebné činnosti v súvislosti s pamiatkami.

46. Správa finančných prostriedkov farnosti

Nariadenia

- § 1 Farnosť nadobúda finančné príjmy z rozličných zdrojov. Sú to najmä: milodary od fyzických a právnických osôb, prevody majetku (*nájom, predaj...*), úroky z vkladov, výnosy z vlastného majetku, ako aj príspevky od štátnych a samosprávnych subjektov. Finančné prostriedky získané z darov fyzických a právnických osôb sa riadia podľa noriem KKP a základnou zmluvou medzi SR a Vatikánom. Príjmy z prevodu a príspevky sa okrem kánonickej normatívy riadia aj platnými predpismi SR.
- § 2 Finančnú hotovosť farnosti treba neodkladne uložiť vo finančnom ústave (*v banke*) pri zachovaní predpisu o pokladničnej hotovosti farnosti, maximálne do 500 €.
- § 3 Medzi dary od fyzických osôb patrí: zvonček, ktorý môže byť len v nedeľu a na prikázané sviatky, mimoriadne zbierky vo farnosti, riadne zbierky vo farnosti odosielené iným právnickým subjektom.
- § 4 Pri počítaní zvončekov, ofier a zbierok nech sú prítomní aspoň dvaja zástupcovia HRF. Je povinnosťou farára zapísať príjmy a výdavky do pokladničného denníka. Pokladničný denník má byť vedený priebežne, každý finančný pohyb musí byť zapísaný.
- § 5 Farár sa za hospodárenie s cirkevným majetkom zodpovedá ordinárovi, pritom úzko spolupracuje s HRF (*podľa stanov*) a primeraným spôsobom o hospodárení (*o príjmoch a výdavkoch*) informuje aj veriacich farnosti. V každej farnosti by veriaci mali poznať približnú výšku príjmov a výdavkov a podľa toho sa s patričným pocitom zodpovednosti potom orientovať vo veci vlastných príspevkov.
- § 6 Pri správe cirkevného majetku je dôležitá transparentnosť hospodárenia a spoľahlivosť tých, ktorým je zverená zodpovednosť za finančné prostriedky farnosti.
- § 7 Z príjmov farnosti majú byť hradené všetky výdavky spojené so zabezpečením bohoslužieb a všetkých pastoračných podujatí farnosti, ako aj opravy a údržba cirkevných budov a zariadení.

- § 8 Z príjmov farnosti nech sú preplácané aj výdavky spojené s odpustovou slávnosťou a s inými náboženskými akciami vo farnosti.

- § 9 Farnosť poskytuje finančné prostriedky podľa svojich možností na odmeny laikov v službách farnosti (*kostolník, organista, upratovačky a pod.*). Milodar kostolníkovi, organistovi, posluhujúcim a klerikom za ich službu má byť podľa partikulárneho práva (*kán. 531 KKP*) po porade HRF.

- § 10 Finančné prostriedky farnosti majú slúžiť aj na podporovanie misijnej aktivity veriacich v rámci farnosti, napr. apoštolských diel vnútorných misií, apoštolských diel na poli evanjelizácie a katechizácie (*rôzne katechetické podujatia, detské letné tábory, katechetické súťaže a pod.*).

Odporúčania

- § 11 Každý veriaci človek si má uvedomiť, že je nevyhnutne potrebné podporovať cirkevné ustanovizne, a to celkom konkrétne (*duchovnou, hmotnou pomocou, fyzickou prácou pri opravách kostolov a svojimi milodarmi, dobrovoľnou službou pre farnosť...*).
- § 12 Rodičia, katechéti a kňazi nech so všetkou zodpovednosťou objasňujú tieto princípy správy hmotných dobier v cirkevnom živote diecézy.
- § 13 Z rozpočtu farnosti možno pamätať na primerané dary pre osoby, ktoré vypomáhajú vo farnosti.
- § 14 Farnosť uhrádza náklady za používanie motorového vozidla na pastoračné a služobné účely s prihliadnutím na všeobecne záväzné predpisy v SR. Odporúča sa, aby sa farárovi a kaplánom uhradili náklady za používanie motorového vozidla pri pravidelne opakujúcich sa činnostiach paušálne z prostriedkov príslušnej farnosti.
- § 15 Odporúča sa kaplnky, kríže a iné požehnané veci a miesta zveriť do starostlivosti patronátnych skupín.

47. Finančné prostriedky na udržiavanie živobytia kňaza

Nariadenia

- § 1 Kňaz v službe farnosti, plniac úlohy, ktorými ho poveril diecézny biskup, si zasluhuje spravodlivú odmenu, ktorá mu slúži na slušné živobytie. Slušné živobytie nech má povahu skromnosti, ostatné finančné prostriedky má obetovať na apoštolské činnosti a dobročinné ciele (*kán. 282 KKP*).
- § 2 V súčasnom systéme financovania kňaz činný v pastorácii je zamestnancom biskupstva. Vzťahuje sa na neho aj zákon o zdravotnom a sociálnom poistení. Výšku jeho mzdy stanovujú všeobecne záväzné právne predpisy. Kňazovi je dovolené prijať aj legitímny milodar.
- § 3 Farnosť poskytuje dôstojné bývanie kňazom, ktorých diecézny biskup poveril farskou pastoračnou službou (*porov. PO 20*). Náklady spojené s prevádzkou, údržbou a opravou farskej budovy zabezpečuje farnosť, ktorá je jej vlastníkom.

- § 4 Osobitnú kategóriu hmotnej podpory kňaza predstavuje omšové štipendium-milodar, ktorý veriaci dávajú kňazovi z príležitosti slúženia sv. omše na ich úmysel. Podľa schváleného zvyku Cirkvi každému kňazovi, ktorý slávi alebo koncelebruje sv. omšu, je dovolené prijať venovaný milodar, aby sv. omšu obetoval na určený úmysel.
- § 5 Štipendium nikdy neslobodno chápať ako „poplatok“ za sv. omšu, ale ako milodar veriacich. *„Omšové milodary treba úplne uchrániť pred akýmkoľvek, hoci len zdanlivým druhom predávania alebo obchodovania“ (kán. 947 KKP).*
- § 6 Pri vysluhovaní sviatostí a svätenín vysluhovateľ nemá žiadať nič. Dobrovoľný milodar však môže prijať a použiť ho v zmysle kán. 282 KKP. Pritom má dbať na to, aby núdzni neboli zbavení sviatostnej pomoci z dôvodu chudoby (porov. kán. 848 KKP).

Odporúčania

- § 7 Odporúčam zaviesť vo všetkých farnostiach vianočnú, veľkonočnú, svätodušnú, odpustovú, sobášnu a pohrebnú oferu, a to po svätej omši pri odchode ľudí z kostola. Tieto ofery majú slúžiť kňazom vo farnostiach pre pastoračné podujatia. Pri týchto omšiach sa vykoná aj pravidelný nedeľný a sviatočný zvonček.
- § 8 Ak sa koná požehnanie domov vo vianočnom čase, milodary z posviacky domov patria tým, ktorým ich veriaci venovali.

48. Solidarita kňazov a farností

Nariadenia

- § 1 Každá farnosť odvedie 5% z čistého príjmu do podporného fondu solidarity farností farnostiam. Výška 5% je variabilná, diecézny biskup môže túto sumu kedykoľvek upraviť. Do 5-tich % sa nezapočítavajú zbierky pre mimofarské účely: Charita, kňazský seminár, Boží hrob, misie, Halier sv. Petra, DKÚ, masmédiá, KU. Príspevky samosprávy, urbariátov, VÚC, z fondov (*Obnovme si svoj dom a pod.*), mimoriadne zbierky na investičnú akciu povolenú ordinárom a pod. sa tiež nezapočítavajú.
- § 2 Rozdeľovanie pomoci farnostiam žiadajúcim o príspevok podlieha schváleniu diecézneho biskupa po porade s komisiou, ktorú tvoria piati dekani-moderátori a biskupský vikár pre hmotné záležitosti.
- § 3 Požiadavky na príspevok z podporného fondu solidarity na pomoc farnostiam v danom roku musia byť predložené na biskupský úrad do 31. januára. Dekani môžu navrhnúť priority pomoci.
- § 4 Rozdeľovanie pomoci bude zverejnené každý rok v ACES.
- § 5 Každý kňaz nech finančne podporí združenie UNITAS podľa rozhodnutia diecézneho biskupa.

Odporúčania

- § 6 Kňazi si majú navzájom pomáhať a prejavovať solidarnosť.
- § 7 Kňazi menších farností nech venujú svoj čas a pomáhajú väčším farnostiam (napr. pri spovedaní na prvé piatky a iných príležitostiach (katechéza...)). Kňazi väčších farností nech vypomáhajú menším farnostiam odbornou, materiálnou a duchovnou pomocou.
- § 8 Z pozornosti kňazov nemôžu byť vylúčení ani starší kňazi, ktorí sú už mimo aktívnej služby, na dôchodku. Ich návšteva a podpora je najlepším dôkazom kňazskej spolupatričnosti.

Zoznam použitých skratiek

1. DS	Prvá diecézna synoda (1925)
1Pt	1.Petrov list
2.DS	Druhá diecézna synoda
AA	Apostolicam actuositatem dekrét o laickom apoštoláte
ACES	Acta curiae episcopalis scephusiensis
CI	Cirkev a internet, dokument Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky
CIC	Kódex kánonického práva
CP	Communio et progressio, pastoračná inštrukcia k dekrétu Druhého vatikánskeho koncilu o spoločenských komunikačných prostriedkoch
DAŠ	Diecézna animátorská škola
DC	Duchovné cvičenia
DH	deklarácia Dignitatis humanae o náboženskej slobode
DKÚ	Diecézny katechetický úrad
DSŽK	Direktórium o službe a živote kňazov (<i>Kongregácia pre klérus</i> , 1994)
DTPP	Diecézny tím pre pastoračnú povolaní
DV	Dei Verbum, dogmatická konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu
Ef	List Efezanom
EN	apoštolská exhortácia Pavla VI. Evangelii nuntiandi
eRko	Hnutie kresťanských spoločenstiev detí
ESK	Etika v spoločenskej komunikácii, dokument Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky
FC	Familiaris consortio (<i>apoštolská exhortácia Jána Pavla II.</i> , 1981)
FR	Fides et ratio (<i>Encyklika o vzťahoch medzi vierou a rozumom</i>)
GE	Gravissimum educationis O kresťanskej výchove
GS	Gaudium et spes (<i>pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete</i> , 1965)
HD	hmotné dobrá
HRF	Hospodárska rada farnosti
IČO	identifikačné číslo organizácie
IM	Inter mirifica, dekrét Druhého vatikánskeho koncilu o spoločenských komunikačných prostriedkoch
kán.	kánon
KBD	Katolícke biblické dielo
KBS	Konferencia biskupov Slovenska
KKC	Katechizmus Katolíckej cirkvi
KKP	Kódex kánonického práva
Komp. KKC	Kompendium Katechizmu Katolíckej cirkvi
KPKC	Katolícke pedagogické a katechetické centrum
KŠ	Katolícka škola. Kongregácia pre katolícku výchovu, Rím 1977
KU	Katolícka univerzita
LG	Lumen gentium, vieroučná konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu
LHP	lesný hospodársky plán
Mt	Evangelium podľa Matúša
NA	Nostra aetate
NA	deklarácia Nostra aetate o postoji Cirkvi k nekresťanským náboženstvám
NMI	apoštolský list Jána Pavla II. Novo millennio ineunt

o.i.	okrem iného
OT	Optatam totius (<i>Koncilový dekrét o kňazskej formácii</i> , 1965)
OZ	občiansky zákonník
PDV	Pastores dabo vobis (<i>posynodálna exhortácia Jána Pavla II.</i> , 1994)
PG	Pastores gregis (<i>posynodálna exhortácia Jána Pavla II.</i> , 2003)
PO	Presbyterorum ordinis (<i>Koncilový dekrét o účinkovaní kňazov</i> , 1965)
porov.	porovnaj
PP	Populorum progressi, Pavol VI.
príp.	prípadne
r.	roku, v roku
resp.	respektíve
RFIS	Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis (<i>Kongregácia pre katolícku výchovu</i> , 1985)
RP	Reconciliatio et poenitentiae apoštolská posynodálna exhortácia pp. Jána Pavla II.
s.r.o.	spoločnosť s ručením obmedzeným
SBF	synodálne bunky farností
SC	Sacrosanctum Concilium
SHD	správa hmotných dobier
SPSR	Pápežská rada pre pastoračnú migráciu a cestujúcich SMERNICE PRE PASTORÁCIU RÓMOV
SR	Slovenská republika
sv.	svätý a odvodeniny
t.č.	toho času
t.j.	to je
TF	Teologická fakulta
TMA	Terzo millennio adveniente
tzv.	takzvaný a odv.
UR	Unitatis redintegratio, dekrét Druhého vatikánskeho koncilu o ekumenizme
VUC	vyšší územný celok
ZP	Zákonník práce

Register

A		141, 147, 149, 150
ACES	56, 75, 168	
archív	75, 76, 148, 158, 164, 165	
audiovizia	143	
B		
Barnáš Štefan	32	
benefícia	154	
biskup	30, 34, 59, 60, 61, 65, 66, 71, 83, 99, 115, 117, 121, 122, 131, 154, 158	
diecézny	18, 23, 25, 26, 49, 53, 54, 59, 64, 65, 70, 72, 74, 108, 109, 113, 114, 118, 121, 138, 146, 154, 157, 158, 159, 160, 162, 167, 168	
kolégium	18	
pomocný	18, 114, 118	
rímsky	18	
Božie kráľovstvo	17, 28, 30, 31, 47, 51, 62, 71, 85, 96, 114, 115, 125, 127, 137, 153	
Boží hrob	158, 168	
C		
CD	75, 80, 90, 148	
celibát	60, 62, 64, 65, 67	
centrum		
diecézne pastoračné	89, 90	
diecézne voľného času	134, 147	
Katolíckej jednoty Slovenska	107	
Katolícke pedagogické a katechetické	50, 105	
pastoračné	26, 150, 155, 161	
pre rodinu	55	
prípravy na manželstvo	42	
univerzitné	50, 54	
Voľného času	52	
communio	19, 23, 24, 26, 114, 115, 116,	

Č

časopis	35, 57, 66, 80, 91, 110, 112, 148, 155
Brázda	148
diecézny	25, 121, 146
farský	24, 45, 53, 119, 147, 148, 150
Katolícky učiteľ	105
odborný	24

čítanie

náboženskej literatúry	92, 149
písma	29, 37, 46, 60, 85, 91, 92
z ruky	133

D

daň cirkevná	154
dekan	24, 25, 36, 40, 42, 64, 67, 68, 73, 75, 76, 168

deti

aktivita	50, 56, 91, 140
dospievanie	81
drogy	140
eRko	159
katechéza	47, 48, 52
ochrana	94, 96, 129
povolanie	71
prijatie	93
prvé sv. prijímanie	39, 53, 54, 57, 92, 93
púť	34
rodičia	81
rodina	80, 83, 85, 135
starí rodičia	86
sv. omša	37, 74, 91
škola	57, 96, 103, 104, 110
tábor	45, 84
výchova	52, 57, 78, 79, 83, 86, 87, 88, 89, 95, 104, 135
zbožnosť	44, 100
zodpovednosť	80

diakon 44, 65, 83, 114

dialóg 20, 71, 86, 98, 124, 125, 126,

	127, 130, 133, 135, 142, 146, 150, 156
diecézna kúria	24, 25, 75, 155, 157
drogy	23, 44, 48, 92, 140
duchovné cvičenia	32, 50, 63, 68, 79, 83, 84, 90, 91, 137
DVD	80, 90, 148

E

egocentrizmus	99, 145
ekleziológia	19, 23, 62
ekonomická rada	25, 160
ekumenizmus	115, 125, 135
elektronický	40, 57, 105, 112, 145, 149
eschatológia	30, 62, 81, 141, 142
exkomunikácia	86

F

farár	18, 22, 26, 36, 38, 39, 41, 42, 55, 56, 64, 70, 72, 73, 75, 76, 90, 109, 110, 113, 114, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 134, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167
filiálka	74, 114, 119, 154, 158, 160, 162

finančná hotovosť 166

forma

askézy	69
hodnotenia náboženstva	92
jednoty	138
katechézy	54, 64
komunikácie	142, 147
kontaktu	92
konzumizmu	74
kultúry	125
ľudovej zbožnosti	32
modlitby	38
násila	80

pobožností	44
pomoci	84, 94
posväcovania	44, 91
realizácie náuky	24
spolupráce	25, 119
spoluzitia	77
uzavretia manželstva	79
vzdelávania	111
zasvätenia	30, 31
zbožnosti	29, 44
združovania	115
života	83

formácia

farárov	70
katechétov	23, 49, 110
katechétov	54
kňazov	59, 60, 68, 73
laikov	63
miništrantov	67, 74
permanentná	59, 60, 70, 71
seminárska	71, 73
učiteľov	54, 105, 110

fundácie 154, 155, 159, 162

fyzická osoba 163, 164, 166

G

globalizácia 62, 124, 127, 135

H

Halier sv. Petra 158, 168

hierarchia 17, 19, 28, 59, 82, 114, 116, 142, 149

hmotné

dobrá	153, 154, 155, 157, 158
zabezpečenie	154
záležitosti	168
zdroje	68

hnuteľnosť 158

majetok	158, 162
pamiatky	112

hovorca 147, 150, 151

hrob

Jána Vojtaššáka 25

Ch		110, 116, 138, 151, 155, 156, 161, 167
charita	26, 158	formácia 23, 49, 54, 110
diecézna	25, 35	katechéza 24, 31, 46, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 60, 64, 67, 81, 91, 129, 132, 138, 148, 149
farská	22, 35, 88, 90, 159	farská 47, 50, 51, 92, 146, 152
služba	18, 26, 31, 119, 136, 138	kultúra 48
Spišská katolícka	102, 161	rodinná 47, 49, 152
Christus totus	21, 113	Rómov 133
chudoba	60, 63, 68, 74, 124, 127, 128, 131, 137, 140, 153, 157, 160, 161, 168	stavovská 51
		sviatostná 133
		školská 39, 52, 54
I		špeciálna 48
identita	17, 19, 21, 27, 34, 51, 64, 65, 67, 68, 80, 82, 83, 85, 109, 127, 129, 138, 140, 142	katolícky/a/e
indiferentizmus	23, 33, 136, 138	Cirkev 18, 19
individualizmus	33, 62, 63, 68, 118, 129, 145, 152	charita 161
informácia	33, 54, 70, 118, 122, 137, 142, 143, 148, 149, 152, 159, 160	identita 48, 51, 129
informovať	23, 25, 34, 41, 76, 82, 90, 118, 119, 120, 122, 143, 146, 148, 151, 157, 159, 160	inteligencia 111
inkulturácia	99	manželstvo 42, 79, 136
inoverci	19	materská škola 110
interaktívny	148	médiá 112, 139, 147, 150, 152
internet	45, 53, 54, 57, 75, 80, 111, 140, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152	mienka 144
inventár	75, 158, 162, 165	morálka 130, 151
J		náboženstvo 151
jednota	60, 61, 64, 65, 67, 72, 73	náuka 69, 123, 129, 130
K		obyvateľstvo 147
kánonická misia	54, 110	pozdrav 137
kaplán	41, 55, 64, 67, 72, 75, 76	rádio 23
katechéta	24, 35, 55, 82, 91, 92, 100,	Sv. Písmo 36
		škola 49, 51, 52, 55, 57, 92, 96, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 108, 109, 110
		tlač 152
		tradícia 135, 137
		učiteľ 104, 110
		univerzita 110
		vedec 111
		veriaci 125
		viera 43, 55, 79, 116, 151
		vydavateľstvo 147
		výchova 38, 79
		život 132
		kňazstvo 34, 64
		diecézne 32, 70
		kráľovské 58
		krstné 67
		povolanie 58, 59, 62
		prevencia 73
		služobné 58, 59
		sviatostné 60

tajomstvo	64	162, 164, 165, 166
všeobecné	58, 65	aktivity 49, 73, 112
knižnica	45, 75, 100, 148, 158, 164, 165	antikultúra 99
kolegialita	61, 109	ciele 98
kňazov	61	dedičstvo 95
komerčný	80, 140, 147	duchovná 50, 54
komisia	18, 24, 35, 36	formy 125
liturgická	37, 106, 158	globalizácia 127
pastoračnej rady	140	hodnoty 22, 25
pre kultúrne pamiatky	166	kresťanská 99, 144
komunikácia	24, 26, 30, 41, 45, 53, 54, 65, 66, 70, 78, 80, 86, 89, 98, 118, 119, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152	kríza 99, 107
koncil	21, 23, 24	médií 145
druhý vatikánsky	17, 19, 20, 29, 32, 61, 85, 98, 99, 114, 124, 125, 127, 131, 141, 142, 149	náboženská 135
prvý vatikánsky	19	nekresťanská 129
kongrua	155	nezáujem 106
koordinovať	24, 59, 123, 150	pseudokultúra 99
kostol	26, 32, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 57, 68, 74, 75, 86, 88, 91, 93, 106, 112, 117, 119, 133, 146, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 162, 163, 167, 168	rómska 131, 134
kostolník	37, 159, 167	smrti 33
kríza		tradícia 19
autority	23, 33, 105	zmeny 47
duchovného života	63	života 137
finančná	128	L
identity	34, 80	les 154, 155, 156, 158, 159, 164
kultúry	99, 107	liberalizmus 33, 48, 55, 62, 65, 80, 117, 124, 128, 129, 135
mravov a viery	78	Ligoš Jozef 32
povolania	65, 73	Liptov 22, 23, 34, 51, 66, 68, 103, 131, 135, 147
rodiny/manželstva	47, 62, 79, 88, 94	liturgia 20
stredného veku	63	spev 26
viery	114	tradícia 19
v kňazstve	67, 73	liturgické predmety 73, 75, 164
vo formácii	70	M
kultúra	21, 22, 31, 48, 52, 56, 61, 62, 72, 77, 95, 96, 99, 100, 106, 109, 111, 112, 128, 129, 130, 140, 142, 149, 155, 156, 157,	Magistérium 17, 18, 37, 64
		majetok
		biskupský 158
		Cirkvi 153, 154, 155
		dozor 160
		evidencia 163, 164
		farský 156, 158, 162
		filiálka 162
		hospodárenie 154
		nevratený 163
		poistenie 163

predaj	163	modlitba	23, 26, 30, 37, 41, 42, 44, 51, 57, 59, 60, 66, 68, 69, 71, 73, 78, 84, 85, 86, 88, 89, 91, 117, 123, 126, 131, 133, 135, 136, 141, 142, 147, 150
spory	149	individuálna/osobná	29, 50, 85, 133
správa	69, 154, 160, 161, 164, 166	ruženca	31
súhlas ordinára	163	skúsenosť	48
zhabaný	155	spoločenstvo	26, 31, 34, 94, 121
zmluvy/prevody	161, 163	spoločná	29, 38, 52, 61, 78, 84, 87, 88, 91, 93, 146
mariánska úcta	21	stretnutia	20
matrika	75	život	46
médiá	22, 34, 35, 51, 52, 57, 65, 66, 67, 80, 83, 86, 91, 94, 99, 105, 106, 111, 112, 137, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 157, 158, 168	morálka	17, 22, 23, 27, 63, 65, 67, 86, 91, 93, 94, 96, 98, 99, 105, 127, 130, 135, 137, 145, 151, 152, 163
medziľudský	24, 142, 144, 150	Mysterium communionis	19, 141
medziosobný	149	N	
menšiny	21, 52	národ	124, 125, 127, 130, 135, 142, 153, 154
milodar	156, 157, 160, 166, 167, 168	izraelský	17, 46, 77
miništrant	67, 74, 120, 123	slovenský	21, 50, 59, 99, 107, 144
misie	118, 120, 124, 125, 130, 131, 134, 137, 138, 139, 145, 148, 154, 155, 156, 158, 167, 168	národnosť	21, 95, 135
farské	118	naturálie	154
ľudové	129, 137	návšteva	89
rehole	119	liečiteľov	136
spoločnosti	123	nákupných centier	93
mládež	47	pastoračná	39, 42, 57, 88, 138
aktivita	50, 56, 91, 112	starších kňazov	169
centrum	49	nehnuteľnosť	156, 158, 162, 163
formácia	49	nejednota	65, 117
kňaz	65, 74	nekresťanské	
komisia	134, 161	kultúry	129
komunikácia	151	náboženstvo	124, 125
médiá	80, 149	spoločenstvo	135
ohrozenie	129	O	
pastorácia	118	obnova	
skupiny	35, 50, 57	budov	156
spoločenstvo	78, 146	Cirkvi	61
stretnutie	34	duchovná	31, 44, 84, 88, 89, 90, 91, 92, 129, 137
sv. omša	34, 74, 100		
tábor	45		
univerzita	48		
viera	138		
výchova	52, 57, 89, 95, 96		
zbožnosť	44		

jednoty	125	hnutia	68
katolíckeho školstva	103	horlivosť	69
liturgie	32	individuálna	74
manželského sľubu	37, 87, 91	metódy	61, 66, 68
organu	111	nemožnosť vykonávať	64
rodinného života	93	odchod kňaza	65, 67
seminára	32	povolani	59, 70
tradícií	138	seminár	70
viery	130	skúsenosti	70, 71
odpustky	35, 44	služba	59, 69
odpútanosť	153, 161	ťažkosti	69
ohlasovanie	17, 18, 22, 26, 46, 48, 49, 99, 111, 114, 115, 125, 127, 130, 132, 133, 138, 141, 142, 143, 144	patronátne právo	154, 167
ohrozenie	128, 129	pobožnosť	34, 37
detí/mládeže	129, 140	kajúca	40
dôstojnosti	99	križovej cesty	32, 44
kultúry	99	ľudová	29, 44
povolania	69	mariánska	31, 44
rodiny	80, 82, 88, 91, 94	verejná	44
spoločenstva	149	počítač	75, 86, 87, 151
viery	124	podnikateľské subjekty	136, 156, 164
omšové štipendium	167	pokladničný denník	75, 166
Orava	22, 34, 51, 66, 68, 103, 131, 147	pôst	29, 31, 35, 40, 43, 44
organ		posväcovanie	18
organista	37, 100, 106, 167	posviacka domov	88, 168
organisti	159	povolanie	
organológ	111	detí	71
P		duchovné	59, 70
pamiatka	25, 158	hľadanie	71
kultúrna	99, 100, 106, 162, 164, 165, 166	kňazské	58, 59, 62, 64, 71
oprava	165	kresťanské	58
Panna Mária	19, 41, 68, 126	kríza	65, 73
pápež	18, 32, 35, 75, 90, 124	nové	69
neomylnosť	19	ohrozenie	69
Pavol VI.	46	prijatie	71
partikulárna cirkev	18, 50, 51, 124, 128, 143	príprava	71
pastorácia		starostlivosť	70
dôchodcov	75	právna subjektivita	108, 159, 162
		právnická osoba	153, 157, 158, 160, 161, 162, 166
		predstavený	
		katolícka škola	108
		Kňazského domu	75
		rehole	121
		seminára	41, 59, 70, 71

prepošstvo	99, 154, 155
presbytérium	18, 59, 61, 65, 114
prezentácia	
činnosti	24
elektronická	149
interaktívna	148
pamiatok	112
príprava	
lektorov	111
pastorácia Rómov	139
pastoračných pracovníkov	133
prijatie sviatostí	38, 39, 50, 51, 100
<i>birmovania</i>	39, 105, 146
<i>manželstva</i>	41, 42, 50, 54, 56, 78, 79, 82, 87, 88, 89, 90, 92
<i>prvé sväté prijímanie</i>	57, 93
<i>zmierenia</i>	40
program	
katechézy	56
kňaza	64
mediálny	138
pastoračný	24, 93
permanentnej formácie	161
pre slobodné matky	90
prípravy na manželstvo	78
spovedania	40
študijný	83, 106
televízny	80, 106, 144, 147
vdovský stav	90
víkendový	90
výchový	92
vzdelávací	104, 129
pút'	29, 32, 34, 67, 73, 84, 91, 92, 118, 119, 120, 138
R	
rada	18
farská	26
hospodárska	160, 162, 163
kňazská	25, 54, 72, 160
pastoračná	25, 38, 53, 56, 90, 120, 123, 140, 146
rádio	23, 24, 32, 80, 155
Lumen	53, 57, 144
Vatikán	53

rehoľník, rehoľníčka	20, 25, 32, 49, 51, 59, 60, 62, 72, 76, 83, 99, 109, 112, 119, 120, 121, 122, 131, 155
povolanie	20, 23, 108
spoločenstvo	30, 90, 113, 115, 119, 120, 121, 122, 134, 139, 140, 159
rekolekcie	65, 67, 72, 91
rektor	70
reštitúcia	155, 159
rezidovanie	74, 76
riziko	63, 66, 143, 145, 146
rodičia	20, 30, 38, 39, 43, 49, 51, 53, 57, 59, 65, 78, 80, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 95, 96, 103, 104, 105, 108, 109, 110, 135, 138, 140, 144, 146, 151, 152, 161
rodina	17, 20, 21, 23, 24, 29, 36, 37, 42, 47, 49, 52, 54, 56, 57, 62, 70, 71, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98, 127, 129, 136, 144, 146, 149, 150, 152, 158
Róm	87, 119, 123, 131, 132, 133, 134, 136, 139
S	
samospráva	69, 96, 103, 109, 139, 151, 156, 157, 158, 166, 168
sekty	129, 130, 132, 136
sekularizmus	63, 129, 138
seminár	31, 59, 70, 71
duchovný most	41, 71
farár	70
kultúra	72
nadácia	71
predstavený	70, 71
rektor	70
zrušenie	32
seminarista	30, 32, 41, 59, 70, 71, 73, 148,

	150, 152
senior	37, 146
sensus fidei	18
sentire cum Ecclesia	21
sexualita	23, 62, 89, 92
homosexualita	33, 78
médiá	80
zväzky	33
sloboda	20, 28, 31, 33, 51, 53, 56, 60, 71, 72, 74, 77, 90, 93, 95, 96, 97, 98, 103, 124, 125, 126, 128, 130, 131, 142, 145, 153, 157, 160
služba	22, 30, 51, 96, 153, 156
Božiemu ľudu	34, 114, 116
Božiemu slovu	46
členov Hospodárskej rady farnosti	160
farnosti	22, 61, 158, 167
homiletická	31
charitatívna	18, 31
katechetická	50, 116
Katolíckeho biblického diela	36
Katolíckeho pedagogického a katechetického centra	92
kňazská	41, 59, 60, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 75
laikov	37, 167
lásky	60, 63, 114
lektora	88
liturgická	37, 39, 43
ľudstvu	28
miništrantská	139
misionárska	130
pastoračná	26, 59, 115, 167
poradenská	55, 140
pravde	96
spásna	17, 25
spoločenstvu	29, 31
starým	41
sviatostná	28
životu	85, 92
solidarita	33, 88, 142, 156
fond	168
solidárnosť	75, 159, 168
spisovateľ	145
Spiš	23, 66, 68, 103, 131, 145, 147

spoločenský	
kňaz	63
komunikačné prostriedky	48, 49, 83, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 152
kultúra	49, 149
postavenie	125
prostredie	59, 80
vrstvy	130
výchova	95
zmeny	20, 129, 143
život	52, 93, 96, 140, 144
spoločenstvo	141, 142, 143, 146, 149, 150, 155, 156
starostlivosť	
nedostatočná	81
o filiálku	119
o chorých	107
o komunikačné prostriedky	83
o povolania	58
o seminaristov	70
o spoločenstvách	116
pastoračná	18, 22, 30, 80, 131
príprava k sviatostiam	100
subsidiarita	95, 150
sväteniny	27, 29, 30, 35
Sväté písmo	26, 27, 29, 36, 37, 44
sviatosti	21, 27, 29, 30, 37, 38, 40, 44, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 82, 83, 89, 92, 129
Cirkev	18, 19
prijatie	23, 38, 39, 46, 50, 51, 68, 73, 78, 92, 100, 117, 134
vyslúženie	40, 44, 50, 56, 65, 67, 107, 118, 121, 133, 168
synodálna bunka	134, 159
Š	
škola	49, 51, 57, 68, 78, 87, 91, 92, 95, 100, 103, 107, 119, 134, 135, 149, 152, 154, 155, 161
Diecézna animátorská	49
katolícka	49, 50, 55, 57, 92, 96, 102, 103, 104, 108, 109, 111, 148
materská	92

náboženská výchova	54
štátna	51, 52, 103
výber	95, 103
vysoká	50, 54
štatút	25, 26, 35, 37, 54, 59, 75, 109, 160
štolárne poplatky	154
T	
televízia	23, 24, 80, 86, 106, 149, 155
Lux	57, 144
testament	75
tolerancia	22, 63, 88, 95
totalita	20, 25, 32, 50, 68, 103, 107, 112, 117, 128, 156, 159
transparentnosť	160, 161, 166
U	
učiteľ	59, 93, 100
autorita	105
formácia	54, 105, 110
katolícky	104, 105, 107, 108, 110
náboženstva	105
nekvalitný	104
obsadzovanie miest	108
univerzita	35, 48, 49, 50, 54, 76, 99, 103, 106, 111, 147
urbár	157, 158, 164
V	
väzenie	20, 32, 64
veža	163
viera	18, 31, 35, 38, 43, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 54, 55, 62, 63, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 92, 93, 96, 97, 98, 99, 105, 110, 111, 114, 116, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 146, 150, 151
cit	18

dedičstvo	20
formovanie	47
kríza	78, 114
ľahostajnosť	26
poklad	29, 130
pravda	18, 28, 34, 46, 49, 111, 133, 150
prejav	29, 88, 117
radosť	30
strata	48
svedectvo	20, 25, 32, 34, 42, 82, 107, 113, 125, 131, 151
veda	98
život	47, 83, 89, 100, 129
vikár	
biskupský	158, 168
kapitulný	23
vizitácia	160
biskupská	146
dekanská	25
farská	54
kánonická	146
Vojtaššák Ján	20, 25, 32, 50, 64, 71, 117, 155, 161
výchova	30, 43, 46, 78, 79, 81, 83, 87, 95, 96, 103, 109, 110, 135
duchovná	78
kňazov	155
k rodičovstvu	79, 80, 92
k zodpovednosti	47
mediálna	152
náboženská	52, 54, 57, 104, 105
nedbalosť	130
oslabenie	88
pasivita	86
právo	95
seminár	59, 70, 73
v katolíckych školách	49, 104
v materských školách	92
záruka	38
vysielanie	94, 147
vzdelávanie	43, 44, 52, 53, 57, 71, 96, 100, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111
Z	
základiny	154, 155, 159, 161

zbierka	137, 147, 158, 162, 166, 168	kňazský	23, 58, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 157
zmluva		konzumný	88, 136
majetková	161	kresťanský	47, 49, 77, 117, 132
manželská	77	ľudský	23, 59, 97, 127, 129
nájomná	163, 164	mravný	126, 145
SR-Vatikán	166	náboženský	23, 32, 51, 64, 100, 120, 125, 130, 134, 136, 156
starozákonná	126	ochrana	42, 110
znamenia		posvätenie/svätosť	27, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 45, 85
čas	107, 115, 124, 125	právo na	33
doby	138	rodina/manželstvo	22, 29, 78, 81, 82, 83, 85, 86, 93, 94, 98, 108, 135
Kristovho Kráľovstva	17	sexuálny	136
Ž		spoločenský	52, 93, 96, 140, 144
život		svedectvo	25, 46, 108, 137
anonymný	106	sviatostný	46, 47, 50, 83, 108, 143
božský	18, 21, 29, 141	sviatostoný	83
budúci	78, 81, 124	večný	142
Cirkvi	20, 26, 90, 116, 142, 157	veriacich	114, 146, 156
duchovný	21, 23, 26, 27, 29, 30, 31, 42, 43, 44, 53, 59, 63, 67, 68, 71, 92, 104, 106, 111, 123, 134, 149	viery	47, 83, 100
	22, 31, 57, 88, 93, 114, 119, 120	zasvätený	30, 51, 59, 83, 93, 108, 114, 115, 119, 121
formy	19, 83, 98	žurnalistika	144, 147

Personália

Sekretár: Dušan Pardel
Ľubomír Vojtašák

Prípravná komisia a predsedníctvo

Predseda: FRANTIŠEK TONDRA diecézny biskup Spišskej diecézy
je aj predsedom každej subkomisie

Výkonný predseda: Štefan SEČKA pomocný biskup, generálny vikár

Členovia: Andrej Imrich pomocný biskup, generálny vikár
Pavol Lacko dekan, Sp. Podhradie
Miloš Pekarčík pomocný súdny vikár
Marcel Šiškovič farár, Liptovské Matiašovce
Anton Tyrol riaditeľ KBD, Svit

Subkomisia pre agendu

Výkonný predseda: Pavol Lacko dekan, Sp. Podhradie

Členovia: Ján Dravecký riaditeľ DSU, Poprad
Jozef Jarab rektor kň. seminára, Sp. Podhradie
Jozef Jendrich riaditeľ PRO POPULO, Poprad
Anton Oparty dekan, Poprad

Subkomisia pre informácie

Výkonný predseda: Marcel Šiškovič farár, Lipt. Matiašovce

Členovia: Pavol Janáč kňaz na odpočinku, Krušetnica
Anna Kopecká riaditeľka KPKC, Sp. Nová Ves
Róbert Neupauer šéfredaktor časop. SZS, Sp. Belá
Richard Ondáš administrátor, Lipt. Trnovec

Asistent: Daria Miezgová Komunita blahoslavenstiev, Okoličné

Subkomisia pre dokumenty

Výkonný predseda: Anton Tyrol riaditeľ KBD, Svit

Členovia: Alojz Kostelanský dekan, Ružomberok
Miloš Pekarčík pomocný súdny vikár
Sr. Aneška Marie Peterová

Subkomisia pre liturgiu

Výkonný predseda: Andrej Imrich pomocný biskup, generálny vikár

Členovia: Amantius Akimjak dekan Pedagogickej fakulty KU
Radomír Bodziony administrátor, Žehra
Andrej Palušák sudca Cirkevného súdu
Ľubomír Stanček prorektor KU, Ružomberok

Témy a relátori

Tvár, život a spasné služby v spišskej partikulárnej cirkvi *relátor:* Anton Tyrol
Posväcovanie života *relátor:* František Trstenský
Katechéza a formácia povolání *relátor:* Alojz Kostelanský
Identita, spiritualita a spoločenstvo kňazov *relátor:* Ján Kuboš
Cirkev v rodine, rodina v Cirkvi *relátor:* Jaroslav Barok
Veda, školstvo, kultúra *relátor:* Ján Dravecký
Jednota v mnohosti *relátor:* Daniela Promčáková
Vzťah k iným náboženstvám, kultúram a fenoménom doby *relátor:* Richard Ondáš
Komunikácia v tvorbe communia *relátor:* Peter Majda
Hmotné dobrá *relátor:* Štefan Sečka

Členovia synody

Adamcová Daniela, Trstená
Adamec CM Juraj, *Bijacovce*
Akimjak Amantius, *Kľčov*
Baran OFMConv Adam
Barilla Jozef, *Vyšné Ružbachy*
Barillová Oľga
Barok Jaroslav, *Liptovský Mikuláš*
Benko Jozef, *Veľká Lomnica*
Bielak Jozef, *Spišské Podhradie*
Bišťan Martin, *Ružomberok*
Bodziony Radomír, *Žehra*
Bodziony Vladimír, *Rudňany*
Boleková Anna, *Námestovo*
Bujňáková Patrícia, *Poprad*
Culka Stanislav, *Likavka*
Čarnogurský Donát, *Podbiel*

Danieliszová Irma Mária, *Poprad*
Dikantová, *OSF Faustína*
Dlugoš František, *Levoča*
Dopater Marián, *Novot'*
Draganová, *SCSC Ignácia*
Dravecký Ján, *Poprad*
Duda Ján, *Markušovce*
Endrödi Ján, *Poprad - Spišská Sobota*
Fabianová Anna, *Spišská Kapitula*
Faltinová Daniela, *Švošov*
Fekete, *SDB Vladimír*
Ferenc Roland, *Odorín*
Ferenčák Peter, *Kluknava*
Firic Ján, *Hruštín*
Forgáč Marek, *Spišské Podhradie*
Franková Monika, *Matejovce nad Hornádom*

Frankovský Alojz, *Polanovce*
 Gábriš, *SJ Ondrej, Ružomberok*
 Gallik Slavomír, *Nová Ľubovňa*
 Gallik Marcel, *Slovenská Ves*
 Garaj Ján, *Ludrová*
 Garaj Pavol, *Babín*
 Grich Ján, *Lechnica*
 Grich Jakub, *Kežmarok*
 Habiňák Michal, *Veličná*
 Halčinová Katarína, *Lendak*
 Hamráček Cyril, *Markušovce*
 Hanečák Michal, *Podolíneč*
 Hertelyová Zdenka, *Poprad*
 Hešková, *CJ Eva, Stará Ľubovňa*
 Holík Milan, *Oravská Polhora*
 Holovová ml. Marta, *Kežmarok*
 Horník Ondrej, *Huncovce*
 Hubeňáková Júlia, *Nová Ľubovňa*
 Hudák Ján, *Spišská Stará Ves*
 Humeňanská, *SCSC Dávida*
 Hunčaga Michal, *Chlebnice*
 Chmelár Alojz, *Štrba*
 Chovanec Jaroslav, *Trstená*
 Imrich Andrej, *Spišská Kapitula*
 Janáč Pavol, *Krušetnica*
 Janík Ján, *Chlebnice*
 Jarab Jozef, *Spišská Kapitula*
 Jendruš Jozef, *Poprad*
 Jurčaga Peter, *Ružomberok*
 Jurčová Oľga, *Likavka*
 Kaník Stanislav, *Šuňava*
 Kapinová Mária, *Žaškov*
 Karkoška Marcel, *Veľká Lomnica*
 Kasanová Katarína, *Vavrečka*
 Kaščáková Veronika, *Spišská Nová Ves*

Kopecká Anna, *Spišská Nová Ves*
 Korený Jozef, *Okoličné*
 Kostelanský Alojz, *Ružomberok*
 Košč Stanislav, *Ružomberok*
 Košč OFMConv Jozef, *Spišský Štvrtok*
 Kováčiková Veronika, *Spišská Belá*
 Krajňáková Lucia
 Krajník Jozef, *Hnilec*
 Krempaský František, *Spišské Hanušovce*
 Krett Ľubomír, *Rakúsy*
 Krett Ján, *Hranovnica*
 Kromka Jozef, *Veľká Franková*
 Kubičárová Anna, *Letanovce*
 Kuboš Ján, *Spišské Podhradie*
 Kuffa Marián, *Žakovce*
 Kuchár, *SDB Peter, Námestovo*
 Kula Pavol, *Slatvina*
 Lacko Pavol, *Spišské Podhradie*
 Laurinec Jozef, *Trstená*
 Ledecká, *OSsR Martina*
 Lorenčík Ľubo, *Vážec*
 Macková Zuzana, *Štrba*
 Macurák Marián, *Vysoké Tatry*
 Majda Peter, *Spišská Kapitula*
 Majher Jozef, *Ružomberok*
 Maretta Viliam, *Slovenská Ves*
 Matejčíková Marta, *Breza*
 Mečíř Pavol, *Lendak*
 Miegová Dária
 Mikolajčík Stanislav, *Novot'*
 Mikula Michal, *Spišský Štiavnik*
 Mišek Anton, *Spišská Nová Ves*
 Mitrik Tomáš, *Spišská Nová Ves*
 Mordel Štefan, *Vysoké Tatry*
 Múdra Ružena, *Ružomberok*

Neupauer Róbert, *Spišská Nová Ves*
 Neupauer Róbert, *Spišská Belá*
 Odrobiňáková Mária, *Bobrov*
 Ondáš Patrik, *Vitanova*
 Ondáš Richard, *Liptovský Trnovec*
 Ondřík Pavol, *Kluknava*
 Oparty Anton, *Poprad*
 Orlovský František, *Stará Ľubovňa*
 Pajtová Mária, *Lokca*
 Palenčár Jozef, *Chmeľnica*
 Palušák Ondrej, *Iliašovce*
 Pánik Marián, *Stará Ľubovňa*
 Pardel Dušan, *Spišské Podhradie*
 Parec Peter, *Liesek*
 Pekarčík Ľubomír, *Dolný Kubín*
 Pekarčík Peter, *Kľčov*
 Pekarčík Miloš, *Spišské Podhradie*
 Pekárová Eva, *Liptovský Hrádok*
 Perignáth Matúš, *Rudňany*
 Peterová, *SDR Agneška*,
 Pramuka Ján, *Spišské Podhradie*
 Promčáková Daniela, *Tvrdošín*
 Rečičár Cyril, *Vydrník*
 Reguly František, *Spišské Podhradie*
 Rozmus Štefan, *Hôrka*
 Saniga Vladislav, *Liptovský Mikuláš*
 Sarňák Ján, *Iliašovce*
 Sečka Štefan, *Spišská Kapitula*
 Siska Jozef, *Domaňovce*
 Siteková Miroslava, *Podbiel*
 Sládek Róbert, *Námestovo*

Slašťanová Veronika, *Ružomberok*
 Slimáková Monika, *Lučky*
 Slovík Jozef, *Poprad*
 Strežo Pavol, *Dolný Kubín*
 Svitek Jozef, *Habovka*
 Šegla Ľubomír, *Mlynica*
 Šemrák Roman, *Veľká Franková*
 Šimková Viera, *Kluknava*
 Šiškovič Marcel, *Liptovské Matiašovce*
 Škantár Jozef, *Spišská Nová Ves*
 Škrabek Dušan, *Spišská Kapitula*
 Štefaňák Ľubomír, *Spišská Kapitula*
 Štechová Erika, *Habovka*
 Štutiková SDR Školastika Anna
 Timko Jaroslav, *Lisková*
 Tomaga Marek, *Spišské Podhradie*
 Tondra Michal, *Suchá Hora*
 Trstenský Jozef, *Černová*
 Trstenský František, *Spišské Podhradie*
 Tuka Štefan, *Likavka*
 Tyrol Anton, *Svit*
 Uhliarik Jozef, *Krušetnica*
 Václavová Helena, *Rakúsy*
 Vanacká Alžbeta, *Spišská Nová Ves*
 Víznerová Jana, *Kežmarok*
 Zahurančíková Kristína, *Poprad - Stráže*
 Zajac Jozef, *Smižany*
 Zentko Ján, *Spišská Kapitula*
 Ziolkovská Anna, *Spišská Nová Ves*
 Želonka Ondrej, *Chrast' nad Hornádom*

Obsah

Rekapitulácia priebehu a prác Druhej synody Spišskej diecézy	11
1. Idea diecéznej synody na Spiši	11
2. Predprípravná fáza 2DS	12
3. Systém práce v prípravnej fáze 2DS	13
4. Synodálna fáza 2DS	14
5. Niekoľko číselných údajov a celková charakteristika 2DS	15
1. synodálna téma	
Tvár, život a spasné služby Spišskej partikulárnej cirkvi	17
I. Doktrínálna časť	17
Božie zjavenie o Cirkvi	17
Nauka o Cirkvi	18
Dejinné dôrazy v náuke o Cirkvi	19
Svedectvo Spišskej partikulárnej cirkvi po 1. DS	20
Výzvy našich čias	20
II. Opis stavu v diecéze	21
Kritérium hodnotenia	21
Predstavy o Cirkvi	21
Charakteristika človeka	21
Vzťahy kléru a laikov	22
Situácia vo farnostiach	22
Diecézne inštitúcie	23
Trendy náboženského života a ich kvalifikácia	23
Hlavné nedostatky v otázke chápania Cirkvi	23
Nástroje a formy realizácie nauky o Cirkvi	24
Potenciál realizácie nauky o Cirkvi	24
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	25
2. synodálna téma	
Posväcovanie života	27
I. Doktrínálna časť	27
Úvod	27
Biblický pojem svätosti	27
Povolanie k svätosti	28
Vnútoraná stránka svätosti	29
Vonkajšia stránka svätosti	30
Svätosť a posväcovanie života v diecéze po 1. DS	31
Kresťan v dnešnom svete	33
II. Opis stavu v diecéze	34
Zorný uhol hodnotenia	34
Hlavný cieľ: povolanie k svätosti laikov, klerikov a spoločenstiev	34
Trendy v otázke posväcovania života	35
Hlavné nedostatky	35

Nástroje na dosiahnutie cieľa: posväcovať život	35
Efektivita a využitie zdrojov	36
Potreby v oblasti posväcovania života	36
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	36
3. synodálna téma	
Katechéza a formácia povolání	46
I. Doktrínálna časť	46
Evanjelizácia a katechéza ako služba Božiemu slovu	46
Adresáti katechézy	46
Rodina - rodinná katechéza je prioritnou oblasťou katechizácie	47
Farnosť - farská katechéza nadväzuje na rodinnú katechézu	47
Deti predškolského a školského veku	47
Mladí ľudia, mládež - veľká nádej, ale aj výzva pre Cirkev	47
Starí ľudia v rodine a v Cirkvi	47
Osoby s telesným a mentálnym postihnutím.	48
Ľudia nachádzajúci sa v špeciálnych situáciách a prostrediach.	48
Kultúra, umenie, masovokomunikačné prostriedky a ľudová zbožnosť.	48
Nositelia katechizácie	49
Organizácia katechizácie v diecéze	49
Katechéza po Prvej diecéznej synode	50
Formácia povolání	51
II. Opis stavu v diecéze	51
Pozitíva v oblasti katechézy	51
Hlavné nedostatky v oblasti katechézy	52
Nástroje a efektivita katechézy	52
Ľudské zdroje	52
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	53
4. synodálna téma	
Identita, spiritualita a spoločenstvo kňazov	58
I. Doktrínálna časť	58
Dar kňazského povolania	58
Pastorácia povolání	58
Kňazský seminár	59
Permanentná formácia	59
Individuálna duchovná a odborná formácia kňaza	60
Kňazské čnosti	60
Osobnostný, duchovný, odborný a pastoračný profil kňaza	60
Bratské spoločenstvo a kolegiálna kňazov	61
Kňazský celibát	62
Postavenie kňaza v spoločnosti	62
Ťažkosti kňazského života	63
1. DS o kňazskom účinkovaní a následná tradícia	64
II. Opis stavu v diecéze	65
Súčasný stav kňazského života	65

Trendy v živote a účinkovaní kňazov	66
Hlavné nedostatky:	67
Hlavné štrukturálne a personálne potreby kňazov	67
Nástroje zlepšenia identity, spirituality a spoločenstva kňazov	67
Rezervy a ich efektívne využitie	68
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	
5. synodálna téma	77
Cirkev v rodine, rodina v Cirkvi	77
I. Doktrínálna časť	77
Pôvod rodiny	77
Predpoklady manželstva a rodiny	78
Miešané a rozpadnuté manželstvá a rodiny	79
Ťažkosti a ohrozenia rodiny	80
Hlavné línie pastoračnej starostlivosti o rodiny	82
Apoštolát rodín	84
Rodinné čnosti	84
II. Opis stavu v diecéze	86
Náboženský charakter manželstva a rodiny	86
Rodina a spoločnosť	86
Rodina ako spoločenstvo osôb	86
Služba rodiny životu	86
Príprava na manželstvo	87
Sviatosť manželstva	87
Výchova detí	87
Cirkev v rodine	87
Rodina v Cirkvi	88
Ohrozenia rodiny	88
Rodiny v kríze	88
Pastorácia rodín	88
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	89
6. synodálna téma	
Školstvo, veda, kultúra	95
I. Doktrínálna časť	95
A. ŠKOLSTVO	95
B. VEDA	96
C. KULTÚRA	98
II. Opis stavu v diecéze	100
A. ŠKOLSTVO	100
B. VEDA	105
C. KULTÚRA	106
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	107

7. synodálna téma	
Jednota v mnohosti	113
I. Doktrínálna časť	113
Základ jednoty v Trojjedinom Bohu	113
Biskup a farár ako princípy jednoty diecézy a farnosti	114
Združenia, skupiny, spoločenstvá, hnutia a ich prínos v budovaní jednoty	115
Ohrozenia jednoty spoločenstva	117
II. Opis stavu v diecéze	117
Tradícia jednoty partikulárnej cirkvi	117
Jednota kňazov a veriacich s biskupom	118
Jednota a spolupráca kňazov v susedných farnostiach	118
Vzájomná spolupráca farností	118
Farnosť ako základ pre vytváranie jednoty	118
Jednota a spolupráca farností a filiállok	119
Jednota a spolupráca latinského a byzantského obradu vo farnostiach	119
Prínos rehoľných spoločenstiev, inštitútov zasväteného života a spoločností apoštolského života do farnosti	119
Prínos terciárov - laických bratstiev do života farnosti	120
Združenia, skupiny, spoločenstvá, hnutia a ich prínos k jednote farnosti	120
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	120
8. synodálna téma	
Vzt'ah k iným náboženstvám, kultúram a fenoménom doby	124
I. Doktrínálna časť	124
Úvod	124
Znamená čias	124
Ekumenizmus	125
Vzt'ah k nekresťanským náboženstvám	125
Vzt'ah k židom	126
Vzt'ah k moslimom	126
Dialóg so svetom	126
Jav globalizácie	127
Fenomén nezamestnanosti, chudoby a sociálnej nespravodlivosti	127
Fenomén mravného ohrozenia liberalizmom, sekularizmom a všeobecným úpadkom mravov	128
Stretnutie s nekresťanskými kultúrami	129
Sekty	130
Misionársky rozmer diecézy	130
Komplexné línie pastorácie Rómov	131
Evanjelizácia Rómov	132
Pôsobenie siekt a nových náboženských hnutí medzi Rómami	132
Uvádzanie Rómov do kresťanského života	132
Formovanie rómskych pastoračných pracovníkov	133
II. Opis stavu v diecéze	134
Poznámky k stavu pastorácie Rómov v Spišskej diecéze:	134
Rozdielnosť regiónov a národností v prežívaní náboženského života	134

Ekumenické spolužitie a dialóg	135
Fenomény našich čias	135
Ohrozenia viery	136
Nezamestnanosť	136
Konzumný štýl života, sekularizmus, ateizmus	136
Misie	137
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	137
9. synodálna téma	
Komunikácia v tvorbe communia	141
I. Doktrínálna časť	141
Teologické aspekty komunikácie	141
Vnútorne a vonkajšie komunikačné formy	142
Spoločenské komunikačné prostriedky v službe ohlasovania evanjelia	142
Riziká v komunikácii	145
II. Opis stavu v diecéze	146
Človek je stvorený pre komunikáciu v spoločenstve	146
Komunikácia v spoločenstvách veriacich	146
Komunikačné prostriedky v službe communia	147
Diecézne a farské časopisy, diecézny internet a publikačná činnosť	148
Ohrozenia komunikácie a spoločenstva	149
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	149
10. synodálna téma	
Správa hmotných dobier	153
I. Doktrínálna časť	153
Úvodná charakteristika	153
Formy SHD v dejinách Cirkvi a niektoré právne princípy	153
História správy hmotných dobier v Spišskej diecéze	154
Perspektíva správy hmotných dobier v diecéze a vo farnostiach	155
II. Opis stavu SHD v diecéze	157
Názory a mienky ľudí o správe hmotných dobier v diecéze a farnostiach	157
SHD v biskupstve a vo farnostiach	158
SHD v iných subjektoch	159
Poistenie budov a zariadení	159
Hospodárske rady farností a ich kompetencia	160
Transparentnosť hospodárenia, otázky dôvery a kompetencií	160
III. Súhrn nariadení a odporúčaní	160
Zoznam použitých skratiek	170
Register	172
Personália	182